HANDBOUND
AT THE

UNIVERSITY OF
TORONTO PRESS

2100

COLECCION

DE

DOCUMENTOS INÉDITOS DEL ARCHIVO GENERAL

DE LA

CORONA DE ARAGON,

PUBLICADA DE REAL ÓRDEN

POR

SU ARCHIVERO,

D. Manuel de Bofarull y de Sartorio.

TOMO XXXVI.

PROCESO

CONTRA EL ÚLTIMO CONDE DE URGEL

Y SU FAMILIA.

PUBLICADO DE REAL ÓRDEN

POR

D. MANUEL DE BOFARULL Y DE SARTORIO,

Archivero de la Corona de Aragon

Tomo II.

BARCELONA.

EN LA IMPRENTA DEL ARCHIVO.

1868.

DP
124
A15
L36

763352

Por la diligencia con que se da principio á este tomo, consignada en el penúltimo folio de uno de los volúmenes manuscritos que componen el proceso, pudiera deducirse que ha de seguir el particular instruido contra doña Leonor, mas como no conste la continuacion del mismo ó al menos la recepcion de testigos, se ha preferido, tan luego como cesan las breves apuntaciones referentes a dicha señora, dar á luz, con preferencia, solo por razon del órden cronológico, otra serie de informaciones que empiezan en enero de 1414, dejando para despues todo el conjunto que corresponde exclusivamente al proceso contra la condesa Margarita, al que se da principio en noviembre del mismo año.

—

Postmodum autem die mercurii intitulata tertia januarii anno a nativitate Domini MCCCCXIV superius expressato honorabilis Berengarius Colom decretorum doctor consiliarius et regens cancellarie domini Regis de mandato ejusdem domini et alias instatus et requisitus per Dominicum Sancii procuratorem fiscalem predictum continuans presentem processum contra Elienoram sororem Jacobi de Urgello predicti filiamque egregii Petri quondam comitis Urgelli et vicecomitis Agerensis juxta salvamentum de quo in senten-

tiis regñs preinsertis contra dictum Jacobum et Margaritam ejus matrem latis fit mentio processit ad interrogandum et exhaminandum testes subscriptos prout in ejusdem processus discursu panditur manifeste.

Adveniente autem die jovis X mensis madii anno proxime dicto MCCCCXIV coram dicto honorabili cancellarie regenti comparuit Dominicus Sancii procurator fiscalis predictus et in absencia alterius partis verbo petiit in causa hujusmodi procedi et ad dictam deliberationem audiendam assignari.

Siguen varios borrados.

Et dictus honorabilis cancellarie regens nomine et in personam dicti domini Regis assignavit utrique dictarum partium ad id quod supra videlicet ad audiendum deliberationem super altercatis hinc ad diem sabbati proxime. Et quod interim partes predicte suos habeant advocatos coram eo si habere voluerint pro hujusmodi negotio verbo vel scriptis disputando.

Mandans predicta dicte domine Elionori intimari per aliquem virgarium audientie dicti domini Regis. Que incontinenti fuerunt intimata per Johannem Garcia virgarium dicto Guillermo Michael procuratori dicte domine Elionoris personaliter invento ut dictus virgarius retulit et michi notario fidem fecit.

—

Post hec vero die XI mensis madii anno proxime dicto dictus honorabilis cancellarie regens nomine et in personam domini Regis audientia palam et publice celebrata ut moris est in quadam aula sive reffectorio monasterii predicatorum civitatis Cerarauguste coram eodem fuit altercatum ac etiam disputatum presens negotium tam per advocatum fischalem quam per advocatos dicte domine Elionoris super altercatis per ipsas partes presentibus Dominico Sancii procuratore fischali dicti domini Regis et Berengario Michael procuratore dicte domine Elionoris.

Die sabbati XI mensis madii hora tertiarum Arnaldus Corrigiarii virgarius domini Regis retulit quod ipse mandato dicti honorabilis cancellarie regentis intimaverat advocato et procuratori fischalibus ac etiam advocato et Guillermo Michael procuratori dicte domine Elionoris quod interessent in monasterio fratrum minorum civitatis Cesarauguste quem ipse erat paratus audire advocatos predictos ipsa eadem die hora vesperorum.

Et adveniente dicta hora vesperorum dictus honorabilis regens cancellarie nomine et in personam dicti

domini Regis accessit ad dictum monasterium pro audiendo advocatos supra supradictos. Et dictus Guillermus Michael procurator predictus ibidem presens me Johanne de les Selles advocato dicte domine Elionoris dixit dicto honorabili cancellarie regenti quod ipse non potuerat habere advocatos dicte domine videlicet honorabilem Peregrinum de Jassa et Berengarium de Almenario eo quia erant in curiis que celebrabantur in monasterio predicatorum dicte civitatis. Et dictus Johannes de les Selles dixit quod postquam non erant ibidem alii consocii nolebat aliquid dicere. Et dictus honorabilis regens cancellarie regie nomine et in personam dicti domini Regis attento quod nullus advocatus partium predictarum erat in dicto monasterio nisi ut supra extetit ot perseveravit in assignatione proxime facta.

—

Deinde die lune XIIII mensis madii anno proxime dicto a nativitate Domini Millesimo CCCC quartodecimo coram dicto honorabile cancellarie regenti comparuit prenominatus Guillermus Michael procurator assertus dicte domine Elionoris qui in absentia dicti Dominici Sancii procuratoris fischalis predicti qui eidem presentavit quandam supplicationem una cum quodam provisione in pede dicte supplicationis per prefatum dominum Regem facta tenoris sequentis petens et requirens verbo in eadem provisionem fieri.

Concluyen aqui las primeras diligencias relativas a doña Leonor, de que se habla al principio de este tomo; siguiendo á continuacion una serie de informaciones que empiezan en enero de 1414, comprendidas en un solo volúmen manuscrito de los que componen el proceso general.

—

Die tertia januarii anno a nativitate Domini MCCCC quartodecimo.

Franciscus de la Torre olim de domo Jacobi de Urgello testis citatus juratus et interrogatus dicere veritatem quam sciat super predictis et infrascriptis et aliis de quibus interrogabitur. Et primo interrogatus si ell testimoni sab ni ha hoit dir que dona Elionor filla del egregi En Pere quondam comte Durgell et germana de don Jayme Durgell haje tractat o fet tractar ne donat consell favor ni ajuda que gent darmes de les parts de Gascunya o daltres parts entrassen en los regnes del Senyor Rey per ajudar al dit don Jayme a cobrar la corona Darago la qual dehie que li ere

estada levada injustament per lo dit Senyor Rey. Dix si aço saber que ell testimoni hoy dir a la dita dona Elionor diverses vegades que gran colp de gent darmes de Gascunya vendrien en ajuda del comte les quals creu ell testimoni que venguessen o deguessen venir per ajudar a conquistar lo regne al dit don Jayme qui dehie que lo regne pertanyie a ell. E mes li hoy dir que tota ajuda que ella li pogues fer de sos bens en haver lo dit regne li farie et per venir la dita gent et que hauria gran plaer la dita dona Elionor com los seus vassalls fahien ajuda et valença de ço del lur en aquests actes per haver lo regne per manament della matexa al dit comte son frare e viu mes ell testimoni que la dita dona Elionor ere en los consells que lo dit comte son frare tenie no sab empero si en los dits consells ere apellada o siy ere per son voler ne que hi dehia.

Interrogatus en quin temps hoy dir ell testimoni les dites paraules a la dita dona Elionor. Dix que estant lo senyor Rey en lo siti de Balaguer lo qual se posa en lo mes dagost prop passat et abans del seti un mes poch mes o menys li hoy dir les dites paraules.

Interrogatus si ell testimoni sab ni ha hoit dir que la dita dona Elionor tractas o fes tractar que la gent del dit don Jayme entras en la ciutat de Leyda per occupar aquella al dit don Jayme et tolrela al Senyor Rey per ço que aquella occupada poguessen pus facilment haver los regnes et terres del dit senyor

per al dit don Jayme quis dehia esser desecretat de aquells contra justicia. Dix que ell testimoni hoy dir als homens de Menargues vassalls de la dita dona Elionor que ells anaren a Leyda per manament de dona Elionor seguint mossen Flovia et anant per occupar la dita ciutat al dit don Jayme et tolre la al Senyor Rey. E mes hoy dir aço matex ell testimoni a la dita dona Elionor ço es que los dits homens eren anats a la dita ciutat per lo prop dit acte per manament seu et aço hoy apres que los homens foren tornats de la dita ciutat en lo mes de juny prop passat.

Dix mes interrogatus si haver hoyt nomenar a la dita dona Elionor lo Senyor Rey dientli infant de Castella et no pas Rey nel havia per Rey et aço li hoy dir estant lo Senyor Rey en lo seti de Balaguer et ja abans diverses vegades.

Interrogatus si ell testimoni sab ni ha hoyt dir que la dita dona Elionor haja sabut sentit ni consentit que don Jayme Durgell son frare se tengues en Balaguer contra lo Senyor Rey e li fes resistencies et rebellio segons per obra ha mostrat et fet. Dix que notori es que dona Elionor damont dita ere en Balaguer tenintse son frare contra lo Senyor Rey et sabie et sentie ella en los fets que si fehien et ho podie veure tots jorns.

Interrogatus si ell testimoni conex la letra o scriptura que la dita dona Elionor scriu de sa ma. Dix que hoc.

Interrogatus si ell testimoni sab qui ha signada una letra la qual per part de la dita dona Elionor ere estada tremesa als capita pahers et prohomens del loch Dos la qual a ull li fou mostrada. Dix que be li ere vigares verament que la dita dona Elionor la hagues signada et que allo li semblava be que fos sa letra.

Fuit sibi lectum et perseveravit.

Arnaldus Pedriça loci de Menargues olim bajulus dicti loci qui jam alias superius in presenti processu ut testis deposuerat interrogatus medio juramento si ell testimoni sabia ni havia hoyt dir que la dita dona Elionor hagues tractat que la gent de don Jayme Durgell son frare entrassen en la ciutat de Leyda per ocupar aquella al dit don Jayme et tolrela al Senyor Rey et que occupada aquella poguessen pus facilment haver los regnes et terres del Senyor Rey de les quals lo dit don Jayme se dehie esser deseretat contra justicia. Dix si aço saber que qualsque V o VI dies abans de la festa de Sent Johan del mes de juny prop passat a ell testimoni axi com a batle et als altres vassalls de la dita vila fou manat per part de la comtessa mare dels dits don Jayme et de dona Elionor que haguessen quaranta homens qui estiguessen aparellats per seguir aquell que ella los manaria e ells haut lo manament abans que anassen en loch recorregueren a la dita dona Elionor supplicantla que no haguessen anar tants

homens e la dita dona Elionor remes los a la dita comtessa mare sua dient et manantlus que fessen axi com lus manaria la dita comtessa sa mare et lo comte son frare en totes coses que ells lus manassen axi sobre los fets qui toquaven es menaven contra lo Senyor Rey com encara en tots altres fets car ella ho havie tot remes a la dita comtessa sa mare et que noy toquave en res. E de fet per manament de la dita comtessa del dit loch de Menargues anaren XXXV homens al fet de Leyda lo jorn de Sent Johan ladonchs pus prop seguent ah mossen Flovia.

Interrogatus si ell testimoni sab ni ha hoit dir que la dita dona Elionor haje sentit consentit o consellat que lo dit don Jayme Durgell o altres se tenguessen nes defenessen contra lo Senyor Rey ne ses gents ne li fessen rebellions ne resistencies en Balaguer ne en altres parts. Dix que la dita dona Elionor enguany en lo mes de juny o de juliol prop passat trames a la dita vila de Menargues per capita En Gispert de Guilaniu ab letra sua de creença explicadora als dits homens per lo dit Gispert lo qual lus explica que ells se enfortissen es guardassen es defenessen contra tot hom quey vengues.

Interrogatus si ell testimoni ne los altres de Menargues sabien nels fon dit qui hi devie venir. Dix que nols fon dit be que metien fama lavors que ab lo comte de Cardona ho haurien.

Interrogatus quantes vegades los dits homens de Menargues vengueren a la dita ciutat de Leyda. Dix que dues vegades ço es la una lo jorn de Sent Johan de juny prop passat et laltra dos o tres dies apres pero la darrera vegada non vengueren tants homens de Menargues con la primera.

Interrogatus qui ere capita de tota la dita gent com vingueren a Leyda. Dix que mossen Flovia.

Fuit sibi lectum et perseveravit.

Petrus de Canelles bajulus pro nunch vilie seu loci de Menargues testis qui jam supra in presenti processu deposuerat citatus per Petrum Correger virgarium juratus et interrogatus dicere veritatem quam sciat super predictis et infrascriptis et aliis de quibus interrogatus. Et primo interrogatus si ell testimoni sab ni ha hoyt dir que la dita dona Elionor germana de don Jayme Durgell haje tractat o fet tractar ne donat consell favor ni ajuda que la gent del dit don Jayme entrasen en la ciutat de Leyda per occupar aquella al dit don Jayme et tolre al Senyor Rey per ço que occupada aquella poguessen pus facilment haver los regnes et terres del dit Senyor Rey per al dit don Jayme quis dehia esser deseretat de aquells contra justicia. Dix si aço saber que enguany en lo mes de maig o de juny prop passat Narnau Pedriç qui ladonchs ere batle del dit

loch per dona Elionor convoca en consell tots los homens del dit loch et dix lus que la comtessa per part de dona Elionor los pregava que per gran profit de la dita comtessa et de la dita Elionor et de don Jayme son frare et dells matexos era necessari que XXXX homens del dit loch anassen lla on ella manava tota hora quels fos manat en fossen requests. Et lo dit consell veent que massa companya volien segons lo loch a vigares dell testimoni trametc tres missatgers per supplicar la dita comtessa en nom de dona Elionor que aminvas lo nombre dels dits homens los quals missatgers segons dona de vigares a ell testimoni foren lo batle et En Pere de la Donzell et En Guillamo dè la Donzell et con foren tornats los dos missatgers feren relacio al consell et poble del dit loch que la comtessa de part de dona Elionor volia que anassen et que no sen faessen pregar que de lur anar lus en seguiria gran profit et honor et apres viu el testimoni que a cap de XII o XV jorns lo batle lus dix que havia haut missatge de la dita dona Elionor que anassen ab mossen Flovia et de fet anaren una vegada apres del Pont de Picabay et apres un jorn o dos anaren en lo fet quis feu a Leyda.

Interrogatus si totes les dites coses que la dita comtessa ordenava dels dits homens en lo dit acte sabia la dita dona Elionor ne les havia per fermes bones et agradables. Dix que no ho sab.

Fuit sibi lectum et perseveravit.

Guillermus Galceran ville de Menargues testis qui jam supra in presenti procesu deposuerat citatus per Petrum Correger virgarium juratus et reinterrogatus dicere veritatem quam sciat super his de quibus interrogatus videlicet si ell testimoni sab ni ha hoyt dir que dona Elionor germana de don Jayme Durgell haje tractat o fet tractar o donat consell favor o ajuda que la gent del dit don Jayme entrassen en la ciutat de Leyda per occupar aquella al dit don Jayme et tolrela al Senyor Rey a fi que occupada aquella poguessen pus facilment haver los regnes e terres del dit Senyor per al dit don Jayme quis dehia esser deseretat daquells contra justicia. Dix si haver hoyt dir que homens eren estats assignats per lo batle del dit loch que estiguessen aparellats per seguir tota vegada que lo batle los volgues o lo dit batle los manaria el ne requerria et oy dir mes que lo consell de la vila veent que lo nombre ere massa gran concordaren de fer missatges a la comtessa car dona Elionor acostumava de remetre tots los fets a ella per supplicarla que aminvas lo nombre dels dits homens los quals missatges segons hoy dir ell testimoni tornaren al consell et eren los missatges a vigares dell testimoni En P. Ladonzell los altres no li recorden e no sab que feren los dits missatges sino que hoy dir que havien minvat del nombre dels dits homens.

Interrogatus si ell testimoni sab ni ha hoyt dir que

la dita dona Elionor haje tractat o fet tractar o donat consell favor o ajuda que gent darmes de les parts de Gascunya o daltres parts entrassen en los regnes et terres del Senyor Rey per ajudar al dit don Jayme a cobrar la corona Darago la qual dehia que li ere estada levada injustament per lo dit Senyor Rey. Dix que en la Pascha prop passada En Pere Andreu en nom de la comtessa et de la dita Elionor aempra a ells de diners per la gent darmes qui devien venir de Gascunya en socors del comte dientlos que en la triga havia perill et ells portaren los diners per lo socors et de fet ell testimoni fo un dels plegadors et En Pere de la Donzell et com portaren los diners a Castello de Farfanya de la comtessa o En Andreu quils pres per ella present ella matexa. Dix a ell testimoni la dita comtessa que per gran profit dells se pagaven los dits diners es veritat que apres que foren aemprats ell testimoni parla ab dona Elionor dient com los havien aemprats de la dita quantitat et la dita dona Elionor dix que pus eren estats amprats que donassen la moneda a la dita comtessa sa mare et sen avenguessen ab ella.

Fuit sibi lectum et perseveravit.

—

Die quarta januarii anno a nativitate Domini MCCCC

decimo quarto superius jam expresso fuit processum per dictum honorabilem cancellarie regentem ad continuandum dictam inquisitionem ut sequitur.

Andreus Figuera notarius ville Ageris testis jussus per dictum honorabilem cancellarie regentem juratus et interrogatus dicere veritatem quam sciat super predictis et infrascriptis et aliis de quibus interrogatur. Et primo interrogatus si ell testimoni sab ni ha hoit dir que dona Elionor germana de don Jayme Durgell haje tractat o fet tractar o donat consell favor o ajuda que gent darmes de Gascunya o daltres parts entrassen en los regnes et terres del Senyor Rey per ajudar al dit don Jayme a cobrar la corona Darago la qual dehie que li era stada levada injustament per lo dit Senyor Rey. Dix si aço saber que ha hoyt dir al rector de Vilafemeç que enguany en aquest estiu prop passat com lo dit rector ere anat en les parts de França per fer venir e pagar gent darmes qui devie venir deça per socors de don Jayme et contra lo Senyor Rey la dita dona Elionor li donà una esquerpa sua et altres joyes et que les venes o les empenyoras per pagar la dita gent darmes.

Interrogatus si ell' testimoni conex la letra que la dita dona Elionor feu de sa propria ma. Dix que no.

Fuit sibi lectum et perseveravit.

Johannes Dalantorn ville Ageris testis jussus per dictum honorabilem cancellarie regentem juratus et interrogatus dicere veritatem quam sciat super predictis et infrascriptis et aliis de quibus interrogatur. Et primo interrogatus si el testimoni sab ni ha hoyt dir que dona Elionor germana de don Jayme Durgell haje sentit consentit o consellat que lo dit don Jayme o altres se defenessen contra lo Senyor Rey e ses gents e li fessen resistencies et rebellio. Dix si aço saber que en lo mes de maig o de juny prop passat ell testimoni fou instat pregat et mamat per la comtessa marc de don Jayme Durgell que prengues la capitania de un de tres castells ço es de Lineola de Menargues o de Montmagastre et jatsie ell testimoni sen escusas a la per fi la dita comtessa esforça que ell testimoni prengues la capitania de Montmagastre et ell testimoni per son servey ho accepta et ladonchs la dita comtessa feu fer sagrament et homenatge a ell testimoni en poder de mossen Flovia axi com a procurador de dona Elionor sa filla de quis dehie esser lo dit castell sots virtut dels quals la dita comtessa volgue què ell testimoni prometes que tenrie lo dit castell de Montmagastre be et leyalment et quel defenrie contra totes persones del mon et que nol donaria nel liuraria nel retria a persona del mon per letra ni per missatge que hagues de quis volgues sino a la dita dona Elionor et de fet ell testimoni feu la dita proferta en la fōrma que dit ha et aço faent o ja fet la dita comtessa se gira vers la

dita dona Elionor dient filla voleu ques faça axi aço. Senyora dix la dita dona Elionor axi com a vos placia fets ne queus vullats.

Interrogatus si en lo dit acte fou nomenat lo Senyor Rey ne li fou dit expressament que tengues la dit castell contra lo dit Senyor Rey. Dix que no li recorde per sa fe que sen hi parlas gens.

Fuit sibi lectum et perseveravit.

—

Die IX januarii anno a nativitate Domini MCCCCXIV.

Galcerandus de Castre domicellus domiciliatus in Balagario testis jussus per dictum honorabilem cancellarie regentem productus per fisci procurátorem prefatum juratus et interrogatus dicere veritatem quam sciat super his de quibus interrogabitur. Et primo interrogatus si ell testimoni sab ni ha hoyt dir que apres lo sagrament de feeltat prestat al Senyor Rey per don Jayme Durgell lo qual se presta en la ciutat de Leyda a la fi del mes de octubre del any MCCCCXII en les ligues que lo dit don Jayme fehie ab gents estranyes et per gents darmes estranyes entrar en lo regne contra lo Senyor Rey sabie dona Elionor germana del dit don Jayme Durgell ne si cabie en los consells que lo

dit don Jayme tenia per la dita raho. Dix que noy sab sino que la vehia parlar tot jorn ab mossen Flovia no sab de que parlaven ne si lo dit mossen Flovia li reportava les coses que fehien en lo consell o no.

Interrogatus si apres la prestacio del dit sagrament de feeltat la dita dona Elionor havia per Rey et Senyor lo Senyor Rey ne com lo appellava. Dix que apres que lo dit sagrament de feeltat fou prestat ell testimoni hoye que la dita dona Elionor apellava lo dit Senyor Rey per nom de Rey fins que lo dit Senyor fo vengut posar lo siti sobre Balaguer car lavors estant lo dit Senyor en lo dit seti la dita dona Elionor lo appellava infant don Ferrando de Castella.

Interrogatus si ell testimoni sab ni ha hoyt dir que en la rebellio que lo dit don Jayme Durgell fehie o ha feta al Senyor Rey la dita dona Elionor consentis o hi donas consell favor ne ajuda. Dix si saber que estant lo dit siti del Senyor Rey sobre Balaguer et ja abans prop la festa de Sent Johan Babtiste del mes de juny prop passat la dita dona Elionor parlant del debat qui ere entre lo dit don Jayme et lo dit Senyor Rey dehia hoynt ell testimoni que ella ajudarie et valria al dit don Jayme de vassalls joyes o joyells et de tot quant hagues ne pogues contra lo dit Senyor Rey.

Interrogatus si sab ni ha hoyt dir quin ere lo dit debat que lo dit don Jayme havie o entenie haver ab lo Senyor Rey si ere perque lo dit don Jayme se vol-

gues occupar los regnes et terres del Senyor Rey et per erigirse en Rey Darago. Dix que be eren que per la dita rabo ere lo debat.

Interrogatus si ell testimoni sab ni ha hoyt dir que la dita dona Elionor prestas de ses joyes al dit don Jayme per empenyorar et haver diners contra lo Senyor Rey. Dix que nou sab.

Interrogatus si ell testimoni sab ni ha hoit dir que en les vengudes que la gent del dit don Jayme feu a la ciutat de Leyda per manament del dit don Jayme per penre et occupar la dita ciutat al dit don Jayme et tolrela al Senyor Rey de qui ere et aço fou lo dia de la festa de Sent Johan Batiste de juny prop passat en dos o tres díes apres hagues homens o vassalls de la dita dona Elionor ab la gent del dit don Jayme. Dix que ell testimoni vee que lo dit dia o mati de Sent Johan homens dels lochs de Menargues et de Os vassalls de la dita dona Elionor ab altres diverses homens vengueren a la dita ciutat de Leyda per ocupar aquella al dit don Jayme contra lo Senyor Rey.

Interrogatus si ell testimoni sab ni ha hoyt dir que los dits homens venguessen a Leyda a fer la dita ocupacio per manament de la dita dona Elionor o ella sabent et consintent o permetent. Dix que nos sab ell testimoni.

Interrogatus perque ho creu. Dix que per los que ell

testimoni havie vists fer al dit don Jayme abans de aço et per ço que despuys lo ha vist fer.

Interrogatus quins actes li ha vists fer. Dix que ha vist que fehie correr gent darmes per la terra et que ses tengut contra lo dit Senyor Rey en Balaguer.

Guillermus de Bellver domicellus testis jussus per dictum honorabilem cancellarie regentem productus per dictum fisci procuratorem juratus et interrogatus dicere veritatem quam sciat super hiis de quibus interrogatus. Et primo interrogatus si ell testimoni sab ni ha hoyt dir que dona Elionor germana de don Jayme Durgell apres que lo Senyor Rey fou declarat esser vertader Rey et Senyor dels regnes et terres pertanyents a la corona Darago la qual declaracio se feu en lo loch de Casp en lo mes de juny del any M CCCCXII hagues per Rey et per Senyor lo dit Senyor Rey et com lo nomenava. Dix si saber que tantost que la dita declaracio fou feta ell testimoni hoy dir en aquells dies a la dita dona Elionor que aquells qui havien feta la dita declaracio la havien feta avolment et falsa et que lo regne pertanyie per justicia al dit don Jayme son frare et no a altre.

Interrogatus si ell testimoni sab ni a hoyt dir apres que lo dit don Jayme Durgell hac prestat lo sagrament de feeltat al Senyor Rey lo qual se presta en Leyda a la fi del mes de octubre del any MCCCCXII que la

dita dona Elionor hagues per Rey et Senyor lo dit Senyor Rey et com lo nomenava. Dix que ell testimoni diverses vegades et signanment qualque un mes abans de la festa de Sent Johan del mes de juny prop passat hoy que la dita dona Elionor dehia publicament que ella no havia per Rey lo dit Senyor Rey ans havia per Rey et Senyor don Jayme son frare apellant lo dit Senyor Rey infant don Ferrando.

Interrogatus si ell testimoni sab ni ha hoyt dir que apres que lo dit sagrament de feeltat fou prestat la dita dona Elionor sabes ni consentis o donas consell favor ni ajuda que gents darmes estranyes entrassen en los regnes et terres del Senyor Rey per tolre aquells et aquelles al dit Senyor Rey et donar o ocupar al dit don Jayme Durgell son frare. Dix si saber que tenint lo Senyor Rey assetiada la ciutat de Balaguer al qual siti vench en lo mes dagost prop passat ell testimoni hoy dir a la dita dona Elionor qui ere en lo castell de la dita ciutat que gents estrangeres ço es gascons et altres vendrien en breu per fer valença a don Jayme contra lo Senyor Rey lo qual ella apellava infant et dehia que sens falla tantas de gents darmes vendrien que ells farien levar lo seti qui ere damont Balaguer.

Interrogatus si ell testimoni sab ni ha hoyt dir que la dita dona Elionor sabes ni consentis o donas consell favor ni ajuda que lo dit don Jayme son frare ne altres se rebellassen contra lo Senyor Rey nes defenes-

sen os tenguessen contra ell et ses gents faent lus resistencies et bregues o en altra manera. Dix que poch abans que lo dit siti fos posat a Balaguer ne lo Senyor Rey plegas a Menargues ell testimoni hoy dir a la dita dona Elionor que ella havia manat a sos vassalls ço es dels lochs de Menargues et de Os que nos donassen nis retessen al Senyor Rey que ella apellava infant ans li resistissen tant com en ells fos. E semblants paraules matexes li hoy dir que havie manat apres que lo dit siti fou sobre Balaguer.

Interrogatus si ell testimoni sab ni ha hoyt dir que homens o vassalls de la dita dona Elionor venguessen ab gent de don Jayme Durgell lo jorn de la festa de Sent Johan de juny prop passat ne apres a la ciutat de Leyda qui era et es del Senyor Rey per penre et ocupar aquella al dit don Jayme e tolrela al Senyor Rey. Dix que ell testimoni vee que lo dit dia de Sent Johan homens molts e gent del dit don Jayme vengueren a la dita ciutat et ab aquells vengueren homens dels lochs de Os et de Menargues qui la donchs eren vassalls de la dona Elionor empero en la venguda encara no sabien perque anaven mas com foren tornats a Menargues ho saberen per la dita raho o occupacio eren anats segons dit es et encara tornasen apres dos o tres dies a la dita ciutat de Leyda per aquella matexa raho.

Interrogatus si ell testimoni sab ni ha hoit dir que los dits homens anassen al dit acte per manament de

la dita dona Elionor o ella sabent consintent o permetent. Dix que ell testimoni no sab si los dits homens anaven per manament de la dita dona Elionor o no car a la veritat la comtessa sa mare ho regie tot.

Interrogatus si sab ni ha hoyt dir ell testimoni per quina raho la dita dona Elionor dehia les dites paraules ço es si perque no volgues quel obehissen a Rey et que axi lo dit don Jayme fos pus fort per fer regnes et terres del Senyor Rey et erigirse en Rey. Dix que creu que per aquella raho ho digues car no sab que altre debat lo dit don Jayme hagues ab lo Senyor Rey sino que ell crehie lo dit regne pertanyer a ell et no al Senyor Rey. Mas be creu que la dita dona Elionor sabes et sentis lur anada car los homens de Os anant al dit acte passaren per la vila de Castello et alguns dells pujaren al castell de la dita vila on la dita dona Elionor ere.

Interrogatus si com los dits homens de Os passaren per Castello segons dit ha damont per anar à Leyda anaren et passaren armats per la dita vila et quants eren los dits homens. Dix que hoc armats anaven et que podien esser qualsque XX homens.

Antonius Vila olim scriptor portionis Jacobi de Urgello testis per dictum fisci procuratorem productus et jussus per honorabilem cancellarie regentem productus juratus et interrogatus dicere veritatem quam

sciat super his de quibus interrogabitur. Et primo interrogatus si ell testimoni sab ni ha hoyt dir que dona Elionor haje fet socors o ajuda de homens o vassalls seus ne daltres coses a don Jayme Durgell son frare contra lo Senyor Rey apres que per lo dit don Jayme fou prestat lo sagrament de feeltat al dit Senyor Rey lo qual sè presta en la ciutat de Leyda en la fi del mes de octubre en lany Mil CCCCXII. Dix si saber que ell testimoni hoy dir a dona Elionor damont dita que ella havia manat a tots sos vassalls axi de la vila de Menargues com altres que en tot ço que lo comte son frare los hagues mester contra tot hom et en tot debat que hagues et en totes coses faessen a manament et voluntat del dit don Jayme son frare.

Interrogatus en quin temps hoy ell testimoni dir les dites coses a la dita dona Elionor. Dix que un mes abans de la festa de Sent Johan Babtiste del mes de juny prop passat.

Interrogatus si ell testimoni sab ni ha hoyt dir que lo dit don Jayme hagues ladonchs debat ab algu et ab qui. Dix que a la veritat lo dit don Jayme se aparellava ladonchs contra lo dit Senyor Rey quis dehia que havia venir sobre ell en aquells dies et no sab ell testimoni que lo dit don Jayme ladonchs hagues debat ab altre sino ab lo dit Senyor Rey.

Interrogatus si ell testimoni sab ni ha hoyt dir que lo dit debat que lo dit don Jayme Durgell havie o en-

tenie haver ab lo Senyor Rey fos per ço que lo dit don Jayme se volgues erigir en Rey Darago e volgues haver et occupar a si los regnes et terres del dit Senyor Rey. Dix que eren ell testimoni que per allo fos.

Interrogatus perque ho creu. Dix que per los preparatoris et demandes que lo dit don Jayme havie fets en demanar lo regne e en la sollicitacio que havie feta a diverses ciutats dient que lo regne pertanyie a ell et que la rebellio que lo dit don Jayme fehie al Senyor Rey en Balaguer fehie per la dita raho et axi ho creu ell testimoni.

Interrogatus si ell testimoni sab ni ha hoit dir que la dita dona Elionor haje fet socors valença o ajuda al dit don Jayme de diners ne de joyes o joyells per empenyorar o vendre et haverne diners per al dit don Jayme con tra lo dit Senyor Rey apres que lo dit sagrament de feeltat fou prestat. Dix que axi abans de la prestacio de la dita fidelitat com apres ell testimoni hoy dir a la dita dona Elionor que ella no falliria de vassalls ni de joyes ni de res que hagues a don Jayme son frare segons ja ha dit ell testimoni e viu et hoy ell testimoni que un dia de la quaresma prop passada a parer dell testimoni mossen Flovia per part de don Jayme qui havie mester diners ampra la dita dona Elionor que li prestas joyes per manlevar hi et de fet ella lin presta. E lo dit mossen Flovia dix a la fe aquesta es germana que diu que no li fallirie de res dientho del dit don Jayme e la dita dona Elionor dix

hoynt ell testimoni no a la fe no li falliria de res.

Interrogatus si ell testimoni sab ni ha hoyt dir que en les vegades que la gent del dit don Jayme Durgell feren a la ciutat de Leyda per pendre et occupar la dita ciutat al dit don Jayme et tolrela al Senyor Rey de qui era et es les quals vengudes foren en la festa de Sent Johan Babtiste del mes de juny prop passat venguessen o hagues vassalls de la dita dona Elionor. Dix que hoc ell testimoni ni vee dels lochs de Menargues et de Os los quals lochs eren ladonchs de la dita dona Elionor.

Interrogatus si ell testimoni sab ni ha hoyt dir que los dits homens de la dita dona Elionor venguessen en lo dit temps et ab la dita gent a la dita ciutat de Leyda per manament de la dita dona Elionor o ella sabent consintent o prometent. Dix que nos sab sino segons dit ha.

Interrogatus si sab ni ha hoyt dir que la gent del dit don Jayme vengues per manament del dit don Jayme a la dita ciutat de Leyda per fer la dita occupacio. Dix que la dita venguda que feren a Leyda feren per manament del dit don Jayme jatsia que com partiren de Balaguer ell testimoni no sabie perque anaven mas apres que foren tornats sabe ell testimoni que per fer la dita occupacio eren anats.

Interrogatus si ell testimoni sab que la dita dona

Elionor apellas lo Senyor Rey infant de Castella et no Rey. Dix que no sab.

Elionor filia egregii Petri quondam comitis Urgelli et vicecomitis Ageris deponens in facto proprio absque juramento et ut testis in alieno producta juratus et interrogatus dicere veritatem quam sciat super predictis et infrascriptis et aliis de quibus interrogatur.

Et primo interrogatus si los lochs de Os et de Menargues et lo castell de Montmagastre fou de la deposant. Dix que hoc los dits lochs de Os et de Menargues et lo castell de Montmagastre ab tota la honor son o eren seus et la propietat de Castello de Farfanya et Collfret et Vilves.

Interrogatus quant ha que los dits lochs et castell eren seus. Dix que apres que la declaracio del Senyor Rey fou feta segons la senyora comtessa sa mare dix a ella deposant alguns donaren de consell a don Jayme son frare que sen anas et ladonchs don Jayme instat per la dita senyora sa mare segons la dita senyora despuys retrasch a ella deposant en paga de ço que a ella deposant ere degut li dona en paga et satisfaccio los dits lochs castell et honor empero per null temps ella deposant nou ha regit ans ho regien la dita senyora sa mare et lo dit don Jayme axi be com dabans et la dita senyora reebic los fruyts et rendes daquells et regie la justicia.

Interrogatus si ella deposant sabe com li foren donats en paga. Dix que no fins que li feren fer procurador per penre los homenatges.

Interrogatus si ella deposant ere en possessio dels dits lochs castells et honor. Dix que hoc.

Interrogatus en quina forma fou mesa en possessio Dix que feren li fer procurador solament per penre los homenatges.

Interrogatus si los homenatges dels homens eren estats prestats a ella o a son procurador. Dix que a son procurador lo qual havia nom Manuel de Fox foren prestats.

Interrogatus los batles qui eren en los dits lochs e si eren per ella deposant. Dix que nos sab car la dita senyora sa mare ho regie tot et lo dit don Jayme et ella deposant no sen curava.

Interrogatus si los homens dels dits lochs havien recors a ella axi com a senyora dells ni en altra manera per alguns affers. Dix que no.

Et ladonchs la dita senyora sa mare per ço com dubtava que lo Senyor Rey no hagues en greuge ço que lo dit don Jayme feye et veent que ella deposant ere dona et si lo Senyor Rey procehis contra lo dit don

Jayme ne sa terra no perdes ço que lo senyor son pare li havie lexat et donat insta et requeri al dit don Jayme que lin donas qualsque lochs en paga et de fet lo dit.

Interrogatus si ella deposant axi com a senyora dels dits lochs scrivi james als batles et homens dels dits lochs letres algunes scrites o signades de la sua ma. Dix que es ver que algunes letres los ha trameses subsignades de la sua ma axi com la dita senyora sa mare o lo dit don Jayme son frare los li duien o fehien dur et aço fehie innocentment et no sabent ques si havie car ella deposant no gosant legir ni contrastar o desobehir als dits mare et frare et seus axi com aquella qui es donzella qui estava en lur poder.

Interrogatus si ella deposant sab scriure. Dix que hoc ben poch.

Interrogatus si conexeria alguna subsignacio dalguna letra que ella o per part della fos stada tramesa. Dix que hoc si ella la ha sotscrita.

Et de continent li fou mostrada una letra quis dreçava als capita batle pahers et prohomens del dit loch de Os et anava per part de la deposant subsignada de son nom la qual letra et subsignacio per ella deposant vista et regoneguda dix que verament aquella subsignacio de letra ella deposant no conexie per sua.

Interrogatus si ella deposant sab ni ha hoyt dir que

homens del dit don Jayme venguessen a la ciutat de Leyda per occupar aquella al dit don Jayme. Dix que no ho sab ni ho ha hoyt dir.

Interrogatus si sab ni ha hoyt dir que homens dels dits lochs de Menargues de Os et de Montmagastre sien anats a la dita ciutat per la dita raho. Dix que nou sab niu ha hoyt dir.

Interrogatus si homens dels dits lochs han haut recors a ella deposant per ço que per part sua lus fos manat que anassen a la dita ciutat per la dita raho ni en altra manera. Dix que no.

Interrogatus si ella deposant sab que haje algunes joyes sues empenyorades en alguna ciutat ne loch. Dix que hoc.

Interrogatus quines joyes son. Dix que perles grosses pedrès fines or et argent obrat.

Interrogatus qui les ha empenyorades et per quant ne en qual loch ne en poder daqui. Dix que nos sab qui les ha empenyorades car ella deposant les mes en mans de la dita senyora sa mare et del dit son frare forcivolment et ab plors no sab ells per quine a qui les feren empenyorar ne per quant mas ha hoyt dir que a Barchinona estan empenyorades.

Interrogatus si sab per quina raho les han empenyorades. Dix que no ho sab.

Interrogatus quant poden valer les dites joyes. Dix que poden valer de XXV mil en XXVIII mil florins.

Interrogatus quant ha de temps que les dites joyes foren preses a ella deposant et empenyorades segons dit ha. Dix que en lo mes de febrer o de març prop vinent haura tres anys.

Interrogatus si sab qui deye saber axi en lo fet de les joyes com en los fets dels dits lochs. Dix que la senyora sa mare hi deu saber car quant es ella deposant noy sab als sino ço que dit ha.

—

Die septima marcii anno a nativitate Domini M CCCCXIV fuit examinatus testis sequens per honorabilem Jaufridum de Ortiguis decretorum doctorem regentem cancellarie domini Regis.

Honorabilis Bernardus de Lorach presbiter rector ecclesie ville de Villafameç regni Valentie testis productus juratus et per juramentum interrogatus.

Primo videlicet si ell dit testimoni sabie ni ha hoit dir que apres lo sagrament de fidelitat prestat al Senyor Rey per don Jayme Durgell lo qual se presta en

la ciutat de Leyda per sos procuradors a la fi del mes de octubre del any Mil CCCC et dotze en les ligues que lo dit don Jayme faye ab gents stranyes et per gents stranyes darmes entrar en lo regne et contra lo Senyor Rey et per occupar lo dit regne sis sabie dona Elehonor germana del dit don Jayme ni cabie en los consells que per la dita rabo lo dit don Jayme tenie et si prestave consell favor et ajuda en les dites coses. Qui respondens dixit se hoc scire que apres lo dit sagrament de fidelitat prestat que la dita dona Elihonor enseimps ab don Jayme son frare sa mare mossen Fluvia et micer Tristany se ajustaven en una casa apellada lo pelle en lo castell de Balaguer diverses vegades lo jorn tractant de la gent darmes que volien fer entrar contra lo Senyor Rey en lo dit regne et per occupar aquell et toldrell al Senyor Rey.

Interrogatus com sabia ell dit testimoni que los desus nomenats parlassen o tractassen per fer entrar gent darmes en lo dit regne contra lo Senyor Rey per occupar lo regne al dit don Jayme. Qui respodens dix que per ço com los damont dits un jorn entre los altres tengut son conseyll cridaren a ell dit testimoni en continent et lo dit don Jayme aparta a ell dit testimoni et dixli com tots ells havien tengut conseyll et quel pregave et li manave que ell dit testimoni anas ab certs dines et certs joyells que ell li daria ha Ramonet de la Gerra que devia ja trobar a Ciutat ab mil et docents rocins et si aqui nol trobave que anas mes avant tro sus quel hagues encontrat et que donas los dines et

joyells en sa suma al dit Ramonet en preu de dos mia florins o mes avant et fes una vegada que lo dit Ramonet entras en lo regne contra lo dit Senyor Rey.

Et dix que sabie mes ell dit testimoni que la dita dona Elihonor en fer entrar la dita gent darmes contra lo Senyor Rey et per tal que don Jayme pogues occupar lo dit regne dona de sos joyells una corega dor ab parge negre de seda cuberta de pedres fines et de perles hun collar et altres joyells seus et aquells dona al dit don Jayme et lo dit don Jayme los dona a ell dit testimoni.

Interrogatus com sabie ell dit testimoni que los dits joyells fossen de la dita dona Elihonor. Et dix que per ço ho sabie car ell dit testimoni ho hoy dir a la dita dona Elihonor que havie donada la dita corega et altres joyells seus al dit don Jayme son frare per fer entrar la dita gent darmes a fer socors et ajuda al dit don Jayme per poder obtenir et haver lo regne et toldrel al Senyor Rey e axi matex ho hoy dir á sa mare et ha micer Tristany et encare mes hoy dir ell dit testimoni a la dita dona Elihonor que no solament de la corega collar et altres joyells desus dits mas encara de tot ço et quant porie farie valença al dit don Jayme contra lo Senyor Rey per entrar una vegada la gent darmes en lo regne per que don Jayme son frare pogues occupar lo dit regne et esser Rey et Senyor de aquell.

Interrogatus si realment li foren lurats los dits jo-

yells ni si ell dit testimoni los porta al dit Ramonet de la Gerra. Qui respondens dixit que hoc et que nol troba pero que aquells dits joyells foren venuts per ell dit testimoni en Tholosa et donals ha altra gent darmes en loch del dit Ramonet de la Gerra segons ja ha deposat pus longament en lo procés fet contra lo dit don Jayme.

Interrogatus si ell dit testimoni sabie que en les vengudes que la gent del dit don Jayme feu a la ciutat de Leyda per manament del dit don Jayme per pendre et occupar la dita ciutat al dit don Jayme et tolrela al Senyor Rey de qui ere et aço fou lo dia de la festa de Sent Johan del mes de juny prop passat et dos o tres dies apres hagues homens et vassalls de la dita dona Elihonor. Qui respondens dixit que hoc.

Interrogatus com ho sabie. Respos et dix que per ço ho sabie car ell dit testimoni ho hoy dir als vassalls matexos de la dita dona Elihonor.

Interrogatus si ell dit testimoni sabie ho havie hoyt dir que los dits homens de la dita dona Elihonor venguessen a Leyda a fer la dita occupacio per manament de la dita dona Elihonor o ella sabent permetent o consentent. Qui respondens dixit que ell dit testimoni ho hoy dir han Simo Galceran a sos fills et ha daltres del loch de Menargues que anaren a la occupacio de la dita ciutat de Leyda los noms dels quals no li recordaven que de manament de la dita dona Eliohonor

eren anats a la dita ciutat de Leyda ab molta altra gent per fer la dita occupacio de aquella dita ciutat et toldrela al Senyor Rey et que vengues a mans del dit don Jayme.

—

Die XXIX marcii anno CCCCXIV fuit examinatus testis sequens per honorabilem Jaufridum et de Ortigiis regentem cancellariam domini Regis.

Honorabilis Ambertus de Villalibran miles habitator circa locum Sancte Columbe de Queralt juravit ad sancta Dei quatuor evangelia et crucem Domini coram eo posita et suis propiis manibus corporaliter tacta se dicere veritatem super quibus existeret interrogatus.

Et primo fuit interrogatus si ell dit testimoni sabie ni havie hoyt dir que apres lo sagrament de fidelitat prestat al Senyor Rey per don Jayme Durgell lo qual se presta en la ciutat de Leyda per sos procuradors a la fi del mes de octubre del any Mil CCCC dotze en les ligues que lo dit don Jayme faye ab gents stranyes et per gents stranyes darmes entrar en lo regne et contra lo Senyor Rey et per occupar lo dit regne et atribuyr aquell al dit don Jayme siy sabie dona Elihonor germana del dit don Jayme ni cabie en los conseylls que per la dita raho lo dit don Jayme tenie et siy pres-

tave consell favor ni ayuda en les dites coses. Qui respondens dixit ell dit testimoni saber aço que havie hoit dir a la dita dona Elihonor en lo mes de juny prop passat en la ciutat de Balaguer que havie prestades totes ses joyes a don Jayme Durgell son frare per empenyorar o vendre aquelles et socorrerlo de dines per fer entrar la gent darmes strangera en lo regne et que nos penedie de ço que li havie prestat o donat mas com no li havie prestat et donat encara molt mes avant pus que don Anton de Luna et altra gent darmes estrangeres entraven en lo regne per fer guerra al Senyor Rey et per ço occupar lo regne al dit Senyor Rey et atribuyr aquell al dit don Jayme frare seu.

Honorabilis Johannes de Linyan de la Romera scutifer habitator civitatis Calatajubii testis productus juratus et per juramentum interrogatus. Primo si ell testimoni sabie ni havie hoyt dir que apres lo sagrament de fidelitat prestat al Senyor Rey per don Jayme Durgell lo qual se presta en la ciutat de Leyda per sos procuradors a la fi del mes de octobre del any MCCCC dotze en les ligues que lo dit don Jayme faye ab gents stranyes et per gents stranyes darmes entrar en lo regne et contra lo Senyor Rey et per occupar lo dit regne et atribuyr aquell al dit don Jayme siy sabie dona Elihonor germana del dit don Jayme ni cabie en los consells que per la dita raho lo dit don Jayme tenie et siy prestave consell favor ni ajuda en les dites çoses. Qui respondens dixit se hoc scire que un jorn lo quall

a ell dit testimoni no recordave qualls que X meses ha poch mes o meinxs En Johan de Fluvia et ell dit testimoni portaren certes joyes et joyells los quals foren a ells liurats per la comtessa veylla Durgell les quals portaven a don Anthon de Luna ha Gascunya per manament de don Jayme Durgell et de la comtessa veylla et aquells dits joyells et joyes foren rebuts per los dits Johan Fluvia et ell dit testimoni en lo castell de Castello. Dix la dita dona Elihonor a ell dit testimoni talls o semblants paraules En Johan Fluvia et vos portau certs joyells et joyes a don Anton de Luna ha Gascunya et hani alcuns que son meus et que haviey hun colar daur et un fermayll que aparie fos reliquiari ab una cadena daur que presumia ell dit testimoni fossen de la dita dona Elihonor. E que apres lo dit Johan Fluvia et ell dit testimoni partiren del dit castell de Castello et anarensen ab los dits joyells joyes et dines que los dits don Jayme Durgell et sa mare lis liuraren et anaren deves les partides de Gascunya et com foren a Loharre la abadessa de Trasoares que ere en lo dit castell de Loharre pres los dines joyells et joyes et trames los dines a don Anton ha Gascunya et aturas los joyells et joyes en si.

Et dix mes interrogat que los dits dines yoyells et joyes que portaven a don Anton que segons paregue per obra serviren es convertiren en fer entrar los angleses que entraren ab don Anton en lo regne per fer guerra al Senyor Rey.

—

Die septima marcii anno a nativitate Domini MCCCC XIV fuerunt examinati proxime sequentes per honorabilem Jaufridum de Ortigiis domini Regis cancellariam regentem.

En Ferer Auravaylla alias Jaffi juheu habitant en la ciutat de Balaguer jura per los deu manaments de la ley davant ell posats et per ses propries mans corporalment tocats de dir veritat de ço que serie interrogat.

Et primerament fou interrogat si ell dit testimoni sabie ni havie hoyt dir que apres lo sagrament de feeltat prestat al Senyor Rey per don Jayme Durgell lo qual se presta en la ciutat de Leyda per sos procuradors a la fi del mes de octubre del any Mil CCCC dotze en les ligues que lo dit don Jayme faye ab gents stranyes et per gents stranyes entrar en lo regne et contra lo Senyor Rey et per occupar lo dit regne et atribuyr aquell al dit don Jayme siy sabie dona Elihonor germana del dit don Jayme ni cabie en los consells que per la dita raho lo dit don Jayme tenia et siy prestave conseyll favor ni ajuda en les dites coses. Qui respondens dixit se hoc scire que apres del jurament prestat de fidelitat per los procuradors del dit

don Jayme Durgell al Senyor Rey hun dia no sab qual mas que en lo mes de marçs pus prop pasat hoy dir ell dit testimoni a la dita dona Elihonor tals o semblants paraules En Ferer Jaffi la terra se clame de ço que lo senyor comte fa segons vos deyen per tal com ell dit testimoni loy havie dit que la terra se clamave dell per los carrechs que li faye suportar et nou deurien fer, car aço no es durada car certa cosa es et vos ho sabeu tan be com yo que gran ajuda et gran socors sperave haver lo dit don Jayme primerament de don Anton de Luna que deu entrar ab tres mil doscents rocins mossen Garcia de Sesse ab altres quatre mil rocins que li ve tantost ab dos apres deu venir lo Orthomas ab VII o VIII mil rocins et axi mateix deuen entrar los de Gascunya hon son anats lo rector de Vilaffamez En Guerau Palos et En Johan Domenech pe portar los lo seu. Dix mes la dita dona Elihonor a el dit testimoni ma senyora e yo li havem prestat joyells per entrar la dita gent en socors del dit don Jayme contra lo Senyor Rey per haver lo regne que sie Rey don Jayme a qui deye la dita dona Elihonor quis pertanyie. Et dix encara que sa senyora et ella li darien encara mes joyes et joyells per entrar la dita gent contra lo Senyor Rey per rabo de los damunt dites coses et que encara navien que bastarien a molt per haver et cobrar lo regne e per destruyr aquells que no volien obehir lo dit don Jayme Durgell com ha Rey et axi En Ferer Jaffi stats en bon cor que encara sereu gran hom.

Interrogatus hon hoy dir ell dit testimoni a la dita dona Elihonor les coses et paraules damunt dites lo qual dix que en lo castell de Castello de Farfanya et depuxs lo li hoy dir diverses vegades en los meses de maig et de juny en lo castell de Balaguer.

Interrogatus com nomenave al Senyor Rey la dita dona Elihonor apres lo dit juramenl de fidelitat prestat al Senyor Rey per lo dit don Jayme. Qui responent dix que hoy dir a la dita dona Elihonor que nol havie per Rey et nol apellave sino don Ferrando.

Interrogatus si en les vengudes que la gent de don Jayme feren a Leyda lo jorn de Sent Johan Babtista del mes de juny pus prop pasat et dos dies o tres apres per occupar la dita ciutat de Leyda al dit don Jayme et toldrela al Senyor Rey de qui ere siy hac vasalls de la dita dona Elihonor ni siy vengeren de manament de la dita dona Elihonor o ella permetent o consentent. Qui responent dix que certa cosa ere que los vassalls de la dita dona Elihonor vengueren ab mossen Fluvia et altres gents a la dita ciutat de Leyda per occupar aquella al dit don Jayme et toldrela al Senyor Rey de qui ere et que los vasaylls de la dita dona Elihonor vengeren a fer la dita occupacio de manament de la dita dona Elihonor et per letra sua et ella consentent et permetent segons tot aço hoy dir ell dit testimoni al batle et homens de Menargues et ha homens del loch de Os vasalls de la dita dona Elihonor et que ell dit

estimoni viu los dits homens en Menargues vasalls de la dita dona Elihonor com tornaren ab mossen Fluvia et ab laltra gent que eren anats a fer la occupacio de a dita ciutat de Leyda.

Interrogatus quin offici havie ell dit testimoni en casa del dit don Jayme. Qui responent dix que noy havie offici nengu sino que ere de sa casa et havie quitacio tots jorns pera dues besties pa pera tres persones una lliura et terça de carn et dalt ra part XVII dines per vi palla et per ferrar et VI solidos tots jorns que anave defora.

Interrogatus si ell dit testimoni sabie que dona Elihonor hages per rebelles los vassalls del Senyor Rey que no obeyen al dit don Jayme com a Rey et Senyor. Qui responent dix que hoc car tornat lo dit mossen Fluvia et les altres gents de Leyda de fer la dita occupacio lo dit mossen Fluvia fonch a Balaguer et dix a ell dit testimoni lo qual ere assignat en distribuidor de les monedes de mossen Fluvia que siy havie usada et ell dit testimoni dixli que no car no ni havie ni havie tan poch dines car ja li dévie ben CCL florins et que dix ell dit testimoni al dit mossen Fluvia que en Menargues havie civada dun juheu de Balaguer et de un altre de Leyda de un onze quey havien arendat et axi veran si las voldran vendre et que la ora dix mossen Fluvia yo la haure et de fet sen ana a la dita dona Elihonor et dix lon que hagesen aquella civada et que dit aço mossen Fluvia a la dita dona Elihonor la

dita dona Elionor de continent trames misage a ell dit testimoni manantli ques prengues tota la part de la dita civada del juheu de Leyda al qual la dita dona Elihonor apellave rebelle et que de fet ell dit testimoni ana al juheu de Balaguer lo qual havie nom En Salamo Cohen et dixli que li donas tota la part del blat que mestre Salamon Cohen juheu de Leyda havie en Menargues et que lo dit juheu de Balaguer li dix que lo dit mestre Samuell noy havie pagat en lo onze sino CXIII florins et axi que no li podie pagar o donar civada sino entro en la dita quantitat et axi mateix ne volie letra de manament signada de ma de la dita dona Elionor et que ell dit testimoni dixli rabo deya et que de continent sen anaren et sen pujaren abduys al castell de Balaguer et aqui digeren a la dita dona Elihonor que li plagues de fer la dita letra. Et la dita dona Elionor dix a ell dit testimoni que digues han Figuera de part sua que fes la dita letra et mana al dit En Samuel Cohen que donas aquells CXIII florins puxs eren bens de rebelle a ell dit testimoni.

Venerabilis Bernardus de Torremorell dominus Castri de Palagans testis citatus juratus et interrogatus dicere veritatem quam sciat super predictis et infrascriptis et aliis de quibus interrogabitur. Et primo interrogatus si ell testimoni sabie ni havie hoyt dir que apres lo sagrament de feeltat prestat al Senyor Rey per don Jayme Durgell lo qual se presta en la ciutat de Leyda per sos procuradors a la fi del del mes de

octubre del any MCCCC et dotze en les ligues que lo dit don Jayme fahie ab gents estranyes et per gents estranyes darmes entrar en lo regne contra lo Senyor Rey et per occupar lo dit regne et attribuir aquell al dit don Jayme siy sabie dona Elihonor germana del dit don Jayme ne si cabie en los consells que lo dit don Jayme tenia per la dita raho et si prestava consell favor ne ajuda en les dites coses. Dix aço saber que la dita dona Elihonor fahie et donava aquella favor et ajuda que podie al dit don Jayme son frare que fos Rey Darago abans de la declaracio feta del Senyor Rey et axi matex apres la fealtat prestada per los procuradors del dit don Jayme al dit Senyor Rey.

Interrogatus com ho sab. Dix que per ço com ell testimoni sabie certament que la dita dona Elihonor abans de la dita declaracio presta gran part de ses joyells al dit son frare per empenyorar aquells per la dita raho. Et apres la declaracio per seguretat de la dita dona Elihonor et per la lexa que lo comte son pare en son testament li havie feta lo dit don Jayme empenyora et mes entre mans a la dita dona Elihonor la vila de Menargues lo castell Dos Montmagastre et la honor daquell ab tota aquella senyoria que lo dit don Jayme ho tenie et posschie et los homens habitants en aquells feren et prestaren sagrament et homenatge a la dita dona Elihonor de haver la per lur dona et senyora. Et vee ell testimoni que en algunes cavalcades ques feren axi contra la ciutat de Leyda com en altres lochs per fer guerra a aquells et la vegada que meteren embos-

qua en la casa antiga de Leyda et cremaren et talaren a Leyda et prengueren Benavent et Vilanova de Segria parti la dita cavalcada de la dita vila de Menargues on les gents darmes del dit don Jayme havien allotjat tres o quatre jorns et dels presoners que havien presos de la ciutat de Leyda et presa de bous et daltres bestiars meteren les dites gents darmes en la dita vila de Menargues et alli dix lo batle de la dita vila de Menargues que supplicarie a la senyora comtessa et a la senyora dona Elionor que per lur merce lus plagues que si a exir ne havien que no li manassen anar tants homens de la dita vila de Menargues com ni hagues anats ben XXX o XXXX et que si havien a cavalcar almenys ni anassen la meytat del nombre daquells. E dix mes interrogat que lo dit batle dix a ell testimoni que les dites gents darmes del dit don Jayme havien preses et donades a lurs rocins gran quantitat de garbes de blats de homens de la dita vila en lo dit alotjament et axi quel pregava que fos bo ab les dites senyores que los dits homens de la dita vila fossen reintegrats e pagats de les dites garbes. E apres viu ell testimoni que en la presa que feren en Segria vengueren besties moltes per portarsen los blats en les quals besties ne havie de Balaguer de Castello Dalbesa et Menargues et daltres lochs et creu ell testimoni que los dits homens de Menargues sen portaren del dit blat a la dita vila de Menargues axi com feren los de Balaguer et Dalbesa on ell testimoni fou present et que la dita dona Elionor ho devie saber que la dita gent darmes ere allotjada en la dita vila de Menargues.

Interrogatus si ell testimoni sab o ha hoyt dir a la dita dona Elionor que gents darmes estranyes deguessen entrar en favor del dit don Jayme en contra lo Senyor Rey. E dix que no be que un dia pot haver menys de un any la dita dona Elionor dix a ell testimoni qui ere vengut de defora et donchs En Torremorell jo ferma son estada mills que alguns qui dehien lo contrari que don Anton dientho de don Anton de Luna vendrie ab gent darmes et ell testimoni respos en bona fe senyora tots temps hi he dubtat et encara hi dubte. E la dita dona Elionor dix en bona fe nous cal que de cert vendra ab notabla companyia. E dix ell testimoni que les dites paraules dix la dita dona Elionor per tal com ladonchs ere venguda nova del dit don Anton de Luna que devia entrar.

Demum die XXIX marcii anno a nativitate Domini MCCCCXIV superius expressato honorabilis Jaufridus de Ortigiis decretorum doctor regens cancellariam dicti domini Regis nomine et in personam ipsius domini Regis accessit personaliter ad quandam domum sitam juxta vel satis propre monasterium fratruum minorum civitatis Cesarauguste in qua egregia Margarita olim comitissa Urgelli simul cum domina Elionora ejus filia predicta hospitabatur et ipso ibidem in dicta domo existente dictaque domina Elionora in sui presentia personaliter constituta comparuit coram eodam honorabili cancellarie regente Dominicus Sancii procurator

fiscalis curie dicti domini Regis qui salvo sibi protestato et retento ut dixit quod possit plures testes et alias probationes producere et oferre et jam productos et etiam dictam dominam Elionoram delatam iterum et totiens quotiens sibi expedire videbitur reinterrogari facere peciit presentem inquisitionem quo ad ipsam dominam Elionoram tamen publicari et pro publicata haberi.

Quibus requisitione et petitione factis honorabilis regens cancellarie predictus nomine et in personam dicti domini Regis sub salvitatibus protestationibus et retentionibus predictis et aliis assuetis publicavit presentem inquisitionem quo ad dictam Elionoram tamen ipsamque haberi voluit pro publicata utrique dictarum partium copiam concedendo.

His itaque peractis dicta domina Elionora supplicavit petiit et requisivit verbo advocatos et procuratores sive defensores dari expensasque et salaria tam sibi quam advocatis et procuratoribus ministrari et dari per dictum dominum Regem cum ipsa non habeat unde se ipsam alimentare et advocatos et procuratores sive defensores predictos solvere possit.

Et dictus honorabilis cancellarie regens nomine et in personam dicti domini Regis dixit se esse paratum dari seu dari facere eidem domine Elionore advocatos et defensores sive procuratores quos ipsa duxerit nominandos.

Postmodum autem die sabati ultima marcii anno superius proxime expressato coram honorabili cancellarie regente predicto fuit oblata pro parte dicte domine Elionore quedam cedula hujusmodi seriey.

Los advocats et procuradors dejus scrits demane dona Elionor li sien donats et assignats per vos honorable senyor regent la audiencia. Et primo don Berenguer de Bardaxi micer Pere Ferret micer Berenguer Dalmenar micer Johan de Funes Narnau Juglar don Johan de les Celles.

Procuratores P. Ramon Bernat Dauriachs Guillem de Voltranya Miguel dez Plano Martin Dalfagerin.

Cui siquidem cedule fuit per dictum honorabilem cancellarie regentem sequens facta provisio.

Berengarius de Bardaxino et Johannes de Funes consiliarii domini Regis non possunt intervenire de aliis petitis simul cum procuratoribus placet domino Regi ut dictam Elionoram advocent atque procurent mandando eisdem ut eandem patrocinentur atque procurent.

—

Preterea die jovis intitulata XIX dies aprilis anno a nativitate Domini MCCCCXIV pro expresso coram dicto honorabili cancellarie regente comparuit discretus Petrus Andree presbiter qui nomine ut dixit dicte domine Elionore dedit in scriptis qui secuntur.

Los advocats et procuradors daval scrits demana la senyora dona Elionor als quals requir vos senyor regent los sia fet manament de deu mil florins que la advoquen et la procuren.

Primo micer Berenguer Colom.
Micer Francesch Basset.
Micer Bertran de Peus.
} de la ciutat de Leyda.

Micer P. Ferrer.
Nesperendeu Cardona.
} de la ciutat de Barchinona.

Micer Berenguer Dalmenar del loch de Sent Steve de Litera.

Narnau Juglar del loch de Benavarre.

En Johan de les Celles.
Et en Pelegri de Jassa.
} de la ciutat de Çaragoça.

Procuradors son los dejus scrits.

Miquel de Plano.	Bernat Dauriachs.
Martin Dalfageri.	Guillem Miquel.
Guillem de Boltanya.	Sanxiz Ferrando de Lihori.

Quibus oblatis honorabilis regens cancellarie predictus nomine et in personam dicti domini Regis concessit veniam licentiam que et facultatem plenariam largitus fuit supra proxime nominatis omnibus et singulis quod absque metu alicujus pene possint dictam dominam Elionoram patrocinari et defendere in hac causa. Et nichilominus jussit eisdem fieri preceptum verbo et etiam literatorie si expedierit quod eandem Elionoram patrocinentur in causa hujusmodi et defendant sub pena decem mille florenorum auri dicens quod dominus Rex erat paratus facere contentari eosdem in salariis et laboribus eorundem.

Fuit autem intimatum et factum preceptum ad ipsum ipsa eadem die jovis prefatis Bertrando de Pedibus Petro Ferrarii Berengario Dalmenar Johanni de les Celles et Peregrino de Jassa Michaeli de Plano Martino Dalfageri et Guillermo Miquaelis personaliter in dicta civitate Cesarauguste inventis per Petrum Correger virgarium prout ipse virgarius retulit notario cause hujus.

Petrus Andree presbiter etc.

Et primo interrogatus si ell testimoni sab ni ha hoyt dir que la dita dona Elionor apellas lo Senyor Rey infant de Castella et no Rey. Dix si haver hoyt que la dita dona Elionor apellava lo dit Senyor Rey infant et no pas Rey.

Interrogatus en quin temps li hoy dir les dites paraules. Dix que en lo mes de juny o de juliol prop passat lin hoy dir.

Interrogatus si ell testimoni sab ni ha hoyt dir que la dita dona Elionor donas consell auxili favor ni ajuda al dit don Jayme Durgell frare.

Interrogatus si sab o hoy dir que la dita dona Elionor digues que gent de gascons et altra estrangera vengues per manament de don Jayme contra lo Senyor Rey per ajudar al dit don Jayme a occupar lo regne Darago per erigirse en Rey et que en allo ella trobas plaer ne hi prestas ajuda ni consell.

Dix ell testimoni . . . . . .

No sigue.

Ulterius ipsa eadem die jovis XIX aprilis anno eodem dictus honorabilis regens cancellarie accessit iterum ad domum habitationis dicte domine comitisse quo ibidem exeunte comparuit coram eodem Dominicus Sancii fisci procurator qui supra qui presente dicta domina Elionora obtulit in scriptis petitionem sequentem.

Cum ex meritis in presenti inquisitione contentis et aliis constet Elionoram filiam egregii viri Petri comitis de Urgello quondam regiam magestatem ac rem publicam offendisse ac multifarie crimen lese magestatis et alia multa crimina enormia publica ac detestabilia comisisse nec non prestitisse consilium opem ac auxilium comitentibus crimina lese magestatis et rebelliones contra vestram sacram regiam magestatem. Idcirco supplicat excellentie prefate magestatis regie Dominicus Sancii procurator fiscalis dictam Elionoram declarari predicta crimina comisisse ac per eandem magestatem sententialiter pronuntiari ipsam Elionoram ad penas debitas et statutas condempnari declarandoque per eandem sententiam ex predictis comissis bona ejusdem Elionore fuisse a tempore perpetrati sceleris publicata et regio erario aplicata et in premissis et circa ea supplicat petit et requirit dictus procurator erarii jus et justiciam fieri et servari salvo jure etc.

Et ad probandum premissa et non recedendo ab

aliis presumptionibus dictus fisci procurator nominat et producit presentem inquisitionem.

Oblata itaque petitione preinserta honorabilis regens cancellarie qui supra nomine et in personam domini Regis concessa copia de eadem dicte domine Elionore eidem ad respondendum dicte petitioni et alias ad dandum et offerendum omnes suas exceptiones et defensiones per abtos et legitimos articulos declaratas tres dies a die tradite sibi vel saltim parate tradi copie inquisitionis hujusmodi aliorum actitorum pro seu contra eam facientium inmediate sequentes assignavit.

Et nichilominus cum ipsa domina Eiionora diceret et conquererctur quod advocati procuratores per ipsam petiti nolebant ipsam patrocinari nec defendere. Idem honorabilis regens cancellarie dixit et obtulit se paratum nomine domini Regis ultra preceptum jam per eum die ipsa factum facere et fieri facere omnes et quascumque compulsiones contra recusantes aut dilatantes necessarias et oportunas donech ipsam patrocinarentur et defenderent ac procurarent ut decebat.

Et dicta domina Elionora fuit protestata verbo quod non curreret sibi tempus donech copiam actitatorum advocatorum et procuratorum haberet.

Dictus vero honorabilis regens cancellerie stetit et perseveravit in gestis assignatis et dictis per eum.

Insuper die XX dictorum mensis et anni predictorum dominus honorabilis regens cancellarie qui supra nomine et in personam domini Regis juxta pauta pro parte dicte Elionoris in cedula supra proxime pro ejus parte oblata mandavit expediri provisiouem hujusmodi seriey.

Ferdinandus Dei gratia Rex Aragonum etc. Fidelibus nostris Bertrando de Pedibus civitatis Ilerde Berengario Dalmenar et Petro Ferrarii legum doctoribus civitatis Barchinone Arnaldo Jublar Johanni de les Celles et Peregrino de Jossa jurisperitis Cesarauguste nec non Miquaele de Blano Martino Dalfagerin Guillermo Miquel et Sanccio Ferdinandi de Lihori causidicis sive procuratoribus curie et eorum cuilibet salutem et gratiam. Ecce quod nos ad humilis supplicationis instantiam Elionoris filie egregii P. quondam comitis Urgelli delate apud nos de lese crimine magestatis concessimus eidem et dedimus in advocatos vos doctores et jurisperitos prefatos vos coram prenominatos causidicos in defensores sic quod absque alicujus pene incursu possitis eam conjunctim et divissim in causa quam supra delatione predicta ducit cum nostro procuratore fiscali patrocinari et deffendere vobis igitur et unicuique vestrum dicimus et districte precipiendo manda-

mus sub pena decem mille florenorum auri de Aragonia a bonis vestris exigendorum et nostro applicandorum erario nisi adimpleveritis que mandamus quatenus omni exceptione excusatione se possitis Elionoram eandem patrocinemini et defendatis in causa predicta nos enim offerimus nos parato et de nostro proprio vobis solvi facere salaria debita et opportuna. Datum Cesarauguste XXI die aprilis anno a nativitate Domini M CCCCXIV. De Ortigiis R.

—

Insuper die vicesima secunda dictorum mensis et anni circa oram del seny del ladre presente Dominico Sancii procuratore fisco predicto et testibus sub scriptis fuit traditum transumptum inquisitionis proxime inserte simul cum litera preinserta dicte domine Elionori personaliter reperte in hospicio ubi dicta domina ejus mater hospitatur quod est coram monasterium fratrum minorum civitatis Cesarauguste et hoc per Petrum Nicholai scriptorem regium.

Et dicta domina Elienor receptos dictos transumpto et litera dixit quod ipsa non intendebat renuntiare advocatis seu procuratoribus desuper per eam petitis de quibus in litera preinserta non fit mencio aliqualis et quod prestabatur quod per receptionem dicte littere non fieret perjuditium aliquod ad desuper per eam pe-

titis. Testes fuerunt ad predicta presentes Anthonius de Sesse scutifer habitator ville de Huesa comitatus de Luna et Petrus Andreu comorans in domo matris dicte domine.

—

Adveniente autem die jovis intitulata XXVI mensis aprilis anno proxime dicto a nativitate Domini Millesimo quadringentesimo quarto decimo coram honorabili cancellarie regente predicto comparuit Dominicus Sancii procurator fischalis curie dicti domini Regis qui verbo petiit in causa procedi et anentari ad ulteriora.

Et incontinenti honorabilis cancellarie regens predictus nomine et in personam dicti domini Regis ad id quod supra videlicet ad respondendum dicte petitioni et alias ad dandum et offerendum omnes suas exceptiones et deffensiones per abtos et legitimos articulos declaratos tres dies dicte domine Elionori assignavit.

Mandans predicta dicte domine Elionori intimari per Johannem Garcia virgarium audientie dicti domini Regis. Que incontinenti fuerunt intimata dicte domine Elienori personaliter per dictum Johannem Garcia presente Francisco Serrioni scriptore. Que domina respondens predicte assignationi dixit Senyor En Var-

guer digats al senyor Rey que jo no pux respondre a la dita assignacio tro tant que lo dit Senyor Rey haya assignat salari a mos advocats car en altra manera noy volen entrevenir perque asignelos lo Senyor Rey salari e jo son presta de respondre a la dita assignacio en altra manera que nom corregue lo temps. Requirens dicta domina Elionor predicta continuari in pede dicte assignacionis.

—

Postmodum vero die lune XXX mensis aprilis anno proxime dicto MCCCCXIV honorabilis regens cancellarie nomine et in personam domini Regis accessit ad domum habitationis dicte domine comitisse quo ibidem existente comparuit coram eodem Dominicus Sancii fisci procurator qui supra qui presente dicta domina Elionora acusavit contumatiam eidem Elionori non curante respondere assignationi ei facte et petiit verbo ad ulteriora causa procedi. Et dicta domina Elionor respondens dix Mossen jo no puch respondre a la assignacio segons ja he trames a dir al Senyor Rey car los meus advocats nom volen advocar tro tant que lo dit Senyor los haja constituit o assignat salari. Et dictus Dominicus Sancii respondidit predicte Elionori per hec verba Senyora alcuns dels advocats vostres se son escusats denant lo Regent qui aci es que nous advocarien e de fet han pasades rahons denant ell per les

quals lo dit senyor nols pot forçar empero lo dit Senyor axi com aquell quis vol haver en lo vostre fet justificadament e benigne vol que vos elegiscats tres dels juristes per vos ja elegits e nomenats en lo present proces e dos procuradors car jo en nom del dit Senyor vos profir de continent de ferlos custituir lur salari e ferlos pagar him plau que mossen lo Regent qui açi es los faça pagar et asegurar lur salari. Et dicta domina Elionor respondens predictis dixit Jo no renunciarie a nengu dels dits meus advocats ja nomenats en lo proces majorment pus quem son stats donats e atorgats e crech que lo Senyor Rey per justiica nols ne puxa levar e la dita causa mia no es causa quis puxa fer ni deliurar ab tres advocats perque yo protest axi com ja he protestat que non corregue lo temps. Et dictus Dominicus Sancii quo supra nomine verbo petiit et requisivit dictum honorabilem cancellarie regentem ut nominaret et eligeret dictos tres advocatos et duos procuratores ut procurarent et advocarent ipsam dominam Elionorem quem ipse erat presto facere eis constitui et dari salarium condecens et quod non stabat pro ipso imo pro dicta Elionore et ideo requirebat ad ulteriora cause procedi. Et dictus honorabilis cancellarie regens nomine et in personam dicti domini Regis dixit quod nomine et in personam domini Regis ipse erat paratus contentare tres advocatos de nominatis in cedula pridie per dictam dominam data et de facto mandavit thesaurario domini Regis quatenus solvat vel salarium assecuret Berengario de Almenario decretorum doctori Peregrino de Jassa jurisperito civitatis

Cesarauguste et Jacobo Juglar vel in locum ipsius si forsan recesserit Bertrando de Pedibus legum doctori mandando eisdem quoniam alii se excusarunt legitime quatenus dicte Elionori patrocinium prestent et Michaeli Bran et Martino de Alfegeri quatinus eandem procurent asignando eidem Alienori ad id quod supra diem mercuri proxime.

Et ipsa eadem die predicta fuerunt intimata dicte domine Elienori personaliter per Johannem Garcia virgarium audientie domini Regis.

—

Insuper die secunda mensis madii anno proxime dicto a nativitate Domini MCCCCXIV honorabilis cancellarie regens nomine et in personam domini Regis causa tenendi aut celebrandi juditium accessit ad domum habitationis dicte domine comitisse quo ibidem existente comparuit coram eodem dicta domina Elienor qui absente dicto procuratore fischali obtulit quandam papiri cedulam scriptam hujusmodi seriey.

Sub reverencia humili regalis excellentie loquendo dixit Elionor domicella filia egregii Petri quondam comitis Urgelli et vicecomitis Ageris quod ipsa non tenetur suscipere in presenti deffensione hujus cause nec

potest procedi ad ulteriora in et super eadem juris enim explorati existit quod non tenetur nuda contendere nec inheremis suis adversariis se opponere et cum ipsa fuerit et sit per dictum dominum Regem expoliata mediantibus officialibus ac ministris ejusdem domini castris et locis de Menargues de Hos de Montmagastre de Vilbes Collfret Stanya Anya Montergull Durfort ac aliis locis et mansis honoris de Montmagastre et eorum juribus ac redditibus nec non etiam sexaginta voluminibus librorum nec non multis et diversis jocalibus ornamentis et aliis bonis dicte Elionoris prout sunt vestes lentiamina vanove copertoria panni doseria ac jocalia et libri valent ultra triginta mille florenorum Pro tanto antequam ipsa compellatur suscipere defensionem dicte cause supplicat et postulat se restitui et reintegrari ad premissa omnia et singula ac eorum possessionem per eandem regiam magestatem et his peractis offert se paratam dictam causam deffendere prout decet et pro sufficienti et clara probatione tam possessionis quam spoliationis dictorum locorum librorum jocalium et bonorum predictorum ponit eadem Elionor singula que sequntur.

Primo ponit et probare intendit quod Jacobus de Urgello frater ipsius Elionoris filiusque ac heres universalis qui fuit dicti egregii comitis Urgelli ac vicecomitis Ageris in solutione ac satisfactione ejus quantitatis quam dare debebat et tenebatur eidem Elienori de dote virtute testamenti dicti ejus patris et pro jocalibus dicte Elionoris dedit concessit et tradidit sibi in-

ter cetera dicta loca de Menargues de Hos de Muntmo-gastre de Collfret de Villes de Anya de Stanya de Muntergull de Durfort et alias terras et mansos honoris de Muntmagastre et dictos libros et dicta alia localia et bona dicti valoris ac etiam induxit in possessionem jurisdictionis et vassallagii ac redditum dictorum locorum et bonorum et jocalium predictorum et premissorum vigore dicta Elionor fuit efecta domina et possessor dictorum locorum jocalium et bonorum predictorum.

Item ponit qnod de mensibus junii et julii proxime lapsis et longe ante eadem Elionor pro se et suos officiales habuit tenuit et possedit habebat tenebat et possidebat dicta loca et castra libros que ac alia predicta pro suis et pro sua publice et pal m.

Item ponit et probare intendit quod dicta Elionor sich habente tenente et possidente dicta loca jocalia et bona idem dominus Rex de mense Augusti proxime lapso aplicuit ad locum de Menargues et iilum cum hominibus et omni dominicatura manus ad suos sumpsit simul cum juribus ac redditibus ipsius contra voluntatem dicte Elionoris ipsam eisdem spoliando.

Item ponit et probare intendit quod ex nunch et successive sive continue dicta castra et loca de Hos de Montmagastre de Vilbes de Collfret de Durfort de Montergull de Anya de Stanya nec non libros et alia

bona predicta occupavit et abstulit eidem Elienori dictus dominus Rex et sic predictus et sic tota ejus substantia seu saltim majori parte ipsius dictam Elienoram spoliavit idem dominus Rex pro se et dictos suos officiales et occupata habet et tenet idem dominus Rex pro se et dictos ejus officiales et ministros.

Item quod predicta omnia et singula sunt vera et de eis est vox comunis et fama publica.

Et supplicat se admitti ad probandum dictam possessionem et spoliationem sine onere tamen superflue probationis.

Et ad probandum premissa nominat in testes hos qui sequntur.

Primo mossen Diego Ferrandez de Vadiello.
Don Berenguer de Bardaxi.
Narnau Delantorn et na Costança sa uxor.
P. Taranau juriste.
Mossen Jofre de la Bracerola.
Bernat Doriachs.
Mossen Pasqual Ledos.
Anthoni Costa.
Barthomeu Carni.
Pere Andreu.
Micer Johan de la Torre.
La senyora infanta dona Isabell.
Mossen Andreu Barutell.

Qua cedula oblata incontinenti dictus honorabilis cancellarie regens nomine et in personam dicti domini Regis mandavit eam inseri in presenti processu concedendo copiam de eadem dicto Dominico Sancii si eam habere voluerit aasignandoque eidem ad respondendum predictis hinc ad tertiam diem proxime.

Mandans predicta intimari.

—

Demum vero die sabbati que fuit V die mensis madii anno infrascripto a nativitate Domini MCCCCXIV honorabilis cancellarie regens nomine et in personam Domini Regis causa tenendi et continuandi dictum judicium accessit ad domum habitationis dicte domine comitisse quo ibidem existente comparuit coram eodem dictus Dominicus Sancii qui presente dicta domina Elionor obtulit quandam cedulam tenoris sequentis.

Articuli non sunt admittendi per partem egregii Elienoris oblati quoniam probati non prodecent constat enim hanc causam per inquisitionem duci spoliationis objectum exceptio locum sibi non vendicat nec etiam alias admittenda est pluribus notoriis a jure rationibus.

Qua cedula oblata et per me dictum Franciscum Serrioni notarium lecta incontinenti dicta domina Elionor obtulit et produxit cedulam infrascriptam.

Et Elionor antefata supplicat mandari scitari dictos testes qui sunt nominati et juramenta ab eis exhigi per regiam magestatem ne tempus labatur inaniter. Et ultra nominatos nominat hos qui sequntur.

Primo mossen Huguet de Vilafrancha.
Mossen Johan de Bardaxi.
Mossen Aznar Pardo.
Johan de Tudela.
Mossen Luis de Vilarasa.
Johan de Tovar scuder.
Micer P. Ram.
Item mossen Gil Roiz de Liori camerlench.
Item Anthoni Bardaxin.
Item Paulo Nicholas secretari.

Et protestatur quod interim non currat sibi tempus ex quo non est admissa ad probandum dictam exceptionem et supplicat mandari procuratori fischali quod continue asistat ad videndum jurare testes vel comittat fidey vestri cancellarie regenti quem dicta Elionor similiter comittit.

Et incontinenti ibidem in presentia honorabilis cancellarie regentis et partium predictorum dicta ce-

dula fuit lecta per me dictum notarium.

Et dictus honorabilis cancellarie regens nomine et in personam dicti domini Regis mandavit predictas cedulas inseri et continuari in presenti processu concedendo copiam de eisdem utrique dictarum partium presentium assignando eisdem ad audiendum deliberationem super predictis diem martis proxime venientis.

—

Rursus die lune septima mensis madii anno predicto MCCCCXIV coram dicto honorabile cancellarie regente comparuit Guillermus Michaelis procurator dicte domine Elionoris qui in absencia dicti procuratoris fischalis obtulit et eidem presentavit quandam papiri cedulam tenoris sequentis.

Reverentia Regie magestatis semper salva etiam si agatur via inquisitionis locum habet expoliationis excepcio et hoc premaxime attento quod hec inquisitio est facta instante procuratore fischali ejusdem domini Regis et per eum est oblata peticio contra dictam Elionoram in qua postulat ejus personam condempnari penis juris pro tanto aserto flatio et ejus bona confischari maxime facta expoliatione prout facta existit reverenter loquendo indebite et intra juris formam per eundem.

Dominum Regem pro quo dictus procurator fischalis agit et acusat dictam Elionorem et ideo postulat ea que supra et si super his dubitatur suppliquat interloqui et sich jus dici.

Qua cedula oblata incontinenti dictus honorabilis cancellarie regens nomine et in personam dicti domini Regis concessit copiam de eadem dicto procuratori fischali absenti si eam habere voluerit assignando utrique dictarum partium ad id quod supra videlicet ad audiendum deliberationem super altercatis hinc ad tertiam diem proxime.

—

Adveniente autem die jovis X mensis madii anno a nativitate Domini MCCCC XIV coram dicto honorabili cancellarie regente comparuit Dominicus Sancii procurator fischalis predictus qui in absencia alterius partis verbo petit in causa hujusmodi procedi et ad dictam deliberationem audiendam assignari.

Et dictus honorabilis cancellarie regens nomine et in personam dicti domini Regis assignavit utrique dictarum partium ad id quod supra videlicet ad audiendum deliberationem super altercatis hinc ad diem sabbati proximam et quod interim partes predicte suos

habeant advocatos coram eo si haberi voluerit pro hujusmodi negotio verbo vel scriptis disputando.

Mandans predicta dicte domine Elionori intimari per aliquem virgarium audientie dicti domini Regis que incontinenti fuerunt intimata per Johannem Garcia virgarium dicto Guillermo Michael procuratori dicte domine Elionoris personaliter invento ut dictus virgarius retulit et michi notario fidem fecit.

—

Post hec vero die XI mensis madii anno proxime dicto dictus honorabilis cancellarie regens nomine et in personam domini Regis audientiam palam et publice celebrante ut moris est in quadam aula sive capitol monasterii predicatorum civitatis Cesarauguste coram eodem fuit altercatum ac etiam disputatum presens negotium tam per advocatum fischalem quam per advocatos dicte domine Elionoris super altercatis per ipsas partes presentibus Dominico Sancii procuratore fischali dicti domini Regis et Berengario Michael procuratore dicte domine Elionoris.

—

Die sabbati XII mensis madii hora tertiarum Arnal-

dus Corrigiarii virgarius domini Regis retulit quod ipse mandato dicti honorabilis cancellarie regentis intimaverat advocato et procuratori fischalibus et etiam advocanti et Guillermo Michael procuratori dicti domine Elionoris quod interessent in monasterio fratrum minorum civitatis Cesarauguste quoniam ipse erat paratus audire advocatos predictos ipsa eadem die hora vesperorum.

Et adveniente dicta hora vesperorum dictus honorabilis regens cancellarie nomine et in personam dicti domini Regis accessit ad dictum monasterium pro addiendo advocatos supradictos. Et dictus Guillermus Michelis procurator predictus ibidem presens cum Johanne de les Selles advocato dicte domine Elionoris dixit dicto honorabili cancellarie regenti quod ipse non poterat habere advocatos dicte domine videlicet honorabiles Peregrinum de Jassa et Berengarium de Almenario eo quia erant in curiis que celebrabantur in monasterio predicatorum dicte civitatis. Et dictus Johannes de les Selles dixit quod postquam non erant ibidem alii consocii nolebat aliquid dicere et dictus honorabilis regens cancellarie nomine et in personam dicti domini Regis attento quod nullus advocatus partium predictarum erat in dicto monasterio nisi ut supra extitit et perseveravit in assignatione proxime facta.

—

Deinde die lune XIV mensis madii anno proxime dicto a nativitate Domini MCCCXIV coram dicto honorabili cancellarie regente comparuit prenominatus Guillermus Michaelis procurator assertus dicte domine Elionoris qui in absentia dicti domini Sancii procuratoris fischalis predicti qui eidem presentavit quandam supplicationem una cum quadam provisione in predicte supplicationis per prefatum dominum regem facta tenoris sequentis petens et requirens verbo in eadem provisionem fieri.

Molt alt princep et molt poderos Senyor.

A la vostra magnificencia humilment supplicant demostre la vostra humil subdita Elionor filla del egregi En P. quondam comte Durgell. Que jatsia en la causa qui va en vostra audiencia entre lo vostre procurador fischal de una part demenant e la dita supplicant de la altre defenent vos Senyor hajats provehit ella de certs advocats et procuradors e hajats diverses vegades dit que vos los fariets pagar de sos salaris empero Senyor res no sen ha seguit ni los dits advocats no volen entrevenir en los dits fets no pagats e ço que pigor Senyor es jatsie divendres prop passat

se conferis entre lo advocat fischal vostre et alguns dels advocats de la dita Elionor sobre larticle de la exceptio de la spoliacio per ella proposada. Empero Senyor romas en aço lo fet que los advocats de la dita Elionor fossen tots hoyts en aquest fet feta a ells paga competent de lurs salaris car en altra manera no hi volien entrevenir e que en apres Senyor se vocats lo fet en audiencia empero Senyor disapte prop passat començavelo notari legir ja la pronunciacio en vostra audiencia sobre lo dit article la qual cosa la dita supplicant ha molt a mal senyal car los fets senyor quis deuen tractar et son començats e vostre audiencia deuen pendre acor et fi en aquella acordant aquells vostre regent cancellaria et los juristes qui alli son et hoen les disputes et saben los merits de les causes et aquells fets aytals Senyor no deuen esser mudats de la dita audiencia en los altres de vostre consell qui no saben los dits fets cor noy han entrevengut perque Senyor vos suplique esser provehit al pagament de sos advocats et hoyment de aquells et quel fet sacort en bona plaça et de molts juristes et no sospitosos e que aquestes coses no sian precipitades mas que hi sie sperat legitim temps axi com de vostra Senyoria se pertany e en aço Senyor farets a la dita supplicant justicia la qual vos reputara a merce e gracia.

Provideat cam regens cancellarie.

Quibus sich presentatis incontinenti dictus honorabilis cancellarie regens nomine et in personam dicti

domini Regis fecit in et super contentis in dicta supplicatione provisionem sequentem.

Mandat dominus Rex thesaurario quod incontinenti solvat vel satisfaciat advocatis et procuratoribus dicte supplicantis secundum quod in similibus est assuetum et nichilominus regenti ut vocatis aliquibus de consilio ejusdem supplicantis advocatos audiat et denuo justitiam celeriter administret.

Provisa per regentem cancellariam XIV madii.

—

Postmodum die veneris hora tertiarum XVIII mensis madii anno proxime dicto MCCCCXIV dictus honorabilis regens cancellarie nomine et in personam dicti domini Regis instante Dominico Sancii procuratori fischali predicto dicte domine Elionori absenti ad habendum suos advocatos coram eo si habere voluerit pro hujusmodi negotio disputando et alias ad dicendum producendum et allegandum in scriptis aut alias quid quid dicere producere et allegare voluerint totam diem presentem assignavit.

Que predicta omnia quasi incontinenti mandato dicti honorabilis regentis cancellarie nomine et in personam dicti Domini Regis fuerunt notificata dicte do-

mine Elionori personaliter per me Franciscum Sarrioni notarium.

Et ipsa eadem die hora vesperorum vel quasi coram dicto honorabili cancellarie regente comparuit prenominatus Guillermus Mlchaelis nomine quo supra qui in absencia alterius partis obtulit et produxit quandam papiri cedulam supplicationem et alia in se continentem tenoris sequentis.

Molt alt princep et poderos Senyor.

A vostra gran altesa humilment supplicant demostra la vostra humil subjecta Elionor filla del egregi don Pedro comte Durgell quondam que com Senyor ella haja a vos supplicat moltes vegades humilment que de sos bens los quals vos Senyor havets presos et tenits uy en dia en vostron poder subjugats eus placia Senyor de subvinir per a sos advocats e procuradors e pagar aquells los quals vos Senyor li havets assignats e donats en la causa quis mena entre lo vostro procurador fischal de una part demanant e la dita Elionor de la altra deffenent e jatsia Senyor vos hajats aço acordat fer. Empero los dits advocats e procuradors no han ço que haver deuen de lurs treballs e per ço Senyor no volen advocar ni procurar en mos fets e mes avant Senyor que no volen pendre obligacions de mossen Diego de Vadiello ni de vostre tresorer e per aquesta raho Senyor dien que no diran

mot ni ordonaran res en deffensio del dret de la dita supplicant tro sien pagats realment e de fet e Senyor tant solament demanen cascun advocat XXX florins e cascun procurador XV florins et com Senyor sia dura cosa que vos qui tenits mos bens no vullats pagar o fer pagar los desus dits advocats e procuradors e per culpa vostra Senyor yo romandre indeffesa en gran dan e prejudici meu per ço Senyor suplica la dita Elionor que los dits advocats e procuradors fassats pagar de continent per ço que ella no romanga indeffesa nuha ni despullada de tota justicia. En altra manera ab deguda honor e humil reverencia de vostra Senyoria protesta la dita supplicant de nullitat de proces et de tot ço qui a ella sia licit de protestar axi com aquella qui es donzella e roman indeffsa per ço que daquiavant ella puxa demenar restitucio integrament ates que no sta per ella ni les coses en la dita supplicacio contengudes et en lo proces qui per aquesta causa los mena es largament contengut e request moltes vegades. E axi ab la present Senyor vos en requer la dita supplicant queus placia de donarli deffenses e pagar los dits advocats e procuradors segons desus es demenat e request sino dasi avant Senyor stava per vos qui aquells no havets feyts pagar perque la dita supplicant per aquesta rao roman indeffesa e lesa en tots sos bens e drets o partida daquells. E per ço Senyor que la dita supplicant sia preservada de la dita lesio dret e justicia ates Senyor que vostra Senyoria te quasi tots los bens et quant ha de manera que no li ha romas sino fort poch ço es robes de vestir e ligars

de cap et fort pochs juyells segons vostra Senyoria sap et per ço Senyor la dita Elionor no poria donar alcun recapte en pagar los dits advocats et procuradors com no haja per si matexa si donchs per vostra Senyoria no yes provehit en altra manera. E aquesta supplicacio Senyor demana et requer la dita dona Elionor que manets continuar en lo proces de la dita causa perque ço prega de son dret valer et diligencia etc.

E com Senyor sich digua que hic volets partir de la ciutat de Çaragoça et si intencio sera vostra Senyor que ella supplicant haja a seguir vos supplica Senyor li proveiscats ans de la vostra partença a sa necessitats liberalment segons son stat et donee e a sos advocats et procuradors de lurs salaris idonees cotidians per tal que mils pusquen entendre per defendre la dita causa o si vos Senyor acordats que la dita supplicant dega romandre supplica Senyor se a per vostra Senyoria provehir en sobrehiment de la dita causa o en altra manera justa de manera quel dret de la dita supplicant sia sens dany et perjudici de aquella en altra manera Senyor protesta axi quant dessus e en aço Senyor fara vostra Senyoria a la dita supplicant justicia la qual Senyor vos reputara en gracia et merce.

Nostre Senyor Deus etc.

Qua supplicatione presentata et lecta incontinenti dictus honorabilis cancellarie regens nomine et in per-

sonam dicti domini Regis fecit in et supra contentis in eadem provisionem sequentem.

Mandetur thesaurario quod satisfaciat dictis advocatis et procuratoribus circa alia de quibus supplicatur faciat verbum supplicans ipso domino Regi.

Provisa per Jaufridum de Ortigiis cancellarium regium XVIII madii MCCCCXIV.

Adveniente autem die lune qua computabatur XXI mensis madii anno proxime dicto coram dicto honorabili cancellarie regente comparuit Dominicus Sancii procurator fischalis predictus qui in absencia alterius partis obtulit in scriptis que sequntur.

Articulus ipsius exceptionis est plene discussus et disputatus in audientia regia quare placeat domino Regenti cancellariam ipsum articulum notare et expedire eum terminando per sententiam ne causa presens plus debito protaletur.

Quibus oblatis incontinenti dicens honorabilis cancellarie regens nomine et in personam domini Regis concessit copiam de predictis dicte domine Elionori absenti si eam habere voluerit assignando utrique dictarum partium ad audiendum publicationem dicte de-

liberationis diem crastinam proxime.

Mandans hec dicte domine Elionori intimari.

Que fuerunt in imata.

Et ipsa eadem die quasi incontinenti dictus Guillermus Michaelis nomine quo supra obtulit mihi notario quandam supplicationem una cum quadam provisione in pede dicte supplicationis continuata que extiterat provisa ipsa eadem die hora tertiarum per dictum honorabilem cancellarie regentem in audientia dicti domini Regis que celebrabatur in monasterio fratruum predicatorum dicte civitatis Cesarauguste ut moris est petents et requirens verbo in presenti processu inseri et continuari quorumquidem tenores unus post alium sic sequntur.

Molt alt princep e poderos Senyor.

A la vostra gran altesa humilment supplicant demostre la vostra humil subjecta Elionor filla del egregi don P. comte Durgell quondam que com Senyor ella haja a nos supplicat moltes vegades humilment que de sos bens los quals vos Senyor havets o fets pendre e tenits vuy en dia en vostron poder subjugats eus placia Senyor de subvenir per a sos advocats e procuradors etc.

Sigue una carta igual á la anterior.

—

Die martis XXII madii anno a nativitate Domini M CCCCXIV en Aljafaria civitatis Cesarauguste hujusmodi cedula per dictam egregiam dominam Elionorem dicto domino Regi extitit presentata. Qui quidem dominus Rex providendo tunc dixit quod ipsa scedula per advocatum fischalem videretur qui responsionem necessariam faceret ante dictis et postea sedula et responsio supradicte in processu insererentur predicto.

—

Et die XXIV mensis et anni predictorum fuit facta responsio per dictum advocatum fischalem dicte nominate cedule et dicta die facta dicta responsione coram dicto honorabili cancellarie regente comparuit prenominatus Guillermus Michaelis procurator dicte egregie Elienoris qui presente Dominico Sancii procuratore fischali obtulit et presentavit cedulam jam per dictam Elionorem oblatam de qua superius mentio fit. Et dictus Dominicus Sancii respondendo predicte cedule obtulit eodem instante coram dicto honorabili cancellarie regente responsionem sequentem quorum-

quidem cedule et responsio unus post alium inmediate sic sequntur.

Et Elionor filia egregii quondam comitis Urgelli dicit quod sub reverentia regie magestatis loquendo ipsa proposuit pridem in processu cause presentis exceptionem expoliationis quasi omnium bonorum sive substantie et etiam nunc eam repetendi proponit dicens quod ipsa fuit et est spoliata ejus castris redditibusque ac bonis quasi omnibus que habebat ita quod dumtaxat sibi remanserunt vestes et modica jocalia quequidem spoliatio fuit facta per eundem dominum Regem sine forma et figura judicii ac indebite et contra justiciam et sic dicit quod non tenetur oblatis contra eam per procuratorem fischalem ejusdem domini Regis qui egit contra eandem supplicantem ad penas juris et bonorum ejus confiscationem respondere nec deffenssionem hujus cause quo ad merita suscipere quam spoliationem eadem Elionor parata est probare prout jam fuit parata si fuisset admissa aut admitteretur ad quam probandam supplicat admisci si pars fisci eandem spoliationem duxerit denegandam nec quoquomodo premissis obstat quod ab adverso est dictum scilicet quod ubi proceditur via inquisitionis non vendicat sibi locum dicta exceptio nec in foro seculari quem illud reverenter loquendo locum non habet ymo pratica et consuetudo generalis Cathalonie est inopportunum et signanter commemoratio Petri Alberti prima in ordine in suo opere et presertim quare ratio dicti juris fuit justa et equa et non contraria juri civili nec

alicui juri patrie et maxime quia quando spoliatio est facta ab eodem qui procurat fieri aut facit inquisitionem qualis est dominus Rex aut ejus fiscus qui idem sunt. Idem est in causa inquisitionis sicut in causa acusationis nec est verum cum reverentia loquendo quod advocati ejusdem Elionoris fuerunt ad plenum auditum ymo illi ut non satis facti vel non soluti per eandem Elionorem nec aliquem alium noluerunt studere videre super materia dicti puncti. Et quamquam alter de advocatis modicum contulerit in audiencia regia cum advocato fisci super dicto puncto ipse autem et alii ejus advocati dixerunt quod volebant plenius videre et de jure dicte Elionoris allegare et extunc firmiter presto allegare dum tamen bistraheretur eorum salarium quod tamen dicta Elionor facere non potuit propter suam indigentiam et quamquam dominus Rex dixerit se bistracturum non tamen fecit et propterea dictus articulus remanet indeffensus sine culpa ejusdem Elionoris spoliate antefacte. Propterea cum deffensionis facultas nemini sit amputanda supplicat et requisit ejus advocatis non solutis nec plenum auditis non procedi ad ulteriora hujus cause alias protestatur de vicio et nullitatis agendorum pro preservatione cuilibet interesse dicte supplicantis hanc continuari in processu cause presentis supplicans requirens etc.

Dicta exceptio vel alias fuit dictum non vendicat sibi locum tum quia serenissimus dominus Rex habuit predicta castra et loca si ea habuit per compulsionem assuetam servari in simili casu quando habet ipse do-

minus Rex vehementem suspitionem tempore guerre contra aliquem subditum suum ne de ipsis castris et locis subditis eveniat dampnum domino Regi ut est notorium consilio domini Regis quare de tali suspitione non consueri fieri processus set solum ex conjectis factis fit deliberatio in consilio regio prout factum fuit hoc casu.

Tum quia serenissimus dominus Rex non habuit ipsa castra et loca per expugnationem set si habuit per compulsionem earum ut prefertur jurisdictionem et sic non habet locum juditium possessionis reintegratorum et per consequens nec objectus dicte exceptionis spoliationis.

Tum quia dicta exceptio expoliationis nec similes exceptiones non habent locum in causis fori secularis sed fori tamen ecclesiastici.

Tum quia non habent locum tales exceptiones coram domino Rege qui rejectis talibus exceptionibus procedit secundum veritatem facti.

Tum quia non habet locum talis exceptio nisi quando proceditur per viam acusationis criminalis ad punitionem persone et non quando proceditur inquirendo civiliter ad amissionem bonorum vel aliam penam civilem infligendam.

Quare repulsis frivole ex adverso objectis hec pars

petit ipsa excepta repelli et ad ulteriora cause procedi et anantari prout est de justicia procedendum.

Quibus cedula et responsione oblatis et presentatis incontinenti dictus honorabilis cancellarie regens nomine et in personam ipsius domini Regis copiam de predictis cedulate utrique dictarum partium concessit assignando eisdem ab habendum suos advocatos si habere voluerint coram eo in audientia regia diem crastinam pro hujusmodi negotio disputando et ad audiendum deliberationem super altercatis ad diem sabbati proxime ipsis partibus assignavit.

—

Post predicta vero die veneris XXV mensis et anno predictorum coram dicto honorabile cancellarie regente comparuit prenominatus Guillermus Michaelis procurator dicte domine Elionoris qui in absencia alterius partis obtulit que sequuntur in scriptis.

Sub regie clementie reverencia loquendo dicta proposita excepcio locum habet a parte fisci procuratoris domini Regis allegata non obstantibus et primo non obstat quod allegatur de suspitione tempore guerre hic etc. quoniam ubi talis casus .... ad esset dicta occupatio locum non habuit cause cognitione non preambola nam tunc latem assertam suspitionem potuit talis

asserta suspecta per cautiones ydoneas purgare et sich talem comissionem evitare sed dicta causa occupandi vera non fuit set sola voluntas dicti domini Regis qui ipsa non vocata Elionore ymo ignara dicta ejus bona occupavit in viam actus partiarii ac injuste et esto sine veritatis prejuditio non tamen concesso quod talis suspicio adesset etiam in tali casu non debebat etiam in tali casu non debebat dictus dominus Rex occupare aut occupari facere redditus dictorum castrorum et locorum et alia bona mobilia ejusdem Elionoris prout occupavit seu occupari fecit ea non vocata nec audita nec scienter nam contentari debebat quod dicta castra forcia ad sui posse haberet non antea sicut factum fuit ymo omnia etiam plana et redditus ac alia mobilia occupavit idem dominus. Item saltim cessatibus guerris prout cessarunt et cessant idem dominus debuit dimittere dicta castra et loca et alia bona mobilia et eidem Elienori ea restituere non tamen sich factum fuit ymo tenet ea omnia etiam dictus dominus occupata intra jure ordinem et figuram et injuste ut prefertur. Item repetita reverentia antefata locum habuit et habet in foro seculari dicta exceptio preter allegata desuper pro hac parte nec est verum humiliter et sub dicta reverencia loquendo quod dominus Rex rejecta dicta exceptione procedere possit in dicta causa ymo ea admissa non enim esset aliud nisi substraere defensionem dicte Elionori quod de jure fieri non debet nam certum est quod ipsa non habet penes se aliquid quod valeat dare advocatis procuratoribus nec ad deffensionem fiendam sui juris et vix obtinere potuit dic-

ta Elionor a domino Rege quod administrarentur pro advocatis octuaginta florenos et est durum quod dicta Elionor habeat pro talia sufragia incedere nam si possideret predicta ejus bona aliter defendisset et deffenderet dictum ejus jus quam defendit ac defendet in presenti consilium habendo et allegationes super hiis a Tolosa et aliis studiis generalibus sic' nunc non sit nichil enim potest facere in dicta deffensione nisi per manum dicti domini Regis qui eam tenet dictis ejus bonis ut prefertur spoliatam et sibi non vult providere etiam de ejus redditibus et bonis pro deffensione sui juris nec opportunitatem dare ad dictam deffensionem dicte cause ad alia jam est satisfactum pro ea que scripta sunt in cedula per hanc partem supra ultimate ante hanc oblata.

Qua cedula oblata incontinenti dictus honorabilis cancellarie regens nomine et in personam dicti domini Regis mandavit eam inseri in presenti processu concedendo copiam de predictis dicto procuratori fischali absenti stando et presenciando in assignatione proxime facta nullam aliam assignationem faciendo.

Et ipsa eadem die hora vesperorum coram dicto honorabile cancellarie regente comparuit dictus Dominicus Sanci procurator fischalis predictus qui presente dicto Guillermo Michael procuratore dicte domine Elionoris obtulit que sequntur in scriptis.

Non obstantibus ex adverso novissime oblatis pro-

cedunt novissime proposita pro parte fisci et ea expediri petit procurator fischalis.

Et dictus Guillermus Michaelis procurator dicte domine dixit verbo quod ipse petebat aliam dilationem ad audiendum advocatos dicte domine sibi concedi et dari atento quia dicti advocati non fuerant auditi ad plenum et Berengarius de Almanario et Peregrinus de Jassa advocati dicte domine non fuerant auditi eo quia erant illa die ocupata pro negotiis curiarum ideo petebat alium terminum sibi asignari ad audiendum ipsos advocatos alias protestabat ut supra.

Et dictus honorabilis cancellarie regens nomine et in personam dicti domini Regis stetit et perseveravit in assignatione proxime facta nullam aliam super predictis faciendo assignationem.

—

Post hoc vero die vicesima sexta die madii anno a nativitate Domini MCCCCXIV in audientia dicti domini Regis coram dicto honorabile cancellarie regente comparuit Dominicus Sancii procurator fischalis predictus qui dixit verbo quod acusabat contumaciam dicte domine Elionoris et ejus procuratoris et petit procedi ad sententiam promulgandam. Et dictus Guillermus Michaelis ibidem presens petiit compulsam con-

tra Berengarium de Almenario et Peregrinum de Jassa seu impedimenta eorum tolli cum sint occupati circa actus curiarum.

Et dictus regens cancellarie attento quod expectavit advocatos dicte domine Elionoris eri et hodie in audiencia regia salvo jure super contumatiam assignavit ad id quod supra ad primam diem juridicam procurator egregie domine dixit se in dicta assignatione non consentire cum ejus advocati signanter honorabilis Berengarius de Almenar et Peregrinus de Jassa non fuerint ad plenum auditi quos petit plene audiri in plena audientia ubi sit copia magna jurisperitorum et vota ipsorum exhigi alias de remedio supplicationis protestatus.

Regens stetit in predictis ut supra etc.

—

Adveniente autem die mercurii intitulata XXX mensis madii anno predicto coram dicto honorabili cancellarie regente comparuit dictus Guillermus Michaelis procurator dicte egregie Elionoris qui in absentia alterius partis obtulit que sequntur in scriptis.

Justissime Princeps.

Sepius fuit supplicatum vestre celsitudini quatinus

in causa que ventilatur inter vestrum procuratorem fischalem agentem ab una parte et egregiam Elionorem filiam egregii Petri comitis quondam Urgelli deffendentem ab alia super exceptionem spoliationis objecta processui placeret plenarie audire advocatos dicte Elionoris in plena audientia in qua copia magna peritorum in jure aderit taliter quod audita dicta Elionore ad plenum et ejus jure et exquisitis votis jurisperitorum in dicta audientia presentium in et super dicta causa qualis decet justicia possit ministrari et quamquam vestra celsitudo dicta Elionore non petente pro exhoneratione conscientie vestre celsitudinis et meliori examinatione juris dicte Elionoris et vestri procuratoris fischalis juxta hoc juxta formam supplicatorum debuisset exhigente justitia providisse verumtamen advocatis predictis ad plenum non auditis ymo aliquibus inauditis et non exactis votis dictorum jurisperitorum fuit ad audiendum deliberationem super dicto articulo assignatum et sepius perseveratum. Ea propter Guillermus Michaelis procurator dicte Elionoris repetendo jam supplicata supplicat iterato vestre regali excellentie quatinus crastina die aut alia hora per vos designanda dignetur vestra magestas dictos advocatos audire et omnes jurisperitos civitatis presentes facere convocari in publica audientia et eorum votis exactis in dicta causa deliberationem promulgare et in his vestra excellencia dicto supplicanti ministrabit justiciam quam sibi ad gratiam reputabit snpplicans presentem supplicationem inseri in processu hujus cause.

Altissimus etc.

Qua cedula oblata incontinenti dictus honorabilis cancellarie regens nomine et in personam dicti domini Regis fecit in et super contentis in eadem provisionem sequentem.

Habeat advocatos supplicans in domo predicatorum ubi erit regens et ceteri de audientia per ipsum vocati et ibi audiet eos si fuerint alias procederet ad ulteriora.

Provisa per regentem cancellarie XXX madii anno a nativitate Domini MCCCCXIV.

Et ipsa eadem die coram dicto honorabili cancellarie regente in audientia domini Regis comparuit prenominatus Dominicus Sancii procurator fischalis qui in absencia alterius partis verbo petiit declarationem ferri. Et dictus honorabilis cancellarie regens nomine et in personam dicti domini Regis assignavit dicte domine Elionori ad habendum suos advocatos coram eo si habere voluerit in audientia dicti domini Regis videlicet in domo sive monasterio predicatorum ubi solitum est diem crastinam hora tertiarum et ad audiendum declarationem super predictis dicta die hora vesperorum assignavit.

Mandans predicta intimari dicte domine Elionori per Arnaldum Corrigiarii virgarium audientie dicti domini Regis.

—

Et expost die jovis XXXI mensis madii anno proxime dicto in audientia domini Regis comparuit Guillermus Michaelis procurator dicte domine Elionoris coram dicto honorabili cancellarie regente qui eidem presentavit quandam supplicationem tenoris sequentis.

Princeps Serenissime.

Berengarius de Almanario et Peregrinus de Jassa advocati Elionoris de Urgello sunt in factis in quibus sunt advocati per vos licentiati propterea quia vacant in factis curiarum pro tanto supplicat eos facere venire ad audientiam vel saltim supersederi usque quo facta dictarum curiarum in quibus ipsi vacant fuerint expedita taliter quod causa non disputata factum non vocetur quod est inter fischum vestrum et dictam supplicationem et in his etc.

Altissimus etc.

Qua supplicatione oblata et presentata incontinenti dictus honorabilis cancellarie regens nomine et in personam dicti domini Regis fecit in et super predictis provisionem sequentem.

Dominus Rex mandat dictis advocatis quod sint in audientia incontinenti pro allegando et dicendo in dicta causa.

Provisa per regentem cancellarie die XXXI madii.

—

Adveniente autem die V mensis junii anno proxime dicto MCCCCXIV coram dicto honorabili cancellarie regente comparuit dictus Guillermus Michaelis procurator dicte domine Elionoris de Urgello qui in absentia alterius partis eidem obtulit et presentavit que sequntur in scriptis.

Factum videtur esse istud instante procuratore fischali domini Regis fuit inquisitum adversus egregiam dominam Elionoram filiam egregii domini Petri comitis Urgelli de crimine rebellionis aut lese magestatis per eandem ut asseritur comisso pro parte dicte Elionoris adversus dictum processum in vim dilatorie oponitur quod est. . . spoliata omni fere sua. . . .et ideo quod non potest de crimine pretensso nec acusari nec contra eandem inquiri et quod non tenetur hanc causam defendere donech in possessionem suorum bonorum fuerit restituta est dubium si exceptio expoliationis oposita ad talem processum impediat processum

ita quod dicta Elihonor non teneatur merita dicte inquisitionis aut deffensionis ingredi donech fuerit restituta.

Et videtur quod premissa excepcio impediat litis ingressum sive de dicto crimine adversus dictam Elihonorem aguatur ad civilitatem dumtaxat puta ad confiscationem suornm bonorum sive aguatur criminaliliter ad punitionem corporalem primo enim capite si ad eum efectum de dicto crimine inquiratur videtur quod dicta spoliationis exceptio impediat dictum processum quem predicta exceptio impedit juditium quodlibet sive petitorium sive possessorium jure ordinario intemptatum et si de alia re petitorium intemptetur et cum dilectus de Ordi cognitio et super spoliatione e ti. et melius in C. frequens e ti. li. VI quoniam spoliatus ante omnia venit restituendus l. si quis a s efundum C. ad l. jul. de vi. pu. vel priva. l. invasor C. unde vi et l. et C. si per vim vel aliomodo si igitur agenti jure ordinario petitorio sive possessorio objectus talis exeptionis impedit litis ingressum idem est in principe si de eius juribus agatur jure extraordinario puta per viam inquisitionis cum illa sint paria ar. C. ad nostram et que ibi non per ignocentium § in jura et C. qualiter et quando de acu. et non per dot l. I qui es ff. de offi. prefer. ur. ex quibus concluditur quod si premissa inquisitio fiat ad efectum conffiscationis bonorum quod exceptio predicta expoliationis impedit litis ingressum donech dicta egregia Elionor fuerit restituta et tollitur ex his quadam fisci evasio qui videtur asserere

quod si per viam petitionio restitutio postularetur possessionis quod tale juditium possessorium impediret petitorium secus tamen ubi expoliacio proponitur per viam exceptionis hoc est enim contra jura predicta et non doctorum et capitulo in locis alleguato et est contra non per Bar. in l. predicta si quis a se fundum in II opositione in fie. et in fie. l. Si vero aguatur ad vindictam publicam seu ad punitionem corporalem etiam predicta exceptio est juditii impeditiva cum est expoliatio objecta totius patrimonii aut majoris partis ejus in C. frequens de resti spoliatorum que exceptio spoliationis est impeditiva juditii criminalis contra spoliatorem acusantem et etiam contra tertium acusatorem ut no. Bar. in dicta l. si quis a se fundum in fine presenti quia gitur ad utrumque.

Nec videntur procedere fundamenta partis fisci et primo non videtur procedere primum fundamentum cum dicitur quod dominus Rex in viam remedii castra et bona dicte Elionoris ocupavit dubitans ne tempore guerre possit ex his castris dampnifficari per consuetudinem Petri Alberti si aliqui alodiarii ideo ex quo juris executione homo fe... non potest dici expoliator per C. conquerentem de resti spo. quamquam enim hoc principi ex dicta causa permiteretur. Atamen quia alodiario datur facultas vel cavendi ne ex dicto castro aut fortalitio dampnum domino eveniet aut tradendi fortalitia domino per dictam consuetudinem ipse alodiarius debuit de hoc requiri et eo recusante licuiset principi dicta fortalicia ocupare per conssuetudines

predictas et ar. usutici magnates et usatici si quis contradixerit et usatici potestatem et quia talis ordo non fuit servatus dominus Rex dicta castra ocupando potest merito censseri et est spoliator. Tum etiam quia premissa dominus Rex salva sui reverencia non potuit facere etiam in vim remedii sine cause cognitione ea autem que cognitione cause requirunt sine partis citatione et parte inaudita non possunt expediri l. in cause § causa cognita ff. de minoribus l. prima in fi. C. si per vim vel alio modo et l. I C. de prediis mi. Tum etiam hoc probat textus constitutionis Regis Petri primi in prima curia Barchinone Item quod nos vel offitiales non spoliemus aliquem vel aliquos etc.

Preterea non potest sub dicto velamento talis expo liatio salva reverentia regie magestatis causari aut defendi quem et si per dictam consuetudinem liceret domino Regi fortalitia ipsa ex suspitione ocupare non tamen permittitur ei fructus et redditus ocupare cum in eis cesset ratio dicte l. et ideo et l. statutum l. adigere § quamvis de jure patronatus et C. cum cessante de apellationibus. Item nec debuerit loqua plana occupare omnia autem occupavit.

Preterea cessat dicte consuetudinis Petri Alberti ac juris statutum si quod sit in jocalibus vestibus et pluribus bonis valentibus ultra XXX mille florenos a quibus dicta egregia Elionor fuit expoliata et ideo de mente domini Regis constat ab aperto quod illa fecerit animo spoliandi prout spoliaverit de facto sine forma et

figura judicii et ante sententiam et declarationem contra legem defensionis et l. prohibitum C. de jure fisci l. X et l. pl. de bo. vacan. et l. et dei. eum secundum leges de he. li. VI.

Minus obstat secundum fundamentum fisci cum dicitur quod possessio dictorum locorum fuit amissa per vim compulsivam et non expulssivam et ideo non habet locum juditium restitutorium set attento quod metus causa per legem si tibi metum ff. de vi et vi arma et ideo . . . si cessat juditium restitutorium et exceptio expoliationis istud enim fundamentum procederet ubi ipsa Elionor qua est domina castrorum existens in ipsis castris per metum vel districtum castra ipsa tradidisset vel etiam presens existens extra castra set ubi existens extra castra et absens licet retinens possessionem civilem dominus Rex cum gentibus armorum vel sine metu illato collonis vel habitantibus in ipsis castris dicta castra ocupavit habet locum dispositio l. si id quod § si ff. de adquirere po. et l. clam possidere § ficum l. sequenti eodem et magis expresse l. I § sive autem ff. de vi. et vi. ar. et ideo ex casu habet locum jnditium restitutorium ut ibi non glo. et Bar. et in dicta l. clam possidere in fine et est magna diversitatis ratio cum in primo casu ubi dicta Elienor per metum tradidisset intervenisset ejus voluntas quod secus est in ultimo casu.

Minus obstat quod in loco alleguatur quod dicta excepcio solum sibi vendicat locum in judiciis ecclesias-

ticis non secularibus istud enim alleguare est dicere contra rationem intellectum doctorum aprobatorum in jure civili signanter contra Bar. in dicta l. si quis a se fundum in principio et in fine qui predicta exceptione in quolibet juditio dicit esse processus impeditivam non habita distinctione fori ecclesiastici aut secularis. Tum quia in quolibet foro ratio legis et canonis locum sibi vendicat. Tum quia dicta limitatio l. aut canone non fundatur presertim quia lex non contradicit. Item quia in tota Cathalonia utimur dicto canone frequens de istis spo. nisi in casu peculiari videlicet illius spoliati qui ejus domino petente potestatem castri feudalis non jurato dicta exceptione ut in prima commemoratione Petri Albertis sui operis.

Non obstat quod dominus Rex dumtaxat conssiderat in sui audientia veritate et ex processu nullo potest judicare juxta capitulum ad petitionem de acusa. et quemadmodum moratoriam dilationem potest concedere ita etiam ettollere per l. quotiens de partibus imperatori offerendis primum enim fundamentum non potest sibi locum vendicare in generosis seu magnatibus in quibus non potest dominus Rex ex privilegio eisdem concesso quidquid procedere aut judicare nisi ex legittimo processu nec obstat secundum fundamentum quoniam dilatoriam que magni sit perjudicii nec dominus Rex potest concedere ut non ibidem per dot nec potest etiam dilatoriam tollere per quam jus oponentis posset periclitari ut est in casu presenti quoniam si possessio suorum bonorum quibus extiterit expoliata eidem non

restituatur nullum poterit habere auxilium deffensionis ipsius cause propter ejus paupertatem et remanebit totaliter indeffensa. Presertim quia hoc esset tollere . . . . . que sunt juris naturalis et que nemini sunt tollende nam nudi nec inherentes tenemur nos nostris adversariis opponere ut dictum est frequens.

Nec obstat quod ultimo loco alleguatur quod premissa exceptio procedit in acusatore secus ubi proceditur per viam inquisitionis hec enim limitatio videtur contra doctorum doctrinam in jure aprobatorum signanter contra non per igno. in t. ex parte de rescrip. et in C. venerabili de off. Item quia eadem est ratio et fortior in inquisitione in casu presenti et ideo idem jus juribus vulguatis et quemadmodum sententia lata in causa acusationis parat perjuditium alteri acusationi l. si cui § hisdem ff. de acusa. l. si quis homicidii de acusa. C. ita sententia lata in inquisitione parat prejuditium acusationi ut non ibidem per dot et per igno. de elec. C. cum dilectus et C. cum dilectus etiam de purga canonica et quam quam Jo. Andre in dicto C. frequens dicat quod quando proceditur via denuntiationis ad salutem anime denuntians de qua denuntiatione loquitur et noverit de juditiis et etiam quando agitur via inquisitionis criminaliter non habeat locum dicta exceptio ipse idem dicit quod hoc locum habet quando spoliatio est facta a tertio secus quando ab eodem hic autem ab eodem est facta a quo agitur fiscus enim et Rex idem sunt in effectu et sic procul dubio dicta exceptio locum habet

manifeste et contrarium dicere et facere esset nephas. Nam et ipse Jo. Andre in dicto C. venerabili quamquam dicat quod ibi fuit viciatus processus propter formam mandati non servatam illud dicit aserendo quod taliter potest responderi ad contrarium quod informari posset quando inquisitionis via proceditur et spoliatio est facta a tertio non autem negat quin etiam ubi inquirendo proceditur et spoliatio est facta ab eodem qui processu inquisitionis instat dicta exceptio locum habeat prout hic ocurriit ut prefertur et premaxime est favendum in hoc dicte domicelle cujus sexus fragilitas tale crimen in ea adesse presumptive denegat et que sine falla annuente domino adveniente tempore quo restituta erit si contingeret instari supra dicta inquisitione docebit de ejus innocentia tam quam illa que in consiliis tractatibus ac operibus dicti Jacobi de Urgello non intervenit nec eum inivit quam quam ut existens sub dicto Jacobo ejus fratre et sibi ejus matre fuerit in Balagario et suficere deberet dicto domino Regi si ejus clementie placeret quod teneat personam et bona dicti Jacobi et non deberet intendere ad tollendum eidem domicelle ejus bona nec ad punitionem aliquem sibi infligenda. Et quia eadem domicella habet valde suspectos castellanos de consilio dicti domini Regis et non nullos alios de dominatione regie corone Aragonum qui sunt de dicto consilio et signanter Michaelem de Noves et Johannem de Funis et advocatum fisci nisi deponat venenum advocationis et istud factum quod est magni ponderis fuerit auditum et protestum a P. Ferrarii P. de Francia Bernar-

do de Urgell Johanne Gilbert P. Gilbert Francischo Burell Francischo Johannis Johanne Gayllart G. de Casseda Lodoviquo de Castellvi Francischo Ferrarii Johanne Ginoves Martino Garsia Johanne Cerdán Enrico de Bolea Azetnario dè Senes et aliis qui sunt in posse notarii dicti cause.

Ideo suplicat vota ab eis exquiri et ex tunch justitia in premissis fieri alias reverenter loquendo protestat de vicio et nullitate agendorum et de omni ejus pleno jure . . . . . tam ex his quam aliis causse allegatis desuper pro parte dicte domicelle postulans hanc continuari in processu cause presentis et legi dictis consulentibus ut precipiant per auditionem dicte cedule quod advocati ejus detenti per dominum Regem in curiis et cirqua expiditionem factorum ejusdem domini Regis allegasent coram eis ex quo dominus Rex eos non vult a dicta curia licentiare ut predicta et alia possent pro jure dicte domicelle allegare.

Et predictis addendo quod habeat locum exceptio spoliacionis oposita per inquisitum sunt tex . . . . . in C. et ti. . . . . de ofi. del C. olim de acusa. no per. imno expresse et all. C. venerabilis P. Ar... C. si episcopus dicta causa et questione nec predictis ob. C. frequens qui solum dicitur loqui in actuatione quia ex quo non sunt per eum revocata jura antiqua non potest dici exclusa juxta lecta et no. C. in corporalia de transla. C. I. de consti. cum expediat de elet. et quia textus C. frequens potius penderat

criminalitatem quam actuationem cum dicitur criminalibus et criminaliter etc. Item quia verbum actuatus aliquem largam significationem habet et sumitur per denuntiam in C. II. de actua. et sumitur pro agere ut no. per ard. et C. omnis II q. vi. Nec predictis obstat no. jo. an. et no. po... in dicto C. frequens super verbo actuatus nam loquendo in exceptione spoliationis facte a tertio et vi vero criminaleter agit sed cuilibet ut in C. . . . . de homi. seu ubi agitur ad previam C. novit. de judi. secus in exceptione spoliationis objecta contra inquirentem et factam ab eo ut in casu presenti occurrit et sic loquendo C. ven. et ubi criminaliter agitur et in quo pena eadem spectatur ab adverso et petitur per viam inquisitionis sive acusationis nt no. in C. inquisitionis de accusa. in qua procedit ratio C. quia nec nudi contendere etc. et quo casu non cessat exceptio in casu quo fieret restitutio majoris partis nec integraliter fieret quem cessaret per restitutionem factam de majori parte in spoliato a tertio ut ibi no. per jo. an. et no.

Minus obstat cum dicitur quod dominus Rex juste recepit ad manus suas et jure permittente in vim remedii per no. per Bartho. l. post contractum ff. de donatione in fine nam de jure ut judex bona alicujus occupat extra juditium seu etiam in juditio non citato vocato nec in jure suo audito restituendus existit textus et no. per he...tum C. conquerente superius all. pro. . . . processu non presumitur ut in per dot. signanter per hen. et hos. ymo tale judex privatus di-

citur ar. C. bone de app. nec Bartho. obstat quia hoc non dicit nec voluisset dicere quod judex ante sententiam potest facere descriptionem ad finem sciendi sciendi que seu quot sunt res sed significet rem esse principis vel fischi non potest fieri ante sententiam. Item et dicit Bartho. quod propter vehementem suspitionem si que habeatur contra reum potest compelli ad dandum fideiussores seu satisdandum et cum fideiussore et satisdatione res remanebit apud eum alias sequestrabitur et sic ar. quod ad sequestrationem non est procedendi ubi alias remediari potest ad hec facit quod no. per hos. et C. significavit de peni. et remis. ubi defendens se juste non potest procedere nec dicitur ad interficiendum domos comburendum ubi alias per captionem persone et securitatem domorum sibi providere potest. Item quia habet exceptio nedum competit contra spoliatum sed cum contra quem competit interdictum. . . . vi. set etiam si ita spoliatus sit quod competit conditio detur sepe de res. spo. C. querela de ele. et aliis quibuscumque que possessionis restitutionem precipiant no. ino. C. cum dil. . . . de ordi. cog. super verbo exceptionis.

Nec obstat cum dicitur quia C. frequens locum habet in foro ecclesiastico nam attento quod per descriptionem que fit . . . . . partem juxta C. sepe de res. spo. C. sicut hii XLVII di. dicta de. . . . . servanda existit et foro seculari C. si de prescrip. novit de judi. ad hec faciunt que no. per b. et hos. et C. I de no. op. mei. Item et tamen habet servari ubi deficit

lex C. sepe XXVIII q. l. cum ibi no. C. de novo C. compo. l. la fortius ubi concordatum ipsa l. all. C. l. de no. op. C. pastor de fide instru. et ibi. no. prout concor. l. cum ipso canone C. fi. C. de ordi. cog. l. si maritus de dona. inter virum et ux. et ibi per C. § l. l. si quis fundum ad l. jul. de vi. et all. ab adverso loquntur ubi est dare contraria legi nam tunch de.... servari hec in foro ecclesiastico C. cum e.... et C. super de testa. C. si duobus de ap. C. r..... §. debet e. ti. li.. VI. Et pro conclusione dicitur quod cum regnum fuerit et sit propium oficium facere juditium et justitiam et liberare de manu calumpniantium vi opresos C. regum XXIII q. V. et teneantur servire ut homo fideliter ipse rex . . . . . et ut Rex justas. l. servando XXIII q. mi. si etiam et si et cum dicitur quod Rex est solutus legibus sibi limitare et regia reverentia salva. . . . VIII est de imperatorum seu principe l. princeps ff. de legibus et id in eo intelligi de et absque detractione ipsius aliqua quantitate sed bene de honestate scilicet quod salva honestate fieri non potest ligamen reputat utno. Chi. l. digna vox C. e. faciunt ad h. l. meminerint C. nud. vi. C. quam l. et q. de accus. et in et per denegationem restitutionis tollatur defensio que de jure naturali et gentium existit que tolli non potest ut no. per . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

Quibus oblatis dictus honorabilis regens cancellar.e nomine et in personam dicti domini Regis mandavit predicta inseri et continuari in presenti processu.

—

Postmodum die mercurii VI mensis junii anno proxime dicto a nativitate Domini MCCCCXIV in audientia dicti domini Regis ubi erant doctores et jurisperiti fuerunt lecte dicte allegationes in consilio et expost fuit dictum negotium punctuatum ac etiam per dictos doctores et jurisperitos vocatum.

Et ipsa eadem die hora tertiarum coram dicto honorabili cancellario regente in ejusdem personaliter existente comparuit prenominatus Dominicus Sancii procurator fischalis qui in absentia alterius partis verbo petiit in predictis declarationem ferri.

El dictus honorabilis cancellarie regens nomine et in personam dicti domini Regis utrique dictarum partium ad audiendum declarationem super predictis altercatis diem veneris hora tertiarum proxime in audientia ipsius domini Regis assignavit.

Mandans predictam assignacionem dicte domine

Elionori intimari per Alfonsum. . . . . virgarium audientie dicti domini Regis.

Qui virgarius iens et rediens retulit et dixit se predicta notifficasse et intimasse dicte egregie Elionori personaliter invente.

In qua die et hora ipsis partibus ad audiendum declarationem assignata in dicta audientia coram dicto honorabili cancellarie regenti comparuit dictus Dominicus Sancii fischi procurator ex parte una petens supplicans et requirens declarationem ad quam assignatum fuerat promulgari.

Comparuit etiam dictus Guillermus Michaelis procurator dicte egregie Eiionoris de Urgello.

Et dictus honorabilis cancellarie regens nomine et in personam dicti domini Regis incontinenti processit ad suam proferendam declarationem in modum qui sequitur.

Dominus Rex visis hinc inde cedulatis allegatis et productis verbo pariter et scriptis super exceptione spoliationis opposite in vim dilatorie in processu actitatu inter procuratorem fischalem ex una parte et egregiam Elionorem de Urgello ex alia auditisque in sui audientia ad plenum non semel sed pluries partium advocatos doctorum et aliorum quam plurimum in jure peritorum exquisitis votis pronunciat et decla-

rat ad ulteriora hujusmodi cause procedendum fore exceptione expoliacionis pretense in aliquo non obstante que atento modo agendi et aliis attendendis in presenti causa non dicitur sibi locum vendicare.

Lata fuit hec declaratio per nos seu in nostri personam per honorabilem Jaufridum de Ortigiis decretorum doctorem consiliarium et cancellariam nostram regentem et de nostri mandato lecta et publicata per fidelem scriptorem nostrum Martinum de Angusolis in audientia dicti domini Regis die veneris VIII junii anno a nativitate Domini MCCCCXIV Regnique nostri tertio. Presentibus Dominico Sancii procuratore fischali nostre curie dictam declarationem ferri suppliante et dicto Guillermo Michaelis procuratore dicte egregie Elionori de Urgello partibus antedictis presentibus etiam pro testibus Francisco Johannis Francisco Borrell jurisperitis Blasco Damso et Petro de Faulo regiis scriptoris ac aliis pluribus in multitudine copiosa.

—

Adveniente autem die lune qua computabatur XI mensis junii anno a nativitate Domini MCCCCXIV coram dicto honorabili cancellarie regente comparuit prenominatus Dominicus Sancii procurator fiscalis

dicti domini Regis qui in absentia alterius partis obtulit que sequntur in scriptis.

Petit pars fisci asignari unum terminum precissum et peremptorium dicte nobili Alienori ad respondendum dicte petitioni seu assertioni fiscali et alias ad dandum et offerendum omnes suas exceptiones et defensiones per abtos et legitimos articulos declaratas prout est de more sacre audientie et alias de justicia fiendum existit.

Quibus oblatis incontinenti dictus honorabilis cancellarie regens nomine et in personam dicti domini Regis concessa copia de predictis dicte egregie Elionori eidem ad respondendum dicte peticioni et alias ad dandum et offerendum omnes suas exceptiones et deffensiones per abtos et legitimos articulos declaratos tres dies dicte Elionori assignavit.

Mandans predicta dicte Elionori intimari per aliquem ex virgariis audientie dicti domini Regis.

—

Die mercurii XIII mensis junii hora completorii Alfonsus de Lezera virgarius audientie dicti domini Regis retulit predictam assignationem in scriptis tradidisse dicta die et hora cuidam scutifero dicte Elio-

nori in habitatione dicte comitisse qui eam tradidit dicte Elionori.

—

Postmodum vero die XIV mensis junii anno predicto MCCCCXIV in audientia dicti domini Regis ut moris est celebrante coram dicto honorabili cancellarie regente comparuit Guillermus Michaelis procurator dicte egregie Elienoris de Urgello qui obtulit et verbo legi petiit quandam supplicationem tenoris sequentis.

Princeps Serenissime.

Die veneris proxime externa vestri majestas sacra pronuntiavit in causa que ducitur inter procuratorem fischalem parte ex una agente et Elionorem filiam egregii Petri comitis Urgelli quondam parte ex alia deffendentem per quam fuit declaratum exceptionem expoliationis proposita per eandem in vim dilatorie locum sibi ut dicitur non vendicare. Quequidem declaratio sub vestre magestatis reverentia loquendo est multum dura perjuditialis et a jure devians juribus causis et rationibus in processu hujus cause allegatis pariter et ostensis et alias. Et non creditur princeps Serenissime quod vestri magestas eandem declarationem protulisset si legiltime consulta fuisset ab hiis qui

vota dederunt in eadem quoniam ut dicta supplicans est certificata multi aragonenses qui votum dederunt in eadem fuerunt decepti per aliqaos cathalanos qui dixerunt eis quod in viam per eos asserti remedii per verba apposita in comemoratione Petri Alberti incipientis si aliqui alodiarii etc. dicta exceptio poterat et debebat denegari et repelli quod tamen reverenter loquendo verum non est nec hoc aperit dicta comemoratio allegata de super in causa presens et alias et dicti aragonenses credentes ut ignari jurium Cathalonie dictam altercationem esse expeditam per dictam comemorationem quam non legerunt nec viderunt acomodarunt eis verbum. Idem. Item. Insuper princeps serenissime duo de advocatis dicte supplicantis non fuerunt auditi ymo tenti in curiis mandato vestre magestatis. Cumque sententiam principio in melius comutari deceat prout in melius de jure comutanda existit ideo supplicat eadem Elionor dictam permutationem in melius comutari decernendo dictam exceptionem locum habuisse ac habere. Et in hiis etc.

Altissimus etc.

Et pro lucidatione eorum qui non viderunt dictam comemorationem hic inserit cujus tenorem qui est ut sequitur. Si aliqui alodiarii tam milites quam rustici quam etiam alii fuerunt in termino alicujus castri habentes ibi mansos vel domos sive fortitudines cum hominibus qui sunt alodiarii tales alodiarii et ejus homi-

nes quos ibi habent tenentur deffendere castrum et dominum castri et omnes habitatores castri infra terminos ipsius castri quemadmodmm et dominus castri ipsius habitatores tenentur deffendere ipsos alodiarios et tempore etiam guerre debent alodiarii sibi cavere ut de domo vel fortitudine sua que est alodium contingat vel possit contingere aliquod dampnum domino castri nec habitatoribus ejusdem quod si dominus castri et habitatores de hoc habuerint suspitionem violentam tempore guerre aut prout ipse alodiariis optimam cautionem domino et ejus habitatoribus castri ne aliquod malum in dicto castro contingat aut tradat sibi domum vel fortitudinem et dominus teneat eam dum ipsa guerra duraverit alodiarii etiam omnes tenentur ad omnia tempore guerre ad que tenentur omnes alii habitatores castri si ad faciendum guaytam et ad opus . . . . . apptandum et alia que sunt facienda pro defensione castri tempore guerre exceptis alodiariis qui alibi sunt habitantes.

Qua supplicatione lecta incontinenti dictus honorabilis cancellarie regens fecit in et super contentis in eadem provisionem sequentem.

Remittatur domino Regi.

Provisa per regentem cancellarie XIV juni anno MCCCCXIV.

Et ipsa eadem die dictus honorabilis cancellarie regens nomine et in personam dicti domini Regis comi-

sit presentem causam dicte supplicationis honorabili Michaeli de Navers decretorum doctori. Qui auditis partibus presens negotium colligat et referat et providebitur.

—

Postmodum vero die sabbati XVI mensis junni anno proxime dicto a nativitate Domini MCCCCXIV coram dicto honorabili Michaeli de Navers comparuit dictus Dominicus Sancii procurator fischalis predictus. Qui in absentia alterius partis eidem presentavit comissionem desuper insertam petens et requirens in causa presenti procedi et aventari.

Et dictus honorabilis Michael de Navers acceptans dictam comissionem cum illis quibus decet reverentia et honore obtulit se paratum mandata dicti domini Regis adimplere et justiciam dictis partibus ministrare.

—

Adveniente autem die XX junii anno a nativitate Domini MCCCCXIV coram dicto honorabili comissario comparuit dictus Dominico Sancii procurator fischalis

qui petiit causam predictam porrogari attento recessu domini Regis. Et dictus honorabilis comissarius fecit in et super petitis provisionem sequentem.

Attento recessu domini Regis et sue audientie honorabilis Michael de Navers prorrogat assignationem proxime factam in causa Esci et egregie domine Elionoris de Urgello ad decimam diem mensis julii in villa Morelle ubi Deo dante dominus Rex debet personaliter interesse.

Mandans predicta intimari dicte domine Elionori de Urgello que ipsa eadem die fueruut intimata per Alfonsum de Leza virgarium regie audientie dicte egregie Elionori ut dictus virgarius retulit et fidem fecit Ludovicus Tallet notarius.

—

Deinde die decima mensis julii anno proxime dicto MCCCCXIV in villa Morelle dictus honorabilis cancellarie regens nomine et in personam dicti domini Regis attento quod dicta egregia Elionor habebat pro suspecto dictum honorabilem Michaelem de Navers comisit causam presentem honorabili Ludovico de Castelvi legum doctori ad colligendum et referendum.

Et ipsa eadem die quasi incontinenti coram dicto

honorabili Ludovico de Castelvi comparuit prenominatus Dominicus Sancii procurator fischalis qui eidem presentavit comissionem sibi factam et incontinenti dictus honorabilis Ludovicus de Castellvi acceptavit dictam comissionem cum illis quibus decuit reverentia et honore offerens se paratum mandata dicti Domini Regis adimplere et eodem istante dictus procurator fischalis obtulit coram eodem que seqnntur in scriptis.

Pars fisci acussando contumatiam parti adverse suplicat per vestram magestatem pronuntiari et declarari bene fuisse judicatum et pronuntiatum et minus bene fuisse ex adverso supplicatum. Partem adversam supplicantem in expensis condempnando.

Quibus sich peractis incontinenti dictus honorabilis Ludovicus de Castellvi salvo jure super contumaciam mandavit predicta inseri et continuari in presenti processu.

—

Postmodum vero die martis que fuit XVII mensis julii anno proxime dicto MCCCCXIV. Coram dicto honorabile Ludovico de Castellvi relatore sive comissario predicto comparuit prenominatus Dominicus Sancii procurator fischalis. Qui in absentia alterius partis obtulit que sequntur in scriptis.

Petit pars fisci quod supra proxime petiit et alias m. . . . . ipsa procedi ad sententiam asignando.

Et dictus honorabilis relator sive comissarius admissa dicta contumacia si et in quantum de jure sit admittenda utrique dictarum partium ad audiendum relationem de presenti processu in audientia domini Regis diem veneris proximam assignavit.

Mandans predicta intimari dicte egregie Elienori per Johannem Garcia virgarium audientie domini Regis qui virgarius iens et rediens retulit et dixit predicta notifficase in valuis audientie domini Regis affigendo quandam cedulam in valuis dicte audientie.

—

Denuo die sabbati intitulata vicesima prima die mensis julii anno proxime dicto coram dicto honorabili Ludovico de Castellvi relatore predicto comparuit prenominatus Dominicus Sancii procurator fischalis qui in absentia alterius partis obtulit que sequntur in scriptis.

Petit fisci procurator quod supra proxime petiit acussando contumatiam parti adverse.

Quibus oblatis dictus honorabilis relator admissa dicta contumatia salvo jure alteri parti super contumatia concessit copiam parti dicte Elionoris si eam habere voluerit assignando utrique dictarum partium ad habendum eorum ad notorium si habere voluerint pro hujusmodi relatione audienda diem martis proxime.

Mandans predicta dicte egregie Elionori intimari per Johannem Garcia virgarium audientie domini Regis que fuerunt notifficata in valuis audientie alta voce et assignando quandam cedulam in valuis dicte audientie ut dictus virgarius retulit.

—

Post predicta vero die jovis que computabatur XXVI mensis julii anno proxime dicto MCCCCXIV coram dicto honorabili Ludovico de Castellvi relatore jam dicto comparuit dictus Dominicus Sancii procurator fischalis curie domini Regis qui in absentia alterius partis obtulit que sequntur in scriptis.

Petit pars curie relationem de hoc negotio fieri et alias pronuntiari modo et forma per hanc partem petitis.

Quibus oblatis ilico dictus honorabilis Ludovicus de Castellvi relator predictus concessa copia de predictis dicte egregie Elionori si eam habere voluerit assignavit utrique dictarum partium ad habendum suos advocatos in audientia domini Regis si haberi voluerit pro hujusmodi relatione audienda diem lune proxime. Et interim ad dicendum proponendum et allegandum quid quid dicere proponere et allegare voluerint in predictis.

Mandans predicta dicte egregie Elionori intimari per Anthonium de Requena portarium domini Regis. Qui portarius iens et rediens retulit et dixit predicta notificasse dicte egregie Elionori personaliter adinvente.

—

Adveniente autem die veneris XXVII mensis julii anno a nativitate Domini MCCCCXIV coram dicto honorabili Ludovico de Castellvi relatore predicto comparuit Guillermus Galcerandi de Boltanya procurator qui se aseruit dicte egregie Elionoris qui in absentia alterius partis obtulit que sequntur in scriptis.

Premesa deguda protestacio que per algun acte sub-

seguent la egregia dona Elionor no enten a fundar juhiy devant vos honorable micer Luis de Castellvi jutge segons es afermat per lo Senyor Rey asignat en la causa quis mena entre la dita egregia dona Elionor e lo procurador fiscal del dit Senyor. Diu lo procurador de la dita egregia dona Elionor que ha la asignacio feyta ella no pot satisfer com ella no haja sos advocats presents en la present vila de Moriella los quals lo dit Senyor li assigna en la ciutat de Çaragoça per tant com lo Senyor Rey nols ha volgut ni vol de salari condecent remunerar ni ha deffensio de la dita causa pot novells advocats procurar com los dits advocats los quals saben ja los secrets e merits de la dita causa es ver semblant davant jutge competent la justicia de la dita dona Leonor mils et lum manifestar que no ferien novells advocats los quals per sufficients que fosen porien facilment ans dels merits de la dita causa no haurian plena noticia fer deperir lur justicia perque com la advocacio per los dits advocats començada los dits advocats poden esser forçats continuar demane lo dit procurador los dits advocats esser forçats de assistir a la dita causa e continuar. Demane lo dit procurador los dits advocats esser forçats de assistir a la dita causa e continuar lur advocacio los quals prestament lo dit Senyor Rey pot fer venir satisfaent a aquells del salari convinent e cotidia e lavos la dita Elionor se offer satisfer a la assignacio a ella feta e lur causa de supplicacio e tota sa justicia continuadament proseguir. En altra manera protesta lo dit procurador que per la dita sua principal no sta de prosecucio de

la dita causa e que en la dita causa no sia anentat fins sobre la dita advocacio e altres coses necessaries a defensio de la dita causa li sie provehit protestant si en altra manera sera procehit de indeffensio de la dita sua principal e de nullitat e tot ço qui sie protestador requerint la present resposta esser continuada al peu de la intimacio e assignacio a la dita sua principal feyta e apart si necessari sera esser feyta carta publica per vos notari de la present causa.

Quibus oblatis dictus honorabilis relator mandavit predicta inseri in presenti processu concedendo copiam de eisdem dicto procuratori fischali si eam habere voluerit et habita pro subducta assignatione proxime facta assignavit eidem procuratori fischali ad respondendum predictus hinc ad diem lune proxime.

Sigue un documento que se encuentra suelto en esta página y corresponde á la fecha últimamente espresada.

Premesa deguda protestacio que per algun acte subseguent la egregia dona Elionor no enten a fundar juhi devant vos honorable micer Luis de Castellvi juge segons es affermat per lo Senyor Rey assignat en la causa quis mena entre la dita egregia dona Elionor e lo procurador fischal del dit Senyor. Diu lo procurador de la dita egregia dona Elionor que a la asignacio feyta ella no pot satisfer com ella no age sos ad-

vocats presents en la present vila de Morella los quals lo dit Senyor li assigna en la ciutat de Saragoça per tant com lo Senyor Rey nols ha volguts ni vol de salari condecent remunerar ni ha deffensio de la dita causa per novells advocats procurar com los dits advocats los quals saben ja los secrets e merits de la dita causa es versemblant devant juge competent la justicia de la dita dona Elionor mills en lum maniffestar que no farien novells advocats los quals per sufficients que fossen porien facilment ans dels merits de la dita causa no aurien plena noticia fer deperir lur justicia perque com la advocacio per los dits advocats començada los dits advocats poden esser forçats continuar demane lo dit procurador los dite advocats esser forçats de assistir a la dita causa e continuar lur advocacio los quals prestament lo dit Senyor Rey pot fer venir satisfaent a aquells del salari covinent e cotidia e lavors la dita Elihonor se offer satisffer a la asignacio a ella feyta e lur causa de suplicacio e tota sa justicia continuadament proseguir. En altra manera proteste lo dit procurador que per la dita sua principal no esta de prosecucio de la dita causa e que en la dita causa no sie enantat fins sobre la dita advocacio e altres coses necessaries a deffenssio de la dita causa li sie provehit protestant si en altra manera sera provehit de indeffenssio de la dita sua principal e de nullitat et tot ço qui sie protestador. Requirint la present resposta esser continuada al peu de la intimacio e asignacio a la dita sua principal feyta e a part si necesari sera esser feyta carta publica per vos notari de la present causa.

Oblatis die XXVII julii per G. de Boltanya procuratorem dicti Elionoris. Et dictus Relator mandavit inseri dictam cedulam in processu concedendo copiam parti fisci et assignavit eidem ad re. . . .ad diem lune habita pro subducta dicta assignatione.

—

Post predicta die sabbati XXVII mensis julii anno proxime dicto MCCCCXIV coram dicto honorabili Ludovico de Castellvi relatore predicto comparuit dictus Dominicus Sancii procurator fischalis curie domini Regis. Qui in absencia alterius partis obtulit que sequntur in scriptis.

Pars adversa babeat advocatos de sequentibus curiam si vult licet jam habeat Bertrandum de Pedibus in curia et alios quia rejectis fru....bus partis adverse petit hec pars ad sententiam assignari.

Quibus oblatis ilico dictus honorabilis Relator concessa copia de predictis parti dicte egregie Elionori si eam habere voluerit et si ita sit quod Bertrandus de Pedibus sit presens in curia assignetur dictis partibus ad audiendum relationem de presenti processu in audientia domini Regis ad diem martis proxime.

Mandans predicta intimari dicte domine Elionori per Johannem Garcia virgarium. Qui virgarius iens et rediens retulit et dixit se predicta notifficase dicto procuratori dicte domine Elionori.

Et ipsa eadem die Guillermus Galcerandi de Boltanya procurator assertus egregie Elionoris de Urgello qui michi notario obtulit quandam supplicationem una cum quadam provisione in pede dicte supplicationis continuata petens et requirens eam inseri in presenti processu cujusquidem tenores unus post alium inmediate sich sequntur.

Molt excellent Princep e Senyor.

A la vostra subirana justicia humilment supplicant demostra vostra humil subjecta Elionor filla quondam del egregi En Pere comte Durgell que com ella exposant hagues en Çaragoça supplicat vostra excellent senyoria que per le plet que vostre fisch mene contra ella manasets los seus advocats salariar a fi que vostra audiencia puxa seguir per rahonar e patrocinarla diligentment en son dret. Encara supplica vostra reyal magestat li plagues condecendre a la gran inopia que soste per occasio com vostra senyoria te tots sos bens occupats de ques segueix que vostra audiencia lla hon va no pot en neguna manera proseguir. Per ço molt alt princep e senyor la dita exposant supplica vostra

reyal magestat li placia manar los dits seus advocats vostra cort e audiencia continuar e seguir per tal forma asalariar que per occasio daqui dirivant sa justicia no pogues deperir com per infortive de sa inopia ella non puxa suplir majorment puys tots los drets proclamen los pobres e orfens en los judicis esser molt favorejats. En altra manera molt excellent princep e senyor si per nengu dels deffalliments demunt dits sa inopia e ignocencia inportans sa justicia deperia o prenia negun detriment ab subjeccio de vostra reyal magestat en conservacio de son dret protesta de qualsevol deffalliment quen vingues no li puxe noure en negune manera ans tota vegada son dret e sa justicia plenerament romanguen ferms et valedos com a pubils freturosos e offerns tots los drets los sien favorables e subvenients supplints a tots defalliments. En apres Senyor recorrent la dita supplicant a vostra reyal magestat considerada sa cruel inopia e dolor qui son ben avidents a aquella atesa la sanch e parentela don es dirivant e lestament qui rehonablament deu tenir supplica molt subjectivament vostra excellencia li placia per tal forma segons gran dispendi de temps sobre aço provehir que puxa se honesta vida e de ses companyes rahonablement mantenir segons sa decencia de stament com fos molt vituperosa cosa fills de gran linatge entre princeps terranals portar desonor molestia ne dolor. Mes avant molt excellent Senyor com per vostra senyoria sia assignat en jutge micer Miquell de Naves sobre los merits et causa de la appellacio sobre sa possessio la qual ha ja donat son vot en la sen-

tencia per aço donada et sia una singular causa de suspeccio e molt perillos devant jutge sospitos pledejar per ço suplica molt humilment vostra Senyoria li placia altre jutge no sospitos asignar affi que sa justicia se puxa clarament espatxar. En totes aquestes coses condescents molt alt princep e senyor ferets justicia a la dita suplicant les quals per bon desempatxament vos reputara a singular gracia et merce.

Nostre Senyor Deu etc.

Dominus Rex quem jam assignati non venirent de facili quia Cesarauguste domiciliati providebit Morelle de aliis supplicanti in aliis suis loco et tempore opportunis faciet quod erit juris et rationis.

Provisa per dominum Regem die sabbati VII julii anno MCCCCXIV in villa Morelle.

Gabriel Mascharoni notarius.

—

Post predicta vero die lune XXX mensis julii anno proxime dicto MCCCCXIV coram dicto honorabili Ludovico de Castellvi relatore jamdicto comparuit dictus Guillermus Galcerandi de Boltanya procurator assertus dicte domine Elionoris. Qui absentia alterius

partis obtulit que sequuntur in scriptis.

Quamquam Bertrandus de Pedibus qui fuit unus ex advocatis datus per dominum Regem dicte Elionori sit presens in villa Morelle verumtamen recusat dictus Bertrandus patronitium prestare in hac causa pro dicta Elionore multis per eum assertis excusationibus primo allegando quod atenta gravitate et magnitudine cause cujus deffensioni fuerunt dicte egregie Elionori dati advocati Berengarius de Almenario decretorum antiquissimus et facundissimus doctor et advocatus et Pelegrinus de Jasa et Johannes de les Celles jurisperiti Cesarauguste qui merita cause fuerunt diligenter scrutati sine eis dictus Bertrandus non susciperet onus dicte advocationis. Tum etiam quia dictus Bertrandus non habet hic libros suos nec est hic causa dicti patrocinii nec alicujus alterius et proponit breviter ad propria renuntiare nisi de salario coudescenti sibi satisfiat quia procurator dicte egregie stat et perseverat in jam propositis escusationibus et allegatis in hac causa.

Quibus oblatis dictus honorabilis relator mandavit predicta inseri in processu concedendo copiam parti fischi si eam habere voluerit stando et perseverando in assignatione facta ad audiendam relationem et ibi habebimus ratio de omnibus allegatis.

Deinde die jovis secunda mensis augusti anno proxime dicto MCCCCXIV coram dicto honorabili Ludovico de Castellvi relatore jamdicto comparuit dictus Dominicus Sancii procurator fischalis. Qui in absentia alterius partis obtulit que sequntur in scriptis.

Dictus Bertrandus de Pedibus est notabilis et doctor et qui arcana cause tractavit semper quia pars adversa debet contentari de eo in aliis sequentibus curiam non curia ad alia tenetur quia dominus regens provideat quod dictus Bertrandus de Pedibus una cum alio advocato de sequentibus curiam advocent partem adversam et quod procedatur in eam debite et secundum tramittes juris.

Quibus oblatis incontinenti dictus honorabilis Ludovicus de Castellvi concessit copiam de predictis dicte egregie Elionori assignavit eidem ad eligendum et nominandum unum jurisperitum ex illis qui sunt presentes in curia et sequuntur curiam dicti domini Regis pro advocando cam quem ipse Ludovicus faciet eidem advocato prestare patrocinium in dicta causa.

Mandans predicta intimari.

—

Postmodum vero die veneris tertia die augusti anno a nativitate Domini MCCCCXIV. Coram dicto honorabili Ludovico de Castellvi relatore jamdicto comparuit dictus Guillermus Galcerandi de Boltanya procurator ut asseruit dicte honorabilis domine Elionoris. Qui in absentia alterius partis obtulit in scriptis sequentia.

La dita egregia dona Elionor segons jas mostra per lo proces ha soplicat que axi en lo salari dels advocats a ella ja atorgats com en la provisio a ella et son estat necessaria sia degudament provehit segons que las suplicacions per ella donades a les quals se reffer es largament contengut et sens fer alcuna provisio en les dites coses suplicades per justicia la dita egregia no pot ni deu esser forçada respondre a la assignacio per vos mossen lo jutge a ella feta ni en altra forma no deu esser anantat lo proces car no serie alre sino tolrali deffensio e per conseguent ço que sen anantaria en lo dit proces seria nulla et axi protesta la dita dona Lionor ni es tenguda la dita egregia de nomenar algun jurista per advocat mas solament demana aquells qui ja li son donats e son instruits del fet sien degudament paguats segons es stat offert en forma que puxen seguir la cort.

Quibus oblatis incontinenti dictus honorabilis relator mandavit predicta inseri et continuari in presenti processu concedendo copiam parti fisci. Et dicte Elionori ad id quod supra diem certam proxime assignavit.

Mandans predicta intimari etc.

—

Adveniente autem die lune VI mensis julii anno proxime dicto MCCCCXIV. Honorabilis et circunspectus vir Jaufridus de Ortigiis legum doctor cancellarie domini Regis regens nomine et in personam domini Regis nominavit in advocatos dicte egregie Elionoris de Urgello honorabilem Anthonium de Turribus utriusque juris et Dalmatium de Sancto Dionisio legum doctores mandando eisdem quatenus prestent advocationem et patrocinium dicte egregie Elionori in presenti causa sub pena centum florenorum pro quolibet.

Mandans predictum preceptum notifficari et intimari prenominatis Anthonio de Turribus et Dalmacio de Sancto Dionisio doctoribus per Johannem Garcia virgarium audientie regie. Qui virgarius iens et rediens retulit et dixit se predictum preceptum fecisse preno-

minatis Anthonio de Turribus et Dalmacio de Sancto Dionisio personaliter adinventis.

—

Post predicta vero die mercuri qua computabatur octava mensis augusti anno proxime dicto MCCCCXIV coram dicto honorabili Ludovico de Castellvi comissario sive relatore predicto comparuit dictus Dominicus Sancii procurator fischalis domini Regis. Qui in absencia alterius partis obtulit que sequntur in scriptis.

Petit hec pars relationem fieri et ad id asignari diem certam partibus.

Quibus oblatis dictus honorabilis Ludovicus de Castellvi assignavit utrique dictarum partium ad audiendum relationem super predictis hinc ad diem sabbati proxime cum continuatione dierum sequentium.

Mandans hec intimari dicte domine Elionori per Johannem Garcia virgarium audientie domini Regis. Qui virgarius iens et rediens retulit et dixit se predicta notificasse Guillermo Galcerandi de Boltanya personaliter adinvento.

—

Postmodum die XX augùsti anno proxime dicto MCCCCXIV coram dicto honorabili judice sive comissario comparuit dictus Guillermus Michaelis procurator et nomine procuratorio dicte egregie Elionoris de Urgello qui eidem presentavit quandam supplicationem una cum quadam provisione in pede dicte supplicationis contigua cujusquidem tenor tales sunt.

Molt alt Senyor.

Com a la egregia dona Lenor Darago sia feta asignacio segons se diu in valuis audiencie per part de micer Luis de Castellvi a hoir relacio a disabte e la dita Eleonor no haja translat de proces ne procurador ne advocats ne diners de que puxa contentar aquells ne encara per a sa vida ans los advocats que per vostra senyoria li son stats donats son tots absents ço es micer Berenguer de Almenar micer Bartran de Peus don Pelegri de Jassa e En Johan de les Celles e Guillem Miquel procurador per les quals coses ella dita supplicant roman del tot indefessa la qual cosa seria contra Deu e dret divinal e humanal e contra tota caritat majorment com sia sens pare e altre govern constituida per ço Senyor humilment supplica a la vostra

gran justicia manar al dit micer Luis que en lo fet no proceescha a relacio o a altre et qualsevol acte almenys tro que ella haje translat complit de tot lo proces e haje compliment de advocats e procuradors instruhits plenerament en la causa e haja de quels puxa satisfer e encara sustentar en vida en altra manera com a indefesa freturajant de tot ço que li sia mester hauria entrar en plet a la qual cosa ab tanta reverencia e humilitat quanta pot protesta expressament que no consent ans vol que son dret li romangue sallve e illes. Nostro Senyor vos mantengue per lonch temps.

Remittatur Ludovico de Castellvi relatori. Qui habita informatioue cum Guillermo Michaelis de meritis dicte cause provideat justicia mediante et attendat quod dominus Rex provisit de advocatis.

Provisa per cancellarie regentem die XI augusti.

Qua presentatione facta dictus honorabilis comissarius concessa copia de supplicatis dicto procuratori fischali mandavit predicta inseri in presenti processu nullam aliam assignationem faciendo.

Adveniente autem die XXIII mensis augusti anno a nativitate Domini MCCCCXIV coram dicto honorabili

relatore sive comisario comparuit prenominatus procurator fischalis. Qui in absentia alterius partis obtulit que sequntur in scriptis.

Petit hec pars relationem fieri de presenti causa supplicationis et ad id asignari.

Quibus oblatis incontinenti dictus honorabilis comissarius sive relator concessa copia de predictis parti absenti sitam habere voluerit utrique dictarum partium ad audiendum relationem de presenti processu in audientia domini Regis diem sabbati proxime cum continuatione dierum sequentium istis partibus assignavit et interim ad dicendum proponendum et allegandum quid quid dicere proponere et allegare voluerint.

Mandans predicta dicte egregie Elionori intimare per aliquem ex virgariis audiencie domini Regis.

Noverint universi. Quod die vicesima nona octobris anno a nativitate Domini millesimo quadringentesimo quartodecimo cum ad auditum excellentissimi principis et domini domini Ferdinandi Dei gratia Regis Aragonum Sicilie Valencie Maioricarum Sardinie et Corsice comitis Barchinone ducis Attenarum et Neopatrie ac etiam comitis Rossillionis et Ceritanie fama publica preeunte et vel alias pervenisset quod Margarita uxor egregii Petri quondam comitis Urgelli materque

Jacobi de Urgello non advertens quanto pietatis opere quantoquè misericordie lenimento quanta inquam caritatis affectione dictus dominus Rex eius dampnatos actus ignoscendo fuerat prosecutus dum post vulgate rebellionis acculei erectionem dudum contra prefatum dominum Regem factam per dictum Jacobum de Urgello eius filium Margarita eadem favente juvante et consulente seu potius et verius impellente ac operam dante. Et post etiam dure obsidionis macerationem Margaritam ipsam et Jacobum eius filium ad posse et manus eius regias habuisset non ad mortem naturalem et crudelem quampluries et multimode demeruissent condempnaverat sed more pii et misericordiosi judicis alterum videlicet dictum Jacobum custodie tradiderat eandem vero Margaritam a tanto justicie rigore quem juste demerebatur subduxerat et in eam deinde produxerat sue dextere largitatem sibi licet inmerite ac eius statui in certis redditibus providendo hiis omnibus oblita ingrata efecta beneficiis et preteritorum delictorum non contenta iniquitatem conceptam et verius innatam in lucem prodiens existimans nil fecisse nisi malis peiora et peioribus pessima cumularet augures fetillerios et alios huiuscemodi servos diaboli exquisiverat multa preparans et seu preparari faciens per nonullos eius complices et sequaces ut ipsis maleficiis venenosis aut alias perniciosis et humane nature contrariis maxinationibus idem dominus Rex et vel eius filii dies suos clauderent jam extremos. Et eisdem vel alias et aliis modis una cum Raymundo Bernardo Dauriachs domicello Petro Miro oriundo vi-

lle Sancti Mathei et aliis eius universis complicibus et sequacibus visa fuerat tractaverat et procuraverat et vel tractari ac procurari fecerat quod dictus Jacobus eius filius a captione et custodia quibus eum dictus dominus Rex mediante justitia sententialiter dederat liberaretur ad hoc ut idem Jacobos eius solitos et perniciosos rebellionis actus exerceret et quietem Regnorum et terrarum dicti domini Regis perturbaret procuraverat etiam ac tractaverat Margarita prefata et vel procurari et tractari ac in actum proposse deduci fecerat una cum superius nominatis et aliis eius complicibus et sequacibus quod gentes armorum extere nationis intrarent regnum et terras eiusdem domini Regis illoque et illis privarent ipsum dominum Regem eum et eas justo titulo posidentem sibique tiranice aplicarent. Et alias ac vel aliter plura alia detestanda dampnata et enormia facto pessima et exemplo perniciosa diversimode comiserat tractaverat procuraverat consenserat et vel tractari et comiti procuraverat et fecerat per supranominatos et dictos alios eius complices et sequaces et etiam pro posse quantum in ea fuerat in actum deduxerat et deduci fecerat nec stetit per eam nec superius nominatos aut alios eius complices quominus fierent et complerentur contra dictum dominum Regem eiusque filios illustres et contra alios eorumque personas et omnia non debebant neque debent occulis conniventibus pertransiri sed pena debita castigari taliter quod ipsi Margarite et dictis Raymundo Bernardo Dauriachs Petro Miro aliisque complicibus et sequacibus sit castigatio transeatque ceteris in

exemplum. Pro tanto serenissimus dominus Rex prefatus volens de predictis veridice informari ut inde super ipsis posset justitiam ministrare ut convenit comisit et mandavit Johanni de Montgay civi Herde quateaus de premissis inquireret scribens ei per suas literas tenoris sequentis.

Ferdinandus Dei gratia Rex Aragonum Sicilie Valencie Maioricarum Sardinie et Corsice comes Barchinone dux Attenarum et Neopatrie ac etiam comes Rossilionis et Ceritanie. Fideli nostro Johanni de Montgay baiulo generali comitatus Urgelli salutem et gratiam. Orbis testatur universus quante nos pietatis blandimento linivit illa ampiectenda inter judicantes misericordie sola virtus cum dura obsidione maceratum Jacobum de Urgello vulgatum nobis rebellem sub spe misericordie manibus nostris inclusimus et denuo non ad duram mortem quam septies tanti criminis acerbitate sibi justo Dei juditio vendicabat more miserantis judicis personam exposuimus eiusdem nec minus virtus illa in nobis invaluit cum Margaritam eius matrem immo verius eius mortem que velut serpens truculenta que nostrum primum parentem in perditionem deduxit dicto eius filio in pernitiosis actibus dicte rebellionis consuluerat foverat et plura proprio tractatu in actum deduxerat a tanto justicie rigore quem juste merebatur subduximus et in eam deinde produximus nostre dextere largitatem sibi licet immerito ac eius statui in certis redditibus providendo que Margarita

dictorum benefitiorum oblita et minime preteritorum delictorum contenta misericordiam quam a nobis consequta fuerat non advertens stimans preterea nil fecisse vel parum nisi malis et peioribus forciora et pessima cumularet viso per eam quod jam quecumque que in malum poterat consumata erant augures fetillerios et alios huiuscemodi servos diaboli exquisivit et multa ut ipsis maleficiis venenosis aut alias perniciosis et humane nature contrariis maxinis clauderemus dies nostros ut potuit una cum non nullis euis complicibus et sequacibus preparavit et proposse exquisitis maxinationibus et sortilegiis nisa est ac experta cum predictis dictum Jacobum quem custodie per justitiam sententialiter dedimus ab eadem liberare adeo ut ipse Jacobus eius solitos rebellionis actus exerceret et quietem nostrorum regnorum et terrarum ut incohaverat perturbaret. Super est igitur quamquam que diximus nedum cunctis populis quibus auctore domino presidemus sed remotis etiam regionibus patefiant verumtamen ne forsitan videamur illicite voluntatis aculeo superari aut ire vicio quem nobis natura detraxit ut de huiusmodi tot et tantis criminibus excessibus et delictis ad malorum vindictam laudem vero bonorum diligentissime inquiratur. Quamobrem de vestri industria legalitate experta discretione confisi vobis dicimus comitimus et mandamus quatenus de predictis omnibus exhacta diligentia inquiratis veritatem et in eis tam contra dictam Margaritam quam eius complices et sequaces procedatis quos decreveritis ac etiam dictam Margaritam tormentis submitendo et alias pro-

cedendo contra dictam Margaritam et eius complices et secaces simpliciter sumarie et de plano sine strepitu et figura judicii sola facti veritate attenta ut in similibus criminibus fieri est solitum atque debet difinitiva sententia nobis reservata et cum in eo puncto fuerit referatur in nostri presentia ut singulorum qui in predictis opem seu operam aliquo modo prestiterunt meritis et demeritis plenius intellectis delliberare et facere super hiis possimus quod jus et ratio suadebunt. Nos enim vobis super hiis cum dependentibus emergentibus et conexis comitimus huius serie ut est dictum plenarie vices nostras. Et mandamus firmiter alguatziriis vicariis et aliis quibusvis officialibus nostris quod vobis in et super predictis exequendis assistant auxilio consilio et favore prout quando et quotiens extiterint requisiti. Data in villa Montis Albi sub nostro sigillo comuni XXVIIII die octobris anno a nativitate Domini MCCCCXIV. — De Ortigiis regens.

—

Que siquidem litere die quinta decima novembris ejusdem anni a nativitate Domini MCCCCXIV fuerunt per Raymundum Bonansa procuratorem fischalem curie regie civitatis Ilerde presentate dicto honorabili Johanni de Muntgay in castro regio dicte civitatis personaliter constituto requirens eum cum debita instancia quatenus ad exequendum mandatum regium

procederet juxta traditam cum eadem litera sibi formam presentibus ad hec pro testibus Andrea Danyo argenterio de civitate Valencie et Arnaldo de Gençach de civitate Tolose oriundis.

Et dictus honorabilis Johannes de Montgay recipiens et acceptans ut dixit literam et comissionem eandem cum humili et debita reverentia dixit se esse paratum mandatum regium predictum exequi et implere presentibus testibus quibus supra.

Et volens predicta deducere ad efectum et actum assumpto sibi in assidente sive assesore honorabili Petro Ram promotore negotiorum curie dicti domini Regis diebus et anno subscriptis processit ad inquirendum de predictis ut sequitur.

Die quintadecima novembris anno a nativitate Domini MCCCCXIV superius jam expresso.

Raymundus Bernardus de Auriachs domicellus deponens in facto proprio et ut testis in alieno productus juratus et interrogatus dicere veritatem quam sciat super predictis et infrascriptis et aliis de quibus interrogabitur. Dix si aço saber sobre les dites coses que en la quaresma prop passada estant ell deposant ab la senyora comtessa Durgell en la ciutat de Çaragoça ell testimoni viu alguns vespres que dos homens entraven en la casa on la dita comtessa posava desfraçats et

parlaven ab la dita comtessa adepart et ell deposant dix un dia a la dita comtessa Senyora aquests homens entren aci et la gent parlen et dien que mossen Flovia hic es estat et entrat fariets be queus guardassets que fets. E la dita comtessa dix a ell deposant not cures daxo que mossen Flovia no hic es estat. Dix ell deposant be se que no es ell car les gents ne parlen et axi passaren sens als dir. Et seguis que un mati la dita comtessa dix a ell deposant Cani tu mas a fer un plaer. Senyora dix ell deposant ço que je puxa. Hoc dix ella mas hauras a jurar de tenir ho secret et ell deposant dix que ell farie volenters lo sagrament et ella dix que sobre lo cors de Jhesuchrist ho haurie a jurar com lo prevere dirie la missa ell deposant dix que prou bastava que ho juras sobre los evangelis et de fet ell deposant feu lo sagrament sobrels evangelis. E fet aço la dita comtessa li dix vet que aqueys homens que tu has vist que son venguts a mi me han mogut tracte que dien que faran per guisa que mon fill sera delliurat de la preso et per ço com jom dubte que aço no sie tracte del Rey o de altre per maltractar mon fill o mi tu ten iras ab ells a la esgleya et hoyras una missa ab ells et com lo prevere tenra lo cors de Jhesuchrist en les mans tuls faras jurar sobre aquell ço es que ells juraran que lo dit tracte no man mogut ne mouen a tracte del Rey ne daltre per decebrem ne per fer fugitiu mon fill et que com fos fora de la preso quel matassen ne ho fan per sotstraurem diners sino per sol profit de mon fill et per traurel de la preso et deliurarlo daquella et si ho fan que rone-

guen Deu et lo precios cors de Jhesuchrist qui es nostra sperança et salvatio et prenen lo diable per senyor. Et de fet ell deposant ana hoyr missa al monastir dels frares menors ab los dits homens qui eren la un Alfonso Mendez et laltre ha nom Amoros lo nom propi nol sab mas que es de regne de Valencia et de fet com lo prevere tench lo cors de Jhesuchrist en les mans que devie combregar ell deposant feu fer lo sagrament damont dit et en la forma prop dita als dits Alfonso Mendez et el dit Amoros estant axi un trocet luny del altar al travers et hoyda la missa tornaren a la comtessa a la qual ell deposant dix que ell havie pres lo sagrament dels dits dos homens en la forma que ella havie manat et ordonat. E en aço ladonchs ell deposant no cabe pus en lurs parlaments be es ver que lo dia que lo dit sagrament fou fet en lo vespre los dits Alfonso Mendez et Amoros foren ab dita comtessa et la dita comtessa decontinent aparta lo dit Alfonso Mendez a parlament et parla molt ab ell sens que ell deposant noy fou ney entrevench ne lo dit Amoros aytant poch car per ço com hi hagueren mesa sospita que havia consentit a la venda de la casa de Balaguer ella daqui avant no fia dell abans davant ell desvia o desdix lo tracte et daqui avant ell deposant no sab ne ha vist que lo dit Amoros hi fos ney entrevengues. E a cap de quatre o cinch dies ell deposant parti de Çaragoça et venchsen a Castello de Farfanya et vinent per lo camí encontra un escuder de mossen Flovia ab lo qual sen vench et com foren a Castello lo dit escuder li dix si li volie comprar lo roci que menava qui ere

gros et de fet apres moltes noves ell deposant li compra lo dit roci a spera de dos anys et pagali XV florins primers et lo dit scuder feu son cami vers la terra francesa et anasen et ell deposant despuys vene lo dit roci por LX florins et hac XXXVI florins de un collar dargent daurat de dona Elionor que mes penyora a Algesa et despuys ab qualque LXXXV florins ell deposant torna a la dita comtessa la qual troba a Miquinença que ere venguda per lo riu avall de Çaragoça et anava a Sent Mathen et ell deposant anasen ab ella et donali los dits florins et ell doposant estech ab ella en lo dit loch de Sent Matheu aytant com hi atura et despuys partiren daqui et apres anaren a Morella et aqui ell deposant no atura sino tres dies et tornasen a Castello et apres com lo Senyor Rey parti de Morella la dita comtessa trames a ell deposant et En Pere Andreu que li isquessen o li anassen a Alcanyiz per acompanyarla et ell deposant et lo dit Pere Andreu no hagueren la letra axi tost com la comtessa pensava et no foren ab ella ni un ni altre fins que ella fou ja deça Fraga que ell testimoni la conseguie la encontra della Alcarraç et com fou ab ella ell deposant dix a la dita comtessa senyora dien que P. Miro es estat ab vos. Dix ella ver te dius et qui to ha dit. Dix ell deposant madona Johanna de Fox mo ha dit que ab ella es estat a la Rapita et dixli que sen anava a vos. Dix la dita comtessa ver es. E ara dix ell deposant on es. Dix la dita comtessa a Sent Jacme sen va et daqui diu que irasen en Portogal. E per que a fer hi va dix la dita comtessa. Diu que vendra si pora fer

per guisa de fer qualque tracte ab lo Rey de Portogal o ab altre que delliure mon fill de la preso. E mes li dix la dita comtessa que lo dit P. Miro ere vengut Danglaterra et de la duquessa de Berri et axi parlant vengueren sen aci en Leyda. E com la comtessa fo en la posada vench lo dit En Pere Andreu. E estant açi en Leyda un dia lo dit Alfonso Mendez fou vengut et trames un moço a ell deposant dientli com ell ere en un hostal al cap del pont et que ell deposant anas a parlar ab ell et ell deposant noy volch anar aquell vespre mas per lo matí ell deposant cavalqua en una mula de dona Alionor et anasen al cap del pont et troba lo dit Alfonso Mendez vestit de una çamarra de pell lo qual Alfonso axi matex cavalqua en una mula et abdosos ensemps cavalcant anarensen vers lo palau de la orta e aquen passejarense per los camps del Sequa et parlaren et segons parech en lo rahonament que lo dit Alfonso Mendez feu a ell deposant la dita comtessa et lo dit Alfonso eren romasos que lo dit Alfonso anas lla on don Jayme esta pres et que portas cert senyal del dit don Jayme et signantment li apportas una bosseta ab reliquies quo ella li havia donada com estava pres en lo castell de Leyda et lavors ella creuria en ço que lo dit Alfonso et ell deposant hagueren lo dit Alfonso dix a ell deposant semblants paraules en acabament ço es com la dita comtessa havia volgut que sobre lo tracte que ell deposant sabie de la delliurança de don Jayme anas lla on ell ere pres et que li portas algun senyal segons dit es et que ell no portava la dita bossa car don Jayme no la tenia a ma la-

donchs com jo hi fuy mas ham donades aquestes emprentes del sagell del seu anell et aquesta camisa sua que diu que la Senyora la conexera be et de fet lo dit Alfonso Mendez dona les dites enpremptes et camisa a ell deposant que les portas et donas a la dita comtessa et ell deposant les porta et les dona a la dita comtessa et aquell jorn matex vers hora de la oratio al vepre la demont dita comtessa dix a ell deposant que anas al dit Alfonso et quel menas a ella et de fet ell deposant cavalqua en una mula et ana al dit Alfonso et en les anques de la mula portal a la dita comtessa et com fou ab ella lo dit Alfonso Mendez li dix present ell deposant com don Jayme son fill se comanava en sa gracia et la certificava com ell era en tracte ab aquells quil guardaven en la preso quel delliurarien et que ell havie promes al un de dos que eren que li donaric una de ses germanes per muller et al altre cinch mil florins et que supplicava a ella que fos sa merce de creure al dit Alfonso et fer et complir ço que ell li dirie. E mes dix lo dit Alfonso a la dita comtessa Senyora no dubtets que si vos fets ço que jous dich dins LX dies jous he vostre fill fora de la preso pero Rodrigo et aquest altre qui aço han a fer per haver seguretat de vos et per veureus jurar et prometre les dites coses trameten açi un nebot del dit Rodrigo lo qual jo he jaquit a Sent Matheu per venre un roci qui ere cansat et aço mateix daquest hom que aquells trametien et ell dehic haver lexat a Sent Matheu havie ja dit Alfonso a ell deposant la hora que havien parlat della lo palau de la orta. Dix mes lo dit

Alfonso a la dita comtessa que ere necessari que haguessen un guiatge del Rey de Portogal de guisa que com lo dit don Jayme serie exit de la preso et serién en Portogal que fos lla segur et que ella hagues qualque hom de quis fias quen trametes e la dita comtessa dix que ella no havia quin pogues trametre ans convenrie que ell hi anas et que no dubtas de nos car si Deu li fehie gracia que ell avingues ne menas a fi aquest tracte no porie esser que noy hagues gran be que com ella et son fill no haguessen sino un diner de aquell li darien la meytat. E lo dit Alfonso dix que pus axi era et tant navie cavalquat ne treballat que ell ho farie. E aqui matex apres moltes noves que sobre aquesta materia hagueren la dita comtessa et lo dit Alfonso acordaren que la dita comtessa sobre lo dit guiatge scrivis al Rey de Portogal et a mossen Francesch de Vilaragut et al dit Pere Miro et aquella nit no procehiren a mes mas a cap de qualsque VIII jorns aquell que lo dit Alfonso Mendez dix que devia venir vench et ha nom Johan de Valladolit lo qual Johan dix a la dita comtessa semblants paraules en sustancia que lo dit Alfonso li havia dites et que ell deposant ha damont recitades et abans que la dita comtessa nos volch descobrir a ell volgue que ell deposant prengues del dit Johan de Valladolit semblant sagrament que havia pres dels dits Alfonso Mendez et de Amoros et de fet un mati ell deposant avalla bax devers lo pont et ab los dits Alfonso Mendez et Johan de Valladolit ana hoyr missa a la esgleya del monestir dels Agostins de la dita ciutat de Leyda et

aqui ell deposant pres sobre lo cors de Jhesuchrist semblant sagrament del dit Johan de Valladolit que havia pres dels dits Alfonso et Amoros et hoyda la missa anarensen et lo vespre de aquell matex dia los dits Alfonso et Johan et ell deposant foren ab la dita comtessa et parlaren sobre aquests fets et la dita comtessa promes et jura al dit Johan de Valladolit que tant com en ella serie complirie et farie complir tot ço que son fill havie promes et que ell que sen anas et que digues a aquells qui tenen en guarda lo dit don Jayme et dehien quel devien delliurar que no dubtassen que ells haurien bon compliment de tot ço qui profert lus ere et que lo dit Alfonso sen irie tantost detras lo dit Johan et irie al Rey de Portogal per haber lo guiatge jatse fos que ella ne tengues ja un mas no ere prou bastant et que axi matex lo dit Afonso sen portarie los dits V mil florins e encara cent florins que dehien que havien mester per a tres rocins ço es la un per a don Jayme et los dos per aquells dos qui dehien quel delliurarien ét sen irien ab ell. Et aço dit la dita comtessa feu scriure a ell deposant un albara quis dreçava a aquells quis dehien haver trames lo dit Johan de Valladolit faent lus saber sa intencio et ab aquest albara et ab X florins que la dita comtessa li dona lo dit Johan de Valladolit sen ana et apres que lo dit Johan sen fou anat en lendema la dita comtessa feu scriure a ell deposant tres letres de creença donadora al dit Alfonso la una de les quals letres se dreçava al Rey de Portogal laltra al dit mossen Francesch de Vilaragut et laltra al dit Pere Miro

et aquesta de Pere Miro anava sots paraules colorades o dissimulades et cubertes apellantlo compare. E ab aquestes letres ab certs florins et ab algunes perles en un filet que la dita comtessa li dona lo dit Alfonso de Mendez sen ana et aço ere aquen vers hora de vespres et apres ell deposant per manament de la dita comtesa aquell vespre matex avalla a la posada del dit Alfonso et porta li X florins mes avant que la dita comtessa li trametie et demanali quant partirie et lo dit Alfonso dix que lendema et aquell dia matex ell deposant parti de Leyda per anarsen a Castello et despuys no ha vist lo dit Alfonso.

Interrogatus si ell deposant sab ni ha hoyt dir qui fou promovedor del dit tracte de fer fugir lo dit don Jayme o la dita comtessa o lo dit Alfonso o lo dit Amoros. Dix que no ho sab ni ho ha hoyt dir be ha presumptio que fos tracte dels dits Alfonso et Amoros per traure diners de la dita comtessa.

Interrogatus si ell deposant sab ni ha hoyt dir lo tracte qui la dita comtessa dix a ell deposant que lo dit P. Miro faria o mouria per traure de la preso lo dit don Jayme si ho començа lo dit P. Miro a la comtessa o la comtessa al dit Pere Miro. Dix que no ho sab ne ho ha hoyt dir sinc en la forma que dit ha damont.

Interrogatus si ell deposant sab algu o alguna qui sapie o sente en les dites coses et en special si hi sa-

bien las filles de la dita comtessa o les dones o donzelles ne altres familiars ne domestichs de la dita comtessa ne altres persones sabessen ne cabessen en aquest tracte sino los damont per ell deposant nomenats ans dona Elionor veent los rahonaments secrets que la dita comtessa tenie ab ell deposant sobre aquests affers motejava et murmurava dient que si Deu o volie aytambe degere ella caber en los secrets com ell deposant.

Interrogatus si ell deposant ni ha hoyt dir que la dita comtessa faes o mogues o hagues fet fer tractar ni moure algun tracte ab lemperador Dalamanya ne ab lo duch de Clarença ne ab lo duch o duquessa de Berri ne ab lo marques de Montferrat o ab altres de delliurar lo dit don Jayme de la preso com de entrar gents darmes en los regnes et terres del dit Senyor Rey per dampnejar aquelles et aquells o occupar les et retenir assi. Dix que noy sab res ne ho ha hoyt dir sino entant com ha dit damont del tracte del guiatge ab lo Rey de Portogal sobre la exida de la preso.

Interrogatus si ell deposant sab ni ha hoyt dir en quina manera lo gitament de la preso quis devie fer del dit don Jayme se devie fer. Dix que segons lo dit Alfonso dehie a la dita comtessa la manera devie esser aquesta en la torre o castell on lo dit don Jayme esta pres ha una finestra o ventana que dien los castellans on stava una talla o corruella ab una corda ab que et per on pujaven fusta per forrar la casa o gabia on lo

dit don Jayme esta pres et que per aquella finestra et corda aquells qui ho devien fer calarien lo dit don Jayme et si mateys et los rocins estarien baix et cavalcarien et iriensen a Portogal dalli a un havie XII o XIV legues et si per ventura no ho podien avenir o fer ab la dita corda haurien de Portogal una escala de cordes et ab aquella calar lohien et en cas que tots los quil guardaven quis diu que eren tres noy volguessen consentir de los quals dehien que hi havie un a qui dien Alfonsiquo si aquell Alfonsiquo noy volie consentir quel matassen et que sen anassen.

Interrogatus si ell deposant sab ni ha hoyt dir a la dita comtessa ne a altre lo dit don Jayme que farie com fos fora de la preso. Dix que ell deposant algunes vegades com lo dit Alfonso et ell deposant eren ab la dita comtessa dehie a la dita comtessa senyora vejam ara com lo senyor sera fora de la preso que fara ne on ira. E la dita comtessa dehiali not cures tu que fara ne que dira mas jom pens que ell tirara en França et daqui a mon frare et james ell deposant no pogue als traure de la dita comtessa sobre aço ney sab als.

Interrogatus si ell deposant dix alguna vegada als dits Alfonso Mendez et Johan de Valladolit que la comtessa o don Jayme quant que fos fora de la preso havien prestada la galea de mossen Bernat de Forcia et una galiota qui ara se armava. Dix esser ver que la dita comtessa per animar los dits Alfonso Mendez et

Johan de Valladolit a donar compliment a gitar de la preso lo dit don Jayme los dix que ella tenie per dit que tantost que ella sabes que don Jayme fos fora de la preso et fos en Portogal ella haurie las fustes prestes car la galea de mossen Bernat de Fortia ere presta que haurie tantost et axi matex una galiota o fuste que dehien que menava Lambri quis era fet cossari. E dehie la dita comtessa a ell deposant quels digues ell axi matex aquestes coses per metrels cor et de fet ell deposant lus ho dix mas be sabie ell deposant que la dita comtessa no era bastant a haver una pastera ne sab ne ha hoyt dir ell deposant que mossen Bernat de Fortia sabes res daquestes coses.

Interrogatus si ell deposant sab ni ha hoyt dir a la dita comtessa ne a altri que en Barchinona ne altres parts de Cathalunya ne dels regnes et terres del Senyor Rey haje baro noble hom cavaller prelat clergue hom de paratge ciutada mercader ne altra qualsevol persona qui hagues proferta valença o socors algun de persones dines ne altres bens a la dita comtessa per lo dit don Jayme a delliurar de la dita preso ne per sostenir valer ni ajudarli com fos fora daquella. Dix que no ho sab ne james ho hoy dir a la comtessa ne a altri ans ha hoyt dir a la dita comtessa que estant ella en sa prosperitat havie fetes honors plaers et donatuis a diverses persones et de diverses estats et que despuys que son fill ere en poder del Senyor Rey no havie trobat hom ell mon qui li hagues res profert ne donat si no axi per unes paraules generals Senyora sius

podia en res servir jo ho faria volenters et anavensen.

Interrogatus si ell deposant sab ni ha hoyt dir que la dita comtesa fes tracte ab alguna persona de auciure lo Senyor Rey ab metzines ne en altra manera. Dix que james ne hoy parlar sino ara ney sab res pero si de tal cosa ella fehia o havia fet tracte algu de tal cosa james ne comunica ne sen secretaja ab ell deposant ne ell deposant en alguna guisa hi sab res.

Interrogatus si ell deposant sab algunes altres persones ab qui la dita comtessa se secretejas dalguns affers. Dix que no ho sab ne ho ha hoyt dir sino que ha hoit dir que lo dit P. Miro et Johan de la Cambra eren estats ab la dita comtessa et que havian parlat ab ella mes ell daposant nols ha vists despuys que entant com menaren don Jayme en Castella que los dits Miro et Johan de la Cambra isqueren del regne.

Interrogatus si ell deposant sab ni ha hoyt dir quines polvores eren aquelles que la dita comtesse dona al dit Alfonso que portas al dit don Jayme. Dix que los dits Alfonso et Johan de Valladolit digueren a la dita comtessa que lo dit don Jayme havie soven dolor de costat et de ventrell et sobre aço la dita comtessa havie feta fer certa polvora la qual dona al dit Alfonso dient que com lo mal li venrie que li fessen empastre de la dita polvora al costat en certa manera.

Interrogatus si ell deposant sab ni ha hoyt dir qual especier o altra persona feu la dita polvora. Dix que no ho sab ne ho ha hoyt dir.

Interrogatus si la dita comtess dix james als dits Alfonso ne Johan de Valladolit ne a altres que ella lus donaric o mostrarie manera de vi o altres medicines ab que farien adormir aquells qui guardaven lo dit don Jayme certs dies et quels porien degollar que non sentirien res. Dix que no ho sab ne ho ha hoyt dir.

Interrogatus si ell deposant sab ni hoy que la dita comtessa digues als dits Alfonso de Mendez et Johan de Valladolit que si tots aquells que guardaven lo dit don Jayme no volien consentir a la fuyta del dit don Jayme quel auciessen aquells que noy volien consentir. Dix que james la dita comtessa dix tal cosa que ell deposant hoys ne sapie en altra manera ans com lo dit Alfonso dehie que si lo dit Alfonsiquo no volie consentir quel auciurien la dita comtessa dehie que si fer se podie no volrie que algu hi prengues mal et lo dit Alfonso de Mendez dehie que nos podie fer en altra guisa si donchs lo dit Alfonsiquo no volie consentir. E la dita comtessa en aço callava.

Fuit sibi lectum et perseveravit.

Dicta die et anno.

Arnaldus Lorenz presbiter oriundus de civitate Balagarii et beneficiatus in Sede Ilerde deponens in facto proprio et ut testis in alieno productus juratus et interrogatus dicere veritatem quam sciat super predictis et infrascriptis et aliis de quibus interrogabitur.

Et primo interrogatus si ell deposant sab la comtessa mare de don Jayme Durgell ara ab quis secretajava mes que mes. Dix que mes que mes de qualque un any ança la dita comtessa se secretajava ab Ramon Bernat Dauriachs et ab En Pere Andreu axi matex pero En Pere Andreu noy aturava ne fehie sino anar et venir.

Interrogatus si ell deposant sab de un any ança qui escrivie mes que mes les letres que la dita comtessa trametie ça et la en diverses parts. Dix que ades uns ades altres ço es Jayme Sanxo Nicolau de la Torre En Pere Andreu et altres et ell deposant lin scrivi una qui ana a dona Isabell filla de la dita comtessa a Sixena continent solament estament de sanitat.

Interrogatus si ell deposant sab ni ha hoyt dir que la comtessa o altres persones faessen tracte algu ab algunes persones de traure don Jayme Durgell de la preso on es. Dix que ell deposant james no sabe res de les dites coses sino de ir ança que dinant se ell deposant et los altres qui estan preses en la casa on ell deposant esta a la porta de la casa on estan lo dit

Ramon Bernat Dauriachs qui estava aqui prop en una altra casa fermat ab una cadena a una porta dix a ell deposant et als altres Beus va a vosaltres que daço quitis nexiu. Et ell deposant et sos companyons digeren et de que exim quitis. Dix lo dit Auriachs de aquests tractes que fehiem ab la comtessa de traure don Jayme de la preso et jo volian haver la honor et volia esser scriva et secretari axi que jo mi he cabut et jo ho portare et jom fehia les lettres et nols dix als ne ell deposant sab als sobre aquestes coses.

Eadem die.

Jacobus Sanxo oriundus de civitate Balagarii de domo dicte domine comitisse deponens in facto proprio absque juramento et ut testis in alieno productus juratus et interrogatus dicere veritatem quam sciat super predictis et infrascriptis et aliis de quibus interrogabitur.

Et primo interrogatus si ell deposant sab de un any ança la dita comtessa ab quis secretejaba mes que mes. Dix que ab Auriachs et ab En Pere Andreu.

Interrogatus si ell deposant sab ne ha hoyt dir la dita comtessa de ques secretejava ab los dits Auriachs ne ab En Pere Andreu ne si sab o ha hoyt que la dita comtessa faes ne fes fer tracte algu ab alguna persona per maltractar lo Senyor Rey en sa persona ne

regnes et terres sues ne tracte de traure et de lliurar don Jayme Durgell de la preso. Dix que noy sab res ne ho ha hoyt dir sino entant com qualsque dos jorns ha hoyren dir al dit Auriachs estant cascuns a la porta de la casa on cascuns estaven presos á vosaltres beus en va daço que quitis nexiu et com ells diguessen de que exien quitis lo dit Auriachs dix daquest tracte que la comtessa fehia de traure don Jayme de la preso et io volia haver la honor et fehia les letres et comprar o portar ho he jo matex et fins lavors ell deposant no sabie res dels dits affers.

Die predicta.

Geraldus de Requesen conversus oriundus de civitate Ilerde deposants in facto proprio et ut testis in alieno productus juratus et interrogatus dicere veritatem quam sciat super predictis et infrascriptis et aliis de quibus interrogabitur.

Et primo interrogatus si ell deposant sab la dita comtessa ab quis secretejava mes que mes de un any ança. Dix que ab En Pere Andreu et ab Auriachs et en special de poch ança se secretejava ab Auriachs no sab ell deposant de que ne perque.

Interrogatus si ell deposant sab ne ha hoyt dir que la dita comtessa haje fet o fes fer tracte algu ab alguna persona de maltractar lo Senyor Rey en sa persona

ne damnejar sos regnes et terres ne de gitar don Jayme Durgell de la preso on es. Dix que no ho sab ne ho ha hoyt dir a nengu sino a Auriachs al qual hoy dir qualsque VIII jorns ha Vosaltres sou delliures et ell deposant dix com som delliures. Dix lo dit Auriachs per ço com vosaltres no meriu mal en lo tracte que la comtessa fehie de traure don Jayme de la preso ney meria mal sino jo que fahia les letres et jo mo portare.

Die proxime dicta.

Nicolaus de la Torre de domo dicte domine comitisse deponens in facto proprio et ut testis in alieno productus juratus et interrogatus dicere veritatem quam sciat super predictis et infrascriptis et aliis de quibus interrogabitur.

Et primo interrogatus de un any ança ab quis secretajava la dita comtessa mes. Dix que despuys que lo Senyor Rey hac tornada la roba a la dita comtessa ella se secreteja mes que mes ab Auriachs.

Interrogatus si ell deposant sab ni ha hoyt dir la dita comtessa de ques secretejava ab lo dit Auriachs. Dix que no ho sab de cert ni ho ha hoyt dir sino que un dia despuys que eren aci en Leyda veent ell deposant et alguns altres de casa qui sestaven axi ensemps que la dita comtessa se secretejava mes que no solia ab lo

dit Auriachs dehien rahonantse entre si dehien que diable es aço que tant se secreteja la senyora ab Anriachs qualque fos dir serie per raho de la roba o serie que fessen qualque tracte per traure don Jayme de la preso et axi ells feren daço algun rahonament en altra guisa ell deposant noy sab res ne ho ha hoyt dir.

Interrogatus si ell deposant sab o li recorde qui ere aquell que dix les dites coses. Dix que per sa fe no li recorde.

Interrogatus si ell deposant sab ne ha hoyt dir que la dita comtessa faes o fes tractar ab alguna persona de maltractar lo Senyor Rey en su persona ne de dampnejar ne occupar sos regnes et terres ne de traure lo dit don Jayme de la preso. Dix que noy sab als sino ço que dit ha.

—

Die XVI novembris anno predicto dictus Raymundus Bernardus de Auriachs fuit reinterrogatus ut sequitur.

Primo fuit interrogatus una letra qui es estada trobada en poder de Alfonso Mendez ab paraules dissimulades et ab certes letres en lo cap a qui anava et perque hi eren les dites letres ne qui la trametia. Dix

que ja ha dit damont que ell deposant per part et manament de la dita comtessa scrivi tres letres et que la una daquelles ere ab paraules dissimulades et cubertes et apellava aquell a qui anava compare et aquesta letra tal anava al dit Pere Miro et com ell deposant la hac scrita et hagues dit a la dita comtessa siy scriurie la comtessa Durgell perque aparegues de part de qui anava ella li dix que no mas que hi fes certes letres qui a son parer son tres del a. b c mas no li recorde quals letres son et ell deposant nos cura interrogar la dita comtessa perque hi fehie fer allo mas presumi que deviu esser senyal o cosa empresa entre lo dit Pere Miro et la dita comtessa.

Interrogatus si En Tello et Rodrigo o aquells qui guarden don Jayme scriviren letra alguna a la dita comtessa. Dix que hoc a son parer scrivirenli una letra continent a son parer en acabament ço que lo dit Alfonso Mendez dix o recita a la dita comtessa com vench açi en Leyda segons ell deposant ho ha ja dit et deposat damont.

Interrogatus la creença que lo dit Alfonso Mendez devia per part de la dita comtessa explicar al dit Pere Miro de que ere. Dix que sobre lo fet del guiatge havedor del Rey de Portogal segons ha dit damont ell deposant.

Interrogatus si la dita creença contenia als si no ço que dit ha. Dix que no sino que ellal pregava que vol-

gues treballar ab lo dit Alfonso Mendez et ab mossen Francesch de Vilaragut en haver lo dit guiatge.

Interrogatus si la dita comtessa feu o feu fer ne scriure a ell deposant ne a altre persona memorial algu que lo dit Alfonso sen portas al Rey de Portogal ne en altra part. Dix esser ver que la dita comtessa feu scriure un memorial a ell deposant de les coses que lo dit Alfonso sen portava per el mal del costat de don Jayme et la manera com ne per quina forma li devien posar les medicines que li trametie. Es axi matex ver que veent ell deposant et present la dita comtessa et parlant o ordenant ella matexa lo dit Alfonso Mendez scrivi pero no sab ell de cert si ere memorial o que ere mas sembleli que fos memorial no recorde pero a ell deposant que contenie car mentre lo dit Alfonso scrivie et estava scrivint ab la comtessa ell deposant clohia les letres que havia fetes a un raquo de la cambra apartat dells abdos.

Fuit sibi lectum et perseveravit.

Eadem die.

Johannes de Flovia domicellus deponens in facto proprio absque juramento et ut testis in alieno productus juratus et interrogatus dicere veritatem quam sciat super predictis et infrascriptis et aliis de quibus interrogabitur.

Et primo interrogatus si ell deposant ara poch temps ha passat havia proposat anarsen en lo realme de França. Dix esser ver que ell deposant per ço com no ha he de que sostenirse havie haut rahonament ab mossen Ramon Dampuries et ab alguns altres amichs seus sobre la manera de son viure et que devie fer et los mes li consellaven que isques del regne et que anas en França o en altra part per trobar manera ques pogues sostenir et sobre aço ell deponent havie proposat de anarsen en lo realme de França pero despuys que ell deponent hac haut aquest rahonament et acort a ell deposant fou mogut un matrimoni de una dona de Tortosa et menava lo tracte del dit matrimoni mossen Ramon de Bruscha et En Sala de Tortosa et mogut lo dit matrimoni ell deponent havie axi proposat que si lo matrimoni se finava que ell deposant romangues et aturas en la terra aquesta et si lo matrimoni nos finava que hic isques segons ha dit ab licencia del Senyor Rey et daquesta licencia havedora havia comunicat ell deponent ab lo dit mossen Ramon Dampuries et encara estant a Morella ne havia parlat ab mossen Bernat Centelles.

Interrogatus si com hac proposat de anarsen en França ell deposant portave o devie portar letres de alguna persona. Dix esser ver que haver ell deposant proposat ço que dit ha fou un dia a Castello de Farfanya ara despuys que la infanta dona Isabel hi es et dixli com ell deposant havie proposat de anar en Fran-

ça perque la supplicava que li degues fer letres de recomendacio al duch de Borbo et a la duquesa de Berri los quals havie hoyt dir que acullien et reebien be estrangers et de fet la dita infanta li atorga de scriure a ell deposant feu fer dues letres una per a la dita duquessa de Berri altra per al duch de Borbo et feu lès En Johan Mestre de Balaguer qui es secretari de la dita infanta et feu les en lati et ell deposant com foren fetes donales a un macip de Balaguer a qui dien Padellaç que les portas a Castello a la infanta per signar et sajelarles et aquell dia matex que les hi trames que ere dimecres ell deposant parti de Balaguer ab sa sor qui fou muller de micer Tristany per venir açi en Leyda que la dita sa sor volie fer reverencia a la comtessa Durgell et foren hic lo dissapte et lo digmenge prop seguent ell deposant fou pres açi en Leyda.

Interrogatus si la comtesea Durgell damont dita ne dona Elionor sa filla havien donades a ell deposant letres algunes que portas en les parts damont dites on ell deposant havia proposat de anar. Dix que no lin donaren algunes ni una ni altra ni ell deposant lus ne havie demanades be es ver que ell deposant se tenie per dit de demanar les letres de recomendacio axi com havie a la infanta en la hora que hagues romput del tracte del matrimoni et degues anar en França axi com dit ha damont.

Interrogatus si la dita infanta Isabel havie comanades paraules de creença alguna a ell deposant per ex-

plicarla a la dita duquesa de Berri. Dix que hoc.

Interrogatus que contenia la creença damont dita. Dix que la creença que la dita infanta li comana ere aquesta que ell degues dir de sa part a la duquessa de Berri com lo Senyor Rey li havia assignats per son viure V mil florins cascun any et que ella non podie be sostenir son estat perque la pregava que ella axi com aquella qui havie deute de parentiu ab son marit li degues ajudar et socorrer cascun any dalguna cosa. E si aço no volie fer que vees et sabes ab ella si li volie nodrir una filla. E ell deposant dix a la dita infanta senyora guardau que en axo de la filla a nodrir lo Senyor Rey noy trobas desplaer et la dita infanta dix que ella ho farie ab beneplacit del Senyor Rey.

Interrogatus si la dita creença contenie altra cosa sino ço que dit ha. Dix que no contenie als.

Dicta die et anno.

Egregia Margarita uxor egregii viri domini Petri quondam comitis Urgelli et vicecomitis Ageris deponens in facto proprio absque juramento et ut testis in alieno producta jurata et interrogata dicere veritatem quam sciat super predictis et infrascriptis et aliis de quibus interrogabitur.

Et primo interrogatus si ella deposant conex Alfon-

so Mendez. Dix que vist ha un hom quis nomenava axi.

Interrogata en quin loch viu ella deposant o hac noticia primerament del dit Alfonso Mendez. Dix que a Çaragoça.

Interrogata en quin temps. Dix que estant ella deposant enguany en Çaragoça com lo Senyor Rey hi ere.

Interrogata si ella deposant estant en Çaragoça mogue o feu moure tracte algu ab lo dit Alfonso Mendez per traure et delliurar don Javme son fill della deposant de la preso on lo Senyor Rey lo te. Dix que ella deposant no mogue ne feu moure tracte algu ab lo dit Alfonso sobre les dites coses. Be empero es ver que estant ella deposant en Çaragoça li fou dit que dos homens volien parlar ab ella deposant et ella deposant dix que li plahie. E de fet los dits dos homens entraren la on ella deposant era et la un dels dits dos homens dehies Alfonso Mendez laltre que li amena a ella deposant no recorde qui ere ne com havie nom nel conexerie sil vehie. E lo dit Alfonso Mendez dix a ella deposant que ell la podie molt servir car ell havia un germa bort qui ere un daquells qui guardaven son fill della deposant et que aquell ab un altre seu companyo podien molt fer en delliurarlo.

Interrogata qui fou la persona qui li dix que los dits

dos homens volien parlar ab ella dix que no li recorda.

Interrogata si ella deposant envia per los dits dos homens per fer tracte del delliurament de don Jayme o si ells matexs vengren a ella deposant sens demanar los dix que nos podie fer que ella deposant trametes a demanar los homens que no conexie mas ells matexs se vengueren et la un ço es aquell qui vench ab lo dit Alfonso par a ella deposant que li digues que ere servidor de son fill.

Interrogata quina resposta feu ella deposant als dits dos homens com lo dit Alfonso Mendez hac dites a ella deposant les paraules per ella deposant damont recitades dix que aytant com a ella deposant ne recordava a present ella parla en Çaragoça algunes vegades ab lo quis dehie Alfonso Mendez et laltre hom no li semble a ella deposant que fos en los rahonaments. E la primera vegada que parlaren par a ella deposant que lo dit Alfonso li digues que ella deposant no fiava dell et que ell li faria tot aquell sagrament que ella deposant sabes divisar e ella deposant dixli que acordar hi volie e de fet ella deposant haut acort en si matexa de fer reebre lo dit juramment dix un dia a Auriachs com lo dit Alfonso li havie dites les paraules damont per ella dites et axi que ell anas hoyr missa ab lo dit Alfonso et que prengues sagrament dell sobre lo cors de Jhesu-Christ quis sacrificarie en aquella missa que les paraules que dites ne mogudes li havie no havie fet per engan seu ne per inductio de algu ne per diners quen

volgues haver della deposant sino per sola honor et profit de son fill.

Interrogata si lo dit Auriachs torna a ella deposant dientli com ell havie pres lo sagrament per la forma que ella deposant li havia manat. Dix que hoc.

Interrogata apres que lo dit Auriachs hac pres lo dit sagrament del dit Alfonso quin rahonament hague ella deposant ab lo dit Alfonso. Dix que lo dit Alfonso apres del dit sagrament fet dix a ella deposant que ell treballaria en lo dit fet pero que havia mester diners ab que anas et pogues treballar et que jaquis fer a ell car ell farie que ella deposant et son fill ne haurien honor et profit et que aquell que ell dehie que ere son frare havie un companyo qui axi matex ere en la guarda de son fill della deposant quey aiudarie per amor daquell. Empero en cas que ells fessen lo fet que sen volien millorar et quen volien haver et ell mes que aquells car ell ere segons dix hom de paratge et aquells ne eren de tan gran caler com ell. Moltes altres paraules dix mas par a ella deposant que la sustancia fos aquesta. E dix mes lo dit Alfonso a ella deposant que ella li donas qualque senyal et ell donarien altre a ella per ço que si ell li trametie algu que mostrantli aquell lo senyal que serie empres ella deposant lo cregues et axi matex si ella deposant trametie al dit Alfonso que mostrantli lo senyal aquell qui serie trames lo dit Alfonso ho cregues.

Interrogata quin fou lo senyal que lo dit Alfonso dona a ella deposant et aquell que ella deposant dona al dit Alfonso. Dix que lo dit Alfonso dona a ella deposant una verga daur et ella deposant dona al dit Alfonso un dau. E la conclusio de lur rahonament fou que lo dit Alfonso dix que sen irie et que treballaria pero que havie mester diners et par a ella deposant que lo dit Alfonso li donas per scrit que ell havie mester XXX florins et veent que ella deposant nols li donava dix lo dit Alfonso a ella deposant semblants paraules en sustancia. Jo conech que vos no fiau de mi et per axo nom voleu bestraure mas io hire a treballar et portar vos he algun senyal de vostre fill que vos poreu be creure mas volria que vos me diguessets quin senyal ha entre vos et ell. Dix ella deposant No ha senyal nengu entre ell et mi be es ver que io li trames una bossa la qual conexeria be si la vehia.

Interrogata si ella despuys de Çaragoça ença ha vist en algun loch lo dit Alfonso Mendez ne si ha parlat ne tractat ab ell de alguna cosa et de quina ne per quina forma. Dix esser ver que ella deposant no havie vist lo dit Alfonso ne parlat ab ell de res despuys ques ere partit della a Çaragoça fins ara en lo mes de octubre prop passat que ella deposant fou açi en Leyda que estant ella deposant en sa posada vench lo dit Alfonso a ella deposant dientli moltes paraules pero a ella deposant ne recorde aço en sustancia que ell venie de Castella et que havie treballat per lo ben avenir

e servir de son fill et per que mills cregnes que venie dell donali o li mostra una alcandora del dit son fill et emprentes de un sagell lo qual dix que ere lo sagell de son fill no recorde a ella deposant de que eren les dites emprentes sino que com ho viu dix ella deposant entre si que per allo nou devie mills creure car lom dientho de son fill ere pres et del hom pres leugerament li pot hom pendre et alcandora et sagell pero be conegue la alcandora mas no li recorde si la dita alcandora tenie o li mostra lo dit Alfonso o Auriachs. Dixli mes lo dit Alfonso en sustancia que un hom devia venir qui li portava una letra de dos daquells qui guardaven son fill della deposant et que alli conexeria ella deposant ell quina obra li havia feta e que ere mester que ella deposant fes ço que aquells li fehien saber e a cap de pochs dies que lo dit Alfonso fou vengut et li hac dites les coses o rahons prop dites lo dit Alfonso torna a ella deposant ab un altre hom lo qual ella deposant no conexia mas es li vigares que li digues lo dit Alfonso Johan de Valladolid et aquell hom dona a ella deposant una letra en lo començament de la qual letra a vigares della deposant se nomenaven dos homens la qual letra li digueren que ella deposant legis et ella deposant dix que no sabie legir lo castella et axi matex que la vista no liu soferie. E en aço los dits Alfonso et altre hom començaren a legir la dita letra et embaraçarense mas par a ella deposant que legint la nomenassen son fill et fessen mencio de delliurarlo de la preso e apres digueren senyora la letra ho remet a creença de mi dientho del dit Johan de Valla-

dolit. E de fet lo dit Johan dix sustancialment aço quis seguex Senyora la un de aquests dos quius escriuen es hom de paratge et de be e abdos offerense a delliurar vostre fill de la preso pero la un dells vol que vos sonyora li donets vostra filla dona Sicilia per muller laltre vol que vos li donets V milia florins e es axi senyora. Lo Senyor Rey fa fer a vostron fill una gavia de fust on estigue tostemps que non isque axi que si vos voleu que sie delliurat cove façats aço que hom vos diu ells pero se tenen per dit que vos senyora daço no farets res et axi acordats et delliurats nos. Mes avant li digueren que lo dit don Jayme son fill havia soven dolor de costat e sobre aço ella deposant parla ab lo dit Johan sens del dit Alfonso et demanal estretament del accident de son fill don Jayme e la conclusio de lur parlament fon aquesta que ella deposant per profit de son fill et per son benavenir promes et jura car axi ho volgueren ells que ella deposant farie fer et complir lo dit matrimoni et pagar los dits V milia florins encontinent que ells haguessen delliurat de la preso lo dit don Jayme son fill segons forma de un albara que volgueren quels en faes ella deposant al qual se refer lo qual albara de fet lus feu fer ella deposant pero nol hagueren aquell vespre ne procchiren a mes sino que sen anaren abdoses de la posada della deposant et lendema a vigares della deposant lo dit Alfonso Mendez torna a ella deposant et dix que lo dit Johan de Valladolit havie tanta de pahor que per res dehie que noy tornarie mas que li donassen lalbara et ell portarlo li hie et de fet ella deposant feu per manera que ha-

guessen lalbara mas no li recorde be a qual dells dos fou donat. E es ver que lo dit albara ere scrit de man de Auriachs et sagellat ab lo sagell della deposant. E daqui avant ella deposant no viu lo dit Johan de Valladolit.

Dix mes ella deposant que lo dit Alfonso Mendez jal abans que lo dit Johan de Valladolit vengues havie dit a ella deposant aço en sustancia Senyora jous havia dit ja a Çaragoça que vos haguessets una segura o guiatge del Rey de Portogal et vos noy havets fet treballar et sapiats que aquests homens qui aço deuen fer nos volen metre a mort nen farien res sino havien lo dit guiatge de guisa que puxen venir alli segurament axi qui es mester que per res davant aquest hom qui deu venir vos Senyora no diguats que no havets lo guiatge ans es necessari digats que ial tenits et io ire hi et treballare per haverlo. E de fet ella deponent dix davant lo dit Johan que ja havie ella lo guiatge de Rey de Portogal. E apres que lo dit Johan de Valladolit sen fou anat ella deposant hac alguns rahonaments ab lo dit Alfonso Mendez en special sobre aço de haver lo guiatge del Rey de Portogal sobre lo qual guiatge haver lo dit Alfonso dix a ella deposant que convenie ella deposant scrivis una letra al dit Rey de Portogal et altra a mossenyor Francesch de Vilaragut car ell havie gran conexenca ab lo dit mossenyer Francesch et que aquell farie molt per ell. E de fet ella deposant feu fer una letra de creença al Rey de Portogal et altra al dit mossenyer Francesch de Vilaragut pero apar a ella deposant que lo dit Alfonso no volgue que en la

letra del dit mossenyer Francesch se nomenas ell dit Alfonso ne lo dit mossenyer Francesch et la creença dreçavas al dit Alfonso. E dix mes lo dit Alfonso a ella deposant que bon fore si ella hagues qualque hom qui treballas ab ell en aço et ella deposant dixli que la en Portogal trobaric un hom apellat P. Miro lo qual ere estat servidor de son fill et ere anat a Sent Jacme et dalli havie dit que sen irie en Portogal on debie que havie molts conexents per raho de la guerra de Cerdenya et que aquell treballaric volenter en tot ço qui fos ben avenir de son fill. E a demanda del dit Alfonso Mendez ella deposant feu fer una letra al dit Pere Miro ab paraules dissimulades et ab senyal de tres letres alt sobre lo principi de la letra ço son a. b. c. et ere axi matex de creença en partida quis dreçave al dit Alfonso. Axi matex feu fer ella deposant altra letra a aquells qui devien delliurar son fill responsiva daquella que ells li havien tramesa. E totes aquestes letres scrivi lo dit Auriachs per manament della deposant.

Et quia tunch erat jam pars magna noctis elapsa no fuit amplius processum ad continuandam dictam depositionem.

—

Sed die XVII novembris anno predicto fuit proces-

sum ad continuandam depositionem prefatam ut sequitur.

Interrogata si ella deposant feune feu fer algun memorial al dit Alfonso Mendez de les coses que en virtut de la creença havie a dir al Rey de Portogal et als altres a qui ella deposant scrivia dix que ella deposant james ne feu ni feu fer memorial algu al dit Alfonso Mendez.

Interrogata donchs que contenia la creença que ella deposant comanava al dit Alfonso per dir al dit Rey de Portogal et als altres. Dix que james ella deposant no comana altra creença ne altres coses al dit Alfonso per dir als dessus dits sino sobre haver lo guiatge o segura del dit Rey de Portogal per son fill don Jayme en cas que isques de la preso et per aquells qui ab ell serien.

E encontinent fon mostrat a la dita Senyora comtesa un paper scrit de letra et lengua castellana continent en si cert memorial lo qual scrit se dehie que ere stat trobat et pres en poder del dit Alfonso Mendez lo qual ere de la tenor seguent.

Estas las cosas que diredes al Rey de Portogal.

Primeramente que bien sabe la su senyoria como me ha prometido aiuda de dinero et de gente secretamente por lo qual jo le soplico en reverencia de nostre

Senyor que lo quiera assi fazer que lo deve fazer por dos cosas lo primero por ell ser el mas bienaventurado principe que puede ser en el mundo et de maior victoria et fama et que es tenido segun orden de cavalleria aiudar los forçados enganados como mi fiyo et io.

Lo segundo por me lo haver prometido.

Otrosi dezirledes a el todo el trato que con el emperador traemos et con el duque de Clarencia et con la duquesa de Berri et con el marques mi hermano.

Otrosi dezirleedes la respuesta que la Reyna de Castilla le a mi ha dado sobre este fecho. Otrosi sabredes del si ha respondido a las cartas del duque de Clarencia et a la duquesa. Otrosi al marques. Otrosi le diredes del fecho de Sevilla que agora tiene tiempo et que seria bien que començasse alguna cosa.

Otrosi le diredes et daredes antender el gran danyo et mengua que le puede venir deste infante que es su enemigo et todas las otras cosas por menudo. Otrosi diredes asi mesmo al bastart et a Nunno Alvares.

Otrosi pedilledes si entendieredes que cumple una carta para la Reyna de Castilla.

Esto diredes a mossenyer Frances de Vilaragud que tenga grant corazon et esfuerço que non dexe solo un dia folgar al Rey. Otrosi que saque dell los mas dineros que ser puedan et assi mesmo sabed si concierta lo

que ell vos dixere con lo que dira el Senyor Rey. Otro si diredes al Rey que io le pido por merced que vos de el seguro firmado de su mano et sellado de su sello.

Otrosi diredes a Pero Miron que le mimbre de quanto me ha jurado et prometido et que lo cumpla et que mimbre de cuanto cargo de mi tiene et de don Jacme et dezidle que io le mando et ruego que dessos dineros que lla tiene mios et de los que avido oviere faga todo lo que vos le mandaredes.

Otrosi estaredes vos et ell dicho Pero Miron primo en grant conseio pensado bien lo que diredes et faredes.

Otrosi dat luego recabdo en la sallida de don Jayme et si no hay manera que se faga por algun desvario embiadme luego un homme con vuestra sennal porque aqua se ordene et faga lo que cumple et esto sea en breve et todavia dezit et assegurat a todos de daqui a pocos dias oyran tales nuevas que hauran grant plazer de qualquier guisa que sea otrosi fazed de manera que estedes vos et el dicho Pero Miron en Lixbona a XX de noviembre por que vos falle Çorita o el beato que io mandare al que alla fuere que faga quanto vos mandaredes et ordenaredes.

Otrosi si dixeren por que no embio mas dineros alla o porque no vos dava a vos los cinquo mil florines

daldes a entender para que les he aqua mas menester de presente que no alla.

Otrosi como me han prometido mercadores de Barcelona al punto que sepan que mi fijo sea en Portogal que tantoste lo embiaran por letras de cambio quinze o veynte mil florines et que si caso era que no podia saber que aca havemos de fazer maior pertrecho de dinero porque se a de fazer maior obra et todas estas cosas que van scritas por sumas pensat las bien assi como las sabedes et dezidlas por menudo et si necessario sera de venir vos a la Reyna de Castilla no lo dexedes en mano de otro ninguno asy.

Assi mesmo diredes al Rey todas las malas maneras que este infante trahe en este reyno de como es tan escaso de como xiquos et grandes dizen mal dell et de como ningunas cosas que dize nin promete non las cumple et otras cosas quantas se vos mimbraren.

Sobre todo me sabed que es lo que ha respondido a las cartas que le son idas de los sobredichos et nombrados todas las cosas que vos me embiaredes sean assi senyaladas et selladas como es entre vos et mi et Dios por su merced vos guie.

Lo qual memorial fou legit de paraula a paraula a la dita Senyora. E fou interrogada sobre lo primer capitol del dit memorial lo qual començe Primeramente que

bien sabe la su senyoria etc. Dix que james ella deposant no dix ne comana ne mana dir tales coses al dit Alfonso.

Interrogata sobre lo segon capitol del dit memorial qui comença lo segundo etc. Dix que no es ver ço que si conte en la forma que este be empero es ver que rahonant se ella deposant ab lo dit Alfonso sobre los V milia florins quel dit Alfonso dehie que volie la un daquells qui devien delliurar son fill della deposant. Dix al dit Alfonso que ellas tenie per dit que si son fill ere fora do la preso ella haurie los dits V milia florins de la duqnesa de Berri bes pot fer que per metreli cor que li digues que si son fill ere fora de la preso que lemperador et los duch de Clarença et duquesa de Berri et son frare della deposant li farien valença car ell matex Alfonso li dehie que per res ella deposant nos fes pobra davant lo dit Johan qui devie venir.

Interrogata sobre lo terç capitol daquell matex memorial qui conte otrosi dezirledes del grant esfuerço que io tengo en las personas deste regno. Dix que no diu veritat que ella ho digues car ella deposant sab be que no hic te esforç ab persones algunes.

Interrogata sobre lo quart capitol del dit memorial qui començe otrosi dezirledes la respuesta etc. Dix que no es res.

Interrogata sobre lo quint capitol del memorial da-

mont dit qui començe Otrosi le diredes et daredes a entender el grant danyo. Dix que diu gran mentida que ella deposant donas carrech al dit Alfonso de dir les coses contengudes en lo dit capitol mas es be ver que ella deposant dix al dit Alfonso que en cas que lo Rey de Portogal no volgues atorgar lo dit guiatge quen parlas ab lo bastart et ab Nuny Alvareç que li aiudassen a fer per manera quel hagues.

Interrogata sobre lo VI capitol qui diu Otrosi pedirledes si entendiredes que cumple una carta para la Reyna de Castilla. Dix que no li recorde si tal cosa li dix o no be es ver que entre ells hac rahonament de la Reyna de Castella et ella deposant dix que no crehie que de la Reyna de Castella calgues fer compte per dues rahons la una perque ere dona laltra per ço com crehie que la Reyna amava mes son fill lo Rey que res et que no lin volrie desplaure et que ia havie donat carrech a mossenyer Johan de Xamberlach qui ere vengut per missatger del Rey de França a Çaragoça al Senyor Rey et daqui anava en Castella que degues supplicar per part della deposant a la Reyna de Castella et fer per manera que la dita Reyna fes missatgeria al Senyor Rey o li fes qualque prech qui aprofitassen a son fill della deposant mas bes pensava que no hauria manera nen calia fer compte.

Interrogata super VII capitulo dicti memorialis incipiente Esto diredes a mossenyer Frances de Vilaragud etc. Dix que ella deposant no dix al dit Alfonso altra

cosa en sustancia sino quel pregas lo dit mossenyer Francesch que fes per manera ab lo Rey de Portogal quels atorgas la dita segura o guiatge. E aço li dix ella deposant per ço com lo dit Alfonso si convidava et la congoxava que scrivis al dit mossenyer Francesch una letra de crehença dient que ell havia tal conexença ab lo dit mossenyer Francesch que faria tant com porie.

Interrogata super VIII interrogatus qui comença Otrosi diredes a Pere Miron etc. Dix que en quant toque ço quis conte en lo dit capitol per ço com lo dit Alfonso cuytava de haver cent florins della per comprar rocins en que cavalcassen lo dit don Jayme et aquells quil devien delliurar de la preso ella li dix com Pere Miro devie esser la en Portogal et ques pensava que lo dit Pere havie tals amichs et conexenços lla que trobarie los dits diners o lin farie donar compliment com loch hagues o unes coses semblants en sustancia. E aço dehia ella deposant per gitar o partir de si lo dit Alfonso et aviar que sen anas per fer lo que dehie mas no es ver que ella li digues que lo dit Pere Miro tengues diners della deposaut ne que ella lin hagues donats car non havie per si matexa.

Interrogata super VIIII capitulo dicti memorialis quod incipit Otrosi estaredes vos et ell dicho Pere Miron etc. Dix que fer se pot li digues que parlassen et praticassen abdosos de ço que haurien a fer.

Interrogata super X capitulo memorialis eiusdem quod incipit Otrosi dat luego recabdo en sallida de don Jayme etc. Dix que no es ver ço que en lo dit capitol se conte segons esta be es ver que li dix que si son fill della deposant exia de la preso que li envias un hom ab lo senyal que ere entre ells ço es quel hom qui venria li prengues la ma.

Interrogata super X capitulo eiusdem memorialis incipiente Otrosi fazed de manera que estedes vos et ell dicho Pere Miron etc. Dix que no es ver ço qui si conte axi com esta mas es de ver que ella deposant li dix segons son parer que ell ço es lo dit Alfonso trobarie lo dit Pere Miron en la cort del Rey de Portogal o del bastart o de Nuny Alvareç et que a poch de temps ella lus trametrie En Çorita o si aquell noy volie o no podie anar ella hi trametrie un hermite et aço ella deposant dehie al dit Alfonso per aviar lo car ell la congoxave pero ella james no li dix ne li dona dies ne terme.

Interrogata super XII capitulo memorialis eiusdem quod incipit Otrosi si dixeren porque no enbio mas dineros. Dix que no diu ver mas esta en veritat que lo dit Alfonso dix a ella deposant que ell donaria a entendre a aquells que dehie que devien delliurar son fill della deposant que ell tenia los V milia florins et que no curas car ell hi donarie recapte pero que ere necessari que al pus tost que pogues los hi trametes et en-

cara mes avant si fer ho podie.

Interrogata super XIII capitulo ipsius memorialis incipiente Otrosi como me han empromelido mercaderos de Barchinona etc. Dix que res que sie en lo dit capitol no conte veritat que ella deposant james no dix tal cosa be empero es ver que per la gran cuyta que lo dit Alfonso tenia a ella deposant dient que son fill don Jayme hauria obs diners com seria fora de la preso et seria en Portogal ella deposant dix al dit Alfonso que no cura daxo que com son fill seria fora de la preso be trobaria diners que alla trobaria mercaders genoveses et altres quil socorrerien mas james ella deposant no li nomena mercaders de Barchinona com ni de mercaders de Barchinona ni daltres de la terra aquesta ella deposant no faça compte ne haie trobad quis sie offert a ella de ferli plaers sino per paraules generals despuys que ella deposant es en la tribulacio en que es.

Interrogata super XIIII capitulo eiusdem memorialis incipiente Assimismo diredes al Rey etc. Dix que no es veritat que ella james digues tals paraules al dit Alfonso be es ver que li dehie per paraules generals que pus tal carrech prenie que fes totes coses qui fossen profit de son fill della deposant.

Interrogata super XV et ultimo capitulo dicti memorialis dix que nos sab ques diu be empero se pot fer

que li digues que si li escrivie li escrivis ab los senyals empresos entre ells.

Et quia sero erat non fuit amplius processum eo tunch.

—

Sed die lune intitulata XVIIII novembris anno predicto fuit processum ad continuandum dictam depositionem ut sequitur.

Et primo dicta domina comitissa dixit quod sequitur in efectu.

Mossen Diego jo nom se nem recorda si damont he dit ço que araus dire et axi com me recorde io vull dir la veritat de ço que sapia et non devets als voler. A mi recorde que aquest hom Alfonso estant mi a Çaragoça et parlant ab mi me insta molt que io hagues la segura o guiatge del Rey de Portogal em demana on me trobaria com tornas car ell se tenia per dit que seria tornat abans de Sent Johan om hauria trames missatge. E io diguili quem pensava quem trobaria aci en Leyda car per dit me tenia que en aquelles hores hauria finats mos affers ab lo Senyor Rey. Dix mes que li recordava que lo dit Pere Miro com fon ab ella

deposant li dix que ell portava una letra del duch de Clarença a la Reyna de Castella la qual letra dix que ere molt afectada que faes tota bona obra et profit que pogues a don Jayme son fill e que per ço com havie hoyt dir que la Reyna de Castella no ere dona qui profitas res ell havie imaginat que per ço com la Regina de Portogal ere sor de la Regina de Castella ell ere de intencio de mudar lo sobre scrit a la Reyna de Portogal et que fes per manera ab ella que o per via de missatgeria o de letres trametes a la Reyna de Castella et que si fer se podie que fes per manera ab la dita Reyna de Castella que o per via de prechs al Rey Darago o per via de dir que ellal prengues a sa ma o en altra manera faes que lo dit don Jayme isques de la preso e que on aço no pogues fer si ell trobava o podia trobar un escuder de Portogal ab qui ell havia noticia per ço com a son parer dix lo dit Pere Miro que lo dit escuder ere cossari et que ell li havia fet un gran plaer en Cerdenya sobre una empresa de haver gent ell assaiaria de ginyar ab lo dit escuder que veesen o escusissen lo castell on lo dit don Jayme esta pres et avisassen sis porie escalar de guisa que en qualque manera delliurassen de la preso lo dit don Jayme. Dix mes la dita senyoria que axi tost com lo Senyor Rey hac trames lo dit don Jayme fill della deposant en Castella ella deposant trames lo dit Pere Miro a mossenyer Garcia de Sesse lo jove qui dehien que ere en un loch de la vezcomtessa Dorta per dirli que una vegada faes per manera ab lo duch de Clarença ab lo Rey de França et ab altres grans mestres de les parts della

que fessen o trametessen qualque embaxada al Senyor Rey en favor del dit don Jayme per quel delliuras de la preso e per ço com ladonchs ere fama en aquesta terra que gent darmes hic devia entrar ella deposant dix al dit Pere Miro que digues al dit mossen Garcia que per res del mon no curassen de gent darmes car no li parie fos cosa qui pogues profitar a son fill et en aquesta guisa et per aquesta raho ella deposant ladonchs trames lo dit Pere Miro al dit mossen Garcia de Sesse e lo dit Pere Miro ana e torna e fou ab ella deposant la vigilia de madona Sancta Maria de setembre estant ella deposant en Morella lo qual Pere Miro ultra les coses per ella deposant ja damont dites li dix com lo dit mossen Garcia de Sesse lo havie trames en Anglaterra al dit duch de Clarença et que ell li havia dit que ell havia gran carrech de la preso de don Jayme et que tota res lon blasmava et que no havia pogut als traure del dit duch de Clarença si no la letra de que damont ha deposat be que a la veritat dix lo dit Pere Miro la letra es bona et affectuosa et com ella deposant digues al dit Pere Miro aço en sustancia et que hagere mogut al duch si hagues feta una bona missatgeria dix lo dit Pere Miro senyora non façats compte car ells han tants de tabustols en Anglaterra que han prou que fer.

Interrogata si sab per que lo dit Pere Miro dix al dit duch de Clarença que ell havie carrech et blasme de la preso del dit don Jayme. Dix que lo dit Pere no lin dix mas creu et presumex ella deposant que lin dehia per

rabo dels tractes et liances qui eren estades fetes entre los dits duch de Clarença et don Jayme et ten se per dit ella deposant que daquestes coses hague rahonament entre ells.

Mes avant dix la dita Senyora que lo dit Pere Miro li havia dit que lo dit mossenyer Garcia et mossen Flovia et Johan Domenech devien anar parlar ab lo duch de Berri et ab comte Darmanyach et ab lo duch Dorlenchs faent son poder que deguessen fer una gran missatgeria al Senyor Rey pregant per son fill della deposant et per ella et per ses filles.

Interrogata un memorial sagellat ab un sagell de anell lo qual fou trobat en un cofret della deposant lo qual li trames son fill don Jayme quil li aporta dix que no li recorde de cert quilli porta mas creu quil li porta Johan de la cambra de don Jayme o Lopito del rebost dell matex.

Interrogata si sab qui scribi lo dit memorial dix que nos sab.

Interrogata la polvora de duch sagellada ab dos sagells et del lavament de les cames contengut en lo dit memorial quina polvora era et quin lavament havia a esser. Dix que es ver que ella deposant havia de fet trames al dit son fill polvora de duch sagellada ab dos sagells et li havia trames a dir ques lavas les cames ab vin et que hagues bullida salvia et romani et algunes

altres coses per lo encondoliment de les cames a tolre et ell fehie li saber que farie lo lavament si podie. E fou dit a ella deposant que la dita polvora ere estada donada al dit son fill davant Pere Alfonso çegous li dix Lopito qui lan porta lo qual hi ana entany com ella deposant anava a Çaragoça.

Interrogata quines hores eren les de dona Alionor ne perque les volie. Dix que es ver que lo dit Johan de la Cambra dix a ella deposant de part del dit don Jayme son fill que li trametes aquelles hores per ço que ell pogues escriure en elies com alguna cosa li volgues fer saber et que no scriurie ab tinta quis paregues masab alguna altra cosa que posantla al foch aparria ço que hauria scrit.

Interrogata quin vi era lo de Calathahiu de quis fa mencio en lo dit memorial. Dix que ella interroga lo dit Johan de la Cambra quin vin era aquell ne peraque era et lo dit Johan de la Cambra dixli que En Barotel artiaqua de la Mar ho sabie et li dirie que ere. E ellal deposant sobre aço envia per lo dit artiaqua ell interroga quin vi ere allo et pera que et lo dit artiaqua dixli que ell ho sabia et que aquest vin era que un hom apellat Johan de Calathaju estant lo dit don Jayme en lo loch Dager havia dit al dit don Jayme que ell sabia fer una polvora que qualsevol que la begues en vi se adormiria tant fort que james se despertaria fins a tant que li metessen vinagre per lo nas. E ella deposant dixli que la infanta et ell scrivissen o fessen treballar

per haver lo dit hom pus ell lo conexia et no ella deposant. E de fet la dita infanta et lo dit artiaqua trameteren en regne de Valencia un capella de la dita infanta apellat Bernat Marti per cercar lo dit Johan de Calathahiu et lo dit capella estants ella deposant et la dita infanta en Morella mena lo dit Johan de Calathaiu a la posada del dit artiaqua et lo dit Bernat Marti vench a ella deposant dientli com ell havia menat alli lo dit Johan de Calathaiu et aço fou enguany estant lo Senyor Rey et elles en Morella.

Interrogata si lo dit Johan de Calathaiu vench a parlar ab ella deposant sobre aço et quin rahonament hagueren dix que es ver quel dit Johan de Calathaiu vench parlar ab ella deposant et ella lo interroga si sabia fer la dita polvora et si la havia ja feta. E lo dit Johan de Calataju li respos que ell la sabia fer pero que non havia feta per ço com no li donaven ço que havie mester dient que non trobaven.

Interrogata qui li havie a donar recabte per fer la dita polvora dix que la infanta et lartiaqua e ella deposant per avant trames per lo dit artiaqua et interrogallo si lo dit Johan havie feta la dita polvora et lo dit artiaqua respos que no car alli no trobaven ço quen havia mester mas que lo dit Johan sen iria et dins XV dies apres que sen fos anat ell trametrie la dita polvora al artiaqua e a la infanta.

Interrogata si sab que lo lo dit Johan haie feta la di-

ta polvora ne si la ha tramesa a ella deposant o a la dita infanta o al artiaqua dix que a ella deposant no la li ha tramesa ni sab si la ha feta ne si la ha tramesa a la dita infanta ni al artiaqua.

Interrogata si sab pera que ne a quina fi se fehie la dita polvora. Dix que per donarla a beure a aquells qui guardaven don Jayme son fill per ço ques adormissen et que lo dit don Jayme pogues exir et anarsen de la preso.

Interrogata quina persona devie portar la dita polvora al castell on esta pres lo dit don Jayme et quines altres persones cabien en aço. Dix que daxo encara no havien concordat.

Interrogata si sab on esta lo dit Johan de Calathaiu ne on ana com parti de Morella. Dix que nos sab.

Interrogata de quina edat es lo dit Johan. Dix que de bona edat es.

Interrogata si ella deposant ha trameses al dit don Jayme les hores de la dita dona Elionor. Dix que no que penyora estan a Barchinona.

Interrogata qui les te. Dix que no li recorde.

Interrogata si lo dit Johan de la Cambra ladonchs a Çaragoça dix altres coses a ella deposant. Dix que no

li recorde a present mas si res lin recorde ella ho dira axi com li venra a memoria.

Interrogata si despuys que lo dit Johan de la Cambra enguany fon partit della deposant a Çaragoça si es estat ab ella deposant en algun loch. Dix que hoc estant ella deposant en Morella fou ab ell deposant.

Interrogata si li dix don venie. Dix que lo dit Johan dix a ella deposant que de mossenyer Garcia de Sesse lo iove venie.

Interrogata si li dix lo dit Johan a qui venie et perque. Dix que lo dit Johan de la Cambra dix a ella deposant que ell a la veritat no venie a ella deposant ans ere trames per lo dit mossenyer Garcia a la dita infanta per ço que li digues on eren les banderes de don Jayme e que les li donas et que li fes letres de recomendacio a alguns senyors de França. E ella deposant dix Ha mesquina et encara se vol metre en axo mossenyer Garcia. Senyora dix lo dit Johan sapiau que din mossenyer Garcia que grans navilis et gent darmes son aparellades per passar Danglaterra.

Interrogata si ella deposant sab ne hoy dir al dit Johan ne a altre la dita gent darmes et navilis per que passaven ne hon devien anar. Dix que a la veritat lo dit Johan de la Cambra no lin dix res clar mas presumex ella deposant que pus les banderes del dit don Jayme demanaven que ho faessen per venir en aquest regne

per aiuda o favor del dit don Jayme e recorde a ella deposant que ella dix al dit Johan ha mesquina ab aquexes fames et ab aquexes coses nos som perduts valria mes a mossenyer Garcia que procuras que venguessen qualsqne solemnes missatgeries al Senyor Rey per pregar per mon fill et axiu havia io encarregat mossenyer Flovia com hic parti.

Interrogata un memorial qui fou trobat en una bossa negra della deposant en la hora que fou presa sil mana fer ella deposant et quil scrivi e a quina fin et per quina raho se fehia lo dit memorial et qui es lo bon home contengut en lo dit memorial lo qual memorial es de la tenor seguent.

Lo senyor de les abelles es lo Papa.
Lo Antichrist Dorient es lo Rey Lançalau.
Lo senyor de la colmena dolça Rey Danglaterra.
Los fills del alt pare et baxos de la mare duch de Yorch et son frare.
Lo gall lo Papa Benet.
La bestia de les dents de ferre es Lemperador.
La flor maior dels egipcians lo Rey de França.
La flor menor dels egipcians lo Rey Loys.
Lo leo de la gran ventura lo princep Danglaterra.
Lo port de tribulacio Genova.
Lo ca rabios lo Rey quis diu del Drago.
Lo porch occidental lo Rey de Portogal.
Lamargos ja es sabut.
La lagosta et la balena.

La enserrada la Reyna de Castella.
Al nat del olm Rey de Castella.
La ciutat pecatriz es Avinyo.
Lo bon ferrero es lo Marques.

Memorial.

Primo que lo bon hom digua la raho perque abans no es estat trames missatge la cause es que eren tengudes tan a prop que no podien trametre missatge ni scrit que no fos sabut et si fos trobat res nols escapara de mort.

Item lur tribulacio et dol et ira es estada et es tan gran que quax eren fora de seny et tostemps dia et nit havien a treballar personalment et eren et son en tant gran pobresa que moren de fam et tots los servidors quax lus son fugits et a daltres que lian haut a dar comiat per no poder les sostenir.

Item sia mogut lo primer remey recomptant la cruel preso com es estada tenguda neste vuy en dia peraula donada ne prometença no tenguda ne servada ans tot trencat et vengut a menys.

Item com altra nos puga fer sia tractat del darrer remey lo missatge.

Item que sia recomptat si necessari sera lo principi la migania et la fi.

Item del gran nombre de les coses toltes.

Item del plet.

Tot aço vos placia guardar.

Dix que es ver que ella et la dita infanta sa nora acordaren de enviar al marques de Montferrat frare della deposant un missatger per ferli saber la fortuna el cas quils era esdevenguda et que un hom lo qual no conexia ella deposant quis dehia Diego es dehia esser cavaller lo qual dehia que era de regne de Valencia lo qual havia privadesa en casa de la dita infanta li fou menat per En Bernat Marti prevere de la dita infanta estant la dita infanta et ella deposant enguany en Çaragoça lo qual Bernat Marti li digue que a la infanta paria que aquell devia anar car era bon hom et ella deposant dix que pus a la dita infanta paria bo que sis fahia a ella et que be li plahia que ell anas et de fet ella deposant parla ab lo dit Diego et li dix que ell anas al dit son frare et li recontas de part de la dita infanta et sua la preson de son fill et axi matex com lus eren tolt tots lurs bens et que eren en gran pobresa et morien de fam et com lo Senyor Rey no li havia tenguda la prometença que li havia feta de donarli sostenimment de sa vida et quel pregava que ell li volgues socorrer de diners et axi matex considerat lo gran deute que lo comte de Savoya et lo dit son frare havi n ab ella deposant et ab son fill que faessen una solemne embaxada

que vengues al Senyor Rey. E si fer se podie per ço que lo Senyor Rey la hagues en maior estimacio et vengues pus acordat de atorgar aço et de que serie pregat que fessen per manera que la dita embaxada vengues de part del Emperador e de aço donava ella deposant carrech al dit son frare pero trametie li a dir que si ell ho consellava que ho faessen lo comte de Savoya e ell ensemps com lo dit comte de Savoya haie gran deute ab ella deposant et ab son frare la qual missatgeria devia esser que lo Senyor Rey dagues haver pietat del fill della deposant et quel manas soltar de la preso e axi matex quel supplicassen per ella deposant et per la dita infanta. Mes avant parla ab lo dit Diego que en cas que no pogues fer que aquesta missatgeria vengues que com lemperador Rey de França et Danglaterra et los altres Reys et princeps o lurs procuradors serien al Concili faes per manera de haver letres o missatgeria qui vengues al Senyor Rey per part de tots pregant lo que ell degues relaxar de la preso son fill della deposant. E lla on del tot nol volgues lexar que almenys lo faes tornar en aquest regne et permetes que la infanta sa muller estigues ab ell lla on lo tenrie pres et mes dix ella deposant al dit Diego que degues dir al dit son frare secretament que li trametes socors de diners pera son sosteniment et sobre aquestes coses dona ella deposant una letra de creença al dit Diego la qual anava a son frare della deposant et mes li dona tres o quatre empremptes de cera de son sagell a fi que si lo dit marques son frare entenie que per part della deposant degnessen fer letres a algunes persones

que les sagellassen ab aquelles empremptes e de fet lo dit Diego com sen degue anar o partir per raho de la dita missatgeria li dona lo dit memorial perque vees si ell havia ben compreses les coses que ella deposant li havia dites mas ella deposant no sab quil escrivi mas es ver que lo dit Diego matex lo li legi davant.

Interrogata per quina raho sescriviren los noms qui alli en lo dit memorial son contenguts et a quina fi transfiguraren los noms dels Reys princeps et prelats et ciutats alli nomenats. Dix que lo dit Diago sens que ella deposant nols li demana los li dona axi scrits dient li semblants paraules en efecte Senyora jous don aquests noms escrits en aquesta guisa per ço que si ious scrivia de res eus fehia mencio de nengu daquests per aquests noms dissimulats vos ho entenats car axi et per aqnests noms son nomenats en les profecies. E aço dehie lo dit Diego per ço com dehien que sentenie molt en unes profesies en que son tots nomenats en aquesta forma.

Interrogata quin es lo primer remey de que lo dit memorial fa mencio. Dix que tant com a ella deposant ne recorde lo primer remey era que ella deposant trametia a pregar a son frare lo marques de Montferrat que pregas o supplicas lemperador que degues scriure et pregar lo Rey Danglaterra que faes per manera ab la Reyna de Castella sa tia del dit Rey ques prengues son fill della deposant et quel soltas de la preso on es.

Interrogata quin es lo darrer remey de que lo dit memorial fa mencio dix que de les missatgeries de que damont ha deposat.

Interrogata que es lo principi migania et fi que lo dit memorial manava esser explicats. Dix que ere lo principi migania et fi dels fets com don Jayme sere mogut et com lo Rey lo havie assetiat et despuys pres et axi arreu de tot quant si ere seguit.

Interrogata que volie dir lo nombre de les coses toltes. Dix que de les rendes et heretats et altres coses que ella deposant havie et lo Senyor Rey li havie preses.

Interrogata que es allo que diu en lo dit memorial del plet. Dix que dehie ho del plet que dona Alionor menava ab lo fiseh del Senyor Rey.

Interrogata qual fou primer o ço que lo dit Johan de la Cambra dix a ella en Çaragoça segons damont ha dit ella deposant o lo parlament que fon en aquella mateixa ciutat entre lo dit Alfonso Mendez et ella doposant sobre les coses damont dites. Dix que primer fou lo parlament del dit Johan de la Cambra que aquell del dit Alfonso Mendez o axi lin dona vigares.

Interrogata si cas fos que lo dit don Jayme fos exit de la preso si ella deposant ne lo dit don Jayme eren

en tracte algu ab persones algunes axi daquest regne com de defora lo regne que soccorreguessen lo dit don Jayme ne que devie fer lo dit don Jayme apres que fos fora de la preso e ella et ses filles que devien o havien cor de fer. Dix que ella deposant no tenie tracte algu ab persona alguna ne james ella deposant no pensa ne hac cura de tractar ab nengu lo dit don Jayme que farie apres que fos fora de la preso bastavali que isques et fehia compte que com fos defora ell se donarie recapte et si no ho fes fora son carrech de si matexa et de ses filles. Dix que ella deposant havien delliberat estar a merce del Senyor Rey en cas que fos sentit que ella deposant hi hagues tengut et fehie compte que attes que es mare et per ço ere tenguda procurar tot be que pogues a son fill lo Senyor Rey li haguere merce et que no lan maltractare.

Interrogata si ella deposant parla al dit Alfonso Mendez o altres persones dientlus que abans de un any seria tolt lo regne al Senyor Rey ne per quina forma li devia esser tolt et quines persones cabien en allo. Dix que ella deposant james no dix al dit Alfonso ne altra persona que lo regne degues esser tolt al Senyor Rey ne james tracta ne pratica de una cosa ni daltra de les contengudes en la present interrogacio ab persona del mon.

Interrogata si ella deposant james aempra tracta ne parla ab persona alguna de donar metzinas al Senyor Rey perque moris. Dix que james ella deposant no par-

la ne tracta ne aempra de tal cosa persona del mon ne james ho hac en imaginacio et renegue Deu et pren lo diable per senyor si ella james de tal cosa parla ne pratica ab algu ne la hac en imaginacio et daço es presta fer la pus fort jura que persona puxe fer ne persona del mon pot dir ab veritat que ella lus ne parlas ne que persona alguna ne parlas a ella deposant.

Interrogata si ella deposant parlant ab alguna persona sobre tracte de delliurar lo dit don Jayme son fill de la preso o en altra manera que no dubtassen de tractar et fer la dita delliurança per pahor del Senyor Rey car abans de un any serie mort lo dit Senyor Rey et per quina manera devia esser mort. Dix que james non parla.

Interrogata si com lo dit Diego vench del frare della deposant on ella deposant lo havia trames li dix que havia fet ne dit ab lo dit son frare de et sobre los fets per quel havia trames dix esser ver que estant ella deposant enguany en la vila de Morella lo dit Diego vench a ella deposant dientli com venie de son frare et de fet li dona una letra de creença del dit frare della deposant en virtut de la qual creença li dix com ell havia parlat ab lo dit marques frare della deposant et li havie recitats tots los fets segons forma del dit memorial. E dixli mes com lo dit marques li havia dit que ell ere molt maravellat della deposant et de son fill que james ne dels fets qui abans de la declaracio durant la questio de la successio ne dels altres qui apres se son se-

guits no li havien res scrit ne fet saber et que rahonablament lon devie haver certificat empero que ell ere prest de penre en si carrech dels affers del fill della deposant et despuys dix lo dit Marques a ell que seria bo que ell parlas ab Lemperador sobre aquests affers et que de fet ell dit Diego havie parlat ab Lemperador sobre los dits affers per que ere estat trames per ella deposant pero quey havie parlat fort poch et que Lemperador li havie respos fort curt com sie hom de poques noves et li havia dit en sustancia que ell ere molt occupat dels affers de la esgleya en tant que apenes podie ladonchs entendre en altres affers mas que ell farie aquell be que pogues en lo ben avenir de son fill della deposant et non trague als. E dix mes lo dit Diego que lo dit Marques li havia dit que Lemperador sobre los affers de la esgleya devia trametre embaxadors als Reys de Franca et Danglaterra et als altres Reys et princeps e christians et que ell dit Marques havia donat carrech a son fill qui sen anava ab Lemperador qui ladonchs partie de un loch del dit Marques on ere que tengues aprop lo dit Emperador com farie o trametrie les dites embaxades quels donas carrech de parlar et treballar per los affers del fill della deposant et que sen fes mencio en les dites embaxades.

Interrogata en quina forma et manera dehie lo dit Alfonso Mendez que traurien lo dit don Jayme fill della deposant de la preso ne com ho havie concordat ella deposant ab lo dit Alfonso et ab lo dit Johan de Valladolid o ab altres. Dix que lo dit Alfonso dehie que en la

torre on lo dit don Jayme estava pres havia una finestra qui estava uberta per raho de la obra de la gabia que dehien quey fehien et romanie hi una corda pero no recorda be a ella deposant si dehie que hi romangues la corda en la finestra de nit mas recorde li be que lo dit Alfonso que ay tan poch ell deposant no fiaria tal persona com era la de don Jayme a una corda car si la corda li escapava os trencava e ell morie os trencava cuxa o cama o altre membre ell so tenrie a gran carrech mas dix qne haurien una escala de cordes et que ab aquella lon gitarien.

Interrogata si ella deposant ne los dits Alfonso Meudez et Johan de Valladolid parlaren ne praticaren entre si que si aquells qui gordaven don Jayme no volien tots consentir que anciessen aquells qui no volrien consentir a son deliurament et gitament de preso. Dix que quant es a ella deposant no recorde que james ellals digues que matassen algu mas es li vigares que los dits Alfonso et Johan diguessen que los qui en les nits romanien en guarda del dit don Jayme eren tres los dos dels quals eren aquells qui consentien et lo terç dehie lo dit Alfonso que havie sposada muller et que a la hora que ells dehien que serien lla se tenie per dit que aquell serie anat a fer noces et que com no ho fes ne volgues consentir que noy havie als sino quel matassen.

Interrogata si ella deposant hac per bona ne agradabla la pratica que aquells dehien que tenrien en lo dit

fet ne que hi dix. E dix que no li recorde que sobre aço lus respongnes nels digues res car rem tie ho a ells qui fehien lo tracte e devien fer lacte del delliura-ment.

—

Post hec die XX novembris anno predicto dictus Raymundus Bernardus de Auriachs fuit reinterrogatus ut sequitur.

Primo interrogatus quines paraules dix la comtessa a Johan de Valladolit un vespre que lo dit Johan et Alfonso Mendez eren ab ella aci en Leyda en la posada. Dix que ell deposant hoy que la dita comtessa dix al dit Johan de Valladolit Mon fill lo Rey ses mal avesat de mon fill per la cruellat de sa preso prometentli que nol traurie del regne et hal tret del regne et per a-questa raho jo se que tots los princeps de christians li volen mal et ab lus tractes que jo tench me tinch per dit que si mon fill ix de preso no durara un any en aquest regne.

Interrogatus si ell deposant sab quins eren los dits tractes que la dita comtessa dehie que tenie. Dix que nols sab ne ha tractes en lo mon en que ella lo ha-gues demanat sino en aquest que lo dit Alfonso Men-

dez menava segons damont ha dit.

Fuit sibi lectum et perseveravit.

—

Die XXI novembris anno predicto.

Alfonso Mendez regni Murcie deponens in facto proprio et ut testis in alieno productus juratus et interrogatus dicere veritatem quam sciat super predictis et infrascriptis et aliis de quibus interrogabitur. Dix que enguany en la quaresma prop passada estant lo Senyor Rey et la comtessa Durgell en la ciutat de Çaragoça ell deposant posava fort prop de la posada de la dita comtessa et recordali que un dia vench a ell deposant un hom de Valencia qui pot esser de edat de XXX anys al qual dien Amoros le nom propi nol sab lo qual Amoros lo tira a parlament et meslo en noves dels fets de Balaguer et dix que malviatge faes don Jayme Durgell com sere mes en poder del Rey sino que sen fos anat en França car si ell sen fos anat hagere fet pertret de gent darmes et fere guerra deça et haguerem sou et visquerem. Et apres dix Alfonso Mendez sapies que jo vaig darrere aquesta bagassa dient ho de la dita comtessa Durgell et ja estant jo dins Balaguer com lo Rey tenia assetiat per escalfament della fehia terribles coses e dixli despuys aqui matex lo dit Amoros que si

ell deposant se volie ell li farie guanyar cent florins et ell deposant dixli com me faries tu guanyar cent florins dix lo dit Amoros la comtessa dientho de la damont dita ma dit si jo li poria trobar un hom qualque castellanaç qui anas a Oronya et tengues manera de metres per estar ab qualque un daquells qui guarden don Jayme o que aturas en lo loch per fer qualque faena et que vees si porie parlar e guinyar ab algu daquells qui guarden lo dit don Jayme que per diners lexassen anar o aviar de la preso lo dit don Jayme ella lus donarie et al qui ho tractarie et als qui ho farien tots los diners que volguessen et tu et jo sol de cercar et haverli aquest hom ne hauriem cent florins. Et ell deposant dix al dit Amoros que aquella manera no li paria bona mas que ell anas a la dita comtessa et que li digues que ell trobava millor recapte que no era aquell que ella dehia. E de fet lo dit Amoros se parti ladonchs dell deposant que no parlaren pus daquesta materia empero esta en veritat que lo dit Amoros abans que li parlas de aço pres sagrament dell deposant sots virtut del qual li feu prometre que no dexelarie ço que ell li diria a nenguna persona et si ho fehia que renegava Deu et prenia lo diable per senyor et ell deposant li feu lo dit sagrament. E aquell dia matex a la nit lo dit Amoros torna a ell deposant et dixli que ell havia parlat ab la dita comtessa la qual li havia dit que anassen a ella abdosos et de fet ell deposant et lo dit Amoros anaren a la posada de la dita comtessa et una dona della que esta ab la dita comtessa a la qual dien Blanqueta obri en una cambra escura on no havia lum et aqui ell de-

posant et lo dit Amoros entraren et apres vench la dita comtessa la qual en sustancia dix a ell deposant aço quis seguex Mon fill aquest dientho del dit Amoros me ha dit que vos me darets recapte de ço que jo vull et si vos ho fets jous certifich que jo encara no som tant pobra que nous puxa fer molt de be jo he aparlar ab vos de dues materies et si vos mi podets donar recapte vos haures de mi molt de be. E mes avant la dita comtessa interroga ell deposant quants dies havie que ere partit del regne de Valencia et ell deposant dixli que noy ere estat despuys que lo Senyor Rey ere estat declarat Rey et la dita comtessa dix Amoros ma dit que vos sou gran amich de mossen Pere de Vilaragut. Dix ell deposant Senyora ans son servidor seu per fer lo que ell manas et la dita comtessa dix que per amor del dit mossen Pere ella farie ço que pogues per ell deposant et aqui matex la dita comtessa dix a ell deposant quina manera li donava ell per al hom qui iria lla on don Jayme estava pres et ell deposant dixli que ell li daria un seu germa bastart lo qual ho sabria ben fer et finaren axi lur parlament de aço mas dixli a ell deposant la dita comtessa abans que partis daqui que lendema per lo mati ell deposant fos al monestir qui ere alli davant la posada de la dita comtessa et que alli ella trametrie un seu escuder del qual ella fiava molt et sabia gran partida de sos secrets et que aquell penria dell deposant un sagrament lo pus fort que pogues et apres que ell deposant haurie fet aquell sagrament que tornas a ella et ella ladonchs diriali claraament sa intencio et aço dit ell deposant et lo dit Amo-

ros partiren do la posada de la dita comtessa et lendema ell deposant no ana al dit monastir ans estech ben dos o tres dies que no sen cura et a cap de qualque tres dies lo dit Amoros torna a ell deposant dientli perque no era anat al dit monestir per fer lo sagrament que la comtessa havia dit et ell deposant dix que ja hi ere anat et que noy havia trobat aquell qui esser hi devia et donchs dix lo dit Amoros anatshi. Dix ell deposant plaume. E quant dix lo dit Amoros dema dix ell deposant de cert hoc de cert dix ell deposant et en aquest rahonament lo dit Amoros pres altre sagrament dell deposant semblant del primer que havia pres dell deposant segons damont ha dit et ell deposant axi matex dubtantse del dit Amoros pres semblant sagrament del dit Amoros que nol dexelaria et partis dell et lendema per lo mati ell deposant ana a la esgleya del dit monestir et troba lo dit Amoros qui exia de la dita esgleya et abdos ensemps entraren en la esgleya et aqui trobaren un escuder de la dita comtessa al qual dien Auriachs et ell deposant et lo dit Auriachs et lo dit Amoros acostarense a una capella on un frare lo qual ell deposant no conexia dehia missa et dient lo dit frare la dita missa axi com alçava nostre Senyor lo dit Auriachs pres dell deposant un sagrament tal en sustancia que ell deposant jurava per aquell Senyor o Deu que lo dit frare tenia alli en les mans et ell vechia que aquest tracte ell deposant no fehia per diners ne per tracte del Rey ne per negun mal enginy et que treballaria be et lealment en tot ço qui fos servici profit et benavenir de la dita comtessa et de don Jayme

son fill et que nou dexellaria a persona del mon et com cas fos que per qualque manera a ell deposant ho calgues dexelar que ell deposant no diria james que la dita comtessa li ho hagues fet fer ne moure ans dirie que ell ho havie fet o mogut per son propri motiu et si lo contrari fehie que renegava Deu et prenia lo diable per Senyor et de fet ell deposant feu lo dit sagrament en la forma prop dita et aquell dia matex que hac fet lo prop dit sagrament ell deposant et lo dit Amoros en la nit foren ab la dita comtessa a la sua posada e entraren en una cambra on no hac sino la dita comtessa et ell deposant et lo dit Amoros et Auriachs et la dita dona vella apellada Blanqueta tanqua apart de fora la porta per on ell deposant ere entrat et aqui estants tots quatra la dita comtessa dreçant les noves a ell deposant dix ara fill la cosa perque jot vull es aquesta cove que tu vages en Castella per raho de un matrimoni que tu parles ab ma filla et dix aço dient que ella volie parlar ab ell deposant sens pus. Dix als altres dos ques lunyassen et de fet los dits Amoros et Auriachs se lunyaren un poch et lavors la dita comtessa dix a ell deposant jo te a dir o parlar de dues coses et si tu en abdues les dites coses me pots donar bon recapte jo fare per manera que tu seras lo major hom de ton linatge et si nom pots donar recapte en abdues quel me dons en la una et si nol me pots donar en una ni en altra que ho tengues secret et axi mo juraras car del als que tu faras per mi jo ten contentare be et aço dit la dita comtessa se trasch del si uns avangelis sobre los quals li feu fer el deposant feu lo

dit sagrament et en cascun sagrament que li fehien fer li dehien que si fehia lo contrari de ço que jurava renegava Deu et prenia lo diable per senyor et fet per ell deposant lo dit sagrament ladonchs la dita comtessa dix a ell deposant lss dues coses de que jot vul parlar son aquestes si tum pories trobar un hom de que tu fiasses castella o cathala o quin se volgues que prengues manera et carrech de donar al Rey mengant o bevent una petita cosa et ben poqua no recorda be a ell deposant si dix que jo tench o he feta o si dix que la ferie o la farie fer lo fet haurie bon recapte car ell dientho del Senyor Rey farie son cami car ell morrie dins XX o XXV dies o almenys dins XXX dies et en cas que dins aquells dies no moris la sua vida no seria longua. En aço ell deposant respos dient Senyora axo no ha manera car jo no se hom de qui jo fias o pogues fiar de tal cosa et lla on trobas hom qui ho volgues fer lo Rey ha tantes guardes que per ventura seria sentit et iriem tots a mal. Ara via donchs dix la dita comtessa lexem aço car altra manera si penra que encara tench jo tres amichs o servidors en aquest regne qui son prests de fer lo que jo vulla com ne sabessen morir en special un lo qual a parer dell deposant dix que ere del regne de Valencia o de Cathalunya. E de aço la dita comtessa passa a la altra cosa que li volie dir segons dehie. Laltra cosa dix la dita comtessa es aquesta cove que ton frare vage a Oronya et que face per manera si fer se pot que estigui ab Pere Alfonso et visque ab ell o ab algu daquells qui son alli ab ell si no podie pendre manera de estar ab Pere Alfonso.

ne en Oronya que prengues manera de estar en qualque altre loch allen prop per ço que hagues manera de venir a Oronya et de poder parlar ab aquells qui guardaven don Jayme et que alli fes son poder de ginyar ab un dells que donassen manera que son fill della isques de la preso et que no dubtas a prometrels quants diners se volgues car tantost com lo dit son fill serie fora de la preso ella ferie per manera que aquells qui ho haurien fet haurien bon compliment de tot ço quils seria estat profert et mes dix la dita comtessa a ell deposant semblants paraules en sustancia Ara es hora de aço tractar et de esser lla mentre fan la obra de la gabia car aqui per raho de la dita obra entren molts homens et haurien pus leugera manera de entrar alla on don Jayme esta en parlar ab los que serie mester o si aço no podien fer que donassen alguna cosa que jols donarie a Pere Alfonso perque moris et com ell seria al punt de la mort tots los del castell. serien torbats et lovors serie hora de fer lo fet. El deposant dixli Senyora jo he be dubte que un hom encara que haje cor en fer lo fet sie bastant a gitar lo dit don Jayme de la preso car les guardes son móltes. No creus dix la comtessa que jo son certa que ab don Jayme no jahen sino tres homens et a les mes vegades dos et un moço a qui dien Alfonso et pus que la un confiten aquell es bastant a matar los dos altres encara que fossen V. Et aquesta nit no parlaren mes daquests affers sino que la dita comtessa li dix a ell deposant ques guardas que de aço no digues res al dit Amoros et axi li ho feu prometre en lo sagrament que ella ma-

texa havie pres dell deposant dient la dita comtessa ques penedia molt com al dit Amoros havia res descubert de aquests affers. E aço dit ell deposant se parti de la posada de la dita comtessa et lo dit Amoros aytambe. E despuys diverses vegades per si matex ell deposant fou ab la dita comtessa parlant et praticant del fet del delliurament de la preso de don Jayme com ne per quina forma se poria fer et movent diverses partits et com molts parlaments hagueren tenguts la conclusio de la dita comtessa fou que molt mes valie que ell deposant anas a Oronya et fes lo fet que si son frare dell deposant ne altre ho fehie et axi finaren et ab tal acort ell deposant parti de la dita comtessa et de la dita ciutat de Çaragoça empero dix que recordava a ell deposant que en un dels dits rahonaments que hagueren sobre aquesta materia una nit la dita comtessa pres una candela encesa et dix a ell deposant veniu aquest aquest malvat de infant dientho del Senyor Rey de Arago car fort poques vegades lo apellava Rey sino infant ses haut fort malament envers mon fill et a mi et de X coses queus haja promeses non sen attesa una et penses que jo no haja diners vejau et aço dient obri en un cofre lo qual ell deposant creu que conexeria sil vehia et mostra a ell deposant alguns saquets plens dalguna cosa no sab ell deposant empero quina mas be creu que no eren diners pero entre los altres saquets pres la dita comtessa un qui ere ligat en dos o tres lochs ab tirents o ab cordes lo qual saquet obri et buyda de aquell florins los quals creu ell deposant que si eren CC si eren tot lo mon. E dix mes la dita com-

tessa a ell deposant que ella per ço que lo Rey no les se prengues tenie escampades en mercades et altres persones diners et altres coses sues et en special dix que un mercader li tenia un fermall qui dehia segons parer dell deposant que valia dos mil o tres mil cinccents florins et que no solament daquells mas encara daltres mercades no dix pero de on ella podie fer comte com lo cas fos que son fill fos fora de la preso. Dix mes avant la dita comtessa a ell deposant que mossen Garcia de Sesse ere ab lo duch de Clarença et que fehia son pertret ab lo dit duch de haver gent darmes qui venguessen a la frontera daquest regne et com serien aqui poria esser que lo Rey hi trametria o ladalantado o mossen Diego Ferrandez de Vadillo o algu dels infants et sin podien pendre algu poria esser que farien cambi del fill de la dita comtessa ab o per aquell qui seria pres pero de aço nos fehie gran festa entre ell. Mas apres de totes aquests rahonaments ell deposant parti de Çaragoça ab cor et voler de no fer res que la dita comtessa volgues et ja en Çaragoça ell deposant ere de intencio de dirho a Johan Delgadillo o algun altre sino com dubta que per ço com ell deposant no havie de aço testimonis ni proves algunes que lo Senyor Rey ho volgues creure et que no presumis alguna altra cosa dell deposant. Et partit ell deposant de Çaragoça et volent fer la via de regne de Murcia per la raho que davall dira feu la via de Valencia dubtant et dient en si matex per ventura mentre jo iria en regne de Murcia aquest dientho del dit Amoros iria al Rey et diriali aquest fet donariali a entendre que

aço es estat tracte et motiu meu et poriamen venir massa dan et de fet arriba en Valencia la primera o segona setmana apres la pascha prop passada et ana a la casa del pare o mare del dit Amoros et demana si ell ere aqui et fonli dit que no que a Gandia o en altra part ere fora de la ciutat et lendema ell deposant torna a la dita casa et demana lo dit Amoros lo qual devalla a ell deposant et abans que ell deposant li digues res lo dit Amoros apres quel hac saludat et acompanyat li dix o Alfonso Mendez nova hic ha venguda que don Jayme es escapat de la preso et per ma fe com mo han dit a mi ha anat lo cor en allo que haviem parlat ab la comtessa en Çaragoça. E lavors ell deposant dix al dit Amoros allo que lla haviem parlat no ha manera car vos me haviets dit que jo hauria cent florins et no es res axi que allo es romas. E lavors lo dit Amoros dix que ell havia sabut a Çaragoça de Pedro Janyes un xamorro qui estava ab mossen Pere de Vilaragud que ell deposant ere de la casa del Rey et que encara havia merce del dit Senyor per a dues lances et que lo dit Senyor Rey li havia fetes encara altres gracies a ell deposant et que per aquesta raho havia pahor que ell dit Amoros no fos descubert al Senyor Rey del fet del dit tracte perque pregava carament a ell deposant quel volgues tenir secret daço et que si per ventura ell deposant ho havie dit ho havie en cor de dirho quel desenganas que tengues esment car ço que ell havia fet havia fet a intencio de traure los dits cent florins de la dita comtessa et com ell havia vist que ella et ell deposant se infrascaven daltres maneres ell ne havie

haut plaer perque no cabes en res de aquells affers et que si per aço ell havie de haver desastre algu encara que ell sabes morir ell diria que per manament de ell deposant ho havia fet et ell deposant li dix que ell fos segur que may de la sua vida ell deposant nol dexelaria et tantost ell deposant se parti del dit Amoros es feu son cami vers regne de Murcia per anar a Alfonso Janyes Fayardo lo qual ell deposant ha per mestre, o senyor et parent et axi matex perque sab que es servidor et vassall del dit Senyor Rey per dir et descobrir a ell lo dit tracte et tot ço de que havia praticat ab la dita comtessa a fi que lo dit Alfonso james ho digues ou trametes a dir al dit Senyor Rey et consellas a ell deposant que devia fer et de fet ell deposant per ses jornades fou ab lo dit Alfonso Janyes al qual recomta tot lo fet segons damont es dit. E lo dit Alfonso Janyes axi com hac hoyt dix a ell deposant si havia algun testimoni o letra perque les dites coses se provassen car lo Senyor Rey ere molt sospitos et no crehia de leuger alguna cosa si no li mostraven tals coses perque ell ho degues creure no contrastant que ell dit Alfonso crehia be a ell deposant de ço que dehia. E ell deposant resposli dient que no havia testimoni ni carta sino un servidor de la dita comtessa al qual dien Auriachs qui ere cabut en les dites coses et que totes aquestes coses o moltes delles ell deposant tenrie manera que lo Senyor Rey les sabes certament o qui ell manas et ladonchs lo dit Alfonso Janyes dix que a ell paria consellava a ell deposant que per co·que daquesta cosa nos seguis dan al Senyor Rey ell

deposant anas cuytadament a fer saber aço a mossen Pere Alfonso que te pres lo dit don Jayme perque fos ben avisat et posas bona guarda en ell et axi matex ho faes saber al bisbe de Palencia qui es en aquella comarqua per tal que provehissen en aço segons se pertanyie al servey et honor del Senyor Rey et de fet el deposant pres son cami et sen ana al dit Pere Alfonso al qual recita tot lo dit fet et ell deposant et lo dit Pera Alfonso scriviren ne al bisbe de Palencia et fou concordat que lo dit Pere Alfonso et ell deposant scriviren al Senyor Rey de tot lo fet et a xis feu etlo Senyor Rey decontinent que hac reebuda lur letra scrivi al dit Pere Alfonso et a ell deposant manant al dit Pere Alfonso que posas bones guardes al dit don Jayme et a ell deposant que hagues qualque entresenyes o senyals de aquells qui eren entre la dita comtessa et lo dit don Jayme et que vingues decontinent a ell et per ço com la dita comtessa havia dit a ell deposant que si ell anava al dit don Jayme que hagues dell un de tres senyals ço es scriptura de sa ma o les paraules que ella et lo dit don Jayme se havien empreses en lo castell de Leyda com pres comiat dell o una bossa que ella li havia donada o tramesa. Ell deposant hac rahonament ab lo dit Pere Alfonso sis pogere fer que ell deposant hagues la dita bossa o scriptura de ma del dit don Jayme et lo dit Pere Alfonso et lo dit Pere Alfonso dix que scriptura de ma del dit don Jayme no pensava la pogues haver car ell havia proposat de no scriure daquiavant a sa mare ne a altre aytant com estigues pres de la bossa se podie ben fer que hagues pero ha-

vie dificultat en aço que lo dit don Jayme tenia V bosses et que si donchs ell deposant no sabia les entresenyes de la bossa quina ere porie esser que prenguessen una per altra et la comtessa noy fiaria mas que ell dit Pere Alfonso donarie avinentesa a ell deposant de parlar al dit don Jayme et ell deposant noy volch parlar dient que si per ventura com ell deposant hi hagues parlat et sen fos anat si lo dit don Jayme per qualque altra manera isques de la preso dirien per ventura que ell deposant ho hauria fet et per ço ell deposant noy volch parlar mas concordaren ell deposant et lo dit Pere Alfonso que ell deposant sen portas una camisa del dit don Jayme la qual la dita comtessa sa mare li havia tramesa despuys que ere lla pres et de fet ell deposant parti de lla ab la dita comtessa et ab algunes empremptes de sagell de un anell del dit don Jayme les quals lo dit Pero Alfonso li dona et ab aquelles venchsen al Senyor Rey pero abans que ell deposant plegas lla on lo Senyor Rey ere passa per Leyda et esser en Leyda ell deposant trames un seu moço a la posada de la dita comtessa al dit Auriachs que li digues com ell deposant era aqui et que hi anas et a la nit lo dit Auriachs cavalcant en una mula de la dita comtessa avalla a la posada dell deposant et dixli que gran temps havia que ells dientho de la dita comtessa et de si matex lo speraven ab gran desig et ell deposant començas de rahonar ab lo dit Auriachs dels fets volentli donar a entendre que ell havia fet lla on era anat et lo dit Auriachs dix voleu fer be anem a la Senyora et de fet cavalcaren lo dit Auriachs en la sella et

ell deposant en les anques de la dita mula et pujarensen a la posada de la dita comtessa a la qual comtessa ell deposant feu reverencia et dixli com ell deposant ere anat lla on don Jayme son fill ere pres et que havia parlat ab don Tello et ab Rodrigo de Villasanta qui devien delliurar son fill de la preso. E aquella nit ell deposant nos cura dir als a la dita comtessa mas ella li dix que despuys que ell deposant ere partit della havia ella hauda letra de la duquessa de Berri la qual dehia que era comtessa de Bolunya per la qual dehia que li responia a una letra que ella dita comtessa li havia tramesa per la qual li havia fet saber que ella havia mester XII mil florins per a delliurar son fill de la preso et axi quels li donas ols li prestas en la qual letra de la dita duquesa dix la dita comtessa ques contenia o que la dita duquessa li fehia saber que los dits XII mil florins eren prests et quels li trametria fort breu et que com son fill fos fora de la preso la dita duquessa dehia en sa letra que li hauria molts mes diners et ell deposant tornasen a la posada et lendema per lo mati lo dit Auriachs vench a la posada dell deposant cavalcant en una mula guisa de la dita comtessa et ell deposant tantost cavalca en sa mula et abdos ensemps anarensen defora lo cami de Balaguer et anant aquen lo dit Auriachs dix a ell deposant que la dita comtessa tenia cert tracte ab lemperador et ab lo duch de Clarença et que un servidor de la dita comtessa appellat Pere Miro ere anat en Portogal et ell deposant dix al dit Auriachs digau la Senyora ha la segura del Rey de Portogal et lo dit Auriachs dix que

no mas que ella havia bon recapte della et que ella parlaria ab ell deposant et apres moltes noves ell deposant et lo dit Auriachs sen tornaren vers la ciutat pero abans que tornassen a la ciutat ell deposant dona al dit Auriachs la dita comtessa et les empremptes del dit anell o sagell per ço que les mostras a la dita comtessa et partirense axi abdosos que a la nit ell deposant serie a la posada de la dita comtessa et ab tant lo dit Auriachs sen ana et ell deposant romas en sa posada. E a la nit seguent daquell dia matex lo dit Auriachs torna ab la dita mula a la posada dell deposant e abdos cavalcant en la dita mula muntaren a la dita posada de la comtessa et la dita comtessa et ell deposant et lo dit Auriachs entraren en una cambra qui ere al cap de la escala de la dita posada a man dreta en la qual cambra la dita comtessa tenia la roba et aqui hagueren gran rahonament et la primera cosa la dita comtessa demana a ell deposant perque no havia portada la bossa et ell deposant dixli que per ço com mossen Pere Alfonso tenie comptades les joyes que lo dit don Jayme tenie et si algunes delles prenien ell no trobarie menys. E la dita comtessa dix donchs com has portada la camisa que tambe la trobaran menys et ell deposant dix lo Senyor don Jayme la ha donada a Tello davant Pere Alfonso et encara un jupo de dos que li haveu trameses et la dita comtessa dix et los senyals com los te ha donats et ell deposant dix que Tello et Rodrigo de Vilasanta hagueren la cera et don Jayme ab lo sagell o anell que portava en la ma feu aquests dos sagells et aço nou viu sino los dits Tello

et Rodrigo et la dita comtessa li demana moltes altres senyals als quals ell deposant li dona raho. E despuys ell deposant dix a la dita comtessa Senyora quin recapte havéu del Rey de Portogal del segurs qui es necessari et ella dix jo he trames alla un hom lo qual donara recapte en aquex fet et en altres que jo li he recomanats car jo so ben segura que lo Rey de Portogal ha promes al duch de Clarença et a mon frare que li han scrit quem donara ajuda de diners e de gent secretament et axi matex jo creu be què ell es tal Senyor et tan vertader que ell no vendra a menys de ço que ha promes |et aço dit lo dit Auriachs se lleva per anar a una candela et com aquell fou exit defora ell deposant se acosta a la dita comtessa et dixli a la orella Senyora et dallo quem haviets parlat de les metzines haveu acordat res. E la dita comtessa respos not cures daxo car nou has tu a fer dona recapte en aço de que parlam que no faras poch et ell deposant demana mes a la dita comtessa Senyora quina cosa es aquesta que Auriachs me ha dit vuy del Emperador. E ladonchs la dita comtessa dix a ell deposant com en Morella havia haut missatger del emperador lo qual li havia dit que lemperador dehia que ella fes tot son esforç en los negocis de son fill et tractas ço que pogues car ell li donaria la ajuda que pogues et que lo dret de son fill dins breu temps se veuria es faria sobre aço tals fets que serien sa honor. Dix mes la dita comtessa a ell deposant que lo dit missatger li havia dit que son frare della era vicari general del emperador et que lemperador li havia promes que li daria gran esforç de

gents ab que ell pogues haver lo regne de Mallorques en lo qual pretenie haver dret et axi matex li dix la dita comtessa que lo Rey de Portogal fehia gran aparell de armada per anar en Sicilia et que mossen Garcia tractava lla ab lo duch de Clarença ço que ja ha dit ell deposant damont et que ben tost veuric un gran colp de gents per diverses parts que farien fer la raho al Rey et que sens falla ell hauria be mester de menar les mans. E ladonchs ell deposant dix a la dita comtessa Senyora aquests dientho dels dits Rodrigo de Vilasanta et Tello los quals ell deposant li donava a entendre que gitarien son fill de la preso trameten açi un cosi del dit Rodrigo no perque ells no fien de mi mas perque volen que veja fer lo jurament que vos farets car lo dit Rodrigo vol que vos li donets en matrimoni una de vostres filles et no vol als et Tello vol V mil florins los quals sien pagats la nit que don Jayme exira de la preso et de aço volen que vos lus façats letra firmada de vostro nom et sagellada ab vostre sagell et que ho jurets. E la dita comtessa dix que en axo et en molt mes li bastava lo cor a fer et a complir et que la veritat ere que a dona Sicilia li ere estat mogut matrimoni ab En Bernat de Cabrera et que ella nou havia volgut fer mas que aço ella ho faria de gran grat et fet aquest rahonament digeren que aqui no estiguesen mes en noves mas que metessen mans a la obra et que ella fes per tret de diners et dixli ell deposant que lo dit cosi de Rodrigo devia venir aqui dins VIII o X jorns et ella dix que lo dit Anriachs iria defora a Balaguer per a una dona qui ere gran servidora

de la dita comtessa qui li devia diners et axi matex per un hom que dehie que ere vengut de Gascunya ab diners que dehie que havie portats al dit Auriachs de un castell que dehien que lo dit Auriachs havia en Gascunya et que lo dit Auriachs estaria dos dies o dos et mig et ladonchs dites aquestes coses ell deposant parti de la dita comtessa et aquella nit matexa sens dirne res a la comtessa ell deposant parti de la ciutat de Leyda et anasen vers lo Senyor Rey et fou ab lo dit Senyor Rey le primer die que entra en Montblanch et de fet ell deposant parla ab lo Senyor Rey et dixli totes les coses per ell deposant damont dites largament et lo Senyor Rey dix que no ho creia si donchs no lin donava proves et ell deposant dixli Senyor si a vos plau de donarme un home qui sie castella o cathala o quinsevol ab que sapia parlar castella jo li fare venrer et hoyr tot ço que jous he dit o algunes parts dell. E de fet lo Senyor Rey dellibera que vingues aci en Leyda ab ell deposant un scuder apellat Pere Soriano de offici de scriba de ratio de casa sua e com ell deposant et lo dit Pere Soriano foren arribats en Leyda ell deposant decontinent sen munta a la posada de la dita comtessa a la qual comtessa dix Senyora laltre es vengut dient o volent li donar a entendre que ere aquell cosi del dit Rodrigo al qual dix que dehien Johan de Valladolit que ell deposant li havia dit que devia venir per part de Rodrigo de Vilasanta et de Tello. E la dita comtessa dix quina manera he a tenir ab ell. E ell deposant dixli Senyora la manera que vos havets a tenir ab ell es que vos li digats tot quant havets dit a mi

largament axi del tracte del emperador com del esforç et tracte que tenits ab la duquesa de Berri et ab lo duch de Clarença et ab lo Rey de Portogal e encara del esforç que tenits en aquest regne. E la dita comtessa dix perque vols tu que ho sapia ell jo no vull que ell ho sapie. Senyora dix ell deposant jous dire perque vull que ho sapie la causa es aquesta que aquests dos quil trameten volen saber tot aço et volen que jols ne certifich et nom creurien de res quels fes saber sens que aquest nou haje hoyt et sabut de vos. E la dita comtessa dix jo he gran pahor daquest hom que de tu be men fiu quina seguretat has tu dell et ell deposant dix jo he bon sagrament et homenatge dell et axi matex som estats companyons gran temps en Sicilia et en Cerdenya et es hom de paratge que no faria falta et es cosi del dit Rodrigo el dit Rodrigo se fia en ell axi com en si matex. E la dita comtessa senya ell deposant et dixli que anas en bona hora que Auriachs seria per lo mati ab ell et praticaria ab ell sobrel fet dels diners quina manera hi tenrie car ella nols havia tots et de fet ell deposant se parti della et lo dit Auriachs lendema per lo mati fou ab ell deposant a sa posada et daqui ell deposant et lo dit Auriachs et lo dit Pere Soriano lo qual ell deposant dehia esser Johan de Valladolit partiren de la posada qui era al cap del pont fora la ciutat et anarensen vers un monestir que ha defora et com foren prop lo dit monestir lo dit Pere Soriano quis dehia Johan de Valladolit dix al dit Auriachs sou vos Auriachs et dix lo dit Auriachs hoc et ladonchs lo dit Pere parlant en lengua castellana dix al dit Auriachs

mon cosi Rodrigo de Villasanta et Tello vos saluden molt los quals me han enviat açi per veure et saber com va aquest tracte que Alfonso Mendez ha tractat ab ells de la exida de la preso de don Jayme et per saber quin esforç et manera teniu per aquest negoci no per ço que ells no fiassen del dit Alfonso dientho dell deposant sobre lo principal fet mas per ço com havien dubte que no fes sos fets et que no curas dels lurs et axi matex per a veure jurar a la Senyora comtessa totes les coses quels prometra et lo dit Auriachs dix quines coses son aquexes que demaneu et lo dit Pere Soriano qui se dehia alias Johan de Valladolit dix que ell se serie ab ella et durialin et aço dit ell deposant pres per la ma lo dit Auriachs et dixli axi necessari es que aquest no sapie que la Senyora ha necessitat de diners car en lo fet dels diners jo hi donare consell et manera pus que tan gran esforç tenim de totes parts com vosaltres dehiu nous falliran diners et lo dit Auriachs dixli tantost Nalfonso no estigau que per lo cor de Deu tan gran esforç ha de totes parts que vos vos en maravellariets que sapiau que jo he vista una letra que la duquesa de Berri ha tramesa a la Senyora en que li ha trames a dir que ben tost ella li trametra XII mil florins car a present la Senyora no ha diners en lo mon jatsia que daci a uns VIII jorns o deu de joyes et robes ella haura uns IV mil florins et axi avien aquest que consevulla que sia sen vaja ab lo millor recapte que puxa esser et vos irets vos en darrere ell ab lo millor recapte que pora esser et daqui tantost anarensen tot dret vers la esgleya et anant per lo cami li dit Au-

riachs dix al dit Pere Soriano En Johan de Valladolit no dubteu que a la Senyora bastara lo cor de complir tot ço que vos demanarets et amaria mes morir que venir ne a menys et certifich vos que si lo Senyor don Jayme ix de la preso tots quants hauran cabut en aço en special nosaltres ne serem richs et benenants car per cert hajats que lemperador ha fetes grans profertes sobre lo fet del dret que don Jayme ha en aquest regne et encara mossen Garcia que fa grans preparatoris ab le duch de Clarença que decontinent que sabessen que don Jayme fos fora de la preso cavalcarien ab gran colp de gent et serien deça axi matex la Senyora te gran esforç del Rey de Portogal et daltres grans homens de diverses parts et encara en aquest regne et tantost que lo senyor don Jayme sapia que sia fora o encara per ventura de uns XX dies abans jo muntare en la galea de mossen Bernat de Forcia qui ja es presta et serem a la frontera de Portogal et teniu vos per dit que la Senyora donaria abans una de ses filles a un hom qui no hagues sino la camisa ab que donas manera de gitar don Jayme de la preso que a quis volgues altre per gran que fos quant mes a vostre cosi que sab que es de bon loch et hom de be et pus que tantes farem que li don dona Sicilia qui es la pus vella et en bona fe enguany parlavenli matrimoni den Bernat de Cabrera qui li assegurava gran quantitat de diners et lin metia certs castells entre mans et li prometie grans valences et la Senyora no ho volch fer. E lo dit Pere Soriano dix al dit Auriachs prech vos que no parlem pus de aço car mon cosi me dix que aquestes coses

fessem on pus secretament poguessem com vingue a la nit aquest dient ho dell deposant et jo serem ab la Senyora. E aço dit entraren en la esgleya del dit monestir et lo dit Auriachs dins la dita esgleya pres cert sagrament del dit Pere Soriano et aço fet tornarensen a la posada et lo dit Auriachs aqui partis dells et com vench a la nit ell deposant et lo dit Pere Soriano cavalcaren en una mula dell deposant et anaren à la posada de la dita comtessa et com foren a la porta trobaren aqui un fadri al qual ell deposant dix si ere alli Auriachs et lo fadri dix que hoc. Dix ell deposant diguesli que aqui es lo mercader qui vol comprar la roba et tantost lo dit Auriachs isque et pres ell deposant per la ma et axi tinentlo et lo dit Pere Soriano detras entrarensen per la dita posada et muntals dalt et com foren al cap de la escala lo dit Auriachs los jaqui a un raquo escur et feu venir la dita bella na Blanqueta et feuli obrir en la dita cambra on tenien la roba et ell deposant ha dit ja damont que ere ell estat les altres vegades et aqui feu entrar ell deposant en lo dit Pere Soriano et jaquils dientlus que esperassen que la Senyora venria et estigueren aqui una bona estona que la dita comtessa no vench e estants ells axi en la dita cambra et ell deposant estant a la porta dins tenint la entreuberta senti car nols viu com noy hagues lums que alguns homens muntaren per la escala de la casa et segons lo trepigadiz dels peus podien esser VII o VIII los quals entraren en la cambra de la dita comtessa et com foren entrats ell deposant no senti tabustol nengu mas a cap de poch la dita gent mogue gran

brugit de noves et anarensen et hoy ell deposant estant alli que un hom lo qual no vehia pujant per la dita escala gita un gran sospir et dix O Deu lo cor me dix que qualque dia haurem bona nova. E a cap de una estona la dita comtessa vench lla on ells eren ab lo dit Auriachs qui portava una candela encesa en la ma et com ella fou en la dita cambra lo dit Pere Soriano qui segons dit es se dehia Johan de Valladolit se agenolla et feu reverencia a la dita comtessa besantli la ma et dixli parlant en lengua castellana Senyora mon cosi Rodrigo de Vilasanta et Tello se comanen molt en vostra merce et trametenme a vos ab una letra de creença et aço no fan perqueus pensets que ells no fien de Alfonso qui açi es dientho del deposant mas volen que jo certament veya et sapia ab vos tot lo tracte et vostra intencio et que haja la seguretat de vos daço que ells volen ella matexa legi et perque ella no sabia legir letra castellana ell deposant legilali. E en aço la dita comtessa se tira a una part de la dita cambra et assechse et ell deposant assechse bax a la una part et lo dit Pere Soriano a la altra et lo dit Auriachs davant tinent la candela encesa en la ma et ladonchs la dita comtessa comença demanar de noves lo dit Pere Soriano de don Jayme son fill et de les entressenyes del castell o torre on esta et quant havia de alli en Portogal et moltes altres coses a les quals lo dit Pere li satisfien et li respos segons que ere estat avisat per ell deposant en special sobre lo fet de la sanitat de don Jayme que li dix que estava ben gras mes que havia algunes vegades dolor de costat. E apres de aço lo dit Pere Soriano co-

mença a dir a la dita comtessa com les coses perque los dits Rodrigo de Vilasanta et Tello lo havien trames eren que si ella volie que ells gitassen de la preson a son fill que ella donas en matrimoni al dit Rodrigo una de ses filles et que donas a Tello V mil florins et que volien que ella ho juras de complir davant ell et que lin fes letra sagellada ab son sagell et fermada de son nom et prometes mes en la dita letra que totes les coses que ella prometrie a aquells tenrie et complirie et que aquesta letra volien per ço que si ella com don Jayme fos fora de la preso nols complie ço quils hauria promes que poguessen mostrar la dita letra. E la dita comtessa dix que ella de bon grat prometrie et juraria fer et complir tot ço que ells demanaven mas dix que dubtava sobre lo fet de la letra que aquest Rey era malvat hom et tenia guardes per los camins et sil trobaven ab la dita letra que descobriria lo fet et seguirsen mal. E lo dit Pere Soriano dix Senyora ja volria saber quin guiatge haveu del Rey de Portogal per ço que si res sesdevenia aquests no volrien quels prengues axi com al duch de Benavent ab lo Rey de Navarra et la dita comtessa dix que no curas nes recelas de res car ella havia bon guiatge et bona fermetat del Rey de Portogal car ella tenia gran esforç en lo Rey de Portogal qui li havia promeses moltes coses aiudes et valençes car lo duch de Clarença et son frare della li havien scrit et que lo dit Rey era tan bon senyor et tan bon cavaller et que era lo pus victorios Rey de christians et pus vertader que per la vida no venria a menys de ço que havia promes. E axi matex compta la dita

comtessa al dit Pere Soriano dels esforços que tenia en lemperador en la duquesa de Berri en lo duch de Clarença et en son frare della matexa et encara en moltes persones daquest regne pero no anomena qui eren. Mes avant dix la dita comtessa al dit Pere Soriano Mon fill per la gran cruelltat de aquest Rey tots los princeps de christians li volen mal et axi per aço com per altres tractes que no tench ell no pora durar un any en aquest regne et lo dit Pere Soriano dix Senyora quin recapte havets dels diners et ella ladonchs dix que ella trametria un juriste et un altre hom frare begui qui era bon hom darmes es ere mes a frare obegui despuys que don Jayme ere pres sen irien ab ell deposant et que aquells portarien recapte et que ella tenia ja en Portogal un hom al qual deien Pere Miro lo qual per un senyal que ell deposant sen portarie aquell li donarie bon recapte et li donarie diners per comprar los cavalls qui haurien mester et que ell dientho al dit Pere nos curas de axo que aquella nit propria que don Jayme exiria de la preso ells haurien recapte dels V mil florins. E en aço ell deposant dix al dit Pere Soriano que sen anas ab la letra que li donarien car ell deposant donaria recapte als diners et lo dit Pere Soriano dix que pus axi ere que li fes la letra et que fos scrita de sa ma o tal que com son fill la veuria cregues que ell ere estat ab ella. E la dita comtessa respos no cures que tu ten portaras tal senyal en la letra que mon fill la conexera be et jo esta nit pensare que poria trametre a mon fill per la dolor del costat. E al mati haurasho tot et de fet en aço ell deposant et lo dit

Pere Soriano se partiren della et al mati lo dit Auriachs vench a la posada dell deposant et porta la letra que havien acordada de la dita comtessa al dit Pere Soriano et un saquet ab certa cosa dins no sab ell deposant que es com lo saquet fos tanquat et sagellat mas la dita comtessa dehia que ho tramatia a son fill per la dolor del costat et mes dona lo dit Auriachs al dit Pere Soriano cordes de arpa les quals dehia que trametie a Rodrigo de Vilasanta et dix lo dit Auriachs al dit Pere Soriano al departir quel comanas en gracia et merce de don Jayme et que li digues que li membras deli car be podia veure lo dit Pere en aquests feis qui si affanava ab mes diligencia et ab la dita letra et ab lo dit saquet lo dit Pere Soriano sen ana et ell deposant romas es empero veritat que del fet dels diners que la comtessa dix al dit Pere Soriano que no curas que ell deposant sen portarie recapte et que la nit que don Jayme exiria de la preso los haurien et axi matex del guiatge del Rey de Portogal que dix ella que havia ell deposant dix a la dita comtessa que ho digues axi e fehia ho a fi que monstrant si ell deposant axi voluntari la dita comtessa fias mills dell et del dit Pere qui ere vengut ab ell et apres que lo dit Pere Soriano sen fou anat ell deposant torna a la dita comtessa e fou acordat entre ella et ell deposant que ell deposant anas en Portogal et que portas una letra al Rey de Portogal et altra a mossen Francesch de Vilaragut et altra a Pere Miro totes de creença.

Interrogatus que contenia la creença que la dita

comtessa li manava explicar als damont dits. Dix que ço quis conte en un memorial lo qual ell deposant scrivi com fou a sa posada segons que ab ella matexa havia acordat car ell deposant dix a la dita comtessa com hageren parlat que ell ho scriuria aquella nit et ho metria tot en memorial et axi ho feu. E de fet fou mostrat al dit Alfonso un memorial lo qual es ja insert en lo present proces et comença Estas las cosas que diredes al Rey etc. lo qual Alfonso dix que aquell ere lo memorial que ell havia fet dels affers et creença que la dita comtessa volia que explicas et fes com serie en Portogal.

Fuit sibi lectum el perseveravit.

—

Die XXII novembris anno a nativitate Domini M CCCCXIV superius expressato dicta domina comitissa fuit reinterrogata ut sequitur.

Interrogata si en la hora que los dits Alfonso Mendez et Johan de Valladolit foren a la sua posada açi en la ciutat de Leyda et parlaren ab ella deposant de les coses de que damont ha deposat si dix al dit Johan de Valladolit aquestes o semblants paraules Mon fill per la gran crueltat qui es en aquest Rey tots los princeps de christians li volen mal et axi per aço com per al-

tres tractes que jo tench ell no pot durar un any en aquest regne. Dix que no li recorda que ella deposant li digues tals paraules sino aquelles que ha dites damont en sa deposicio et profertes grans que li fehia.

Fuit sibi lectum et perseveravit.

—

Die XXVIII novembris anno a nativitate Domini MCCCXIV predicto.

Petrus Soriano de officio scriptoris portionis domus domini Regis testis citatus juratus et interrogatus dicere veritatem quam sciat super predictis et infrascriptis et aliis de quibus interrogatur. Dix que en lo mes de octubre prop passat estant lo Senyor Rey a Montblanch lo dit Senyor Rey dix un jorn a ell testimoni que ell testimoni li havia a fer un gran servey. E ell testimoni que prest era de fer et complir ço que sa senyoria manas et que apres algunes noves lo dit Senyor Rey dix a ell testimoni com ell ere informat que la comtessa Durgell mare de don Jayme Durgell fehia o queria fer traycio contra ell en special fehia tracte de donarli metzines la qual cosa dix lo dit Senyer jo no creu perque vull que tu ten vages a Leyda on trobaras un hom quit dara la manera da ço que hauras a fer et tu faras ço que ell te manara et pera

esment sobre totes coses si poras res saber ne sentir de la dita comtessa del fet de les metzines ne del fet del gitar de la preso don Jayme son fill car jo per descarrech de ma consciencia ne vull esser be informat per tu et axi para hi be esment a fi que me puxes fer bona relacio et vertadera et de fer la dita relacio vertadera et de no dir sino ço que fos veritat que ell hagues vist et hoyt de la dita comtessa lo dit Senyor feu fer sagrament a ell testimoni qui es un daquells qui tenen en guarda don Jayme et la dita comtessa tenia lo tracte ab lo dit Rodrigo et ab un altre a qui dien Tello que axi matex te la guarda del dit don Jayme de que sobre aquest tracte lo dit Alfonso dehia que la dita comtessa havia parlat ab ell et de fet ell testimoni vench en Leyda on troba un escuder al qual dien Alfonso Mendez et ere lo dit hom qui li ere estat dit quey trobaria et lo dit Alfonso dix a ell testimoni ques digues Johan de Valladolit et que com serien davant la la comtessa digues que ell ere cosi de Rodrigo de Vilasanta e ultra axo lo informa de moltes altres coses que digues axi del dit don Jayme com de la disposicio del loch on esta pres et daltres. E com ell testimoni fou be informat dix al dit Alfonso que digues a la dita comtessa quel hom qui devia venir era vengut car lo dit Alfonso havia dit a ell testimoni que ell dit Alfonso havia dit a la dita comtessa que un hom devia venir per part de Rodrigo de Vilasanta et de Tello qui venic per informarse dels fets que la dita comtessa menava al lo dit Alfonso. E de fet lo dit Alfonso dix o feu dir a la dita comtessa com lo dit hom era vengut. E com

vench lendema per lo mati un escuder de la dita comtessa al qual segons sabe despuys ell testimoni dien Auriachs fou a la posada que tenien al cap del pont fora la ciutat et anarensen defora vers un monestir et com foren defora ell testimoni per ço com nol conexia dix al dit Alfonso si aquell escuder ere Auriachs et lo dit Alfonso dix que hoc. E ladonchs ell deposant dix al dit Auriach parlant lengua castellana Auriachs mon cosi Rodrigo de Vilasanta et Tello son company vos saluden molt et lo dit Auriachs li dix que ell testimoni fos ben vengut et haudes algunes altres noves entre ells lo dit Auriachs tira a part lo dit Alfonso Mendez et parla ab ell sens que ell testimoni nou hoy pero lo dit Alfonso dix despuys a ell testimoni que lo dit Auriachs li havia demanat perque ere vengut ell testimoni et que ell li havia dit que los dits Rodrigo de Vilasanta et Tello lo havien trames per veure et saber propriament de la comtessa tots los fets et motius quis menaven entre ell et ella no per tant que ells no fiassen dell dit Alfonso mas sospitantse un poch que lo dit Alfonso no fos pus cuytat de fer sos fets ab la dita comtessa que aquells dells. Axi que apres que los dits Alfonso et Auriachs hageren parlat tornaren a ell testimoni et dix lo dit Alfonso al dit Auriachs veets lo vos aquest dientho dell testimoni ell se pensa que jo no faça sino mos fets et que no cure daquells de Rodrigo de Vilasanta et de Tello et vos sabets be jo que he dit dells et si he fet et treballat axi en son profit et honor com en lo meu propri. E ladonchs lo dit Auriachs dix en bona fe ell ses affanat axi propriament per ells com per si

matex. E aço dit lo dit Auriachs comença a dir a ell testimoni les speranços que la dita comtessa tenia dient com ella havie gran sperança en lemperador et que laltre jorn com los embaxadors del dit emperador eren estats a Morella li digueren de part del dit emperador que ell ere prest a ferli socors et que ella encercas maneres sobre lo dret de son fill car ell li ajudaria de tot son poder et de aço fos ben segura. Dixli mes lo dit Auriachs a ell testimoni que lo marques de Montferrat frare de la dita comtessa era vicari general del emperador et que tota la gent quel emperador tenia ere a son comandament axi matex dix que havia la dita comtessa gran sperança en lo duch de Clarença ab lo qual ella tenia un seu cavaller a qui dien mossen Garcia de Sesse lo qual tractava per ella ab lo dit duch et que lo dit duch estava prest a ferli tota valença et honor que pogues et que axi matex havia haudes profertes del Rey de Portogal e encara de la duquessa de Berri que no li faessen pahor diners que ara de present ella li trau etria XI mil florins et com son fill fos fora no li fallirien diners et axi matex en aquest regne havia ella sperança en alguns car entre les altres coses laltre jorn se tractava matrimoni migançant la reyna Margarita entre la Senyora dona Sicilia et mossen Bernat de Cabrera lo qual li dava et metia en poder a la dita senyora dos castells en reenes de la quantitat del matrimoni et li proferie de ferli valençes a tota sa honor et que la dita Senyora nou havia volgut fer et aço per tant com la dita senyora comtessa havia sabut que son cosi dell testimoni volia una de ses filles per muller et

que no solament la donaria a ell que ere gentil hom et de be mas encara la donaria a un hom que no hagues sino la camisa ab què li tragues son fill de preso. Dix mes lo dit Auriachs que ja tenien presta per petita letra quey envias la galea de mossen Bernat de Fortia la qual estaria sperant en la ribera de Portogal XV o XX jorns abans de la exida de don Jayme per ço que decontinent que fos exit se pogues recullir en aquella et siau be cèrt dix lo dit Auriachs que tots quants hauran cabut en aço com a Deu placie que don Jayme sie fora de la preso seran richs et benenants et en special nosaltres tres et aço dient foren en la esgleya et lo dit Auriachs estant ell testimoni agenollat detras un feristol de libres on los frares dien lotici dix a ell testimoni vos jurats per aquell Sant precios cors de Jhesuchrist qui lla es et aço era en punt que un frare dient missa alçava nostre Senyor pero el testimoni nol guarda nel viu que vos daço no sou induit per lo Rey ni per diners ni per altra persona ans sereu be e leyal en tot be avenir et servir et profit de don Jayme et de la senyora comtessa sa mare et que aço no descobrirets a persona del mon et si ho fehia que renegava Deu et prenia lo diable per senyor et ell testimoni dix si vos et lo dit Auriachs pensa que ell testimoni hagues jurat et partiren daqui de la dita esgleya et anant a la posada parlant de unes coses et daltres ell testimoni dix al dit Auriachs que nos acostas a ell testimoni per parlar a fi que nengu no sen pogues apercebre car son cosi li havia dit que ho faes on pus secretament et pus sobtil pogues et aço dehia ell testimoni al dit Auriachs per

ço que donas mes fe a ell testimoni et que entenes que ere axi com ell li havie o cuydava haver fet jurar ell et per saber les coses que lo Senyor Rey li havia donat carrech. E acordaren tots tres ensemps que al vespre ell testimoni et lo dit Alfonso fossen ab la dita comtessa et com foren a la posada lo dit Auriachs se parti dells et anassen et com vench a la nit de aquell dia matex lo dit Alfonso Mendez et ell testimoni cavalcant abdosos en una mula anarensen a la posada de la dita comtessa et com foren a la porta lo dit Alfonso demana a un moço que trobaren aqui si ere alli Auriachs lo qual moço dix que hoc et lo dit Alfonso dix diguesli que aci es lo mercader qui vol comprar la roba et a poch estat lo dit Auriachs isque a la porta et ells dos foren descavalcats et lo dit Auriachs pres per la ma lo dit Alfonso et entrasen ab ell et ell testimoni detras ells et muntals alt en la casa et lexals a un raco escur que ere al cap de la escala a man dreta et jaquils aqui al escur et a poch estat vench una dona vella segons parer dell testimoni sens lum et obri en una cambra qui aqui era et lo dit Alfonso et ell testimoni entraren en la dita cambra et estigueren aqui una estona sens lum et companyia et estants axi ab la porta de la dita cambra entreuberta sentiren muntar per la dita escala de la casa homens qui no porie dir quants eren et feren la via de la casa o cambra de on despuys viu venir ell testimoni la dita comtessa et sentint ell testimoni que los dits homens fehien brugit dix al dit Alfonso si ell altres vegades havie sentit alli aço lo qual Alfonso dix que no et a cap de poch los dits homens sen anaren

et cessa lo brojit et hoy ell testimoni que un hom montant per la dita escala dix sospirant lo cor me diu que un dia haurem bona nova et apres poch estant vench a la cambra on lo dit Alfonso et ell testimoni eren la dita comtessa et Auriachs portant una candela encesa en la ma pero no poria ben dir si la dita candela portava la dita cómtessa o lo dit Auriachs et axi com la dita comtessa entra guarda ell testimoni et avisal be tot et ell testimoni fica lo genoll faentli reverencia et besali la ma et donali una letra et dixli parlant en lengua castellana Senyora mon cosi Rodrigo de Vilasanta et Tello se comanen en vostra merce eus supliquen que prestament me vullats espatxar de ço perque ells man trames a fi que ells puxen dar bon espatxament et prest a ço que vos sabeu que han començat car be es necessari ques faça abans que la gabia sie espatxada. E en aço la dita comtessa pres per la ma ell testimoni et obrint la dita letra menal a seure a una part de la dita cambra et ella assegues un poch alt et lo dit Alfonso assechse pres della a una part sobre la sua falda et ell testimoni de la altra part et Oriachs assechse ab la candela davant fort pres de la dita comtessa axi que la un dells no podia parlar que laltre nou hoys si donchs molt suau no li parlas a la orella. E estants axi la dita comtessa dix a ell testimoni que be fos vengut e dix mes creu que vos ja haveu fet lo sagrament que jo havia dit a Auriachs queus prengues et ell testimoni dix que hoc et ladonchs la dita comtessa demanali com estava don Jayme et ell testimoni li respos que ell estava be exceptat que no podia dormir despuys que a-

quest tracte que ella havia començat ab Alfonso Mendez era mogut et ella dix perque nol confortaven Tello et Rodrigo et que pregava ell testimoni que com tornas la lus ho digues et demana la dita comtessa a ell testimoni quant era partit et ell testimoni dixli que ab Alfonso Mendez mes ques ere aturat a Sent Mateu et ultra aço la dita comtessa demana ell testimoni de la manera de la torre et de moltes altres coses a les quals ell testimoni li respos et satisfeu et la dita comtessa mira et viu la dita letra que ell testimoni li havia donada et encara Auriachs mirant la subscriptio dix a la dita comtessa si quant ab lo dit en los noms qui eren en la dita letra Senyora aquest es lo senyal de Rodrigo et aquest de Tello et per ço com la dita comtessa no sabia legir letra castellana tenint ella la dita letra en la ma lo dit Alfonso Mendez legi la dita letra et legida la dita letra la dita comtessa dix que allo ere creença et que ell testimoni que digues la creença et ladonchs ell testimoni li dix ço quis seguex en sustancia parlant en lengua castellana Senyora jo son vengut a la vostra merçe de part dels dits Rodrigo mon cosi et Tello son companyo per haver et saber de vos certes coses les quals Alfonso Mendez ha dit et promes a ells que vos complirets et farets si ells solten vostre fill de la preso et daço lus farets una carta signada de vostra ma et sagellada de vostre sagell en la qual jurarets et prometrets que vos tendrets et complirets als dits gentils homens totes les coses que Alfonso Mendez diu que vos havets promeses com don Jayme sie fora de la preso. E aquesta carta volen ells

per tal que com don Jayme sera fora facen compte que tenen bona seguretat de vos et les coses que lo dit Alfonso Mendez diu que vos havets promeses es aquesta una que vos donarets al dit Rodrigo mon cosi una de vostres filles per muller tota hora que ell haura tret don Jayme de la preso et daço vol lo dit Rodrigo que la donçella faça sagrament en poder meu de no pendre altre marit. Laltra cosa si es que lo dit Alfonso diu et ha promes de part vostra que la nit que lo dit don Jayme sera fora de la preso donarets a Tello sens tot empatx V mil florins. Laltra cosa es que volen saber de vostra senyoria et esser ben certs quin segur ne quina fermetat havets del Rey de Portogal perque ells se puxen estar ben segurs car gran dupte han que nols prengues axi com ha fet al duch de Benavent ab lo Rey de Navarra et sobre totes coses aço volen saber. A les quals coses dix ell testimoni que la dita comtessa respos axi en sustancia Mon fill aço quem diets de fer la letra signada de ma man et sagellada de mon sagell en la qual me diets que jur et prometa de tenir et complir totes les coses que per ells son demanades et volen tenir aquesta letra per ço que si iols venia a menys com mon fill fos fora de preso vos dich que jo son molt contenta de present jurar davant vos de complir les coses per mi a ells promeses et de aço ferne letra signada de ma m a et sagellada de mon sagell que no solament les coses lo dit Alfonso ha promeses de ma part et vos mavets dites mas oltres coses enten a fer per ells. Veritat es mon fill que aquesta letra jo a vos no daria la raho es aquesta car aquest

Rey es un malvat hom et te molts homens et moltes espies per los passos et per los camins et he gran dubte que no fossets pres et escorquellat et que per aquesta raho no fos descubert aquest tracte et mon fill ladonchs seria mes en pus fort guardia et nunquan poria exir et jo seria destruhida. E ell testimoni respos adonchs et dixli Senyora donchs daula en poder del Alfonso Mendez que ell que lals port que en altre manera los dits Rodrigo ne Tello no haurien nenguna seguretat de vos ne farien res. E lavors la dita comtessa dix que li plahia darla en poder del dit Alfonso Mendez. E lavors ell testimoni li dix donchs Senyora jo ab quina letra men tornare lla que ells nom creuran que jo sia estat açi aldemenys fetme una petita letra de creença scrita de vostra ma et sagellada de vostre sagell. E la dita comtessa respos que ella la faria scriure a Auriachs et que ella hi metria tal senyal que ell testimoni seria cregut que venie della et encara li donatria altres senyals perque don Jacme creuria certament que ell testimoni venie daqui. Mas li dix la dita comtessa aço que tu dius que ton cosi Rodrigo demana una de mes filles per muller et vols la veure jurar te responch que si es be cert que jo la dare abans a ell que se que es gentil hom et home de be que no a nengun altre per gran que sie car not dich a ell mas un home que no portas sino una camisa em tragues mon fill de preso jo lay daria car sapies te mon fill que laltre jorn en Morella pero aço no vage daci avant la reina Margarita mescomogue de matrimoni ab mossen Bernat de Cabrera la qual me prometie certa quantitat de

moneda et en reenes me metie dos castells em proferie tot quant hagues a ma honor et jo nou volgui fer per ço com dix que havia jaquit lo fill del comte de Cardona per ço que son pare havie fet et que altra bona ventura li vendria et fiu en Deu que sera aquesta dientho del matrimoni del dit Rodrigo et ja jo havia parlat ab Alfonso Mendez quem plahia de darla mes mon fill nom par licita cosa que la donzella vengue aci ne jure en vostre poder car les dones son joves et pories secretejar ab qualque una altra et descobrirse nostre fet mas jo son ben certa que ella fara tot ço que prometre et jurare et decontinent la dita comtessa jura sobre unes hores que lo dit Auriachs tenia en la ma que compliria totes les coses damont dites que havia promesas al dit Alfonso Mendez. Aço que dius mon fill dels V mil florins te certifich que daci a quatre jorns jo haure espatxat an Alfonso Mendez ab lo qual sen iran dos homens un juriste et un altre los quals portaran o donaran recapte pera la nit quel dit don Jayme sia defora al dit Tello et per a rocins et a tot ço quey sia mester et ja tench jo un mercader lla en Portogal a qui dien Pere Miro lo qual ab los dits Alfonso et altres dos donaran recapte per aquella nit. Aço que dius del segur del Rey de Portogal quin lo tinch ne quina sperança he en ell te certifich que jo tench bon segur dell et tals prometences ha entre ell et mi que per tot lo mon nons vendrie amenys et en bona fe mon fill dieume que es lo pus vertader Rey de christians et que tot ço que promet te et encara que per mi li han scrit lo duch de Clarença et mon frare

lo marques de Montferrat axi que jo son certa que per res nom venria amenys et que mon fill hi pora estar segurament et que no solament jo faç comte dell daço mas encara de diners et de gent. Mes avant mon fill tench altres esperances moltes et bones et grans car encara laltre dia lemperador me trames a dir per los seus embaxadors com venguercn a Morella que jo encercas be en quantes maneres pogues lo dret de mon fill que ell me promet que ell me ajudara de tot ço que haja a ton son poder et fara tals coses sobrel dret de mon fill que tot lo mon ho veura mes que mon frare lo marques de Montferrat es son vicari general lo qual ha dret en lo reaime de Mallorques et lo dit emperador li profer quanta gent ha a son comandament. Axi matex he gran sperança en lo dit duch de Clarença ab lo qual tench un cavaller qui ha nom mossen Garcia de Sesse lo qual esta alli esperant tot mon manament encara mes tench esperança et gran esforç en la duquessa de Berri la qual ara de present per aquests fets me tramet XII mil florins em ha trames a dir per una letra sua que encerque be et no estigua per diners en cerquar quantes maneres jo pugua sobre la exida de mon fill car ella hi supplira a tot. E de present me daven una baronia la qual entenie que li retrie V o VI mil scuts lany et que havia altres speranees en alguns daquest regne car en bona fe fill tanta es la crueltat que aquest Rey ha hauda devers mon fill que tots los princeps del mon li volen mal et faça ques vulle que per quin partit sevol sia jo tinch tants tractes et tantes maneres que ell no pot durar un any

en aquest regne et ja esta presta la galea de mossen Bernat de Forcia et jo haure una galiota per a mi et la galea sera presta en la ribera de Portogal XV o XX jorns abans de la exida de mon fill don Jayme et axi mon fill haje bon esforç et facen ço que han a fer prest et no dubten de res car dels petits seran fets nobles et dels gentils homens seran fets comtes et jot promet que a ton cosi no li fallira gran estat. E aquestes coses dites et praticades entre ells ell testimoni pres comiat de la dita comtessa et anassen a la posada del dit Alfonso Mendez ab lo dit Alfonso ensemps et lendema per lo mati vench a ell testimoni et al dit Alfonso lo dit Auriachs et portali la dita letra de creença et un saquet segellat on havie segons dehien polvores o altra cosa peral mal del costat de don Jayme et havia ja dit la dita dita comtessa a ell testimoni la nit passada que li digues a don Jayme ques posas dallo al costat et que per ço que don Jayme lon cregues que ella li ho trametie que li digues Senyor per ço que cregats que açous tramet la Senyora vostra mare lo vostre capella qui fou açi darrerament a vos vos posa la ma en lo costat en lo loch on vos havets lo mal et lo dit Auriachs dona a ell testimoni les dites coses et cordes de arpa que dix que donas al dit Rodrigo de Vilasanta. E dix a ell testimoni lo dit Auriachs quel comanas en gracia de don Jayme et que ell testimoni vehie be quis affanava en aquests fets per co quen faes relatio al dit don Jayme. E aquestes coses haudes ell testimoni sen ana a Montblanch al Senyor Rey et lo dit Alfonso romas en Leyda per haver les letres et altres coses de que

havien parlat et de totes aquestes coses ell testimoni dix que havia feta relacio al Senyor Rey.

Fuit sibi lectum et perseveravit.

—

Die XXVIII febroarii anno a nativitate Domini M CCCCXV in civitate Valentie dictus honorabilis Petrus Ram mandato dicti domini Regis vive vocis oraculo sibi facto procesit ad examinandum testem subscriptum ut sequitur.

Didacus Roig de Mendoça testis etc. Et Primo interrogatus dix que en lo mes de abril del any MCCCC XIII ell testimoni estant en Barchinona entra en privadesa de un capella qui era almoyner de la Senyora Infanta dona Isabel apellat Bernat Marti et començaren a privadejar sobre un libre o obre de profecies de frare Anselm lo qual libre ell testimoni li parti per parts el li declara. E sobre aço lur conexença et privadesa se continua. Seguis apres que vengut lo Senyor Rey a assetiar Balaguer et haut aquell et haut encara et pres detengut per lo dit Senyor Rey don Jayme Durgell marit de la dita senyora Infanta estant lo dit Senyor Rey en la ciutat de Leyda lo dit capella apellat Bernat Marti mes ell testimoni en privadessa de la dita senyora Infanta. E apres de aquestes coses en lo mes de febrer

del any MCCCCXIV la dita senyora Infanta fou venguda en la ciutat de Çaragoça ell testimoni continua privadejar entrar et estar en casa de la dita senyora Infanta ensemps ab lo dit Bernat Marti. En aço estant ell testimoni en la dita ciutat de Çaragoça vench de Castella un hom apellat Johan de la Cambra lo qual ere anat per servir lo dit don Jayme en lo castell de Oronya on lo tenien pres et apres que hac parlat ab la dita senyora Infanta la dita senyora volch que lo dit Johan de la Cambra parlas ab ell testimoni et que li recitas dels affers del dit don Jayme et de fet lo dit Johan de la Cambra dix a ell testimoni la manera en que lo dit don Jayme ere tengut et apres li dix com lo dit don Jayme li havie dit que digues a la comtessa sa mare mas ques guardas que nou sabes la Infanta que faes per manera que lo tracte de Anglaterra vengue a fi ço es de certa gent darmes qui devie venir per fer delliurar de la preso seguis que en lo mes de abril prop passat lo dit Johan de la Cambra lo qual per alcuns dies havia estat absent de la dita ciutat de Çaragoça fou tornat a la dita ciutat et dix a ell testimoni com ell dit Johan ere anat ab letres de la comtessa anave del dit don Jayme pera mossen Garcia de Sesse et al dit Pere Miro et an Johan Domenech et axi matex per al Rey Danglaterra et per al duch de Clarença perque una vegada faessen que deça en les parts del regne de Arago senyoria del dit Senyor Rey entras gent darmes per dampnejar lo dit regne et terres fins a tant que lo dit don Jayme fos delliurat de la preso. E dix mes lo dit Johan a ell testimoni que de fet lo dit Pére Miro ab les

letres de la dita comtessa et ab letres de mossen Garcia de Sesse ere anat en Anglaterra per la dita raho et que lo dit mossen Garcia de Sesse ajustava gent darmes en Bordales qui dins breu serie justada et que serien IV o V mil de cavall per entrar et dampnejar lo dit regne et apres pochs dies lo dit Johan de la Cambra sen torna en les parts de Gascunya o de Bordales ensemps ab un capella de mossen Garcia de Sesse lo veyll qui ja ere vengut daquelles parts ab ell dit Johan et portasen letres de la comtessa segons dix a ell testimoni lo dit Johan et portassen trellat del dit libre o profecies de frare Anselm ab les declaracions que ell testimoni havia fetes. En aquests dies un missatger del emperador Dalamanya fou vengut en la dita ciutat de Çaragoça lo qual missatger a tracte del dit Bernat Marti se vee et hac parlament secret ab la dita comtessa del dit don Jayme en lo monestir dels frares menors de la dita ciutat. Apres de aço a pochs dies passats un jorn estant ell testimoni en casa de la dita senyora infanta en la dita ciutat de Çaragoça vench a ell testimoni lo Artiaqua de la mar de Barchinona apellat Berenguer Barutell lo qual dix a ell testimoni semblants paraules en efectu mossen Diego volriets vos anar en Alamanya ab letres de prechs de la senyora comtessa et de la senyora Infanta quis dreçaran al emperador et a son frare lo marques et a altres que facen delliurar don Jayme de la preso car la senyora Infanta et la dita senyora comtessa hi volen trametre En Berenguer Despes et jo desviar ho he si vos hi volets anar. E ell testimoni dix que li plahia de anar de bon grat et tantost que ell

testimoni li hac atorgat aço lo dit Artiaqua se feu venir lo dit Bernat Marti lo qual per ordinacio sua munta parlar en la cambra ab la dita senyora Infanta et apres ana parlar ab la dita comtessa et despuys torna parlar ab ell testimoni sobre la prop dita anada per ell testimoni faedora et com hi hagueren parlat lo dit Bernat Marti mena ell testimoni a la posada de la dita comtessa per parlar ab ella. E estant ell testimoni en la posada de la dita comtessa en Çaragoça et haut algun rehonament ab la dita comtessa sobre la prop dita materia et atorgat per ell testimoni que iria volenterosament en lo dit viatge la dita comtessa dix a ell testimoni lo rahonament que sobre aço prop dit ço es sobre lo delliurament de la preso del dit don Jayme havia haut ab lo missatger det dit emperador lo qual segons dix a ell testimoni la dita comtessa li havia dit que ell de bon grat per la gran privadesa et familiaritat que havia ab lo marques de Montferrat son frare della et per ço com son frare dell dit missatger ere poblat en la terra del dit marques treballaria ab lo dit emperador et ab lo dit marques per lo benavenir del dit don Jayme et que ella havia empres ab lo dit missatger del emperador de trametre un hom en les parts on lo dit emperador et lo marques eren ab letres de creença lo qual hom sen havia de anar ab lo dit missatger et que lo dit hom sen anas a Narbona et si ere lla abans que lo dit missatger quel esperas lla tres o quatre dies et si lo dit missatger hi ere abans que axi matex ell loy speraria altres tres o quatre dies et axi que pus a ell testimoni phahie anar en aquest viatge que ella et la infanta li

farien letres de creença per al dit marques de Montferrat al qual dix que volien que anas primerament et que parlas ab ell per ço com se dehie que en aquelles hores lo dit emperador ere en la terra del dit marques et com hauria parlat ab ell si ell li consellava que anas a parlar ab lemperador ne ab papa Johan ne ab altres que hi anas et que en aquell cas faes fer letres de creença per al dit emperador et a aquells que lo dit marques li diria car ella per ço com no sabia signar li daria emprentes de son sagell et la Infanta li donaria papers signats de sa ma et emprentes on poria fer fer les dites letres de creença.

E la creença que les dites comtessa et infanta digeren a ell testimoni que explicas al dit marques et al dit emperador ere aquesta en sustancia ço es que lo dit emperador et marques scrivissen al Rey Danglaterra letres de prechs que degues trametre embaxada o letres de prechs a la Reyna de Castella sa tia ques prengues assi et delliuras lo dit don Jayme de la preso on lo dit Senyor Rey Darago lo tenia et quel trametes al dit Rey Danglaterra et que lo dit Rey Danglaterra lo trametes al emperador et si per ventura la dita Reyna de Castella nos volie pendre a sa ma lo dit don Jayme ne delliurarlo que almenys ab los embaxadors que lo dit Rey Danglaterra li havia tramesos pregas lo dit Senyor Rey Darago quel degues delliurar ella on nol volgues delliurar que almenys volgues tornar la terra que havia presa a les dites comtessa et infanta et a les filles del dit don Jayme.

E de fet haut aquest rahonament entre la dita comtessa et ell testimoni la dita infanta ab la qual ell testimoni despuys ne rahona et ab beneplacit de la qual et ab papers signats do sa ma ell testimoni ana meteren en pratica lo fet de la partida dell testimoni et fou axi dellibrat entre la dita comtessa et ell testimoni que per ço com se poria seguir que estant ell testimoni en les parts della hauria a escriure deça et que en cas que les letres qu' trametrie fossen trobades ne preses per algu no fossen enteses feren una nomina de diverses senyors ço es de papes de emperador et de reys et reynes et altres senyors imposantlus diverses noms ço es el papa lo gall et al intrus quis diu papa Johan lo Senyor de les abelles al emperador la bestia ab les dents de ferre et axi de altres diverses noms los quals foren meses en scrits et romas ne un trellat ab la dita comtessa et altre a son parer dell testimoni ab lo dit Bernat Marti et axi matex feren un memorial de les coses que ell testimoni havia a dir al marques et al emperador.

Fetes totes aquestes coses ell testimoni ab sos memorials letres de creença et ab papers signats et ab emprentes de sagell parti de la dita ciutat de Çaragoça a XXIV dies de maig del prop dit any MCCCCXIV et anassen ab ell testimoni feu son cami et ana tant fins que arriba en un loch de Lombardia lo qual ha nom Pontdescura et es del dit marques de Montferrat et aqui ell testimoni troba lo dit emperador et lo dit mar-

ques al qual marques ell testimoni dona les letres de creença de les dites comtessa et infanta et li explica la creença damont dita et lo dit marques comença a demanar ell testimoni de la preso de don Jayme com ere estada et ell testimoni dix que no sabia res en la manera com no hi fos estat ney sabia als sino ques dehia que era pres et lo dit marques li dix mes com estava sa sor et que ere molt maravellat com havia tant estat que no li havia scrit et ell testimoni li dix que la comtessa sa sor seguia la cort del Senyor Rey et comença la a escusar sobre lo fet de no haver escrit.

Mes avant lo dit marques dix a ell testimoni que ere maravellat perque era estat que don Jayme abans que fos pres no ere anat lla a ell sobre lo tracte que un frare prehicador et Johan Domenech que la dita comtessa et lo dit don Jayme li havian trameses havien a ell mogut et de les cartes qui entre ell et lo dit don Jayme se devien fermar sobre lo fet de la conquesta de Sicilia de les quals cartes devia romanre una a ell et altra que sen dugues lo dit don Jayme.

Dix mes interrogat lo dit testimoni que haut lo prop dit rahonament entre lo dit marques et ell testimoni lo dit marques mana per son chanceller esser fetes letres de creença per part de les dites infanta et comtessa al emperador ço es la de la infanta en lo paper que ell testimoni sen havia portat signat de sa ma et aquella de la dita comtessa en paper blanch ab una de les empremtes del sagell de la dita comtessa que ell testimoni sen

havia duytes segons ha ja dit damont et de fet lo jorn de la festa de Sent Johan de juny qui ladonchs fou ell testimoni dona les dites letres al dit emperador et li explica la creença damont dita exceptat que no li dix que degues pregar la reyna de Castella ques prengues lo dit don Jayme el gitas de la preso sino que la pregas que pregas lo Senyor Rey Darago quel delliuras o faes les altres coses damont dites contengudes en la dita creença a ell testimoni comanada en lo dit emperador mana a ell testimoni que de aquestes coses fes relacio a son chanceller et que despuys lo chanceller fariela a ell et tantost provehiria en lo fet. Aço fet ell testimoni explica la dita creença al dit chanceller lo qual ne feu ralatio al dit emperador et ladonchs lo dit emperador mana a ell testimoni que sen anas ab ell a la ciutat de Aberna et que dalli ell devia trametre missatges al Rey Danglaterra et scriuriali per aquells de ço perque ell testimoni hi ere anat et de fet lo dit emperador parti de la vila de Eri on ell testimoni li havia explicada la dita creença et feu la via de Aberna empero ell testimoni noy ana ans romas ab lo dit marques de Montferrat lo qual dix a ell testimoni que sen anas ab lemperador e ell testimoni dix que noy volia anar car no tenia diners per al despens et axi matex per ço com no sabia la terra mas que li fes resposta et tornarsen hic car pus son fill del dit marques sen anava ab lo dit emperador abastava que ell ho poria instar et fer donar recapte et de fet a cap de pochs dies lo dit marques avia ell testimoni et li feu letres de creença a les dites comtessa et infanta la qual creença con-

tenia aço en sustancia que son fill qui sen anava ab lo dit emperador tenrie a prop farie per manera que lo dit emperador scriuria o trametria embaxada al Rey Danglaterra per los fets del dit don Jayme et que sobre aço que la comtessa sa sor paria que volgues fer dexirse del regne de Arago ell li conselleva que non isques mas ques aturas et faes tots tractes que pogues per la honor et profit de son fill encara com ne sabes morir. En lo socors o ajuda que li demanava que li faes per sustentacio de sa vida que li digues que ell li ajudaria et li trametrie pera son sosteniment. Dix mes lo dit marques a ell testimoni que digues a la dita comtessa sa sor que tots los tractes et preparatoris quis fehien en aquelles parts se fahien contra linfant Despanya et Pere de Luna et axi que ella trametes a ell lo proces o scrits on aparegues le dret que lo dit don Jayme son fill havia en lo regne de Arago et ell vist allo faria per manera ab lemperador que si provehiria car ell havia ja aqui quatre savis de aquella terra ço es de Lombardia et ab aquells del emperador veurien lo fet et provehirien hi car ja sabien la manera et lo Rey Luis devia esser lla al concili per aquests actes mateys et aço fet ell testimoni se parti del dit marques et venchsen.

Seguis apres que partit ell testimoni del marques per ses jornades arriba en la vila de Morella a quatre dies del mes de agost prop passat on troba les dites infanta et comtessa cascuna en sa posada et la dita infanta ana a la posada de la dita comtessa et estant elles

abdues ensemps et lo damont dit Artiaqua de la mar ab elles ell testimoni lus feu relacio de les coses que en nom et per manament delles havie dites et fetes en aquelles parts que damont ha dites et lus explica la creença que lo dit marques li havia comanada en la forma que damont ha ja dit et recitat.

E les dites infanta et comtessa feta per ell testimoni la dita relacio li respongueren a les coses que ell testimoni havia dites et signantment en ço del proces que lo dit marques de Montferrat demanava sobrel qual fet digueren que ladonchs nos podia provehir car no ere aqui lo dit prevere apellat Bernat Marti lo qual sabia molt en los dites affers mas que presumien que tost venrie car elles lo havien trames a Valencia per cercar un hom lo qual havien mester.

Apres de aço a cap de alguns dies lo dit Bernat Marti fou vengut a Morella et esser aqui la dita comtessa vench a la posada de la dita infanta et aqui foren lo dit Bernat Marti et ell testimoni et lo dit Artiaqua ab les dites infanta et comtessa les quals digueren a ell testimoni que faes relacio de ço que havia fet davant lo dit Bernat Marti et com ell testimoni la volgues fer lo dit Bernat Marti dix sperats vos lexats me fer abans relacio de ço que jo he fet en los affers per quem havets trames et de fet lo dit Bernat Marti dix en sustancia ço quis seguex Veus que jous he amenat lome que demanavets ço es Johan de Calathaju lo qual he menat en la galea de mossen Bernat de Fortia fins en Orpe-

sa o aquen et daqui le amenat a Sent Matheu on le lexat et axi trametetsli dues mules et ell venra açi dema en la nit car ell diu que fara lo vi que demanen es te per dit que les guardes et tots aquells quen beuran se adormiran per tal forma que lo senyor don Jayme sen pora anar a sa bella guisa. E mes dix lo dit Bernat Marti he fet car jo estant en Valencia he parlat ab Nalmenara qui te lo reyal de Valencia et ab sa muller et ab sos fillastres apellats Cardones et ab una muller et una filla de un cavaller lo qual ere mort no li recorda be si dix en la batalla de Valencia o a Balaguer et ab Na Flor qui es una santa dona et dir vos e les revelacions quem han dit que han vistes dels fets del senyor don Jayme et del Rey de Arago et dites aquestes coses per lo dit Bernat Marti la dita comtessa dix al dit Bernat Mossen Bernat necessari es que decontinent metats mans que hajam lo proces dels drets que mon fill ha en lo regne de guissa quel puxam prestament trametre a mon frare et quel face veure al emperador et lo dit Bernat Marti dix Senyora jo nol he tot mas pensme que En Taranau lo haje et si nol ha ab aço que jon he et ab ço que Nesperendeu ne te et alguns altres pensme que recapte haurem. E aqui ladonchs no parlaren dals sino que conclogueren que en tot cas lo dit Bernat Marti fes metre mans en fer fer et haver le dit proces.

Seguis en apres que passats alguns dies la dita comtessa estant en la dita vila de Morella trames per lo dit Bernat Marti et per ell testimoni que anassen a sa po-

sada et de fet ells abdos hi anaren et hoyren missa ab la dita comtessa et hoyda la missa la dita comtessa pres sagrament del dit Bernat Marti et dell testimoni dient Vosaltres ne jurats sobre lo precios cors de Jhesuchrist que havets vist ara en les mans del prevere que no dexelarets a la infanta ne a nengu sino a aquells que jo volre ço que jous dire et lo dit Bernat Marti et ell testimoni li feren lo dit sagrament. E ladonchs la dita comtessa lus dix Aneus que jo he lo proces et tenlo un frare prehicador apellat Francesch Nadal que es a Barchinona jo fare una letra al dit frare quel do ab altres scriptures que jous dire a vos mossen Bernat et vos com ho haurets donarets ho tot a mossen Diego qui aci es dient ho dell testimoni axi matex vos mossen Bernat parlarets ab lo prehicador qui lig la theologia en la Seu de Barchinona et dir li ets queus digia ous don per escrits ço que ell diu que te ho ha vist axi sobre fet de la esgleya com sobre lo fet de la successio del regne car ell dien que diu qae ell se obligue a pena de cremar que los nou qui han feta la declaracio no han vist les paraules que posen Sent Agusti et Sent Tomas sobre aquella materia.

Dix mes la dita comtessa en aquell rahonament al dit Bernat Marti et a ell testimoni que ella havia hau-des letres de mossen Garcia de Sesse et de mossen Flovia et de Johan Domenech los quals li havien fet saber que eren a Tolosa et que axi matex eren estats a la duquessa de Berri et que havien fets sos preparatoris de guisa que lo dit mossen Garcia de Sesse havia

ben VII o VIII rocins per entrar en lo regne de Arago et terres del Senyor Rey et que en aço lo comte de Armanyach lus ere vengut contra et que lo duch de Berri lus havia dit que nols ajudaria nels nouria mas que ses gents anassen on se volguessen. Dix mes la dita comtessa que la duquessa de Berri donava a ella dita comtessa per son sostenimeut dos castells qui valien be mil et VII cents scuts de renda et que havie fet tracte que lo duch de Borbo penrie per a son fill per muller la filla major de don Jayme son fill et emprenie de fer la conquesta de aquest regne pero que mossen Garcia entraria primer ab la dita gent et lo dit duch de Borbo haurie fet son pertret et entraria apres perque ere necessari que ell testimoni tornas a les parts de un era vengut et que passas per la dita duquessa de Berri et que vees los castells que dehia que donaria a ella et com los hagues vists et haurie sentits tots los fets prop dits si vehie que la entrada de la dita gent de mossen Garcia fos presta que fes per manera que la dita duquessa de Berri o ell testimoni matex li scrivis per algun correu secret de guisa que ella sen pogues anar ab ses filles et sen pogues menar les filles del dit don Jayme les quals la dita duquesa de Berri volia haver vers si. Mes avant en aquella hora matexa dix la dita comtessa a ell testimoni present lo dit Bernat Marti que totes les scripiures que sen durie mostras secretament a la duquesa de Berri et que la pregas per part della que hagues tants descrivans que tantost ne haguessen fets dos trellats dels quals ella dita duquessa se aturas un et laltre jaquis ell testimoni en la Seu

Davinyo comanantlo al secrista et a altres prrsones notables de la dita esgleya quel metessen en la caxa de la dita Seu et que sen fes carta publica dient que totstemps se poria trobar alli car la esgleya totstemps viu et que loriginal de les dites ecriptures portas ell testimoni al dit marques de Montferrat et al emperador et altres a qui serie trames.

Encara mes dix la dita comtessa al dit Bernat Marti et a ell testimoni alli matex que lo vespre ladonchs passat eren estats ab ella alguns cavallers qui li havien dit que los fills del Rey qui ladonchs eren a Çaragoça anaven soven a caça ab lo bisbe de Leo et exien per un portal de la dita ciutat et tornavensen la gent per altre portal et com los dits infants eren a la caça lo dit bisbe se metie dejus oliveres a la ombra et los infants anaven ab fort poqua gent en la caça et que ells dits cavallers seren justats ben et una vegada et si veessen que haguessen algun arrossament hagueren preses los dits infants ells hageren mesos en tal loch ques hagueren be raho de la preso de don Jayme et dels altres fets. Dix mes la dita comtessa que la un dels dits cavallers li havia proferts dos castells seus en cas que per tractes alguns dels fets de don Jayme los hagues mester empero dix ell testimoni interrogat que la dita comtessa no nomena los dits cavallers ne dix qui eren sino de aquell qui li proferi los dos castells lo qual dix que havia nom de Sesse pero no recorda be a ell testimoni si dix que havia nom de nom propi Jacme o Johan mas be li recorde que havia nom Sesse.

E fetes et dites aquestes coses lo dit Bernat Marti pres comiat de la dita comtessa et de la Infanta et anasen ab letres de la dita comtessa al dit frare Francesch Nadal et al altre prehicador et altres per haver lo proces et scriptures damont dites empero la dita infanta no sabia que lo dit Bernat Marti anas a loch cert de un hagues lo dit proces sino que li dehien que irie per aquells que presumie quen tinguessen et que ho hauria tot et com ho haurie donarho hie a ell testimoni que ho portas al emperador et als altres damont dits. E es ver que abans que lo dit Bernat Marti partis aquesta vegada de Morella feu venir a la posada de la dita comtessa lo missatger del dit emperador lo qual missatger estech ab la dita comtessa ben tres hores en parlament et aqui fou concordat entre la dita comtessa et lo dit missatger et lo dit Bernat Marti que ell testimoni sen anas ab lo dit missatger pero ell testimoni no fou present en aquest acort ne parlament mas axi lin digueren la dita comtessa et lo dit Bernat abans que partis de Morella don parti ladonchs tantost.

En lendema que les coses en lo prop dit capitol contengudes foren estades la dita comtessa trames per ell testimoni que anas a ella et ell testimoni hi ana et com ell testimoni fos ab ella la dita comtessa li dix Mossen Diego sapiats que lo Rey dix a nit en la cambra que don Jayme mon fill sen era anat de la preso et ell testimoni dixli Senyora com pot esser que axo sie et com

ver fos com sabeu vos que lo Senyor Rey ho haje dit et ladonchs la dita comtessa dix No curets com ho se mas jo son certa que ell ho ha dit.

E mes avant en aquella matexa hora la dita comtessa dix a ell testimoni que ella havia haudes letres de la duquessa de Berri les quals li havia portades un hom qui havia portades letres del duch de Berri al Senyor Rey et que en les dites letres li havien fet saber que mossen Gilabert de Canet era anat al marques de Montferrat son frare et estant alla havia trobat un xamorro apellat a parer dell testimoni Luis Dolivencia lo qual Luis havie dit que mossen Flovia havia liurat o trahit don Jayme son fill et que lo dit mossen Gilabert havia desmentit lo dit Luis davant lo dit marques de que lo marques sere enfellonit contra lo dit mossen Gilabert per ço com no li havia salvada honor et que per aquesta raho lo dit mossen Gilabert de Canet sen ere haut a tornar en França a la dita duquessa de Berri. E mes dix la dita comtessa a ell testimoni que per les dites letres que ladonchs havia reebudes havia sabut com lo debat que los senyors de França havien entre si ere avengut que devuy mes no podia esser que tost et ben tost la gent darmes que devia venir deça ab lo dit mossen Garcia de Sesse no vengues.

Dix mes ell testimoni interrogat que un altre dia estant en la dita vila de Morella la dita comtessa trames per ell testimoni que anas a ella et de fet ell testimoni hi ana et com fou a ella dix a ell testimoni la dita com-

tessa Mossen Diego sapiats que jo havia trames en Bordales Johan de la Cambra perque aquells qui son lla servidors de mon fill trametessen o anassen en Anglaterra et faessen per manera ab lo duch de Clarença que les ligues fetes entre mon fiyll et ell anassen avant. Ara es vengut Miro lo qual per aquesta rabo ere anat et estava en aquelles parts et diu que del dit fet de les ligues Danglaterra havien mal recapte et a present nous cal fer compte car lo duch de Clarença li ha dit que les ligues que havien fetes finaren com son pare lo Rey Danglaterra mori et que ell despuys no ha pogut res fer ab son Senyor et son frare pero que si a Deu plaura que son Senyor et son frare lo Rey Danglaterra hage pacificada et assossegada la terra ell fara son poder de fer et complir a don Jayme mon fill ço que promes li ha. E aço dient dix la dita comtessa que dehia . . . . . que al dit duch vegeren los ulls en aygua empero dix ella lo dit Miro ha portades dues letres una a la Reyna de Castella altra al Rey de Portogal molt affectuoses en favor de mon fill.

Item dix ell testimoni interrogat que la dita comtessa ladonchs dix a ell testimoni que lo dit Miro havia portades letres de creença de mossen Flovia et den Johan Domenech a la dita Infanta et a la dita comtessa solament havia trames lo sagell de mossen Flovia en loch de letra de creença. E la creença que havia portada era semblant en efecte que los dits mossen Flovia et Johan Domenech eren estats a Paris on havien mogut tractat et concordat matrimoni de la filla major

de don Jayme son fill ab lo fill del duch de Borbo et de la altra filla del dit don Jayme ab un altre pero no recorde a ell testimoni si li dix qui ere et que en aquests tractes ere principal la duquessa de Berri la quàl per raho dels dits matrimonis volie que en tot cas les dites filles de don Jayme venguessen en son poder mas que ella dita comtessa no volie que les dites filles de don Jayme anassen encara della fins que ella sabes certament lo fet esser ben apuntat. Hoc mes dix la dita comtessa a ell testimoni que aquells qui eren della en França per ella et per son fill esperaven resposta della et lom quen devia trametre dientho del testimoni axi dix la dita comtessa Mossen Diego convenra que vos matex parlets ab la duquessa de Berri et ab lo duch de Borbo et ab los altres ab qui ells contracten et que vejats et sapiats certament los fets en quin apuntament son axi matex vejats los castells que la dita duquessa me deu donar et daqui irets a mon frare et al emperador et direts a cascuns la disposicio dels affers et lo mal et pobre estat en que nosaltres som ara aquest dientho del dit Miro me diu que la dita duquessa de Berri rete et vede que los VIII mil de cavall qui deuen venir et entrar en aquest regne ab lo dit mossen Garcia de Sesse no venguen fins a tant que lo fet de aquest matrimoni del duch de Borbo et de la dita ma neta sia fermat et ella haje les donzelles en son poder et que ladonchs entren en aquest regne grossa gent car lo dit duch de Borbo empren la conquesta del dit regne empero si com vos dientho a ell testimoni serets lla et haurets sentits et sabuts tots los affers cer-

tament vehiets que la dita duquessa no pogues retenir la dita gent qui deu venir ab lo dit mossen Garcia fassetsme correu o missatge cuytat et secret deguisa que jo ab mes filles et ab les dites mes netes men puxa anar et exir del regne abans que ells venguen car totes les men vull menar et encara la infanta si anar sen volra empero a la dita infanta no lin gos dir encara fins que lo cas vengue.

Mes avant continuant los dits rahouaments la dita comtessa dixa a ell testimoni Mossen Diego ja duymes es temps que vos anets car aquests affers no requeren triga perque veus que jous donare letres de creença pera la duquessa de Berri eus donare empremtes de son sagell axi matex vos en durets papers signats de ma de la Infanta et emprentes de son sagell et vos irets a la dita duquessa et als altres segons damont es dit et direts a la duquessa en apartat si fer se pora que noy sien los dits mossen Garcia de Sesse ne mossen Flovia ne Johan Domenech tots nostres affers et nostres miseries et que del fet de matrimonis axi de mes netes com de mes filles façe et ferme ella assa bella guisa ab aquelles persones que li semblara per ço que les ligues se façen grosses et que gran gent puxa entrar en aquest regne et penre o haver aquell et que don Jayme sia foragitat de la preso et nosaltres siam restituides a nostra honor empero totes aquestes coses se façen ab sabuda et consentiment de mon frare lo marques et los matrimonis de mes netes pora ben fer fermar la dita duquessa pus mon frare ho consell car lo dit mossen

Garcia de Sesse ha lla poder bastant de mon fill et com vos haurets parlat ab la dita duquessa farets les letres de creença a aquelles persones que ella vos dira et si ella volra que la creença diga a vos solament o a mossen Garcia o a mossen Flovia o a Johan Domenech o a dos o tres de vosaltres o a tots quants fer les ets segons ella volra neus dira.

Axi matex apres parlarets ab los dits mossen Garcia mossen Flovia et ab Johan Demenech de tots los dits affers et que treballen que les ligues se façen aquelles mes et pus grosses que puxen per la raho que li havia dit que digues a la dita duquessa segons ha dit damont et que espatxen et per ço que ells vos creguen mostrar lus ets dues emprentes de dos sagells meus quis tenran ensemps la un al dos o contrari del altre car en altra guisa ells nous creurien nes descobririen a vos de res sens aquest senyal la qual es empres entre ells et mi. E de fet la dita comtessa dona a ell testimoni una capsa o maçapa en la qual hac meses diverses emprentes de son sagell et les dues empremtes de sos sagells quis tenien per lo senyal damont dit que ere empres entre la la dita comtessa et los dits mossen Garcia et altres prop dits. Axi matex li dona o mes en la dita capsa certes empremtes del sagell de dona Alionor sa filla pero la dita dona Elionor ne laltra filla james no parlaren ab ell testimoni mes avant hi . . . . . et quant letres plegades estret en les tres de les quals havia sobrescrit quis dreçava a la dita duquessa de Berri en la quarta no havia sobrescrit et les quals le-

tres la dita comtessa dix a ell testimoni que eren de creença et ell testimoni encara ara te la dita capsa empremtes et letres en son poder. Axi matex en aquell dia matex que bac haut de la dita comtessa las prop dites coses en la nit o vesprada ell testimoni fou a la posada de la Infanta et parla ab ella et la dita Infanta dix a ell testimoni que fes ço que la comtessa sa sogra li havia dit et ordonat et mes avant aquella nit matexa mossen Andreu Barutell dona a ell testimoni algunes fulles de paper tots blanchs signats de ma de la dita infanta et empremte del sagell della matexa les quals te vuy ell testimoni.

E mes avant dix la dita comtessa a ell testimoni que digues als dits emperador marques duquessa et altres a quil trametie que ella tenia valença en aquest regne de XXV castells et peu de LXXX mil florins.

Mes avant dix la dita comtessa a ell testimoni Direts al marques mon frare que una vegada façe per manera que haje una galiota axi com jo li havia ja trames a dir per mossen Gilabert de Canet lo qual per ço com sen felloni ab ell sen es tornat que no sen ha res fet et que la dita galiota vengue a escusa de qualque mercaderia a Valencia o a Barchinona o en altre loch de mar on lo Rey sia et que en la dita galiota sia lo dit mossen Gilabert de Canet ab alguns homens darmes et jo qui nom partire de la cort tenre esment et fare per manera que com la dita galiota sera venguda alguns faran anar a caça o a depart vers aquella part on la dita ga-

liota sera los fiylls del Rey dientho dels fills del dit Senyor Rey Darago et penran los et metranlos en la dita galiota et que sen vagen ab ells et quells menen al emperador et al marques per ço que lo Rey a ma de aço lex anar lo comte don Jayme et jo et mes filles hajan ço que haver devem.

E dites aquestes coses ell testimoni pres comiat de la dita comtessa et anassen a Barchinona per haver lo dit proces et com fo alla trobahi lo dit Bernat Marti prevere mas noy fou lo frare prehicador damont nomenat qui tenie lo dit proces que la dita comtessa volia que ell testimoni portas al emperador et a la duquessa de Berri et per aquesta raho ell testimoni torna de Barchinona a Leyda on la dita comtessa fou venguda ladonchs et dixli com lo dit frare no ere en Barchinona et que per conseguent no havien pogut haver lo proces ne ell testimoni era pogut anar la on devia.

E la dita comtessa dix a ell testimoni Mossen Diego jo he gran plaer com sou tornat açi sapiats que lo frare es estat ab mi et jo li he manat que don lo proces a mossen Bernat Marti dientho del dit Bernat Marti prevere pero pus aci sou vengut vos irets a ma filla la infanta que trobarets al monestir de Sixena et diretsli com lo proces ses trobat a Barchinona et que coste XXXX florins et axi que faça per manera quels hajam et almenys aquells serviran a vos a messio. E de fet ell testimoni parti de Leyda et ana a Sixena et

dix a la dita infanta quey troba ço que la dita comtessa li havia dit. E mes avant dix ell testimoni a la dita infanta Senyora plauraus a vos que tal creença com la senyora comtessa ma dita que explique per part sua al emperador al marques a la duquessa de Berri et als altres a qui deig anar explique axi matex per part vostra et ques façen los casaments axi com ella diu. E la dita infanta respos dient a mi plau que tot ço que ma sogra vos ha dit que digats ne expliquets per part sua en virtut de la creença allo matex digats et façats per part mia car jo amaria mes que un moro fos Rey que aquest no havent jo mon marit et per ço jous fare letra de creença a mossen Bernat Marti queus haje et procure los diners que debits et que façe en totes guises ab lo frare prehicador qui lig la theologia a la Seu de Barchinona qui li don trellat dallo que dien Sent Agusti et Sent Thomas per ço que vos vos en ho portets tot. E de fet haut aquest rahonament entre la dita infanta et ell testimoni la dita infanta li feu donar una letra de creença dell testimoni al dit Bernat Marti et altra quis dreçava al vezcomte de Roda qui axi matex contenia creença del dit Bernat al dit vezcomte et ab aço ell testimoni pres comiat de la dita infanta et tornassen a la dita comtessa en Leyda.

E com ell testimoni fou en Leyda la dita comtessa dix a ell testimoni que despuys que ell testimoni ere partit dalli et anat a Sixena a ella ere vengut un hom de Castella daquells qui guardaven don Jayme son fill en la preso qui li havia dit com tres daquells qui guar-

daven lo dit don Jayme per tracte que ella dita comtessa havia fet fer sereu acordats de delliurar et gitar de la preso lo dit don Jayme per XV mil florins dels quals cascu havia haver V mil pero que la un dehia que nols volia car mes amava estar a cosiment de don Jayme com fos fora laltre axi matex no fehia gran dificultat en haver los mas lo terç volia tota sa part pero que dehie que en cas que lo segon no volgues que ell partiria ab ell pero que dix la dita comtessa que ere obs que ell testimoni sen anas et que digues a la duquessa de Berri com aquest tracte ere en ferm et que la pregas que axi com sere offerta pagar et de fet havia feta fer dita o posats en loch segur XII mil escuts per a un hom qui dehia que delliuraria lo dit don Jayme ab arts el portaria lla on la dita duquessa era que ara volgues bestraure aquests V mil o VI mil florins et quels fes portar en Portogal car ella dita comtessa havia fet tal peu en Portogal que lo fet venria a bona perfeccio et que la dita duquessa trametes los dits VI mil florins a Portogal per algun frances de qui fias et ell testimoni que sen ana ab ell.

Item dix la dita comtessa a ell testimoni Veus mossen Diego com va be que la infanta done an Berenguer Despes que tramet CCC florins dels quals li ha ja donats cent et a Pere Miro qui es anat en Portogal ha donat sino un plat et una escudella qui poden pasar de tres en quatre marchs et a vos qui havets anar tan luny done fort poch. E ell testimoni dix Senyora et on lo tramet la infanta an Berenguer Despes et la dita com-

tessa respos nou se be car jo nom gos gayre descobrir a ella pero parme quel tramete en França als duchs et a altres grans senyors.

Seguis apres que fetes et dites totes aquestes coses ell testimoni pres comiat de la dita comtessa et anasen a Barchinona on troba lo dit Bernat Marti quil aculli ab gran plaer et dixli com ell havia lo proces et de fet lo mena a casa de mossen Pere Barutell et muntal en una cambra de la dita casa on la muller del dit mossen Pere estava parida et aqui lo dit Bernat Marti tragué de un cofre lo proces que les dites comtessa et infanta volien que ell testimoni portas a les parts et persones que dit ha damont present lo dit mossen Pere et sa muller et ell testimoni et estenerenlo per la cambra et lo dit Bernat Marti mostrant un loch o espay de les cartes o pergami en que lo dit proces es escrit on no havia res scrit dix aci fall larbre que nol havem pero jol cerque em pens quel trobare et aço fet tornal estojar en lo cofre. E a cap de quasque tres hores aquell dia matex estants ell testimoni et lo dit Bernat Marti ab lo dit mossen Pere Barutell en la dita casa vench alli lo dit frare prehicador qui solia tenir lo dit proces apellat frare Nadal et aqui estants tots quatre lo dit Bernat Marti torna traure del dit cofre lo dit proces et estenerenlo et apres daço estojat lo dit proces los dits Bernat Marti et frare et ell testimoni sen muntaren es apartaren en una altra cambreta alt et estants axi tots tres et lo dit frare Nadal dix semblants paraules Nom se aço que es car jo conech et trob per ma art que

aquest fet es descubert. E ell testimoni dix en quina art ho conexets dix lo dit frare en estrologia hoc et en nigromancia dix lo dit Bernat Marti et ladonchs ell testimoni dix com se poria fer que fos descubert si tant es vosaltres matexes ho havets haver descubert que per mi nengu nou sab. E haut aquest rahonament los dits mossen Pere Barutell et frare Nadal et Bernat Marti se apartaren en una casa o cambra et estigueren una bona estona no sab ell testimoni que feren ne digueren empero parech que ells fossen de acord de no donar lo proces a ell testimoni et estigueren axi dos dies et ell testimoni veent aquesta manera dix al dit Bernat Marti que si li volie donar lo dit proces si no que ell sen irie et ladonchs lo dit Bernat Marti lo mena a la sua posada matexa on dormien lo dit Bernat et ell testimoni et donali lo dit proces et altres scriptures et com ell testimoni les tench en ses besaces parti de Barchinona et tench son cami devers Ripol on consegui lendema que fou partit de Barchinona et daqui anasen a Sent Johan ças Abadesses et aqui lo dit Bernat Marti lo consegui et aqui estigueren tres o quatre dies et dalli anaren abdosos a Bestragua on estigueren ab mossen Berenguer Barutell de qui es lo dit loch aquell dia quey arribaren et lendema fins que foren dinats et daqui partint anarensen abdosos a Besalu et de aqui lo dit Bernat Marti se parti dell testimoni et tornassen vers Ripoll creent que ell testimoni sen anas vers Figueres per fer lo viatge empres et ell testimoni venchsen a Montblanch on ladonchs ere lo Senyor Rey et donali o li mostra lo dit proces et les altres

scriptures que havie haudes de les dites comtessa et infanta et Bernat Marti et li dix les coses que li havien manat dir et fer et tractar.

Fuit sibi lectum et perseveravit.

—

Die secunda marcii anno a nativitate Domini M CCCCXV in dicta civitate Valencie dictus honorabilis Petrus Ram nomine et mandato predictis processit ad interrogandum delatum et testem inmediate sequentem.

Bernardus Martini presbiter de domo inclite infantisse Isabelis de Aragone deponens in facto proprio et ut testis in alieno productus juratus et interrogatus dicere veritatem quam sciat super predictis et infrascriptis et aliis de quibus interrogatur.

Dix que apres que la declaracio fou feta del regne et lo Senyor Rey fou vengut a Barchinona on arriba devers festa de Sent Andreu daquell matex any que la dita declaracio se feu. En lo pascor del aprop seguent any ell deposant estant en la dita ciutat entra en privadesa de un hom castella apellat Diego Roiç lo qual se dehia que era cavaller et esser en privadesa vengueren en rahonaments de profecies en special de les

profecies de frare Anselm renegat et lo dit Diego Roiç en los rahonaments que havien mostraves molt favorable en vers don Jayme ladonchs comte Durgell del fet del regne et sobre aço ell deposant veent lo parlar axi favorablement vers lo dit don Jayme dixli veyats Senyor vos sou castella et segons he hoyt sou de casa del Rey et jo hoy dir que castellans et altres hic van per part del dit Senyor Rey espiant et assajant darrere los servidors de don Jayme sils porien penre en qualque cosa et no volria que vos me anassets entorn per traurem a barrera car vos noy guanyariets res et jo per ventura haurian dan. E lo dit Diego Roiç dix que a ell deposant no calia dubtar de allo ne que ell fos aqui per espia car solament hi ere per la honor et profit de don Jayme et que si ell deposant se volie ab ço que ell dit Diego li dirie porien avisar don Jayme de moltes coses de que li seguirie profit et porie fugir a molts sinistres que li devien venir segons les dites profecies et ladonchs ell deposant dix al dit Diego Roiç si ell dit Diego scriuria del avisament de les dites profecies al dit don Jayme et lo dit Diego dix que hoc volenters lin scriurie de tot ab que ell deposant scrivis la letra et de fet lo dit Diego Roiç feu una letra al dit don Jayme la qual scrivi ell deposant et feuli scriure quaranta dos o quaranta tres versos o parells de versos de les dites profecies de frare Anselm et a cap de alguns dies que lo dit Diego Roiç hac tramesa la dita letra lo dit don Jayme feu una letra a ell deposant quax responsiva de la dessus dita en la qual feuia saber a ell deposant que faes ab lo cavaller pobre dientho del dit Diego Roiç

que li declaras certs passos de versos de les dites profecies los quals foren en la dita letra expressats et de fet lo dit Diego Roiç feu certes declaracions sobre los passos que li havien demanats ab la dita letra et ell deposant et lo dit Diego en una letra que feren trameteren les dites declaracions al dit don Jayme et en aço entre lo anar et venir de les dites letres et tardes de respondre lo dit don Jayme se fou alçat contra lo Senyor Rey et a cap de qualsque V setmanes que la dita darrera letra hageren feta lo dit Senyor Rey parti de Barchinona et ana a Balaguer per assetiar lo dit don Jayme et la jornada que lo dit Senyor Rey parti de Barchinona lo dit Diego Roiç et sa muller aempraren ell deposant quels prestas una haqua que havia solament dos dies et ell deposant per la gran amistat que presumia haver ab ell dit Diego la lus presta et ells la sen menaren en tal punt que encara no la li han tornada ni pagada sino X florins jatsie a ell deposant ne donassen altres homens XL si lals hagues volguda vendre.

Segui que apres que lo Senyor Rey hac pres et haut a sa ma lo dit don Jayme et fou en la ciutat de Leyda la infanta dona Isabel Darago qui es muller del dit don Jayme la qual axi matex ere en Leyda trames per ell deposant qui ere en Barchinona et ell deposant apres que sobre aço hac haudes dos o tres letres del artiaqua Barutell qui per part de la dita infanta lin scrivia ana a Leyda on arriba pres la festa de Aninou et ja lo dit don Jayme ere en Castella. E fou en la di-

ta ciutat axi matex lo dit Diego Roiç lo qual ell deposant afronta ab la dita Infanta et soven parlava lo dit Diego ab ella de et sobre les dites profecies et donavali a entendre que lo dit don Jayme exiria de la preso et que encara prosperaria et moltes altres coses li dehia les quals a present no recorden a ell deposant mes bes pense que recorderien a la infanta et al dit Artiaqua et a mossen Andreu Barutell davant los quals ho dehie.

Apres de aço la dita Infanta dix a ell deposant que covenie que ell deposant anas per ella al Papa et al almoyner et al cardenal de Sent Jordi et a alguns altres curials del Papa sobre aço que supplicas al dit nostre Sant Pare per part della que pregas lo Senyor Rey que degues delliurar de la preso don Jayme son marit o si nol volie delliurar que almenys prometes que ella estigues presa ab ell et que no volgues separar son matrimoni et axi matex que aempras lo dit nostre Sant Pare que li faes socors pera son viure et que pregas lo Rey que li assignas sa provisio per raho de son dot en cas que no prometes que ella estigues presa ab lo dit don Jayme et que de aço parlas ab los dits cardenal et almoyner que volguessen endreçar ell deposant en les dites coses et li ajudassen a supplicar lo Papa. E de fet per aquesta raho ell deposant parti de Leyda et ana a Tortosa on lo Papa ere ladonchs et estech per alguns dies et torna a la dita Infanta la qual troba a Alcarraç que sen anava a Çaragoça et del dit loch la dita Infanta lo feu tornar al Papa et estech per la dita

raho ell deposant entre dues vegades ben LX a LXX dies et com vench en la quaresma prop passada ell deposant fou a Çaragoça on la dita infanta era et tantost que lo dit Diego Roiç sabe que ell deposant ere vengut vench a casa de la dita infanta et ab ell deposant ensemps continua la dita casa et tot jorn parlava de profecies ab la dita infanta et ab lartiaqua de mar apellat Barutell damont dit et ab mossen Andreu Barutell son frare et ab ell deposant.

Avench se que en lo mes de abril apres seguent en la ciutat de Çaragoça damont dita fou vengut un embaxador del emperador de Alamanya al Senyor Rey qui ere aqui et com la comtessa mare del dit don Jayme qui axi matex ere en Çaragoça ho sabe trames a dir a la dita infanta que aqui era vengut un embaxador del emperador Dalamanya al Senyor Rey et que ella hauria per bo que hi trametessen qualque persona per part dabdues et quel pregas que de part del dit emperador degues pregar lo Senyor Rey que volgues soltar et jaquir anar de la preso lo dit don Jayme et que li restituis ço que li havia levat apres. E la dita infanta hac aço per bo et de fet mana a ell deposant que sobre aquesta materia anas parlar ab lo dit embaxador et ell deposant ab lo dit Diego Roiç hi ana et li dix ço que la dita infanta et la dita comtessa havien acordat que li digues jatsie que ell daço no parlas ab la comtessa com hagues gran temps que nos fos parlat ab ella et ço que dix ell deposant al dit embaxador fou que les dites infanta et comtessa lo pregaven que ell

de part del emperador pregas lo Senyor Rey que degues relaxar de la preso lo dit don Jayme et que li restituis ço del seu o que li havia pres. E lo dit embaxador li respos que ell ere trames per lo major Senyor de christians et per lo major fet de christians et que de aço no li ere estat donat carrech per lemperador et que ultra axo ell sabie be que lo dit don Jayme ere molt ingrat al Senyor Rey et que si ell li parlas de sos afers dubtava que los fets perque ere trames non valguessen menys empero dix lo dit embaxador que per honor del marques de Montfferrat et delles com ell sen deurie anar lus ho farie saber et si li volien donar letres per al emperador que les portaria volenter o si volien trametre algun hom qui sen anas ab ell en cas que ell hi fos abans lo speraria a Narbona en cert hostal certs dies o si lom que elles trametrien hi ere abans quel esperas certs dies et irien sen abdosos et ell endreçar lo hie en tot ço que pogues qui fos honor de don Jayme. E aquesta resposta ell deposant referi a la dita infanta la qual infanta dix a ell deposant que ho anas dir a la dita comtessa et de fet ell deposant ab lo dit Diego lin ana dir et apres de aço les dites infanta et comtessa delliberaren que de fet trametessen un hom al dit emperador per supplicar lo que degues fer embaxada al Senyor Rey et pregarlo que jaquis anar de la preso lo dit don Jayme e que li tornas la terra que li havia presa et la dita infanta entenia et volia quey anas En Berenguer Despes et la dita comtessa ere de intencio que lo dit En Berenguer Despes no anas per ço com ere noble hom et no porie anar

sens algun estat et daltra part que segons parer de la dita comtessa lo dit Berenguer Despes no ere hom bell parler ne tal quey sabes donar cap axi que apres moltes rahons o parlaments fou acordat entre les dites infanta et comtessa que al dit emperador et al marques de Montferrat anas lo dit Diego Ruiz et en aço donaren manera los dits Artiaqua et mossen Andreu Barutell et ell deposant los quals ell deposant havia pregats que faèssen per guisa quey anas a instancia del dit Diego et lo dit Diego matex los ne prega.

Apres de aço seguis que per ço com lo dit embaxador en lo rahonament que ell deposant havia haut ab ell segons damont ha recitat li havia dit que si ell no dubtas que al Senyor Rey fos gran per la ingratitud que havia ab don Jayme ell fore anat fer reverencia a les dites Senyores pero que si elles volien que parlas ab elles que elegissen loch et manera on et com poguessen parlar car ell ere prest de anarhi et per ço com la dita infanta dix que ella noy parlaria mas que la dita comtessa hi parlas fou empres migançant ell deposant que dix la comtessa fos a la esgleya dels frarers menors de Çaragoça on lo dit embaxador venia soven hoyr missa et aqui per via de qui sencontra per ventura que parlassen et que per ço com ell dit embaxador venia de les parts de Lombardia que la dita comtessa lo demanas del estament de son frare lo marques de Montferrat et despuys entrats en noves que li parlas del als. E de fet la dita comtessa un mati vench a la dita esgleya de frares menors et lo dit embaxador

axi matex et forenhi ell deposant et lo dit Diego Roiç ab ells et de fet parlaren la dita comtessa et lo dit embaxador en una capella qui es detras laltar major et com hageren començat parlar los dits comtessa et embaxador veents que ells per raho de lur lengua se entenien assats com lo dit embaxador se digues que es de un loch del marques de Montferrat germa de la dita comtessa digeren a ell deposant qui ere en lur rahonament a fi que si la dita comtessa no entenes lo dit embaxador que ell deposant parlant lati lo entenes et ho referis a la dita comtessa que sen anas et de fet ell deposant se parti dells que no hoy res als de lurs rahonaments sino com la dita comtessa comença de explicar ses misseries et de sa nora la infanta et de ses filles della dita comtessa plorant et ell deposant haut lo comiat damont dit dells anassen ab lo dit Diego Roiç ensemps.

E apres que aquest rahonament fou estat et segons damont ha dit fou delliberat que lo dit Diego Roiç anas als dits emperador et marques de Montferrat per les rahons damont dites et encara per ço com lo dit Diego Roiç dehie que ell rahonaria et al emperador et al marques los fets que necessariament deurien fer segons les profecies que ell sabie de fet fou mes en pratica que lo dit Diego hagues ab que partis et anas pero abans que anas o partis sobre lo rahonament que ell deposant havie dit al embaxador que lo dit Diego fehie de les profecies lo dit embaxador dix a ell deposant que pus ell dit embaxador sen havia anar faes per

amor dell que hagues trellat de les dites profecies car lemperador hi trobaria plaer et ell deposant dixli que no lin calie trellat car loriginal de les dites profecies sen irie ab ell dit embaxador et aço dix ell deposant per lo dit Diego Roiç qui ultra les dites profecies del dit frare Anselm se felhie gran enterpretador et sabidor de moltes altres profecies axi de Merli com daltres les quals recitava en castella en donava trellat a ell deposant en castella et catala. E dit aço per ell deposant lo dit embaxador del emperador fou content et de fet ell deposant afronta lo dit Diego Roiç ab lo dit embaxador del emperador a fi quel conegues et lo dit Diego Roiç havia ja volgut que ell deposant demanas al dit embaxador si lemperador entenia en profecies et ell deposant li ho havia demanat abans quels afrontas et lembaxador li havia dit que hoc et que tenia de bons estrolechs.

Apres de totes aquestes coses en lo mes de maig prop passat estants en la dita ciutat de Çaragoça lo dit embaxador del emperador dix a ell deposant que si les dites comtessa et infanta volien trametre algun hom al emperador que fessen que fos prest car ell devie esser espatxat fort breu et que lo dit hom qui deurie anar sen anas a Narbona et quel esperas en lo loch damont dit o que ell li esperaria segons damont se conte.

Sobre aço les dites comtessa et infanta volgueren que lo dit Diego Roiç partis per anar al emperador et

al marques de Montferrat et donarenli per a son despens LXX florins et ja en la quaresma prop passada a tracte del deposant la dita infanta li havia donats XI florins per amor de Deu car ell dit Diego ere aqui tot jorn et la consolava et li dehie tot lo mon de bones paraules et que encara haurie molt de be referintse totstemps a profecies et axi ell continuava aqui en la casa de la dita infanta menjant et bevent palesament. E donats los dits LXX florins donarenli axi matex letres de creença per al marques de Montferrat et donarenli mes empremtes de lurs sagells per ço que com fos ab lo marques de Montferrat lo dit marques qui sabia la manera del scriure al dit emperador faes fer les letres que serien mester e que les sagellassen ab les dites emprentes donarenli mes avant un memorial dels caps o partits que devia contenir la creença que lo dit Diego devia explicar lo qual memorial ell deposant scrivi et la un dels caps a vigares dell deposant ere aquest que com lo dit Diego serie lla ab los dits emperador et marques apres que hauria explicades les recomendacions a caseu segons se pertanyia et les hauria escusades ab lo dit marques de aço com no li havien scrit fins lavors et mes hauria explicades a abdosos les miseries aflanys et tribulacio en que eren posades fes per manera que lo dit emperador scrivis letres de prechs al Senyor Rey que volgues delliurar o soltar de la preso lo dit don Jayme et que degues ben tractar elles et restituir ço del lur o donar lus cosa de que poguessen viure et que lo dit Diego fes per manera que aquestes letres venguessen tantost et que ell romangues lla per

ço que si les dites letres no obraven faes fer ço que laltre cap del memorial contenia ço es que lemperador trametes embaxada al Senyor Rey et que la dita embaxada passas per Anglaterra et fes per guisa que ab ella vengues axi matex embaxada del Rey Danglaterra et que pregassen lo dit Senyor Rey que jaquis anar de la preso don Jayme. Laltra cap era que si lo Senyor Rey no volie fer que anassen a la Reyna de Castella et que fessen per manera que ella pregas lo dit Senyor Rey quel jaquis anar et laltra era que com lo dit Senyor Rey nol volgues jaquir que ladonchs fessen per manera que la dita Reyna de Castella prengues a sa ma lo dit don Jayme per ço que aquells quil tenien per lo Senyor Rey nol poguessen matar ni mal tractar com se digues per alguns quel volien auciure o maltractar perque no visques gayre. Contenie mes lo dit memorial que los embaxadors et letres que veurien fessen per manera que lo plet o proces que menasen a dona Elionor filla de la dita comtessa et sor del dit don Jayme fos relaxat et que li jaquissen ço del seu. Mes avant havia en lo dit memorial diverses noms estranys los quals lo dit Diego Roiç atribuie un al Papa altre al Intrus altre al emperador altres a certs reys et altres persones dient que aquells noms eren en les profecies que ell recitava et que eren apropiats als dits senyors et altres persones segons les coses o actes que les dites profecies dehien que devien fer et aquests noms jaqui lo dit Diego Roiç per ço que si scrivis alguna cosa dels Senyor et persones qui per aquells noms eren designats les dites comtessa et infanta ho entenessen et

que altres nou poguessen entendre. E ab aquestes coses lo dit Diego Roiç pres comiat de les dites senyores per anar als dits emperador et marques. Mes abans de aço apres empero que fou acordat que lo dit Diego Roiz anas lo dit Diego feu son esforç en poder que hagues les allegations que los doctors et juristes abans de la declaracio havien fetes sobre lo dret que lo dit don Jayme pretenie haver en lo regne et que les senportas et la infanta ne la comtessa no ho volien dient que no serie bona cosa que estant lo dit don Jayme pres algu se curas de demanar lo regne per ell car com lo Rey no hagues en cor de ferlo auciure a ma de allo per ventura ho faria fer et elles amaven mes que estigues pres et visques que no que moris et que no hagues algun reveniment. E lo dit Diego dehie que no curassen de allo mas que ho jaquissen a son carrech car a present no curarien del regne ne ell no ho volie per allo sino que lemperador et los altres veent allo fossen pus inclinats a escriure et a fer les embaxades damont dites. E axi matex com lo cas ho requerrie apres que venguessen pus volenterosos en fer ço que les profecies contenien en tant que encara la infanta forçada per lo colorat parlar del dit Diego Roiç abans que partis lo dit Diego trames lo seu comprador an Taranau juriste que li trametes le dites allegations car ell les devia tenir et dix la dita infanta al dit seu comprador que en cas que lo dit En Taranau li donas les dites allegations que les donas a aquells que trobaria en lo cami com tornas et les hi demanarien dientho la dita infanta del dit Diego Roiç et dell deposant.

E fetes totes aquestes coses a XXIV dies del dit mes de maig lo dit Diego Roiç cavalcava un roci que hac comprat de partida dels dits LXX florins et ab un macip castella a peu lo qual a vigares dell deposant ha nom Alfonso Ximeniç et ell deposant partiren de Çaragoça et anarensen jaure a la Natga et al dit loch de la Natga encontraren lo dit comprador de la infanta apellat Pereto del Prat lo qual los dix que lo dit En Taranau dehia que no tenie les dites allegacions car ja sen ere desexit com vengue de Barchinona tantost hue la declaracio del Rey fou feta et lo dit Diego Roiz no hac plaer com no los hac. E de fet dona carrech a ell deposant et ja quel ne havia donat a les dites infanta e comtessa que una vegada fessen per manera que haguessen les dites allegacions car ell dix que sen menava lo dit Alfonso Ximenez per ço com havie estat lonch temps ab ell et quen podie be far et com serie lla on anava poria scriure per ell a elles et elles per aquell porienli trametre les dites allegacions en cas que les hagues mester els ho fes saber per menar a millor conclusio los fets perque anava.

E lendema partiren de la Natga et anarensen al monestir de Sixena et aqui ell deposant dona una letra de la dita comtessa a dona Isabel sa filla et una altra de la dita infanta et la letra de la dita comtessa contenia que acullissen be a ells et que la dita dona Isabel mostras al dit Diego Roiz la nat. . . . de don Jayme que ella tenia en scrits en una caxa car ell la volia

veure no sab ell deposant perque et axi matex li mostras algunes profecies que tenia de frare Johan de Roquatallada et de fet la dita dona Isabel li ho mostra tot et lo dit Diego Roiç hi fehie algunes gloses o interpretacions. Aquell dia matex ell deposant et lo dit Diego ab lo macip de peu sen anaren dormir a Rafals et de aqui lendema que ere vespre de cinquagesma anarense dinar a Balaguer et aqui ell deposant parla ab lo dit En Taranau de les dites allegacions et com lo dit Diego Roiç ere trames per les dites comtessa et infanta al emperador et al marques de Montferrat per tractar et fer per manera que o ab letres o missatgeries don Jayme fos delliurat de la preso axi matex parla ell deposant al dit En Taranau per part de la dita infanta de CC florins que li eren deguts en Balaguer per mossen Johan Cortit los quals CC florins volie la dita infanta que fossen distribuits per menut en certes coses en Balaguer. Al fet de les allegacions lo dit En Taranau respos que no les havie car tantost que la declaracio fou feta et ell fou vengut de Barchinona on ere com la dita declaracio se feu sere desexit de les dites allegacions et parlant de aquestes coses cavalcaren defora Balaguer que lo dit En Taranau anava a veure bestiar seu et anat un bon troç lo dit Diego ell deposant et lo dit macip sen anaren a un castell de mossen Guerau Dardevol apellat Pradell et dormiren aqui aquella nit et aqui estigueren lo jorn de Cinquagesma ab lo dit mossen Guerau Dardevol al qual ell deposant dona una letra de creença de la dita infanta et la creença de la dita letra era sobre aço que la dita infanta

pregava al dit mossen Guerau que la anas servir axi com havia acostumat et axi matex que fes per manera ab la senyora Dorchau sa germana del dit mossen Guerau que la anas servir segons havia acostumat et segons li havia promes. E es ver que ell deposant dix al dit mossen Guerau lo viatge que lo dit Diego Roiz devia fer et perque anava segons damont ha dit. E lo diluns partiren daqui et anarensen dormir a un loch qui es en la conqua Dorchau apellat Isona et de aqui ell deposant per un seu macip trames a la dita Senyora Dorchau una letra del dit mossen Guerau Dardevol sobre aço que la infanta volia et una que ell deposant lin feu de sa part faentli saber com ell deposant ere en Isona et que li portaria una letra de la infanta ab creença pero que per ço com li havien dit que ella no era gayre contenta dell deposant noy ere volgut anar mas que si ella plahie quey anas ell deposant hi irie Seguis aquell vespre si be de Isona a Conques on la dita senyora ere no ha gayre ell deposantt no cobra lo missatge et lendema que fou dimarts ell deposant ab lo dit Diego Roiç el seu macip partiren de Isona et anaren a Abella on lo dit Diego Roiz et son macip vegeren et axi com hagueren begut et foren defora lo loch que sen anaren lo missatge o macip que ell deposant havia trames a la dita senyora Dorchau fou ates et la dita senyora febiali saber que li plahie que ell deposant anas a ella et ell deposant pus alli fou noy volch tornar faent compte que tornant de la Seu Durgell on anava per la dita infanta passaria per ella et de fet continuant son cami anarense dinar

a Organya et daqui anaren a dormir la nit a la Seu Durgell et lendema lo dit Diego Roiz ab son macip sen anaren lur cami per al emperador segons es dit damont et ell deposant romas en lo dit loch de la Seu per donar una letra de creença de la infanta al bisbe Durgell qui ere alli et altra a mossen Francesch de Vilanova son nebot et la creença ere sobre aço que la infanta lo aemprava que la volgues soccorrer de alguna quantitat de diners perque pogues seguir lo Senyor Rey qui ladonchs se dehia que devia partir de Çaragoça et per ço com lo dit bisbe ere malalt nol poch veure ans li covench explicar la dita creença al dit mossen Francesch et al secretari del dit bisbe et finalment hac resposta et negativa de socors et en laltre dia que fou dijous ell deposant se parti de la Seu et passa per la dita Senyora Dorchau per parlarli de ço que la infanta volia que la anas servir et daqui torna per lo dit mossen Guerau Dardevol et daqui sen ana a Çaragoça on arriba lo vespre de la festa de Corpus Christi et feu relacio a la dita Senyora infanta de ço per quel havia trames.

Seguis que en lo mes de juny prop passat lo Senyor Rey parti de Çaragoça et vench a Morella et la dita senyora infanta vench per lo riu avall fins a Amposta et ell deposant venchsen per terra ab les besties fins a Amposta et daqui la dita infanta ana a Sent Matheu et ell deposant ab ella et estigueren aqui alguns dies et fou aqui dit per quis que fos a la dita infanta que alli en Sent Matheu havia un frare menor qui ere de

Proença et ere de casa del Papa lo qual frare menor ere gran estrolech et sentenie molt en profecies et axi matex en una art que dien geumencia la qual art no ere dampnada ans Sent Tomas la aprovava et que ab lo dit frare menor poria molt saber dels affers de don Jayme a que devien venir et un frare prehicador apellat frare Francesch Nadal qui axi matex ere en Sent Matheu dix a la dita infanta que ell li ordonaria punts que li demanarien et de fet los feu et ab aquells parla ab lo dit frare menor et entre les altres coses de que demana la dita infanta al dit frare que sabes que la dita art de geumencia ço es si lo dit don Jayme exiria de la preso et per quina manera et si per grat ço es que lo Senyor Rey lo jaquis anar o per art o tracte dalgu o per violencia segons que aço se conte pus larch en lo dit memorial scrit de ma del dit frare Francesch Nadal al qual se refer empero per be que la dita infanta pregas lo dit frare menor no volch res fer ne dir en les dites coses axi que lo memorial romas en poder dell deposant el deuen haver trobat entre ses scriptures.

Apres de aço la dita senyora Infanta parti de Sent Matheu et anasen a Morella on lo Senyor Rey ere et aqui un jorn del mes de juliol prop passat la senyora Infanta dix a ell deposant que ell havia a venir en Valencia per ço que li amenas un hom al qual dien Johan de Calathahiu et que en tot cas fes que vengues ab ell et de fet ell deposant vench de Morella a Valencia et cerca et troba lo dit Johan de Calatahiu al qual dix

com la senyora Infanta lo pregava que anas a ella. E lo dit Johan dix ques maravellava la dita infanta per quel volie sil volie per scriure o perque et de fet se feu quencom de volerhi anar pero a la fi ell si acorda de anar. Mas dix que si anava covenrie que anassen de nits car a ell havien fet proces de absencia et havia dubte qué si ere vist ne conegut que no fos pres et maltractat et que haurien a partir tal hora que de nits abans de jorn haguessen passat Nules. E stant ells en aquest acord lo dit Johan de Calatahiu estech alguns dies metent en alguna ordenança en sa casa secretament et axi estant mossen Bernat de Fortia ab la sua galea fou vengut al Grau de la mar de Valencia al qual mossen Bernat ell deposant ana et recitali com et perque ere vengut aqui et com lo dit Johan de Calatahiu lo qual el deposant sen devia menar havia dubte de anar per terra per quel prega de part de la dita infanta quel volgues levar en la galea et quel menas on pus amont pogues perque pogues exir o venir a Sent Matheu et de fet lo dit mossen Bernat leva lo dit Johan de Calathahiu ell deposant dix al dit Johan que ell deposant speraria a Sent Matheu a casa den Mathamoros et axi que sen vengues aqui et aço fet ell deposant parti de Valencia et anasen a Sent Matheu et spera aqui uns quatre o cinch dies et veent que lo dit Johan no venia et per ço que hac hoyt dir que lo dit mossen Bernat de Fortia havia presa una galiota de moros en encalçava una altra imagina que per ventura lo dit Johan serie estat torbat per allo acorda de partir de Sent Matheu et anassen a Morella pero abans que partis dix

al dit En Matamoros que si tal hom hi venia dientho del dit Johan de Calathaju que li digues com ell deposant lo havia sperat aqui quatre o cinch jorns et axi que ell que ho trametes a dir a la senyora Infanta et ella trametria li besties. E de fet aço dit ell deposant parti de Sent Matheu et sen ana a Morella et feu relacio a la dita senyora Infanta com havia trobat lo dit Johan de Calataju et com sere recullit en la galea de mossen Bernat de Fortia et devia venir a Sent Matheu et aço que ell deposant havia dit an Matamoros sobre lo dit Johan en cas que hi vengues empero Senyora dix ell deposant a la dita infanta lo dit Johan de Calathaju diu ques maravella com es que vos ara lo demanau com posat que ell fos estat en Balaguer molt de temps james hac noticia ni privadesa ab vos no sab sil voleu per scriure o perque. E ladonchs la dita infanta mes mans a una bossa en la qual porta o evangelis o no sab que et sobre aquella bossa ella feu jurar a ell deposant que no digues res a algu de ço que ella li dirie et ell deposant ho jura. E ladonchs la dita infanta li dix com lo senyor don Jayme son marit per escusa de un si que la dita comtessa sa mare li havia trames a dir ques lavas les cames en ques dehia que havie rampa o no se quin altre mal havia trames a dir a la dita comtessa que fes per manera que li hagues del vi de Calathaju per a les cames et segons dix la dita infanta la dita comtessa havia dit a ella que segons Johan de la Cambra li havia dit que havia portat lo memorial del dit vi de Calathaju lo dit vi ere aço que segons lo dit don Jayme ere cert lo dit Johan

de Calathaju sabia fer un vi que aquells qui daquell vi beurien se adormirien tan fort que de un o de dos dies nos porien despertar pero que non havien altre mal apres ques despertaven et que per aquesta raho ella volie lo dit vi quen trametessen al dit don Jayme per quen poguessen donar a aquells quil guardaven et que lo capella Mir qui ladonchs ere vengut della on lo dit don Jayme estava pres sabie la manera com se podie nes devia donar a aquells qui guardaven lo dit don Jayme et que per aquesta raho ella dita infanta volia lo dit Johan de Calathaju et aço dit la dita infanta dix a ell deposant semblants paraules in efectu Ara via pugats vos dinar que mes ni trobarets que non hic jaquis et com Senyora dix ell deposant per qui ho volets dir. E la dita infanta dix sapiats que damont trobarets mossen Diego qui es vengut del emperador et del marques dientho del dit Diego Roiz car lo dit Diego Roiz se dehia esser cavaller et ell deposant hac ne gran plaer com hagues lo dit Diego Roiç per singular amich et dix a la dita infanta e donchs senyora que ha fet ni que ha portat. Dix la dita infanta ell ha donat bon recapte et ha portades letres del emperador et del marques et hi deu tornar fort prest et havem desijat vos molt sobre aço que covenra vos anets prestament un poch per haver certes scriptures que ell sen haura a portar et ell deposant dix a la dita infanta et donchs Senyora creu que aço den Johan de Calathaju be ho pore dir a mossen Diego dientho del dit Diego Roiç et la dita infanta dix no es ma intencio que axo celets a mossen Diego car de altres coses pus secretes et estre-

tes fiam dell. E de fet ell deposant seu puja alt en la casa on menjaren en la posada de la dita infanta et troba aqui lo dit Diego Roiç quis dinava ab los altres et ferense gran festa et com tots foren dinats et levats de taula estant ell deposant ab lo dit Diego Roiç acostas a ells dos lartiaqua de la mar damont dit et toquant se un poch al capcro quax per via descarn dix a ell deposant mossenyor et donchs reebreume un benifet a Sancta Maria de la mar et aço dit per lo dit artiaqua ell deposant estech tot entre si matex imaginant que volie dir allo et ladonchs lo dit Diego Roiç dix a ell deposant albixera vos deman dix ell deposant et de que dix lo dit Diego no curets daxo donatsme vos albixera. Dix ell deposant parlaume de donar vos ço queus vullats digats me perque et ladonchs lo dit Diego dix sapiats mossen Bernat que estant jo ab lemperador viu que moltes gents axi prelats com barons et altres persones axi ecclesiastiques com seculars supplicaven per prelatures et altres beneficis ecclesiastichs al dit emperador et que ell dit Diego Roiç veent aço havia demanat que era allo et perques fehia et que li ere estat dit que costuma ere de cascun emperador novell que podia donar en cascun regne certes prelatures et certs beneficis o dignitats en los seus et que per aquesta raho ell dit Diego Roiç havia sopplicat al marques de Montferrat que supplicas lo dit emperador que donas lo bisbat de Leyda al dir artiaqua Barutell et los benefis que lo dit artiaqua havia a ell deposant et que de fet lo dit marques havia supplicat al emperador per lo dit artiaqua dient qne ere cosingerma de la infanta

et axi matex quo ell deposant et que lemperador sobre aço que li dehien quel artiaqua ere cosingerma de la infanta havia demanat si ere legitim et que li havien dit que hoc et ladonchs lo dit emperador havia dit siy havia major dignitat et que li havien dit que hoc larquebisbat de Çaragoça et que de fet lemperador havia donat larquebisbat de Çaragoça al dit artiaqua et los artiaconats et altres benifets de aquell a ell deposant et que aço havia fet fer segons dix ell dit Diego Roiç per los plaers et honor que lo dit artiaqua et ell deposant li havien fets.

E haut aquest rahonament lo dit artiaqua et lo dit Diego Roiç et ell deposant devallaren a la cambra de la infanta la qual apres que hagueren algun poch parlat dix al dit Diego Roiç et a ell deposant que anassen a la dita comtessa et que li diguessen si li plaurie que ella anas a sa posada lendema o que ella vengues a la della dita infanta per parlar de la manera de la anada que ell deposant devia fer per haver les criptures que lo dit Diego Roiç sen devia portar al emperador et al marques qui les demanaven et ell deposant e lo dit Diego Roiç hi anaren aquell vespre lo qual dia a vigares dell deposant era dijous anaren a la posada de la dita comtessa et diguerenli ço que la dita infanta los havia dit la qual comtessa lus dix que mes valia que ella anas a la posada de la dita infanta et iria veura la Reyna dona Margarita et jaquiria ses filles ab ell et despuys puyarsenhie en la posada de la dita infanta et parlarien ço que a parlar haguessen et dix que

de fet ella hi irie lendema que ere divenres et a vigares dell deposant ere festa de Sent Lorenç et lendema la dita comtesa fou destemprada segons digueren et no vench a la posada de la dita infanta mas es vigares a ell deposant que aquell dia de divenres lo dit Johan de Calatahiu trames un missatge a la dita infanta dient com ell ere a Sent Matheu et que li trametes besties et de fet la dita infanta li trames una mula et un escuder del artiaqua apellat Johan cavalcant en un roci quel acompanyas et partiren lo dissabte mati a vigares dell deposant de Morella. E aquell matex dissabte la dita comtessa vench a la posada de la Reyna Margarita qui ere prop aquella de la dita infanta et jaqui ab la dita Reyna ses filles et despuys munta en la posada de la dita infanta et aqui les dites comtessa et infanta ab lo dit artiaqua de la Mar apellat Barutell et ab lo dit Diego Roiç et ab ell deposant pujarensen en una cambreta de la posada de la dita infanta alt et aqui en la dita cambreta la dita comtessaa dix com ja sabien la relacio que lo dit Diego Roiç dientli ella mossen Diego havie feta et com segons aquella aparie quel emperador et son frare della lo marques volien haver les allegacions del dret que lo dit don Jayme pretenie haver en lo regne de Arago et que en aço haver no havien pogut donar recapte per ço com lo capella Marti dientho dell deposant noy ere estat qui conexie et sabie los savis et doctors quin devien tenir et que pus axi ere parie que deguessen fer par manera que ell deposant anas a Barchinona o lla on presumis que fessen et que les hagues en guisa et ma-

nera que pus axi les volien lemperador et son frare della lo marques que les poguessen haver jatse fos que ella estigues ab dubte per ço com si de les dites allegacions ne del dret que per aquelles se mostrava haver don Jayme en lo regne se fehie mencio alguna en lo concili aqui hauria embaxadors del Senyor Rey o com non hi hagues altres persones qui per ventura eren aqui spiant per lo Rey lin escriurien et porie esser que lo Rey farie maltractar son fill don Jayme en la preso et que daço ello estava ab congoxa et ultra axo entenie que com lemperador per raho del dret del regne hagues a donar favor a algu la amarie mes donar al Rey Luis qui ere son parent que a son fill hoc encara lo intrus Johan ne serie abans abans ab lo dit Rey Luis que ab don Jayme axi que ella no vehia que allo pogues profitar pero que en cas que les trobassen et lo dit Diego les sen portas serie obs que lemperador et lo marques los fessen veure secretament et regonexer solament per informarse del fet et que conegguessen que don Jayme faent lo que havie fet no havia tant errat com alguns pensaven considerat ço que los dits juristes li donaven a entendre ab les dites allegacions et per aço venguessen pus acordats a trametre embaxada et pregar per la delliurança del dit don Jayme dient mes la dita comtessa al dit Diego Roiz que sa intencio ere que ab lemperador no degues curar sino de fer fer embaxada et prechs que don Jayme isques de la preso et que ella amaria mes que lo dit don Jayme isques de la preso a ma del dit emperador que daltra persona del mon per ço quen estigues pus

pigat et dubtant que si daquiavant fehie res que no degues contra lo Rey que lemperador quil haurie fet delliurar no lin vengues contra. Aqui matex la dita infanta dix que en tot cas se guardassen de fer ho secret per ço que negun dan non pogues venir a son Senyor don Jayme car ella amaria mes que lo dit don Jayme estigues tostemps pres tant com ella visques o tant com a Deu plagues que si ab res que ells fessen ne tractassen lo encuntaven a la mort car de persona morta non esperava hom alguna consolacio et ella estava en speiança que lo Senyor Rey encara qualque dia lin penria pietat et lexar lo hie anar o permetie que ella estigues presa ab ell et sis vol nols donas sino escassament a menjar et a ella una cota de burell et via axi cascu dehia son parer. E lo dit Diego Roiç dix en efecte ço quis seguex Senyors jaquits axo a mi car jo se en que son romas ab lemperador et ab lo marques et sens tota falla en lo fet nos fara sino ço que deura et en la manera ques deu fer car los affers a venir han segons les profecies que jous he dites et declarades et jo he ja dit al emperador et al marques que deuen ells fer segons les profecies que jols he declarades en he parlat ab quatre estrolechs del emperador et de tot aço lemperador ha haut gran plaer. E dix mes lo dit Diego et que ab lemperador eren missatgers del Rey de França et del Rey Luis et de Johan los quals eren tots una cosa et que ell havia parlat ab ells et apres dix lo dit Diego vageus lo cor Senyores en les declaracions de les profecies 'que jous he fetes specialment a vos Senyora infanta en ço queus digui

a Leyda a vos et al capella Marti com fou vengut de Barchinona car tot sa a seguir axi. E les declaracions de profecies que lo dit Diego Roiz fehie et les coses que donava a entendre axi a les dites Senyores comtessa et infanta et e ell deposant com a altres molts tant com a ell deposant ne recorde et ja abans que lo Senyor Rey hagues assetiat Balaguer ne pres don Jayme havia dites a ell deposant et a molts son aquestes. Recorde a ell deposant signantment que estant en Leyda la dita infanta apres que don Jayme fou estat menat pres en Castella et ell deposant a gran requesta del dit Diego hac mes en privadesa de la dita senyora infanta lo dit Diego Roiç le dit Diego dix a la dita infanta et a ell deposant que estant ell dit Diego Roiç en lo seti que lo Senyor Rey tenia a Balaguer diverses vegades havia disputat de diverses profecies ab un gran hom de Castella que es daquests de Mendoça lo qual lo dit Diego dehia que era son parent es entenia molt en profecies et que abdosos segons aquelles se acordaven que los actes que lo Rey fehie et li succehien tenien lo dret camí de les profecies et que a la fi devien venir a mal cap et que per aquesta raho lo dit gran hom de Mendoça dehia que on millor et pus coloradament poria ell se quitaria del Senyor Rey et que sobre aquests fets de profecies don Johan de Luna qui algunes vegades ne havia hoyt com ell dit Diego et laltre de Mendoça ne parlaren sere volgut metre algunes vegades en sa privadesa e ell no li havia volgut res dir per ço com ere nebot del Papa. Dix mes lo dit Diego a la dita infanta et a ell deposant que apres que

don Jayme sere mes en poder del Senyor Rey ell dit Diego al exint del seti volch veure lo dit don Jayme per veure si la disposicio de la sua persona et lo seu cors era tal com les prophecies divisaven et que havia conegut que hoc et que sobre aço estant pres lo dit don Jayme en lo castell de Leyda ell dit Diego cuydava tornar rabios per trobar qualque hom de qui pogues fiar per lo qual ell pogues trametre a dir algunes paraules al dit don Jayme et de fet sere descubert ab sagrament empero et ab homenatge a Berenguer Dalos qui ere un dels servidors qui ladonchs servien don Jayme en la preso et li comana certes paraules que digues al dit don Jayme et Berenguer Dalos despuys en Çaragoça les recita a la dita infanta et havia molt treballat ell dit Diego ab lo dit Berenguer Dalos si ell poguere parlar ab don Jayme et no si poch donar manera et apres que hagueren levats los servidors al dit don Jayme encara lo dit Diego dix que havia comanades certes paraules a un hom de Rossello apellat Bernat lo qual esta en casa del Artiaqua de la Mar en Leyda et havia loch dentrar en lo dit castell et de parlar ab don Jayme et que de fet aquell les li havia dites et aço havia fet lo dit Diego per son propri motiu com encara ladonchs no hagues privadesa alguna ab la infanta ne ell deposant fos en Leyda encara et les paraules que lo dit Bernat per part del dit Diego havia dites al dit don Jayme segons recita despuys lo dit Bernat a la infanta et a ell deposant eren aquestes en sustancia que lo dit don Jayme seria cert del regne et menat en Castella et que per aço ell nos esmajas gens ans se alegras

car en aquell cas ell et tots sos servidors se devien alegrar et los servidors del Senyor Rey devien plorar car lo cami de les profecies venie tot dret et que ell dit don Jayme estaria axi gran temps pero que despuys revenrie a gran prosperitat. E sobre aquestes coses lo dit Diego Roiç axi en la dita ciutat de Leyda com despuys en altra part induhie aquestes paraules que ell dehie esser profecies exiran los aztors criats en pioles qui son alts del pare et baxos de la mare et apres diu et verna el dormiente et aquest dormiente dehia que ere don Jayme et en una altra profecia dehia et verna et Lamargos sens alguna bravura a la ma del leo et sobre aço ell donava antenent que Lamargos ere don Jayme et lo leo lo Rey et aqui ell procehie molt qui tornava a favor de don Jayme. Mes avant donava a entendre a la dita infanta lo dit Diego Roiç axi en Leyda com en Çaragoça que una vegada fes son poder de finar ab lo Senyor Rey de sos fets et que li donas ço del seu et que en tot cas fes per manera que hagues un castell qui fos fort et quell fornis be de pa et de vi et altres vitualles per ço quis seguiria car no podia trigar que lo Rey Luis venria ab gran gent et conquistaria lo regne et que la muller del dit Rey Luis serie coronada Reyna de Arago en Çaragoça et que los francesos tractarien be la infanta et aço fundava per los versos de frare Anselm qui dien axi sera la terra tota torbada per la entrada dels navarresos qui ab francesos faran lur liga contra qui diga no deu fadrina may per Reyna esser jurada et asseguda en la cadira per lo gran xira la reyal moça dins Çaragoça pendre corona

lo cel ordona dins lo quart signe fer la pus digne de senyoria en ancell dia la gent francesa rompra la ligna etc. E entre les altres coses un dia en Çaragoça sobre aço feu lo dit Diego una letra scrita de sa ma a la dita Infanta supplicantla quel volgues penre de sa casa et sa muller axi matex car lo Rey aytan poch los se quitava et solament haguessen que menjar no curava dals que encara com lo Rey li donas quin offici se volgues ell nol pendria si donchs no era tal quel pogues veure car cert ere que aquest Rey no havia durada et aço per una profecia qui dehie lo fum Despanya en verde rama tornara flama per la entrada dels anglesos et aci declarava lo dit Diego Roiç que apres dels francesos qui haurien fet arraconar lo Senyor Rey en Castella venrien los anglesos qui farien revenir lo fum qui dehia esser lo Senyor Rey en flama quil consumiria el tornaria a no res et per aço donava de consell lo dit Diego Roiz a la infanta que nos curas fer tractes alguns car altres farien lurs fets et que totes aquestes coses si havien a fer per disposicio divinal encara mes sobre la destruccio que dehia que devia venir al dit Senyor Rey induhia lo dit Diego Roiz altra profecia de frare Anselm qui diu en cert loch que lo pom saura a traure arrera et acostar als de sa vera lengua quel leo fer goliart et socoltre volra glotir etc. et aqui ell dit Diego dehia quel leo era lo Senyor Rey et la flor lo Rey Luis et la rata don Jayme et la on diu tro li doctor hauran voltat la roda dehia lo dit Diego que encara se hauria a tornar conexer altra vegada lo fet del regne a qui pertany. Mes avant a destruccio del dit Senyor Rey

lo dit Diego indubia una profecia en lo regne dels nobles de la conquesta Dercules se alçaran armes noves de senyal de creu ab cos et ab ales animal deblat et diu a la darrera de la dita profecia que sera robat et mort lo no digne de les noves armes et dehia lo dit Diego que lo regne dels nobles es la Andalozia et que aqui lo Senyor Rey com ana en Granada havia alçades armes de una gran creu ab crucifix que fehia portar davant et que lo dit Senyor es lo no digne de les noves armes et que ell dit Diego hac clara conexença de la profecia com viu tornar lo dit Senyor de Granada la segona vegada et vench per haver aquest regne mes avant donava a entenent la destruccio qui deu venir per lo Papa al Papa matex et al Senyor Rey per una profecia de fra Anselm qui diu be sera broma can per fortuna fara la luna final eclipsi ecce quod scripsi no es luny gayre et per una altra qui diu forçada cosa es ques retengua lo gal altra vegada et ques arme et diu en aquella profecia que lo gal perdra la capa en laygua salada et sera li tallada la cresta et cremades les plomes devant Deu et el ca rabios tiran dels sicilians apressuradament morra et aço en venjança del innocent declarara açi lo dit Diego que nostre sent Pare que dehie que ere entes per lo gall et lo Senyor Rey qui ere entes per lo ca rabios tiran dels Sicilians entrarien en mar et que los armes de les gallees qui eren enteses per les plomes o ales serien cremats et lo cap del Papa tallat qui dehia esser entes per la cresta et que lo Rey qui ere entes per lo dit ca rabios tirant morrie apressuradament en venjança del innocent tes

per dit ell deposant que lo dit Diego sin es interrogat dira qui entenie ell per lo innocent. Dehie mes lo dit Diego que aquest regne es apellat regne del Drago per una altra profecia qui diu brau drago serp antigo font de florins darrer antichrist de Roma et per ço dehia lo dit Diego que havia nom regne del drago com aquest Papa hic ere anat lo quall ell dit Diego dehia que entenia per lo dit Antichrist. Dehia mes lo dit Diego que per esguart de aquests fets quis devien seguir en aquest regne un germa que ha lo qual diu que es frare de la Merce el havia fet anar en Roma et mes avant dix lo dit Diego Roiz un dia a Çaragoça a la infanta qui migançants fra Johan Estariques et lo capella Mir tractava matrimoni de dona Sicilia sor de don Jayme et filla de la dita comtessa ab mossen Bernat de Cabrera et despuys ho dix lo dit Diego a la dita comtessa que per res del mon una ni altra a present no fessen matrimoni de lurs filles car a grans matrimonis les tenia Deu estojades et altres misteris grans los quals ell lus dirie con hora serie et allegava moltes altres profecies qui serien largues de comptar de que continuament lus trencava lo cap et los noms dels profetes que allegava eren aquests Sent Isidre labat Johatxim Merli Casandra Sibilla lermita de la Lamposa fra Johan de Rochatallada un sant hom monge de Roma lo qual dehia que havia fet un libre de visions et revelacions et lo dit frare Anselm et dehia lo dit Diego que aço ere obra divina et que venria axi com ell dehia et que axi ver com Deu nasque et mori et quel metessén en un castell on li donassen a menjar et si

les coses nos seguien axi com ell dehia quel cremassen sino que sis seguien segons ell dehia que li donassen mil florins et que ell nos acostava a la infanta sino per esguart de Deu et per consolarla en aquest temps de tribulacio jatse fos que no fos tribulacio ans ella et tots sos servidors se devien alegrar de aquestes mateixes coses et profecies. Parlava fort soven en Morella lo dit Diego ab un frare menor Pere Çal qui es de casa del Papa davant la infanta et en altra part pero ell deposant no fou en rahonament que lo dit frare et Diego haguessen davant la infanta sino en un et disputant aqui lo dit Diego dix a ell deposant que scrivis en la paret ço quis segex Es no es viu no viu mort no mort dient et declarant que aço sentenia de don Jayme et que la dita infanta en cas que diguessen que don Jayme fos mort nou cregues que mentida seria encara que diguessen veus aci on lan soterrat nou cregues pero lo dit Diego a la veritat no parlava tan clar davant lo dit frare menor com davant la infanta et ell deposant. E parlant daquestes profecies et declaracions davant la infanta et la comtessa fehia fer sagrament a elles et als altres qui aqui eren que non dexelassen dient que per ventura si lo Papa et lo Rey ho sabien farien lo penre pero dehia que com allo fos ell sabia ja altres tests de profecies ab ques cobraria car ja dalires vegades sen ere cubert car ell dix que havia parlat deles dites profecies ab lo Papa et haviali donat a entendre una cosa per altra et com lo Rey lo estrengues ell tenia ja prest que li diria car ell li donaria a entendre que ell dit Rey es lo leo de la gran ventura qui deu

esser emperador jatsia ell no sia aquell. E daquests rahonaments de profecies et daltres coses feu o havia fetes per diverses entervalls de temps lo dit Diego Roiz tres letres a la dita infanta scrites de propria ma del dit Diego les quals tres letres deuen haver trobades ensemps ab moltes de les dites profecies que lo dit Diego donava et declarava a la dita infanta en scrits entre les scriptures dell deposant les quals mossen Diego Ferrandez de Vadillo li ha preses et deu tenir vers si.

Seguis que en lo damont dit rahonament de la comtessa de la infanta del dit Diego Roiz del Artiaqua et dell deposant fou conclos que ell deposant anas a Balaguer o a Barchinona per haver les dites allegacions empero ell deposant noy volia anar et aço per tant com lo capella Mir qui ladonchs era vengut de don Jayme havia dit de part del dit don Jayme a la infanta que gitas de sa casa et servey ell deposant et la ama et lo dit Diego Roiz pregal molt que com per als nou volgues fer que ho faes per amor dell car en aquest viatge li anava a ell dit Diego tot son fet car ell entenia haver del emperador una grossa comanda de Sentiago et un fill que sen menaria que faria frare del espital et hauriali axi matex comanada et sabia be que si no portava les allegacions nol calia anar davant lemperador ne davant lo marques et axi per amor dell quey volgues treballar et ardidament despuys nos curas de nenguns affers de don Jayme ne de la infanta que be vehia que non havia raho. Daço matex lo feu pregar lo dit Diego a la comtessa entant que ell deposant per

amor del dit Diego Roiz lo qual havia per singular amich et axi matex per haver manera de cobrar LX florins que la dita infanta li devia atorga de anar per haver les dites allegacions et acordaren aqui que la infanta scrivis encara an Taranau et a micer Bernat Roig et an Sperandeu Cardona et a altres quin deguessen haver o tenir et la infanta dix que li plahia pero que volia que ell deposant se aturas per ço com ella se tenia per dit de haver finat ab lo Senyor Rey et de haver les provisions necessaries et ell deposant portave les sen et presentar les hie a Balaguer et per aquesta raho ell deposant atura aqui en Morella alguns dies et lo dit Diego Roiz dix alli matex que ell volia anar a Alcanyiz per veure sa casa ço es sa muller qui ere lla ab la Reyna et estaria uns deu o dotze jorns et entretant ell deposant haurie haudes o portades o almenys trameses les dites allegacions pero dix que no havie diners et la senyora Infanta qui ja despuys que ere vengut del emperador li havia apres fer fer un jupo apres pochs dies donali X florins ab que anas veure sa muller et axi finaren lur rahonament.

En la nit de aquell matex dia que lo dit parlament fou estat o lendema que fou digmenge a la nit lo dit Johan de Calathaju vench ab un escuder del dit Artiaqua et fou a la posada de la dita infanta et parla ab la infanta et ab lo dit capella Mir qui ladonchs ere vengut de Oronya et ell deposant no fou en lo dit rahonament nes acompanya ab lo dit Johan de Calathaju fins que fou a la posada del Artiaqua on fou lo dit Jo-

han aquella nit matexa et despuys ell deposant no cabe en los rahonaments del dit Johan de Calathaju sino que li demana un jorn present lo dit Diego Roiz si ere ver que ell dit Johan sabes fer lo vi que la infanta li havia dit qui fehie tant et tan fort dormir la gent et lo dit Johan respos que hoc et que nols fehia nenguna lesio et que ell dit Johan lo havia ja experimentat en Balaguer o no sab si dix en altre loch davant don Jayme et no li recorde si dix lo dit Johan que aço sabia o havia vist la comtessa o lartiaqua. E la comtessa dix un dia a ell deposant present lo dit Diego que li fes venir lo dit Johan de Calathaju et de fet ell deposant loy mena un vespre et jaquil ab ella et anassen tantost que no entrevench en lur rahonament no sab de que parlaven ne sab si lo dit Johan feu lo dit vi o no.

Com alguns dies foren passats la dita infanta hac finats sos affers ab lo Senyor Rey et volch que ell deposant partis de Morella et anas axi per haver les dites allegacions com per presentar les provisions del Senyor Rey a Balaguer et sobre aço la dita infanta volch que ell deposant ses certes letres una an Figuera notari Dager perque la infanta volie que lo dit En Figuera prengues les cartes quis farien de les presentacions per ell deposant faedores de les provisions del Senyor Rey les altres eren totes de creença et dreçavense una an Taranau altra En Sperandeu altra a micer Bernat Roig sobre lo fet de les allegacions altra En Bernat de Pinos altra al abat de Sent Johan ces Abadeses qui axi matex

eren creença de certes coses que ell deposant recitava davall per orde.

E fetes aquestes letres per ell deposant ana a la dita comtessa per dirli com ere espatxat de la infanta et que volia penre comiat della et axi que digues si li plahia res. E la dita comtessa dix que ella volia parlar ab ell mas que nos podia fer aquell vespre car lendema tot lo dia hi hauria mester et ell deposant dix que ell no aturaria tot lendema car la infanta cuytava que sen anas axi que la dita comtessa dix ara via donchs aturats fins a dinar et de fet ell deposant atura aquella nit. E lendema que ere dejuni de Sent Berthomeu ell deposant et lo dit Diego Roiç anaren a la posada de la dita comtessa et ferenla despertar dient que ere gran dia et a cap de poch tornaren a la dita comtessa et trobaren que lo capella de la dita comtessa havia ladonchs acabada de dir la missa. E la dita comtessa feu per manera que ella et lo dit Diego et ell deposant romangueren sens altri la on la dita missa havien dita et estants axi tots tres la dita comtessa dix a ell deposant et al dit Diego que jurassen sobre laltar per aquell Senyor qui si ere santificat ladonchs que de allo que ella lus diria no dexclarien res a la infanta ne a altra persona sens son voler et de fet ell deposant et lo dit Diego Roiz feren lo dit jurament et aço fet la dita comtessa dix que les allegacions qui demanaven ella les havia en sa propia forma et que eren en Barchinona en poder de un frare prehicador apellat frare Francesch Nadal al qual ella escriuria una letra que les donas a

ell deposant et despuys que ell deposant les donas al dit Diego ab les altres scriptures que ella li donaria. Empero dix la dita comtessa a ell deposant es obs que vos façats açi dues letres la data de les quals sie a Balaguer al dia que presumesque hom que vos puxats esser estat lla et haver fet quicom et que la una se dreç a la dita infanta continent que vos havets trobades les allegacions ab affany et fort secretament mas que costen no recorde a ell deposant si dix que digues XL florins o XXX florins et axi que face per manera quels haja prestament perque los affers se puxen espatxar. Hoc mes dix la dita comtessa que digues en la dita letra com lay trametia per correu cert lo qual costava tres florins et axi quels pagas. E aço dix la dita comtessa servira en aço que la infanta sera cuytada de haver et pagar aquests diners et serviran a mossen Diego dientho del dit Diego Roiz al dispens del lonch camí que ha a fer car per ventura la infanta no li donaria tant com ell haura mester et jo no lin pusch donar car non he per a mi. Laltra letra sera a mossen Diego dientho del dit Diego Roiz et feretsli saber com vos havets bon recapte de les allegacions et axi que espatxe de anar car vos les li donarets si la infanta a qui rescriviu trames los diners que sab. E com mossen Diego dix la dita comtessa sera veugut de Alcaniz de veure sa muller on diu que vol anar jo donar li he les letres et ell donara al infanta la sua et ab aço ella cuytara car ja veeu que ella es de condicio que hom la ha a empenyer et cuytar. E jo lavors dix la comtessa informare mossen Diego de tot allo qué haura a fer ne e dir. E axi fi-

naren que ell deposant de fet aqui matex feu les dites dues letres et jaquiles a la dita comtessa la qual comtessa aqui matex dona a ell deposant dos plechs descriptures longuets emholoats en drap de canem o li blanch olda los quals eren cosits ab fil vermell et descosilos aqui matex et apar a ell deposant que en la un dels dits plechs havia albarans fets al dit don Jayme sobre lo fet de la successio et obediencia del regne per lo comte de Cardona per Roger Bernat de Pallas et per molts altres barons et cavallers del Principat de Cathalunya et daltres parts del regne o senyoria del Rey Darago. En laltre plech semble a ell deposant que hagues cartes o scripturos de gracies o altres coses fetes per lo Rey de França al comte Durgell pare del dit don Jayme et altres scriptures et aço fet o mostrat a ell deposant la dita comtessa torna plegar et cosir les dites scriptures et los dits draps et plechs et donalos a ell deposant dient que de les dites scriptures fes dos memorials et quen donas la un al dit Diego Roiç ensemps ab les dites scriptures que ella li donava aqui et ab les dites allegacions que devia trobar et li serien donades a Barchinona et laltre memorial quel trametes a ella dita comtessa. E aço fet ell deposant sens pus a dir present lo dit Diego Roiz pres comiat de la dita comtessa et anas dinar a la posada de la infanta la qual troba ques dinava ja et quasi fou fellona com ell deposant havia tant estat de partir et com ell deposant fou dinat pres comiat de la dita infanta la qual li dix que donas bon recapte a la presentacio de la assignacio quel Senyor Rey li fehia et que digues an Taranau

que faes per manera que li trametes la terça part de V mil florins qui li ere ja deguda de la dita assignacio et que axi matex donas bon recapte en haver les coses per quel trametie ço es les dites allegacions et aço fet ell deposant sen ana de Morella et anasen a Sent Matheu on estech dos dies per affers seus et del dit artiaqua de la Mar et de Sent Matheu anassen a Leyda on cuydava trobar En Ferrando Bardaxi et no loy troba et anassen a Balaguer et aqui parla ab En Taranau sots virtut de la creença axi de les dites provisions quis havien a presentar com de les dites allegacions. Al fet de les allegacions lo dit En Taranau dix que no les havia mas que Enyego un notari ab qui les havien presentades a Casp en havie presa carta de la presentacio les devie tenir en nota. Al fet del presentar les provisions an Ferrando Bardaxi dix que lo dit Ferrando era o devia sperar a Alcoleya ell dit Taranau et que alli siy anava les li porien presentar. E de fet ell deposant ab lo dit En Taranau et ab lo dit En Figuera notari sen ana a Alcoleya et presentaren les dites provisions o letres reyals al dit Ferrando Bardaxi et daqui feta la dita presentacio de letres o provisions ell deposant sen torna a Balaguer on estech VII o VIII jorns sperant que per Nantoni Vila al qual lo dit Ferrando Bardaxi ne havia donat carrech li fossen pagats LX florins qui per la dita senyora Infanta li eren deguts et de fet a cap dalguns dies lo dit Antoni Vila paga a ell deposant los dits LX florins et ell deposant anassen daqui a Barchinona pero abans passa per Pradell et dona a mossen Guerau Bardevol una letra de

creença sobre ço que la dita infanta lo pregava que la anas asservir et que fes per manera que la Senyora Dorchau germana del dit mossen Guerau la anas servir segons ja per altra creença li havia specificat ell deposant segons damont se conte et de Pradell ell deposant sen ana a Barchinona et com fou a Barchinona et hac parlat ab mossen Pere Baruteli al qual dona una letra de creença de la senyora infanta et la creença ere que la dita senyora Infanta lo pregava que endreças ell deposant en tot ço que pogues et li hac dit com lo dit Diego Roiz ere anat al emperador en devie tornar ab les dites allegacions les quals tenia frare Francesch Nadal del orde dels prehicadors lo dit mossen Pere Barutell dix a ell deposant que lo dit frare Francesch no ere en Barchinona ans ere anat a Morella et que per aquell ell dit mossen Pere havia scrit a la dita senyora infanta. Sobre aço ell deposant ana al monestir dels prehicadors et demana a un frare apellat frare Trilla qui li fou dit que ere gran amich del dit frare Francesch Nadal si sabia lo dit frare Francesch on ere lo qual frare Trilla li dix ques pensava que fos anat a Leyda per una sua neboda et daqui devia anar a Sent Matheu al mestre general del orde. En aço lo dit Diego Roiz un divenres apres santa Maria de setembre fou vengut en Barchinona axi que hac de la partida que ell deposant hac feta de Morella ço es de la vigilia de Sent Bertomeu fins a la venguda del dit Diego en Barchinona XXII o XXIII jorns. Al qual Diego Roiç ell deposant dix com lo dit frare Francesch Nadal no ere en Barchinona et de aço lo dit Diego se mostra molt

congoxos et de fet per congoxa del dit Diego ell deposant ab lo dit Diego ensemps ana al monestir dels prehicadors et demanaren al dit frare Trilla del dit frare Francesch Nadal et lo dit frare Trilla lus respos ço que havia respost a ell deposant segons damunt se conte. E daquiavant lo dit Diego Roiz tot jorn movia gran bascha et anava soven segons dehien al dit monestir de prehicadors et un jorn entre los altres dix que havia trobat un mestre en tehologia apellat frare Citgar lo qual dix que li havia dit que havia trobat lo dit frare Nadal a la Jana o a Trahiguera si venia de o anava a Sent Matheu. E en aquests dies a gran instancia del dit Diego Roiz quis mostrava dolre de la tarda et absencia del frare ell deposant dona una letra de creença de la dita Infanta a micer Bernat Roig pregantlo que li donas les dites allegacions si les havia. E lo dit micer Bernat dix que no havia sino aquelles que ell se havia fetes et que allo nols valria res. Apres alguns dies encara ell deposant torna al dit micer Bernat per aço matex et lo dit micer Bernat dix allo qne damont ha dit afegint que encara com les hagues no les los daria car no sabia perque ho volien et que ell tenia offici del Senyor et que si res se seguia al dit Senyor per allo estarie mal a ell qui ho haurie donat et haurie perill axi que nols volch res donar. Apres alguns dies se segui que estant ell deposant et lo dit Diego Roiz en la casa o posada dell deposant on lo dit Diego menjava bevia et dormia ab ell deposant vench lo dit mossen Pere Barutell et dix lus com un mestre en teologia del ordre dels frares menors li havia dit que ere estat a

Morella et que la infanta li havia dit que per amor della en los hostals et la on passaria se prengues esment si trobaria lo dit frare Francesch Nadal et que li digues ques guardas car ella sabia que mossen Johan Carriello lo cercava per ferlo pendre pero que ella dita infanta haguera gran plaher de parlar ab lo dit frare Nadal si fer se pogues et ladonchs lo dit Diego Roiz dix que nos podia fer et fou os mostra fort torbat de aço et daqui avant sino Deu nol aturava dient que ell o volia anar cercar et de fet se parti de Barchinona et segons dix despuys a ell deposant ana a Leyda on la dita comtessa fou en aquelles hores et daqui dix que la comtessa lo havia fet anar a la infanta qui ere a Sixena.

Seguis que partit lo dit Diego Roiz de Barchinona un dia cavalcants lo dit mossen Pere Barutell et ell deposant per la ciutat lus vench un home lo qual no sab qui ere et dixlus com un frare prehicador qui ere en un hostal als Telles los pregava quey anassen. E de fet lo dit mossen Pere Barutell et ell deposant anaren al dit hostal et aqui trobaren lo dit frare Francesch Nadal et cavalcaren lo en la sella de la mula dell deposant et ell deposant en les anques et lo companyo del dit frare Francesch cavalca en les anques del mul o mula que lo dit mossen Pere Barutell cavalcava et menaren los sen a la casa o posada del dit mossen Pere en aço ere ja vespre. E com foren en la dita casa ell deposant dix al dit frare Francesch Nadal com la comtessa li havia donada una letra que li donas. Dix lo dit frare

nous cal letra que ja se que voleu car jo son estat ab ella em ha dit que vol queus do et axi vos matex anats vosen a casa den Nicolau Palau et digatsli queus do un dobler que jo li comane tal dia designant lo jorn quel li havia comanat et per ço queus en creegue millor diretsli que lo dit dobler es ligat ab una simolsa groga et que lo plech qui es dins es plegat et cosit en drap de canemaç et de fet ell deposant ana a la casa del dit Nicolau Palau lo qual troba que jahia en lo lit et dixli ço que lo dit frare Nadal li havia dit et lo dit En Nicolau se assech en lo lit et comença a bascar dient que ell ere molt meravellat com lo dit frare Nadal lo metie en aquell partit car be sabia que ell dit frare Nadal li havia dit que nol donas a persona del mon sino a ell quil li comanava. Sobre aço ells hagueren moltes noves et finalment lo dit Nicolau no li volie res donar. E com vench lendema que ere festa de Sent Francesch lo dit frare Nadal dix a ell deposant que tornas al dit Nicolau et que li digues que li donas ço que ja lo vespre li havia demanat et si no lin volia donar que li digues que ho donas a un hom sartre lo nom del qual no recorda a present ell deposant. E ell deposant ana et dix al dit Nicolau ço quel dit frare li hac dit et ladonchs lo dit Nicolan Palau dix que pus axi ere ell fiava dell deposant et de fet li dona lo dit dobler et ell deposant portalsen a la casa del dit mossen Pere Barutell et donaho al dit frare Francesch Nadal qui estava aqui en la dita casa et apres de aço ell deposant sen ana al monestir dels frares menors per hoyr la missa et sermo de Sant Francesch et hoyda la dita missa torna a la ca-

sa del dit mossen Pere et demana del dit frare et la muller del dit mossen Pere dixli que noy ere car dos frares hi eren venguts quil sen havien menat empero abans que sen anas havia donat a ella un dobler ligat ab una simolsa la qual ella havia mes en un cofre et ell deposant dix que be estava.

A cap dalguns dies lo dit Diego Roiz vench a Barchinona et venchsen descavalcar et dreçar a la casa o posada dell deposant et com vench ere quax hora de vespres et dix lo dit Diego a ell deposant que ell ere estat ab la comtessa qui ere en Leyda et ab la infanta qui ere a Sixena quil saludaven molt et que no fore mester per cent mil florins que ell dit Diego fos partit per fer lo viatge que havia a fer fora lo regne sens que primer no fos tornat a elles axi com ere car coses li eren estades dites et comanades de gran pes et de gran secret empero tenie les ab sagrament que no les gosava dir mas que per cert la comtessa ere per a molt et que altres tractes sabia ella fer que hom no cuydava maŝ que ell no gosava dir ço que despuys sera seguit et ell deposant dix que be li plahie que nou digues car ell aytanpoch so volia saber et lo dit Diego dix si havien recapte de les allegacions et ell deposant dix que hoc et daço lo dit Diego se mostra molt alegre.

Mes avant lo dit Diego Roiz dona a ell deposant una letra de la dita infanta la qual contenia creença donadora per ell deposant al dit Diego en virtut de la qual creença lo dit Diego dix a ell deposant que la infanta

volie que ell deposant fes una letra de creença quis dreças al vezcomte de Roda que cregues ell deposant et quel aempras per part de la infanta que li fes ajuda de diners com ella trametes un hom al emperador perque fes ab ell que trametes missatgeria al Senyor Rey que delliuras don Jayme son marit de la preso et que no havia de que li pogues donar per al dispens et daltra part digues al dit vezcomte que la infanta lo pregava que per sa terra donas manera que lo dit hom que ella trametia isques segurament del regne.

Dix daltra part lo dit Diego Roiç a ell deposant que la infanta dehia que fes letres de creença a aquelles persones que ell deposant conegues que haguessen cor de ajudar et soccorrerli et que de fet los aempras per part della et de les quantitats que li donarien que ell deposant se aturas quaranta florins que ell dit Diego havia dit a ella que costaven de haver les allegacions los quals axi matex havia dit que havia bestrets ell deposant et del restant que fes compliment ab los dits quaranta florins a cent florins et que ho donas a ell dit Diego et la resta major de allo que li donarien que la trametes ell deposant a la dita infanta o las tengues fins ella li trametes a dir que faria. E los quaranta florins dix lo dit Diego partirem los nos vos et jo axi que vos najats los XX et jo los altres XX. E mes dix lo dit Diego a ell deposant vos per part de la dita infanta me havets a fer dues letres de creença donadora a mi per a la duquessa de Berri et per al marqués de Montferrat et jo axi per aquestes letres com per les altres do-

mai vos e papers signats de ma de la infanta et empremtes de son sagell et de fet aquest rahonament entre ells aquell vespre matex lo dit Diego Roiz et ell deposant anaren a la cassa del dit mossen Pere Barutell et aqui lo dit Diego se acompanya ab lo dit mossen Pere et ab sa muller et tornarensen a casa del deposant. E apres lo dit Diego dona a ell deposant dels papers signats de ma de la dita infanta empremtes del sagell et ell deposant feu una letra de creença al dit vezcomte de Roda la qual letra lendema ell deposant porta al dit vezcomte a la torre den G. de Busquets prop Pedralbes on lo dit vezcomte posava et anassen ab ell deposant lo dit Diego pero no volch esser al explicar de la creença. E ell deposant en virtut de la dita creença dix al dit vezcomte com la dita infanta trametia lo dit Diego al emperador per fer en guissa que lo dit emperador trametes embaxada deça al Senyor Rey et pregarlo que soltas de la preso don Jayme son marit et com ella no havia diners que li pogues donar per al dispens del cami car del Rey no havia res haut ni de Balaguer et que a penes havia haut ab que fos exida de Morella per quel pregava que la volgues soccorrer de qualsque diners et mes avant lo prega que volgues fer donar passatge segur per ço del seu al dit Diego com exiria del regne. E de fet lo dit vezcomte dix apres moltes noves que ell volie ajudar a la dita infanta et donali. Les noves foren moltes entre ells et en diverses lochs et lo dit vezcomte passa ell deposant alguns dies per noves pero al cap darrer lo dit vezcomte estant en la dita torre dix a ell deposant que ell no

volrie haver donat un diner a la infanta per a home qui anas fora lo regne en special que fos castella com non fes bon fiar be empero li plahie ferli donar passada per ço del seu. Dix empero que en altra manera volia ajudar et donar a la dita infanta per a son sostenniment et viure mentre que res hagues et ell deposant dix al dit Diego aquesta resposta que lo dit vezcomte derrerament havia feta de que lo dit Diego fou molt fallo et volchsen anar et partir tantost de Barchinona.

Es ver empero que del dia que ell deposant hac explicada la dita creença al dit vezcomte al dia que feu la resposta prop dita hac alguns dies intermedis en los quals un dia entre los altres ell deposant et lo dit Diego Roiz foren a la casa del dit mossen Pere Barutell et fou aqui lo dit frare Francesch Nadal et mossen Pere et la muller del dit mossen Pere et aço ere depres dinar et foren tots V en una cambra et alli qualque fos dells car a present no li recorda qui tragues de una caxa lo dit dobler et del dit dobler tragueren un plech de pergamins plegats en un drap de canemaz et desplegarenlos et los dits pergamins eren o nou o deu cosits et tots scrits exceptat que en la un pergami havia un spay no scrit on se dehia que devia esser pintat un arbre de les geneologias dels reys Darago empero noy ere mas ell deposant dix quel cercarie car lo dit Diego lon instava molt mas posat que ell deposant digues quel cercaria el hauria no sen cura et com los hagueren mirats tornarenlos plegar et estoyar en la dita

caxa. E aço fet lo dit Diego sen devalla et los dits mossen Pere Barutell et frare Francesch Nadal et ell deposant romangueren et lo dit frare dix que ell havia gran dubte que aço no fos dexelat et aparie be car dit li havien que mossen Johan Carriello havia fet cercar ell dit frare per ferlo penre et que ell ere fort maravellat com la infanta ne la comtessa volien que aço fos donat ne fiat a tal hom car et per estrologia et art de geomencia trobava hom que no devia fiar de hom qui fos signat a natura et majorment en la cara et que verament si ell ere cregut nolli donarien majorment car sabien que ere de casa del Rey et sa muller de casa de la Reyna daquest acort matex ere lo dit mossen Pere Barutell dient que a una bestia que hom volgues comprar guardava que no fos mal senyalada en la cara. E ell deposant respos que la infanta et la comtessa fiavan dell et havian manat a ell deposant que lin donas car vehien que en lo viatge que ja havia fet havia donat hon recapte et portades bones respostes et que ell deposant qui havia molt privadejat ab ell james nol havia trobat en falta de res el vehie bon christia et devot et quant es ell ere de intencio de donarliho car com volgues fer malesa o barat no podia fer gran mal car allo no li ere donat sino perque lemperador et lo marques veesen la raho perque don Jayme sere mogut a fer ço que fet havia et ab aço fossen pus inclinats a trametre embaxada et pregar per la delliurança del dit don Jayme.

Haut aquest rahonament ell deposant et lo dit Die-

go sen anaren et lo dit Diego repta ell deposant perque no sen havia duytes les dites allegacions a sa casa et ell deposant dix que en bon loch eren que tota hora que les volrien los haurien et dix mes ell deposant al dit Diego lo rahonament que los dits mossen Pere Barutell et lo dit frare havien fet de que lo dit Diego fou fort fello et per aquella raho no volch metre en lo memorial dels benifets et dignitats o prelatures que dehie que demanaria al emperador lo dit frare Francesch Nadal qui volia lo bisbat de Leyda.

Seguis que apres que lo dit vezcomte de Roda hac feta la resposta darrera ja damont scrita lo dit Diego segons ja es toquat tot fello dix que sen volia anar per lo mati que ere divenres et que per cert no aturaria pus et ell deposant dix que no podia partir aquell dia mas pus axi ere que ell dit Diego sen anas et quel esperas a Ripoll et ell deposant lo dissabte partirie. E de fet lo divenres gran mati ell deposant et lo dit Diego anaren a la casa del dit mossen Pere Barutell et ell deposant pres les dites allegacions et ab les altres scriptures que la dita comtessa li havia donades segons ha dit damont donaho tot al dit Diego Roiz lo qual Diego en casa dell deposant ho mes tot en unes bésaces sues et cavalca tantost et anassen ab tot lo dit divenres.

E ell deposant lo disabte apres seguent per lo mati parti de Borchinona et feu la via de Vich et aqui dona una de les letres de creença de la infanta al bisbe

de Vich acemprat lo que degues ajudar et subvenir a la dita infanta dalguna cosa lo qual bisbe dix que tant havie a fer que noy podie complir pero que havie desplaer com no ho podie fer. Daqui ell deposant parti et anasen a Ripoll on no troba lo dit Diego Roiz mas trobal a Sent Johan çes Abadesses on despuys ana et arriba ell deposant en lo dit loch lo dimecres prop seguent apres que fou partit de Barchinona en hora de dinar et troba en lostal lo dit Diego Roiz lo qual li dix com aqui eren labat de Sent Johan et En P. dez Bach et que ell havia ja parlat ab ells els havia dit com ell deposant devia esser aqui prestament quils portava letres de la infanta et que ells lo speraven ab gran desig. Sobre aço ell deposant ab una letra de creença de la dita infanta quis dreçava al dit abat la qual ja tenia feta ell deposant sen ana al monestir al abat lo qual troba ques dinava et feta reverencia dona li la dita letra et tornasen al hostal et dinasse ab lo dit Diego. E com foren dinats ell deposant per part de la dita infanta en los papers signats de ma de la dita Infanta que lo dit Diego li havia donats scrivi una letra de creença al abat de Ripoll et altra al dit Pere dez Bach en part de creença et en part pregant lo que volgues endreçar ell deposant en amprar axi los abats de Ripoll et de Sent Johan com altres que ell conegues que deguessen amprar en Ampurda que donasen alguna cosa a la dita infanta per ajudarli a sostenir sa vida. E fetes aquestes letres lo dit Diego dix a ell deposant que lo dit abat li semblava bon hom et axi que li digues si volia que ell dit Diego ab lemperador li hagues qualque gros be-

nifet et si volrie que li hagues larquebisbat de Toledo qui vagava car ell se tenia per dit que li hauria. E aço fet ell deposant ana al monestir et dona la letra al dit En Pere dez Bach et esplica axi al dit abat com an Bach les creençes al abat dient com la infanta trametia lo dit Diego al emperador on ja ere estat una vegada per ço que fes per manera que lemperador trametes embaxada al Rey per fer delliurar de la preso don Jayme et que ella no havia diners que li donas per al dispens per quil pregava que li volgues socorrer dalguna cosa. Daltra part li dix ell deposant ço que lo dit Diego li havia dit et sobre allo lo dit abat volgue que ell deposant li afrontas lo dit Diego et ell deposant torna al hostal et de fet mena al dit abat lo dit Diego et hagueren diversos rahonaments et tantost lo dit Diego mes lo dit abat en rahonaments de profecies.

Com vench lendema que fou dijous ell deposant et lo dit En P. dez Bach anaren a Ripoll et ell deposant dona al dit abat de Ripoll la letra de creença de la infanta et li explica com la infanta ere posada en gran necessitat que no havia de que viure per quel pregava que la volgues socorrer dalguna cosa. E lo dit abat dix que havia molt a fer pero pus que ell deposant ere natural dalli et devia turar allen ell dit abat se parlaria ab ell abans que sen anas axi que ells non hagueren res et aquell dia matex lo dit abat et ell deposant tornaren a Sent Johan on foren vespre et lo dit Diego fou romas ab labat de Sent Johan et segons sabe aqui ell deposant lo dit Diego hac sermonat tot lo jorn al abat

de fet de profecies et lin hac donades moltes per scrit. E aquell vespre matex sobre lo fet dels beneficis lo dit abat axi com lo dit Diego ordonava et volia feu scriure a ell deposant un memorial en lo qual scriviren lo dit abat et alguns familiars del dit abat et un fill den Bach qui es monge negre per haver beneficis del emperador axi com lo dit Diego los donava a entenent. E mes avant aquella nit matexa lo dit abat per laemprament que ell deposant havia fet per part de la dita infanta dona al dit Diego Roiz XXX florins et unes calçes blanques solades et un gran capero doble de lera qui ere del dit abat les quals lo dit Diego li havia demanades et aço fet prengueren comiat del abat et lendema que fon divemes per lo mati ell deposant et lo dit Diego Roiz ab lo dit En Bach ensemps partiren de Sent Johan et caminaren ensemps fins avall que lo dit En Bach pres lo cami de la Vall de Bisanya et ell deposant et lo dit Diego Roiz anarensen dinar a un mas qui ha nom Toralles et dinant se aqui ell deposant scrivi una letra de creença per part de la infanta a mossen Berenguer Barutell en lo paper que lo dit Diego li havia donat signat de ma de la infanta et com foren dinats partiren daqui et anarensen vers un loch de mossen Berenguer Barutell apellat Bestragua et anant axi per lo cami lo dit Diego dix a ell deposant ara dix ell devuy mes pus que he a partir de vos et ja uymes no pusch molt aturar posat que ho tinga ab sagrament vos dire una cosa mas que sie tenguda secreta per vos sots virtut del sagrament qui es entre vos et mi sapiats que apres que vos fos partit de Mo-

rella et la comtessa es estada a Leyda a la dita comtessa son venguts alguns homens sobre un tracte que ella fa de delliurar don Jayme de la preso et de fet li han aportat per senyal una camisa et alguns sagells de don Jayme et lo feyt es ben ordit e en ferm que no reste sino que jo sia estat a la duquessa de Berri et que faça ab ella que trameta deça ab mi un cavaller ab cinch mil florins o ab cambi daquells los quals cinch mil florins deuen haver aquells quil deuen delliurar et de continent que aço sie fet don Jayme sera delliurat et altres coses ma dites la comtessa molt secretes et comanades ab gran sagrament les quals nous pusch dir. E anants rahonants daço et dals arribaren a Bestragua.

E aqui en lo loch de Bestragua allogaren aquella nit et ell deposant dona al dit mossen Berenguer Barutell la letra de creença de la infanta la creença que li esplica fou aquesta que la dita infanta lo pregava que axi com deguera socorrer et ajudar a ella que pagat a ell deposant ço que li devia ço es aquells quaranta cinch o quaranta sis florins que mossen Guerau Dardevol genre del dit mossen Berenguer quils devie a ell deposant dehie que li donas de ço que li devie del exovar et portava lin apoqua del dit mossen Guerau pero lo dit mossen Berenguer no lin dona malla et lendema per lo mati ell deposant dix ses hores et despuys instant lo dit Diego Roiç translada et mes en bona forma lo memorial que la infanta havia fet fer et scriure a mossen Andreu Barutell dels benifets qui per part della devien

esser demanats al emperador lo qual li dona lo dit Diego et axi matex aquell que havien fet a Sent Johan çes Abadesses. E apres partiren daqui et anarensen a Besalu ell deposant dona dels seus propis vint florins al dit Diego perque ell lon prega dient que de allo que En Bernat de Pinos et los altres que devia aemprar per part de la infanta li donarien los se poria aturar. E aço fet ell deposant sens gens aturar aqui se parti de Besalu et del dit Diego et despuys nol ha vist.

Interrogatus si en lo rahonament que la dita comtessa hac ab ell deposant et ab lo dit Diego en la hora quels dix que ella havia les allegations et que eren en poder del dit frare Francesch Nadal dix a ell deposant que parlas ab lo mestre en teologia qui legia a la Seu et que hagues dell les allegacions o dits que dehia que fehien Sent Agosti et Sent Tomas sobre lo cas de la successio del regne et que lo dit mestre volie esser cremat si lus qui havien feta la declaracio del regne ho havien vist. Dix esser ver que estant en lo rahonament que hagueren en la posada de la dita infanta les dites comtessa la infanta lartiaqua de la mar lo dit Diego Roiç et ell deposant com fou acordat que ell deposant anas per haver les dites allegacions la dita comtessa dix a ell deposant que com serie a Barchinona que parlas ab lo dit mestre en tehologia qui segons havia hoyt dir havia fetes allegacions de theologia sobrel fet de la successio del regne et quel pregas que lin donas trellat et que ab les altres scriptures ho donas al dit Diego Roiç. E de fet ell deposant com fo en Barchino-

na per haver les dites allegacions del dit frare Nadal damana al dit mestre les dites allegacions de theologia et lo dit mestre li dix que ver ere que abans de la declaracio ell havie fetes allegacions sobre la dita materia mas que tantost que la declaracio fou feta et publicada ho havia tot cremat et que amonestava ell deposant axi com aquell qui ere son fill de confessio que de tals coses nos curas mas ques apartas a Ripo de un ere o en altra part et que pregas Deu per pau de la terra et que la sua voluntat fos feta en altra part no li recorda que la dita comtessa parlas de tal materia.

Interrogatus si en lo dit rahonament que la dita comtessa hac ab lo dit Diego et ab ell deposant com lus dix lo dit fet de les allegacions et ell deposant pres comiat della sab ne hoy que la dita comtessa digues que ella havia haudes letres de mossen Garcia de Sesse de mossen Flovia et den Johan Domenech et que aquells li haguessen fet saber que eren a Tolosa et eren estats a la duquèssa de Berri et que havien fet per manera que lo dit mossen Garcia havia VII o VIII mil rocins per entrar en aquest regne. Dix que no li hoy dir als que li recort si no ço que ha dit damont et ço que dix al dit Diego Roiz present la infanta et lo dit artiaqua et ell deposant ques guardas de un scuder del dit mossen Flovia apellat Johan Serrano que ladonchs ere vengut de les parts de França et mes lus dix la dita comtessa que un gran hom camerlench del Rey de França devia

venir de part de ça per pregar lo Rey que delliuras don Jayme.

Interrogatus si la dita comtessa en lo dit rahonament dix al dit Diego Roiz et a ell deposant què la duquessa de Berri donava o havia donats a ella dita comtessa dos castells per son sosteniment qui valien mil et set cents scuts de renda. Dix que james liu hoy dir be es ver que lo dit Diego Roiz ho dix a ell deposant com ere en lo cami que abdos feren aquesta darrera vegada que damont ha dit.

Interrogatus si ell deposant hoy que la dita comtessa en lo dit rahonament o en altra manera et loch digues que la duquesa de Berri havia fet tracte de matrimoni del fill del duch de Borbo ab la filla major del dit don Jayme et que lo dit duch de Borbo emprenie de fer la conquesta de aquest regne et de les altres terres del Senyor Rey pero que lo dit mossen Garcia devia entrar primer ab la dita gent et entretant lo dit duch hauria fet son pertret et entraria despuys ab gran poder per haver lo regne. Dix que james nou hoy dir ans entre les altres coses lo dit Diego Roiz donava entendre a la infanta per profecies que sa filla la major devia esser muller del fill del Rey Luis.

Interrogatus si ell deposant sab que la dita comtessa digues al dit Diego que de les allegacions et altres scriptures que seu durie digues a la duquessa de Berri quen fes fer dos trellats et que la un romangues ab

ella dita duquessa et que lo dit Diego sen portas laltre et loriginal et que jaquis lo trellat en la Seu Davinyo et loriginal portas al dit emperador et al marques. Dix que ver es que la dita comtessa ho dix ja davant la infanta et lartiaqua et ell deposant et despuys lin dix altra vegada pero dixli que com ell dit Diego deuria partir ella dita comtessa lo informaria pus larch.

Interrogatus si en lo dit parlament que la dita comtessa hac ab ell deposant et ab lo dit Diego sab que la dita comtessa digues que lo vespre ladonchs passat eren estats ab ella alguns cavallers qui li havien dit que los infants fills del Senyor Rey qui eren a Çaragoça ladonchs anaven soven a caça et que anaven ab fort poqua gent et que daquells pochs quiy anaven sen tornaven los mes et que ells romanien quax sols en la caça et que ells dits cavallers seren una vegada justats ben X et si veessen que haguessen algun arrossament hagueren presos los dits infants els hagueren mesos en tot loch ques haguere be raho de la preso de don Jayme. Dix que james tal cosa no hoy ni james daço ni dallo quis conte en les precedents V o VI interrogacions no hoy parlar. Be es ver que en la hora que lo dit Diego Roiz et ell deposant hagueren lo rahonament damont expressat et ell deposant pres comiat de la dita comtessa per anar a les dites allegacions la dita comtessa apres que hac donats a ell deposant los dits dos plechs descriptures dix a ell deposant que fes les dites dues letres una a la infanta altra al dit Diego et que trias et apartas de les scriptures que donades li havia los

albarans de paper de les cartes de pergami de guisa que cascu estigues per sa part et a son triat. E de fet sobre aço ell deposant aparta de la dita comtessa et del dit Diego Roiz un troç luny dells et aqui tria et aparta les dites scriptures unes daltres et feu les dites dues letres que la comtessa volia que fes. E la dita comtessa romas prop laltar parlant tostemps ab lo dit Diego. Si parlaren de les coses de que ell deposant es interrogat que ell deposant nou sab.

Interrogatus si ell deposant instant o manant la dita comtessa o la infanta o altra qualsevol persona ha fet tracte algu ne cabut en aquell en alguna manera que gents darmes estranyes o altres qualsevol venguessen os levassen en lo regne per tolrel al Senyor Rey et ocuparlo assi o en altra manera per barrejar et damnejar aquell. Dix que no james.

Interrogatus si ell deposant sab perque les dites comtessa et infanta trametien les dites allegacions et scriptures al emperador ne a la duquessa de Berri. Dix que no sab que per altra raho les hi trametessen sino per ço que ha dit damont.

Interrogatus si ell deposant sab perque ne a quina fi la dita comtessa manava fer los dits trellats de les allegacions et scriptures ne metre la un en la Seu Davinyo. Dix que com la dita comtessa dix al dit Diego Roiç que digues a la dita duquessa de Berri que fes per los dits trellats ell deposant li demana perque volia que

allos fes et la dita comtessa dix que per ço que si la un se perdia el havien mester per avant que trobassen laltre.

—

Die XII marcii anno MCCCCXV in alqueria de Rascanya sita in orta civitatis Valentie honorabiles Petrus Ram supradictus et Ferdinandus Gonçalvèz de. . . . . legum doctor de mandato dicti domini Regis vive vocis oraculo eis facto constituti in eorum presentia dicta egregia olim comitissa et Alfonso Mendez processerunt ad faciendum accaramentum de dicta domina comitissa et de dicto Alfonso Mendez ut sequitur.

Primerament fou legit aqui en presencia dabdosos un troç de la deposicio del dit Alfonso Mendez ço es lo que diu. E fet per ell deposant lo dit sagrament ladonchs la dita comtessa dix a ell deposant les dues coses de que jot vull parlar son aquestes si tum pories trobar un hom de qui tu fiasses castella o catala etc.

La qual cosa lesta lo dit Alfonso dix que ere ver axi com alli se entenie et que be sabia ella dreçant les paraules a la dita comtessa que la primera cosa de que li havia parlat ere aquella.

E la dita olim comtessa nega et dix semblants pa-

raules certes tu ments per la gola malvat traydor que james tu nom parlest de tal cosa ne jo a tu ne james tal cosa fou per mi empresa ne imaginada.

E haudes algunes noves entre abdos lo dit Alfonso romas perseverant en son dit et la dita comtessa en sa negacio.

Fou mes avant lesta davant la dita comtessa altre troç de la deposicio del dit Alfonso Mendez ço es de aquell loch qui començe et despuys ell deposant dix a la dita comtessa etc, fins en aquell loch exclusivament qui diu. E ladonchs ell deposant dix a la dita etc.

E lest aço lo dit Alfonso dix a la dita comtessa Senyora be sabets que vos mo digues aço et ver es.

E la dita comtessa dix ço que jot dic digui nec parli scrit es et ja ho he dit no se que als te digues quem record.

Fou mes avant legit lo memorial damont insert scrit en letra et lengua castellana que lo dit Alfonso havia fet de ço qui ere concordat entre ells segons diu et la comtessa com ell devia anar en Portogal. Dix lo dit Alfonso que axi es et axi com per ell deposant fou scrit axi fou concordat entre ell et la dita comtessa.

La comtessa dix que de les coses contengudes en lo dit memorial ella ere ja estada demanada et ja hi havia

deposat ço quey sabia et li recordava et que a present no lin recordava als.

Item sobre allo que diu que ab los tractes etc. lo Rey no aturaria un any. Dix lo dit Alfonso que era ver.

La dita comtessa dix que estava en ço que havia ja dit sobre aço en sa deposicio quen fou interrogada.

Fou mes legit ço qui diu et mes dix la dita comtessa a ell deposant etc. lo dit Alfonso persevera.

La dita comtessa dix que mentia que james tal cosa ella no dix. E despuys la dita comtessa dix al dit Alfonso on dius que to digui et lo dit Alfonso dix en Çaragoça et la dita comtessa dix scriviu que ell diu que en Çaragoça lin digui.

Fou mes lest ço que diu quel un daquells qui guardaven don Jayme ere bastant a matar los altres lo dit Alfonso persevera.

E la dita comtessa dix que estava en aço que havia dit sobre aço.

Fou encara lest ço qui diu que mossen Garcia fehia pertret etc. lo dit Alfonso persevera la comtessa dix que no ere ver.

Et sich uterque perseveravit in suis dictis et dicta comitissa in negationibus.

Et his peractis dicta domina comitissa fuit interrogata si ella deposant alguna vegada ha donat o fet o manat donar algunes scriptures o proces a alguna persona per portarlo al emperador o al marques de Montferrat frare della deposant.

Dix esser ver que apres que lo dit Diego Roiç de qui ella deposant ha ja parlat en sa deposicio la hora que fou interrogada sobre lo fet del memorial on son los noms transformats fou anat al marques de Montferrat frare della deposant per les rahons que ella deposant ha ja dites et apres que fou tornat et hac feta relacio de ço que havia fet lo dit Diego entre las altres coses dix present la infanta et lartiaqua de la mar son cosi que la dit marques volia lo proces de guisa quel pogues fer regonexer. E ella deposant dix ha mesquina et a que vol lo proces guardau dix ella deposant girantse a la dita infanta que aço pora esser perill de mon fill et la dita infanta dix que hoc en bona fe et axi abdues estigueren entre si matexes et no eren de intencio que proces ni scriptura alguna se degues mostrar perque aparegues nis pogues dir que algu per part de son fill deila deposant encercas ni demanas o fes demanar lo dret que hagues o pretengues haver en aquest regne creent que si fos sabut no poguere esser sens perill de la persona de don Jayme son fill hagueren algunes noves entre ells et per ço com lo dit

Diego dehie solament que volia lo proces digueren que aço volie dir les allegacions que los savis havien fetes sobre lo fet de la successio et romangueren en acord que ni atorgaren de trametreho ne ho denegaren. Mes a cap dalguns dies ella deposant et la dita infanta foren en rahonament en la posada de la dita infanta presents los dits artiaqua et Diego et En Bernat Marti lo capella et tornaren a parlar sobre lo fet del proces o allegacions que lo dit Diego dehia que volia lo marques et sobre aço apres moltes paraules foren tots de acord que les dites allegacions se haguessen et que lo dit Diego les portas al dit marques pero dehien tot temps et protestaven ab gran instancia ella deposant et la dita infanta ab dit Diego que sobre totes coses digues al marques ques guardas que les dites allegacions o scriptures fes veure et regonexer molt secretament et que ni per ell dit marques ni per altre en nenguna guisa fos parlat ni dit que don Jayme hagues dret nil pretengues nil volgues demanar car si ho fehien no poria esser que no fos sabut per lo Rey et no poria esser sens gran perill de la persona de son fill della deposant mas que solament lo marques fos content de haver ho vist o esser ne informat et quen hagues fet informar lemperador secretament a fi que sabut per ell la cosa de que los juristes et altres havien informat lo dit fill della deposant conegues que no follament ne per voluntat desordenada ere estat mogut a fer les coses que havia fetes et que per aquella raho lo dit emperador fos pus inclinat a fer embaxades o prechs al Senyor Rey sobre lo delliurament de la preso de don Jayme et

james no fou intencio delles que lo dit dret fos demanat ni sen curasen pus avant et de fet aqui matex fou acort et dit per ella deposant et per la dita Infanta a dit capella appellat Bernat Marti que anas en aquells lochs et persones que sabrie que deguessen haver o tenir les dites coses et que les hagues. E apres de alguns dies los dits Diego Roiz et lo dit Bernat Marti foren a la posada della deposant e apres que ella deposant hac hoyda missa ella deposant feu per manera que romangueren en la casa on la dita missa sere dita ella deposant et los dits Diego Roiz et Bernat Marti sens pus als quals Diego et Bernat ella deposant feu jurar sobre laltar que de allo que ella lus dirie no dirien res a la infanta ne a nengu sens voler della deposant et fet lo jurament per ells ella deposant lus dix que ella havia les dites allegacions et que les tenia un frare prehicador de Barchinona a qui dehien frare Francesch Nadal al qual ella deposant les havia comanades et aquella deposant faria una altra al dit frare que les donas al dit Bernat Marti et que lo dit Bernat despuys les donas al dit Diego et axi fou que ella deposant feu fer la dita letra al dit prehicador la qual letra lo dit Bernat Marti sen porta com parti de Morella et alli matex ella deposant dona alguns plechs descriptures al dit Bernat Marti en los quals plechs havie albarans de molts los quals havien fets a son fill della deposant abans de la declaracio et axi matex hi havia cartes de certes rendes que lo Rey de França havia donades en temps passat al senyor comte marit della deposant. E dix ella deposant al dit Bernat Marti que los dits alba-

rans et altres scriptures donas ab les dites allegacions al dit Diego Roiz lo qual havien delliberat ella deposant et la dita infanta que tornas a son frare della deposant et al emperador et que passas per la duquessa de Berri et que volie ella deposant que lo dit Diego donas los dits albarans a la dita duquessa per ço que vees et sabes qui eren aquells quis eren proferts a son fill della deposant et que si per ventura algun dells venia a ella per demanar li la gracia o altra cosa que sabes qui eren et non pogues esser enganada. E aqui matex davant lo dit Bernat ella deposant encarrega molt estretament lo dit Diego ques guardas que lo dit marques fort secretament fes veure les dites allegacions et que nos fes mencio alguna de dret de son fill ne curassen dals sino de fer per manera que lemperador fos induit a fer missatgeria et prechs al Senyor Rey per son fill della deposant a delliurar de la preso. E lo dit Diego dix que a ella deposant no calia haver pahor dallo que lemperador ere gran amich del Rey Luis et en gran liga ab ell et que no sentrametrie de res qui toquas contra lo Rey Luis et aço matex havia ja dit lo dit Diego altra vegada davant ella deposant et la dita infanta.

E aquestes coses fetes los dits Diego Roiç et Bernat Marti se partiren della deposant et lo dit Bernat sen ana per haver les dites allegacions et lo dit Diego Roiç dix que iria a Alcaniz per veure sa muller. E de fet lo dit Diego estech alguns dies absent de Morella o pur estech que ella deposant nol viu. E a cap dalguns dies

lo dit Diego torna et ella deposant dona al dit Diego algunes letres de creença quis dreçaven a la duquessa de Berri et no li recorde be a ella deposant si lin dona alguna per al marques son frare et donali mes avant empremtes de sos sagells a fi que si la duquessa o lo dit marques consellaven que per part della deposant fos scrit a algunes persones sobre lo fet de haver letres de prechs o missatgeries al Senyor Rey sobre lo delliurament de son fill della deposant e axi matex per amprar alguns grans senyors parents della deposant que li fessen ajuda per a sostenir sa vida et que aquestes letres ordonaria En Johan Domenech qui ere della per ço com sabie la manera del scriure que les poguessen sagellar ab les dites empremtes.

E ab aquestes coses lo dit Diego sen ana et a cap de alguns dies que ella deposant fou partida de Morella et fou en la ciutat de Leyda lo dit Diego fou en Leyda et vees ab ella deposant et dixli que En Bernat Marti lo trametie a la infanta ab una letra per ço com li havia donats pochs diners per a son viatge et que li digues que dalguns diners que lo dit Bernat Marti havia recaptats per a la dita infanta que li scrivis que li fes compliment a allo que hauria mester. Dix mes lo dit Diego a ella deposant que no havia trobat lo dit frare Francesch Nadal. E ella deposant dixli com lo dit frare ere estat aqui en Leyda et que ella deposant li havia demanat on anava et ell havia dit que a Barchinona et que ella deposant li havia dit que donas les dites allegacions o scriptures al dit Bernat Marti. E haut a-

quest rahonament lo dit Diego se parti della deposant e dient que iria a Sixena et apres pochs dies torna et ella deposant dixli com despuys que ell ere partit della eren estats ab ella depesant certs homens qui venien de Castella et havien fet tracte que alguns daquells qui guardaven don Jayme son fill lo delliuraven de la preso pero que volien cinch mil florins perque pregava que ell digues a la dita duquessa de Berri que volgues donar manera que aquells cinch mil florins se haguessen et quels trametes. E lo dit Diego dix que ho farie volenter et encara que tornara ab aquell qui adurie los diners. E ultra les dites coses ella deposant encarrega lo dit Diego que ultra lo fet de son fill aempras la dita duquessa que fes ajuda a ella deposant per a son viure et sobre aço lo dit Diego dix que ho fore que sobre aço ella deposant fes altra letra a la dita duquessa et de fet ella deposant li feu la dita letra et lay dona pregantlo que anas tost et que fes per manera que espatxas et donas bon recapte als affers et no recorde a ella deposant que altres coses de esencia alguna li digues pus avant sino de aço que li recorde be qui li dix o en aquesta hora o ja dabans ques guardas que com lo marques son frare haurie fetes regonexer les dites allegacions que ell dit Diego les sen tornas et que en nenguna guisa no romanguessen ab lo marques et aço fehia ella deposant per ço com havie hoyt que lo dit Diego deie que lo Rey Luis se tenia per dit que com lo concili se fos tengut et haguessen feta eleccio de un Papa que ell proposas et demanas lo dret daquest regne davant lo dit Papa per ço que lo dit marques no

hagues manera de demanar ne dir res del dret de son fill della deposant volie lo dit Diego cobras de ell et sen tornas les dites allegacions a fi que no li donassen causa de res demanar daço. E aço fet lo dit Diego se parti della deposant et despuys nol ha vist ella deposant.

Interrogatus si ella deposant trames Joban de la Cambra ab letres quis dreçassen al Rey Danglaterra al duch de Clarença a mossen Garcia de Sesse a mossen Flovia et an Johan Domenech sobre aço que fessen per manera que gents darmes venguessen deça per damnejar lo regne et terres del Senyor Rey fins que lo dit Senyor hagues delliurat son fill de la deposant de la preso. Dix que no james.

Interrogat si ella deposant en la ciutat de Çaragoça hac parlament secret algu ab un missatger del emperador et de que. Dix que hoc ver es que ella deposant en la esgleya dels frares menors de Çaragoça hac parlament ab lo missatger del emperador qui ladonchs ere en la dita ciutat et lo seu parlament fou aquest que ella deposant lo demana del estament de son frare lo marques de Montferrat e apres lo encarrega que per part del emperador degues pregar lo Senyor Rey que delliuras de la preso son fill don Jayme. E lo dit missatger respos que ell havia sa missatgeria limitada et que bonament daço ell no porie parlar empero que si ella com ell sen irie volie trametre algun hom lla al emperador et al marques ell lo endreçaria. Es tenia per dit que ultra axo lo dit marques tenia tant en lo dit em-

perador que farie quel emperador trametrie missatgeria o prechs al Senyor Rey per lo delliurament de son fill et de aquest rahonament isque la cort que ella deposant et la dita infanta hagueren de trametre lo dit Diego Roiz en aquelles parts et per la dita raho.

Interrogat que contenia la creença que ella deposant et la dita infanta comanaren al dit Diego la primera vegada. Dix que ço que damont ha dit ço es quel emperador trametes a pregar lo Rey que delliuras de la preso son fill della deposant.

Interrogat si la vegada darrera que per ella deposant et per la dita infanta fou acordat de tornar trametre lo dit Diego al marques et al emperador et que passas per la duquessa de Berri ab les dites allegacions si dix al dit Diego o al dit Bernat Marti que diguessen al mestre en teologia qui lig la teologia a la Seu de Barchinona quels donas certes allegacions o dits de sants que ell sabie sobre lo fet del dret et successio del regne. Dix que no li recorde que de tals coses ella donas carrech als dits Diego Roiz ne Bernat Marti. Be empero li done vigares que un dia parlant dels fets passats de la successio del regne entraren en paraules que un frare prehicador de Barchinona qui ere fort abte hom et bo hi havie vist e que li ere vigares que diguessen que ell dehie que sent Tomas havie parlat del cas quis ere seguit en aquest regne sobre la dita successio.

Interrogat si ella deposant en algun rahonament que

hagues ab los dits Bernat Marti et Diego Roiç o ab la un dells que ella havia haudes letres de mossen Garcia de Sesse de mossen Flovia et de Johan Domenech los quals li havien fet saber que lo dit mossen Garcia havia ben set o vuyt mil rocins per entrar en aquest regne et que en aço lo comte Darmanyach ere vengut contrari. Dix que no ni may semblant cosa no hoy dir.

Interrogat si ella deposant dix als dits Bernat Marti et Diego o al un dels que la duquessa de Berri havia fet tracte de matrimoni ab lo duch de Borbo o ab son fill de la filla major del dit don Jayme fill della deposant et que lo dit duch de Borbo emprenie la conquesta de aquest regne pero que mossen Garcia entraria primer ab la dita gent et apres entraria lo dit duch ab gran esforç. Dix que no james.

Interrogat si ella deposant dix al dit Diego que digues a la duquessa de Berri que fes fer dos trellats de les dites allegacions et quel un trellat jaquis a la dita duquessa et laltre en la Seu Davinyo et que loriginal portas als dits emperador et marques. Dix esser ver que ella deposant dix al dit Diego que si a la dita duquessa era vist faedor que fes fer los dits dos trellats et que sen aturas la un et del altre dix al dit Diego quel metes en la dita Seu Davinyo et aço fehia ella deposant a fi que per ço com molts parlen de ço que son fill ha fet et no informats dels affers presumexen per ventura lo dit son fill esser estat mogut per follia o en

altra manera no deguda et sens consell volia que totstemps se pogues mostrar que ere ço quil havia fet moure et per ço com leugerament una scriptura se pot perdre en moltes guises per allo entenic que los dits trellats se deguessen fer si la dita duquessa ho hagues a bo et que aquell romangues en la dita Seu perque fos mills guardat.

Interrogat si ella deposant dix al dit Diego Roiç present lo dit Bernat Marti o en altra manera que ab ella deposant eren estats alguns cavallers qui li havien dit que los infants fills del Senyor Rey qui ladonchs eren a Çaragoça anaven a caça sovin et que anaven ab fort poqua gent et que aquella poqua quey anava sen tornava tantost et ells romanien en la caça quasi sols et que ells eren estats una vegada ben deu qui si veesen que haguessen algun arrosament los hagueren presos et mesos en tal loch ques hage be raho de la preso de don Jayme. Dix que may de sa vida tal cosa no dix ne hoy dir a persona del mon.

Interrogat si ella deposant dix als dits Diego Roiz et Bernat Marti o al un dells que ella havia trames Johan de la Cambra en Bordales a aquells qui eren lla servidors de son fill que anassen o trametessen en Anglaterra et fessen per manera ab lo duch de Clarença que les ligues fetes entre son fill della deposant et ell dit duch anassen avant. Dix que no james.

Interrogat si ella deposant dix al dit Diego que con-

venrie que ell anas a la duquessa de Berri et al duch de Borbo et que ell matex parlas ab ells et ab los altres ab qui ells contractaven et que sabes certament los fets en quin apuntament eren et axi matex vees certs castells que debien que la dita duquessa donava a ella deposant per sostenirnent de sa vida et que Miro havia dit a ella deposant que la duquessa de Berri vedava que los vuyt mil de cavall qui devien entrar en aquest regne ab lo dit mossen Garcia no venguessen fins lo matrimoni del dit duch et de la dita neta della deposant fos fermat et la duquessa hagues la donzella en son poder et que ladonchs entrassen grossa gent ab lo dit duch per fer la conquesta del regne. Dix que no es ver que ella deposant li digues tals coses be empero es ver que ella deposant encarrega lo dit Diego que digues a la dita duquessa que si li podie assignar alguna renda per sustentacio de sa vida axi com ja lan havia tramessa a pregar sino que almenys li volgues de present socorrer dalguna cosa per la gran necessitat que ella deposant havia.

Interrogat si ella deposant dix al dit Diego que digues a la dita duquessa que fes ques volgues dels matrimonis axi de ses netes com de ses filles de guisa que les ligues se fessen grosses et que gran gent darmes pogues entrar en aquest regne et pendre o haver aquell et que don Jayme fos foragitat de la preso et ella deposant et sa nora et ses filles restituides a llur honor. Dix que may no lin parla.

Interrogat si ella deposant dix al dit Diego que parlas ab los dits mossen Garcia de Sesse ab mossen Flovia et ab Johan Domenech que treballassen que les ligues se fessen aquelles mes et pus grosses per la raho que li havia manat explicar a la duquessa et que espatxassen et que per ço quel creguessen lus mostras dues empremtes de sos sagells della deposant la un posat al dos del altre com aço fos senyal empres entre ella deposant et aquells et que en altra guisa ells nol creurien. Dix que no es ver que james li digues semblants paraules de les empremtes dels sagells empero es ver que li dix quels mostras per ço quels devia dir de part sua que si fer se podie et la duquessa ho consellava la un dells sen anas al dit marques frare della deposant per fer sustancia et tenir aprop que les missatgeries o letres de prechs venguessen deça per la delliurança de son fill della deposant encara que ella deposant ere inclinada que aquell qui irie degues esser Johan Domenech et axi matex tenguessen aprop la duquessa que ella deposant hagues algun socors della et que en aço fessen gran instancia com ella no hagues de que viure sino de banoves et de lançols que venie.

Interrogat si ella deposant dix al dit Diego que ella havia peu en aquest regne de XXV castells et de LXXX mil florins en cas que mester fos per lo delliurament et altres affers qui toquassen lo benavenir de son fill. Dix que may no lin parla ne hoy dir semblant cosa.

Interrogat si ella deposant dix al dit Diego que digues al marques de Montferrat que una vegada fes per manera que hagues una galiota et que la dita galiota vengues ab mossen Gilabert de Canet et ab alguns homens darmes et que vengues sots color e escusa de mercaderia et que vengues a Barchinona o a Valencia o altre loch maritim on lo Senyor Rey fos et que ella deposant qui nos partiria de la cort tenrie esment et faric per manera que com la galiota serie venguda alguns farien anar a caça o deport vers aquella part on la dita galiota serie los fills del dit Senyor Rey et quels prenguessen els metessen en la galiota et que sen anassen ab ells et quels menarien al emperador et al marques a fi que lo Rey a ma de aço lexas anar don Jayme fill della deposant. Dix que james tal cosa no dix ne imagina.

—

Die sexta aprilis anno a nativitate Domini Millessimo CCCCXV.

Petrus Miro oriundus de villa Sancti Mathei regni Valentie olim de domo Jacobi de Durgello deponens in facto proprio et ut testis in alieno productus juratus et interrogatus dicere veritatem quam sciat super predictis et infrascriptis et aliis de quibus interrogatur. Dix que en lo temps que don Jayme Durgell fou estat assetiat per lo Senyor Rey en la ciutat de Balaguer poch

apres que lo dit don Jayme fou en ma et poder del dit Senyor Rey ell deposant qui tota vegada ere estat dins Balaguer ab lo dit don Jayme proposa partir de Leyda on ere per anar a la Seu Durgell per veure un seu germa qui es canonge de la dita Seu et abans que partis a gracias de la comtessa Durgell mare et de la infanta muller del dit don Jayme et encara del dit don Jayme qui ladonchs estava pres en lo castell de la dita ciutat de Leyda que parla ab ell estant ell deposant defora lo dit castell et lo dit don Jayme en una finestra dins et de fet ell deposant ana a la dita Seu Durgell et viu lo dit son frare et apres pochs dies que hac estat aqui proposa ell deposant de anar tenir festes de Nadal ab un altre germa que te lo qual es rector del loch Darnes en terra Dorta e proposat aço ell deposant parti de la Seu et feu la via de Leyda et com fou en Leyda ja hagueren menat pres lo dit don Jayme en Castella et ell deposant feu reverencia a la dita comtessa la qual era aqui et esser aqui ab ella la dita comtessa dix que si algu dels servidors de son fill volgues treballar per los seus affers per ventura encara haurien algun bon reveniment et ell deposant dixli Senyora jo cuyto esser encara axi be servidor del senyor don Jayme com james estant ell en sa prosperitat et de bon cor treballaren ço que pore en son benavenir et de fet per ço com estant jo en la Seu he hoyt dir que gran colp de gent darmes se aperelle della en Guiayna per venir deça per los seus affers he proposat passar della per veure et saber com van los fets ne en quin apuntament son et per ço men vaig a tenir festes de Nadal

ab mon frare lo rector Darnes et veure sin porie haver alguna cosa quim servesque al viatge. Ara donchs dix la dita comtessa ves en bona hora et com vengues passa per mi et jo parlare ab tu et veurem que porem fer. E de fet ell deposant ana a Arnes et tench aqui festes de Nadal et tengudes festes tornasen a Leyda. E en Leyda ell deposant fou ab la dita comtessa et parla ab ella et parech a ell deposant prima faç que la dita comtessa se fos refredada de donar res a ell deposant per passar en les parts de França o Danglaterra et aço per tant com segons ell deposant entes ladonchs la dita comtessa entre unes coses et altres havia donat a un escuder apellat Gerau Dalos ben cent florins per ço que passas en aquelles parts car ja abans que lo dit don Jayme fos pres lo dit Guerau Dalos ere estat per ell en les parts de França per fer venir companyes empero lo dit Guerau Dalos no ana sino fins a Barchinona et tornasen a Leyda et mes algunes escusacions perque no era anat et ladonchs la dita comtessa veent se enganada per lo dit Guerau dix a ell deposant que una vegada anas en les parts de Guiayna la on mossen Garcia de Sesse lo jove ere et que parlas ab milor Tomas duch de Clarença en cas que fos en aquelles parts et que vees si porie fer par manera que lo dit duch de Clarença donas o fes donar e ella dita comtessa qualque cartell o altra cosa qui volgues uns set o vuyt mil florins de renda per sustentacio de sa vida et si lo dit duch no lin volie o no podie donar que ell deposant anas al Papa Johan et que per part della li recitas los affers quis eren seguits a ella et a son fill et qui li

mostras o fes mostrar los drets del dit don Jayme et fes per manera si fer se podie ab lo dit Papa Johan que donas a ella dita comtessa alguna cosa de renda de que ella pogues mantenir sa vida et son estat car ella segons dix a ell deposant havia gran dubte que si lo Senyor Rey comprenie alguna sospita della o sentie res que ella volgues tractar ni fer per delliurança de son fill que la faria cremar et per aquesta raho volia exir de aquest regne. Dix mes la dita comtessa a ell deposant que digues a mossen Garcia de Sesse quis dehie que havie gent darmes per passar en aquest regne que ab poqua gent per res del mon ell no emprengues dentrar deça car si grossa gent no eren no porien fer res sino correr et robar alguna cosa et tornarsen et posarien en perill la persona de son fill. Mas si per ventura podie fer que fossen grossa gent que ladonchs ella haguere a bo que entrassen per Arago et que daqui anassen en Castella et que assetiassen lo loch on don Jayme son fill estava près et quel traguessen dalli si fer se podie mas ab poqua gent per res no entras et ab carrech daquestes coses ell deposant parti de la dita comtessa la qual a la partida li dona per ajuda de son despens quaranta florins et per ço que lo dit mossen Garcia de Sesse donas creença a ell deposant de ço que li dirie per part della la dita comtessa dona a ell deposant una emprempta de un sagell petit de anell qui havia una barra a traves de la empremta lo qual sagell era senyal entre ella et lo dit mossen Garcia et ab aquestes coses ell deposant pres comiat de la dita comtessa et nassen a Tolosa et aqui en Tolosa ell deposant sen-

trames lo dit mossen Garcia on era et sabe que ere a un castell quis apelle Sordo situat a V legues de Bayona et de fet ell deposant parti de Tolosa et ana a Sordo et troba aqui lo dit mossen Garcia de Sesse al qual ell deposant dona lo dit senyal del sagell et dixli tot ço que la dita comtessa li havia comanat segons damont se conte largament.

E lo dit mossen Garcia de Sesse li respons a les dites coses dient que a la comtessa no calia fer compte que el duch de Clarença hagues un diner de renda ni dals et ja menys li calia fer compte de gent darmes car ja totes les companyes eren desviades que no sen porien haver si donchs nos fehie com lo dit duch de Clarença fos passat deça a Bordeu on se dehia que devia passar en lo mes de març ladonchs vinent. Al feyt de anar ell deposant a Papa Johan dix lo dit mossen Garcia que no consellava quey anas encara mas que estigues aqui ab ell fins que Martin de Sesse et Johan Domenech los quals ell dix que havia trameses al Rey Luis fossen venguts et ladonchs farien que lo dit Johan Domenech qui ja per los affers del dit don Jayme ere estat ab Papa Johan et sabie en que estaven sen anas ab ell deposant et sobre aço ell deposant atura ab lo dit mossen Garcia en lo dit loch de Sordo alguns dies et daqui mudarense a un loch qui es de la vezcomtessa Dorta apellat Peyraforada estigueren aqui fins que lo dit Martin de Sesse fou vengut del Rey Luis et lo dit Johan Domenech fou romas a Tolosa. E la causa sobre que lo dit mossen Garcia havia trames los

dits Johan Domenech et Martin de Sesse al Rey Luis segons fou aqui dit a ell deposant axi per lo dit mossen Garcia com Marti de Sesse ere aquesta que diguessen al dit Rey Luis que si ell volie fer empresa de haver a sa ma lo regne Darago ells sabien un hom dientho del dit mossen Garcia qui havia procuracio bastant del dit don Jayme Durgell a veure transportar cessionar o donar tots et qualsevol drets que lo dit don Jayme hagues o pretengues haver en lo regne de Arago et que lin cessionaria et si ell dit Rey volie entrar en lo regne Darago li donaria entrada en lo dit regne que ell porie fer sa honor et la entrada que lo dit mossen Garcia dehia que donaria devia esser per Jaqua faent compte quey donarien loch la una partida del bando daquella ciutat de Jaqua. Empero dix lo dit Martin de Sesse que ell ne lo dit Johan Domenech no havien parlat ab lo dit Rey Luis sino ab un seu camarlench lo qual apres diverses rahonaments lus havia dit que apres que los fets de França fossen finats lo dit Rey Luis entenrie en los fets Darago et que ladonchs ell trametrie per lo dit mossen Garcia. En aquestes hores ere hom ja vers lo pastor et veent ell deposant que lo dit duch de Clarença no ere passat deça vers Bordeu nes dehia que degues passar dellibera de anar en Anglaterra per veure et saber si ab lo dit duch de Clarença o altres poguere fer o tractar alguna cosa profitosa al dit don Jayme Durgell per foragitarlo de la preso et de fet ell deposant se ana embarquar a Baiona et passa en Anglaterra et ana tant per ses jornades fins que arriba en la ciutat o loch on lo Rey Danglaterra et lo dit duch de

Clarença eren ço es en la vila de Leystreta et aqui ell deposant feu reverencia al dit duch de Clarença et donali letres que li portava del senyor Dagremont et de Menaut de Favars et del dit mossen Garcia de Sesse los quals ab les dites letres testificaven al dit duch que ell deposant ere servidor de don Jayme et ques ere trobat en tota la sua tribulacio del principi fins a la fi de la destruccio et que li podia donar fe. E lo dit mossen Garcia en la sua letra supplicava al dit duch quel cregues de ço que li dirie per part sua. E donades les dites letres ell deposant li recita tots los affers com seren passejats ne seguits et a la fi li dix com lo dit don Jayme Durgell exint de Balaguer et metentse en poder del Senyor Rey havia comanada a ell deposant la carta de la liança feta entre ell dit duch et lo dit don Jayme axi com de fet era ver que la li comana et ell deposant la jaqui com sen ana per la qual aparie que ell ere tengut de fer certes valences et ajudes al dit don Jayme et que moltes gents donaven carrecha ell dit duch com no havia socorregut lo dit don Jayme perque ell deposant lo supplicava que per sa merce volgues treballar o fer qualsque coses per la delliurança et benavenir del dit don Jayme et que volgues suplir en aço dientli mes de part de mossen Garcia que si guerra volia fer lo dit mossen Garcia li donaria entrada en lo regne de Arago per una ciutat a qui dien Jaqua. E lo dit duch li respos dient que ell havia gran dolor en son cor del mal de son frare don Jayme et moltes altres noves et parech que volgues escusar que ell ja no ere tengut a servar ne complir les coses contengudes en la dita lian-

ça com en aquella hagues si a son Senyor lo Rey Danglaterra plahie et que lo Rey son pare qui ladonchs con se feu la liança vivia era ara mort e per conseguent lo plaure noy podia esser et axi que nol ligava pero aço no fou la resposta final sino rahonament ans lo dit duch abans que li fes resposta final feu esperar ell deposant ben un mes. E a cap daquell temps com ell deposant lo instas ell supplicas que li fes resposta lo duch damont dit li dix que si ell fehia guerra al regne de Arago posaria en gran perill la persona del dit don Jayme car lo Rey qui veuria que ell dit duch li faria guerra per lo dit don Jayme per ventura auciarielo axi que alo no era bo mas que ell scriuria a alguns amichs et parents seus que ab prechs al Rey Darago o ab diners donant a les guardes quil tenen pres o escalant lo loch on esta o en qualque altra manera una vegada fessen per guisa que lo dit don Jayme isques de la preso. E de fet lo dit duch feu fer tres letres que ell deposant sen porta ço es una al Rey de Portogal altra a la reyna de Castella altra a la duquessa de Berri les quals letres apres la certificacio de son estat contenien en sustancia com ell havia entes que linfant Despanya tenia pres son frare lo comte Durgell de que ell havia gran dolor en son cor per quels pregava a cascu que ab prechs o en altra manera segons dessus es dit fessen que lo dit comte fos delliurat de la dita preso car dallo li farien gran plaer et axi matex que en aquells affers haguessen per recomanat a ell deposant lo qual dehie esser son servidor. E fetes les dites letres ell deposant pres comiat del dit duch et feu la via de Flan-

dres per ço com no havia diners faent compte que lla trobarie qualsque mercaders cathalans de conexença qui lin prestarien et non hi troba nengun de conexença be empero hi troba mercaders cathalans als quals ell deposant dix que ere estat servidor del comte Durgell et que ere anat en Anglaterra per certs affers et eren li falguts los diners entant que no havie ab que tornarsen per quels pregava quel volguessen socorrer de alguna cosa ab que sen pogues tornar en Arago. E los dits mercaders li digueren que a ell deposant no calie fer compte que per ço com ere estat servidor de don Jayme ell trobas aqui algu qui lin fes alguna cortesia ne bona obra com que lin fessen enuigs et males obres mas que per ço com ere de la nacio si ell deposant anava per los singulars mercaders aemprantlos se tenien per dit que trobarie qui li donarie pero que del lur comu no li volrien haver donada malla axi que de fet ell deposant ab dos dels dits mercaders qui foren elegits entre ells empra alguns et finalment hacne entre uns et altres cinch escuts et parti de Brugues ab En Johan Alamany mercader cathala qui sen venia a les parts deça et vench ab ell fins a Paris on arribaren la vespra de Sent Johan et aqui ell deposant estech VII o VIII dies et parla ab lo Rey Luis et dixli com a el dit Rey eren estats dos homens de mossen Garcia de Sesse sobre lo tracte que ha ja dit damont ell deposant et que ell ara sen anava vers lo dit mossen Garcia si li plahie res manar et lo dit Rey Luis dix que no li recordava et ell deposant dixli com los dits dos homens havien parlat del dit fet ab son camerlench. E lo dit

Rey Luis dix quey tornas al depres dinar et ell haurie parlat ab lo dit seu camerlench et de fet ell deposant hi torna lo depres dinar et ladonchs lo dit Rey Luis li dix com havia parlat ab son camerlench et que li havia tornat a memoria lo fet et axi que ell deposant digues al dit mossen Garcia que ell dit Rey com los affers de França ço es dels duchs de Borgunya et Dorlienchs serien finats los quals dins breu temps devien penre conclusio sen irie en Proença et ladonchs trametrie per lo dit mossen Garcia que anas a ell et si ell ladonchs lo volie servir ell dit Rey axi matex li faria gracia et aço dit ell deposant pres son comiat et supplical que li plagues ferli alguna gracia car no havia que despenre et lo dit Rey Luis li feu donar VI escuts en blanques et ell deposant sen ana daqui en Alvernia a la duquessa de Berri la qual troba en un castell apellat Marcuyrol.

Troba mes avant ell deposant en lo dit loch mossen Flovia et mossen Gilabert de Canet los quals apres ques foren acompanyats ab ell deposant lo meteren a la dita duquessa a la qual ell deposant feta la reverencia ques pertanyia dona la letra del duch de Clarença et li dix com lo dit duch dehia et la pregava que ella fes per manera que hagues letres del Rey de França del duch de Berri et dels altres duchs qui venguessen al Rey Darago et encara del comte Darmanyach per ço com dehien que ere amich del dit Rey Darago ab les quals lo pregassen que degues relaxar de la preso lo dit don Jayme et li tornas ço del seu o almenys gitantlo

de la preso li donas alguna cosa de que visques et si ab prechs nol podien haver que ella dita duquessa vees si ab diners o en qualque altra guisa lo porien delliurar. E la dita duquessa li respos dient que en lo fet de les letres se havia ja provehit car ella havia letres del Rey de França del duch Dorlienchs del duch de Borbo et del duch de Bar et daltres senyors de França mas que son senyor lo duch de Berri ne lo comte Darmanyach no havien volgut scriure pero ab aquelles letres que ella havia e la dita duquessa dix que trametria un cavaller lo qual dehien que ere camerlench del Rey de França apellat mossen Robert de Morlans et si per ventura lo dit Rey Darago no volie complaure als prechs los dits duchs et altres senyors de França qui li havien scrit indignarien lo Rey de França contra lo dit Rey Darago et que almenys servirien en aço et que no porie esser non isques algun fruyt.

Mes avant la dita duquessa que sobre allo que ell deposant havia dit que si prechs noy valien assayas si ab tractes de diners o en altra manera lo porien haver dix que ella havia hauts un monge et un metge qui li havien dit quel li traurien de la preso ab arts ell li me narien alli on ella ere et que ella lus havie promes que si ells li trahien lo dit don Jayme son nebot de la preso el li menaven alli ella lus donaria XV mil escuts et a ells et a tot hom qui alli lo li menas. E dix mes la dita duquessa que los dits monge et metge demanaven a ella quels bestragues CC escuts que dehien que havien mester per a fer certes camises que devien haver

aquells quil traurien et lo dit don Jayme axi matex et que com cascun dells vestirien les dites camises irien per layre la on volrien et la dita duquessa veent que era manera de soststraureli diners lexa lo tracte.

Axi matex viu ell deposant estant en lo dit castell de Marcuyrol que per ço com se debia alli que mossen Ponç de Perellos ere anat al emperador et havien dubte que lo dit mossen Ponç no digues qualsque paraules al emperador en desfavor o derogacio de don Jayme Durgell fou acordat per la dita duquessa et per mossen Flovia que lo dit mossen Gilabert de Canet anas al marques de Montferrat ab letres de la dita duquessa et del dit mossen Flovia et que sen portas los drets o allegacions de drets que lo dit don Jayme pretenia haver en lo regne Darago los quals drets o allegacions un jove hom apellat Johan de la Cambra havia segons parer dell deposant portat de Cathalunya en aquelles parts ensemps ab algunes profecies de frare Anselm et gloses sobre aquelles et que totes les dites coses mostras et fes veure al dit marques de guisa que assabentat de tot en cas que lo dit mossen Ponç de Perellos hagues res dit al emperador contra don Jayme que eldit marques o pogues defendre et mostrar davant lo dit emperador. E axi matex volgueren que lo dit mossen Gilabert de Canet faes per manera ab lo dit marques que si fer se podia hagues una galea la qual lo dit mossen Gilabert menas deça en les mars de Barchinona sots color o specia que anava contra moros et que per via de pendre panatica et altres vitualles ar-

ribas a Barchinona et que la dita comtessa qui segons dehien serie a Barchinona una nit montarie en la dita galea et iriesen ab ells per ço com dubtava que si lo Rey havia sentiment que ella dita comtessa tractas res de la delliurança de son fill que no la prengues et de fet lo dit mossen Gilabert parti et ana vers lo dit marques per la dita raho.

Totes aquestes coses fetes lo dit mossen Flovia et ell deposant partiren de la dita duquessa et lo dit mossen Flovia venchsen dret cami a Tolosa et ell deposant anassen a Santa Maria del Puy et daqui ana a Tolosa on troba lo dit mossen Flovia et En Johan Domenech et de Tolosa los dits mossen Flovia lo dit Johan Domenech et ell deposant partiren et venguerensen a un loch de la dita duquessa de Berri apellat Sent Supplici et aqui los dits mossen Flovia et Johan Domenech romangueren et ell deposant anassen al dit loch de Peyraforada on lo dit mossen Garcia de Sesse estava per ço que faes en manera que lo dit mossen Garcia vengues al dit loch de Sent Supplici et que aqui lo dit Johan Domenech et ell deposant metessen amistat et avinença entre ell dit mossen Garcia et lo dit mossen Flovia qui eren fort mal et essent ell deposant al dit loch de Peyraforada recita al dit mossen Garcia tot ço que havia vist fet ni sabut en Anglaterra et com della nols calia fer compte de res de be et apres aquestes coses lo dit mossen Garcia ab sa companya et ell deposant partiren daqui et anarensen al dit loch de Sent Suplici.

E estants en lo dit loch de Sent Suplici los dits mossen Garcia mossen Flovia et Johan Domenech et ell deposant et avenguts los dits dos cavallers de lur debat lo dit mossen Flovia pres sagrament dells tots que no dexelarien ço que ell los dirie a algu et pres lo dit sagrament dixlus que ell dit mossen Flovia havia parlat et tractat ab Ramonet de la Guerra et ab Johan de Bloquies et ab los altres capitans de les companyies que finada la guerra dels senyors de França serien ab lo duch de Borbo et que aquest tracte ell havia dit al dit duch de Borbo et lo dit duch lo havia acceptat que ab los dits capitans et gent darmes ell empendrie de passar de part deça en Arago per fer guerra et que aço seria una fort riqua guerra et que per ço que lo dit duch de Borbo hagues millor raho de empenre lo dit passatge et la guerra ell dit mossen Flovia havia tractat ab la dita duquessa de Berri que demanas a la senyora infanta dona Isabel Darago muller del dit don Jayme que li trametes dues de ses filles les majors et ella nodririeles et com ella dita duquessa les haurie en son poder sots color daço donarien ne la una per muller al fill del dit duch de Borbo et que sobre lo tracte de haver les dites dues filles del dit don Jayme ell havie trames un hom seu apellat Johan Serrano a la dita infanta mas que no li digues res del fet del dit matrimoni mas que a la dita comtessa digues tot lo tracte axi del matrimoni com del als.

E aço dit ell deposant veent entre si que res que ells

tractassen nos acostava ne feblia res a delliurar don Jayme dix als dits mossen Garcia mossen Flovia et Johan Domenech com per tractar dels affers qui toquassen a servey o benavenir del dit don Jayme ells eren prou en aquelles parts et que ell lla on ells eren no faria fretura et per aço havia per acordat de venirsen en les parts deça per veure si la dita infanta li volrie res donar ab que pogues anar en Portogal per donar al Rey de Portogal la letra del dit duch de Clarença et fer alli algun tracte sobre la delliurança del dit don Jayme o per la via dels prechs o per via de donar o prometre diners als quil tenien o per via descalar lo loch segons que lo dit duch de Clarença li havia dit. E de fet ell deposant parti dells et venchsen a les parts deça et per ses jornades arriba a Morella on eren lo Senyor Rey Darago et les dites infanta et comtessa.

A les quals infanta et comtessa ell deposant a cascuna per si dix com ere estat en Anglaterra et a la duquessa de Berri et al Rey Luis et ço que havia vist sentit et sabut axi ab ells com ab los dits mossen Flovia et mossen Garcia de Sesse et Johan Domenech et del poch compte quels calia fer daquelles parts. Dixlus mes avant com portava letres del duch de Clarença al Rey de Portogal et a la Reyna de Castella de prechs sobre la delliurança del dit don Jayme et dix a la dita infanta que si ella li volia donar qualque cosa de ques pogues sostenir anant alla ell irie volenterosament en Portogal et donaria la dita letra al dit Rey et veuria si poria pendre algun dels dits partits per a delliurar lo

dit don Jayme et aço matex dix a la dita comtessa et cascuna delles hac lo fet de la anada dell deposant en Portogal per bo et la dita infanta de fet li dona XXX florins ab que anas.

Mes avant dix ell deposant a la dita comtessa lo fet del tracte que lo dit mossen Flovia fehia del duch de Borbo segons damont se conte car lo dit mossen Flovia li havia dit que ho digues a la dita comtessa mas que non digues res a la dita infanta et la dita comtessa hague quasi en menyspreu tot lo dit tracte dient com posat que ara durant la guerra lo duch de Borbo havia gran renom et sequela mas que com la guerra seria passada ell se romanrie axi com un altre et que daquesta gent de companyies ella no fiave de les filles de don Jayme dix que no sempatxaria que anassen o no anassen car no vehia que fos cosa qui faes molt a la delliurança de son fill et que per ventura com la duquessa tenria lla les filles ella capmaçaria lla son matrimoni com se volria et a son fill profitaria poch e axi quen fessen ques volguessen. E rahonant de aquestes coses et daltres ell deposant estech en Morella dos o tres dies et entre les altres coses de que parlaren fou que la dita infanta dix a ell deposant com aqui havia un hom al qual dehien Johan de Calatayut qui sabia fer de un vi que aquells quin bevien se adormien per espay de XXiV hores que nos podien despertar e que fore bo si ell deposant lo sen pogues portar et fer per manera que don Jayme lo hagues. E la dita comtessa axi matex li dix a ell matex deposant aquest matex et

a cascuna ell deposant respos dient que no li paria que lo fet del dit vi hagues alguna efficacia ne pogues reportar algun fruyt a la delliurança del dit don Jayme allegant sobre aço moltes et diverses rahons. La conclusio sobre aquest fet fou que elles com serien fora de Morella farien fer la polvora quey devia entrar car alli no si trovaven segons dehien los materials quiy eren necessaris et com ho haurien haut farien lo vi et provarlo hien et si ere tal com dehien lavors farien que heguessen qui o com quel portas a don Jayme et dix la dita comtessa a ell deposant entretant que elles farien fer et assajar lo dit vi ell deposant serie anat a Sent Jacme et serie estat en Portogal et haurie pogut assajar de fer algun peu per dellinrar lo dit don Jaume et per recullir lo segurament en Portogal en cas ques isques et elles assajat lo vi si vehien que fos bo trametrieen alguna persona a ell deposant per saber que hauria tractat ni fet et per saber en cas que don Jayme pogues exir on trobaria ell deposant dixli empero la dita comtessa a ell deposant que no cregues nengu si no li portava una emprempta de tal segell com ell deposant havia portat al dit mossen Garcia et que en lo paper on la dita emprempta serie posada hagues scritas certes letres del abecedari pero a present no li recorda quines letres dix que serien.

Dix mes la dita comtessa un daquells dies a ell deposant quax semblants paraules Ha mesquina que sino fos per falta de diners jo haguera ja cobrat mon fill. E ell deposant dixli et com Senyora. Dixli la dita com-

tessa com homens me trahien tracte que sils hagues donats tants diners la suma dels quals dix pero a present no recorda a ell deposant quant dix ells hagueren presos dos fiylls del Senyor Rey axi com anaven a caça que no anaven ab ells sino fort pochs et hagueren los mesos et tenguts en coves et nols li hagueren tornats fins a tant que lo Senyor Rey hagues delliurat don Jayme de la preso. E ell deposant dixli quax rient et haventho a menyspreu Senyora et quins homens son qui axo poguessen fer. E la dita comtessa dix que homens de peu castellans eren qui ho hagueren fet si ella o altri per ella lus hagues donats los dits diners. E ell deposant dixli que ella se fiava massa en tot hom et que per ventura los dits homens no venien sino per sostraure que tenia en lo cor et poria sen trobar enganada.

Apres de totes aquestes coses ell pres comiat de la dita infanta et la dita infanta li dona letres sues de creença la una per al Rey de Portogal altra per a Juan Alvarez et altre per al comte de Barcelos et altra per a mossen Francesch de Vilaragut et li dona XXX florins per a son despens segons ja ha dit damont. Axi matex pres comiat de la dita comtessa la qual li dona qualsque quaranta o cinquanta grans de perles que les venes on fes ques volgues per son dispens si mester ho havia et dixli que anas et que treballas be en les coses de que havien parlat segons damont se contenen et li dix mes que lla en Portogal trobaria mossen Francesch de Vilaragut lo qual ella se tenia per dit quel endrecaria en ço que pogues et li ajudaria. Empero la di-

ta comtessa no li dona letres nengunes sino empremptes de son sagell dientli que ell matex faes letres de creença per part della a aquells a qui la infanta scrivia et que les sagellas ab les dites empremtes et ell deposant no li volia pendre les dites perles veent la sua pobresa et miseria et havent compasio daquella pero ella volch qus les sen portas et podien valer qualsque VI o VII florins. E totes aquestes coses dites et fetes ell deposant parti de Morella et feu la via de Sent Jacme et daqui en Portogal et per ses jornades arriba en Lisbona on lo Rey ere ladonchs vengut de Sintre aon esta.

Empero abans que ell deposant prengues comiat de la dita infanta li recorda que a motiu de la dita infanta fou acordat per la dita comtessa et per la dita infanta et per ell deposant que per ço com febien compte que per ventura la Reyna de Portogal venria pus volenterosa a pregar per don Jayme et com als no fos almenys pregaria lo dit Rey de Portogal son marit que pregas per ell lo sobrescrit de la letra del duch de Clarença quis dreçava a la Reyna de Castella fos ras et girat a la dita Reyna de Portogal.

Seguis que arribat ell deposant en Lisbona ana fer reverencia al dit Rey de Portogal et donali les letres del duch de Clarença et de les dites infanta et comtessa lo qual Rey li dix que hi tornas altra hora certa que li dona et ell haurie vistes les letres et faria li resposta. E aço fet ell deposant sen ana a sa posada et a la hora que lo dit Rey de Portogal li hac assignada torna

a ell lo qual vist que les dites letres eren de creença donali loch que la esplicas et de fet ell deposant explica sa creença pregantlo et per part del dit duch de Clarença et de les dites infanta et comtessa que li plagues trametre algun cavaller per pregar lo Rey Darago que delliuras de la preso lo dit don Jayme Durgell et que lla on no hi volgues trametre que almenys li plagues scriure lin et pregar lon per ses letres et que aço lo dit duch li tenria a gran plaer et les dites infanta et comtessa a gracia et que ja sobre aço lo Rey et altres grans senyors de França havien trames un cavaller ab letres lurs per fer semblants prechs. Sobre aço lo dit Rey li respos aço en sustancia que per guardarse dalgunes sospites a ell no complie de fer ço de que ell deposant en nom o per part dels dessus dits lo pregava. E ell deposant dixli almenys senyor plaurieus fer axi que si lo comte Durgell per via de tractes o en altra manera podia exir de la preso que pogues haver solament passatge segur per vostre regne fins a la mar ques pogues recullir en qualque nau per passar en Anglaterra et ardidament no li donassets altre sostenimenl. E aço dit lo dit Rey estech un poch pensos et apres dix que la Reyna Darago era sa cosina germana et que entre sos fills et aquells del Rey Darago havia tal deute que per res ell no donaria loch a tal cosa ne a altra qui tornas a tan gran dan al Rey Darago com per ventura faria aço et axi que non parlas pus car ell per res nou faria ans lo certificava que si lo dit don Jayme escapava de la dita preso ne passava per son regne et ell ho sabia faria son poder de tornarlo pres al Rey Darago la-

donchs ell deposant volch replicar et lo dit Rey li dix que no parlas pus daquesta materia car no li calia en tant que ell deposant veent que no podia alre fer agracias del Rey ab cor de anarsen et nos cura de mudar lo sobrescrit de la letra de la Reyna de Castella per donarla a la Reyna de Portogal mas prega un escuder del dit Rey a qui dien Johan Freyre que supplicas et digues al Rey que li plagues ferli donar alguna cosa de que pogues fer lo despens com sen tornas com ell deposant no hagues de que despenre et de fet lo dit escuder parla ab lo Rey lo qual li feu donar XX escuts et una letra de saulconduyt quel jaquissen exir francament de son regne.

Apres de aço ell deposant ana a la posada de mossen Francesch de Vilaragut per donarli la letra de la infanta et lo dit mossen Francesch era malalt et nol li lexaren veure et dona la letra a un de sos servidors qui la li donas et despuys tornahi diverses vegades que los metges ne los servidors no permeteren quel vees car ell havia lonch temps segons dehien que era malalt et estava fort mal axi que ell veent que aqui no podia pus fer et que lo comte de Barcelos noy ere ans ere en una partida del regne que dien entre Doyro et Minyo dellibera en si matex que anas a Nuny Alvareç lo qual era a un loch seu a qui dien Portell vers lo cap del Algarve. E com ell deposant fon al dit loch de Portell dona les dites letres al dit Nuny Alvareç et dixli tot lo rahonament qui era estat entre lo dit Rey de Portogal et ell deposant et la repulsa que lo Rey li ha-

via donada perque ell de part de les dites infanta et comtessa era vengut a ell axi com aquell qui ere cavaller de gran fama et renom pregantlo que pus lo Rey havia feta tal resposta que ell almenys volgues donar manera que en cas que lo dit don Jayme pogues trobar manera de exir de la preso que ell li volgues donar aviament et passatge per la sua terra qui es entre Doyro Minyo per exir a embarquarse a la ciutat del Porto. E lo dit Nuny Alvarez li dix que pus que lo Rey li havia feta tal resposta que a ell no li convenia metre les mans en tal fet niu faria per res et demana a ell deposant lo comte Durgell quins tractes tenia sobre aço et ell deposant dix que no altres sino que lo Rey et altres grans senyors de França havien scrit al Rey Darago pregantlo quel degues delliurar et que ell deposant axi matex devia anar a la Reyna de Castella per donarli una letra del duch de Clarença et veuria si la dita Reyna volrie trametre a pregar lo Rey Darago quil jaquis et si per ventura lo dit Rey Darago nol volie jaquir anar per los dits precbs lavors cercarien si per via de donar diners a les guardes o en altra manera porien fer que fos delliurat. E sobre aço ell deposant prega et supplica lo dit Nuny Alvarez que si ell sabia ne vehia alguna manera o engany ab que lo dit comte pogues exir de la preso quel ne volgues avisar per reverencia de Deu sabent que aço ere de les VII obres de misericordia delliurar homens presos en semblant manera. E lo dit Nuny Alvarez respos dient que apres lo Rey de Portogal et sos fills ell tenia per special senyor lo Rey Darago et que per nenguna cosa ell nol

volria desservir ans lo serviria en ço que pogues. Haut aquest rahonament veent ell deposant que res no aprofitava pres son comiat et anassen faent la via de Castella et anasen a Santa Maria de Guadalupe et aqui ell deposant encontra un hom de Johan Janyes de Valladolit ab lo qual sen ana partint de Guadalupe fins a Valladolit et anant per lo cami parlaren dels fets quis eren seguits a Balaguer car lo dit hom dehia quey ere estat et dix lo dit hom a ell deposant gran plaer hauriats vos ara de anar veure lo comte et ell deposant dix hoc per ma fe gran mas fam dubte que com fos lla nom prenguessen et per ço noy vull anar mas he cor de anar a la Reyna a la cort la qual era lavors a Fromesta. E partint ell deposant de Valladolit troba un atzembler del bisbe de Palencia lo qual li mostra lo cami fins a la dita vila de Fromesta et esser ell deposant a la dita vila per ço com venint a Valladolit lo dit hom de Joban Hianyes havia dit a ell deposant que com la Reyna era passada davant Oronya Johan Alvarez Dosorio era entrat a veure lo dit don Jayme ell deposant abans que fes reverencia a la Reyna de Castella ana a la posada del dit Johan Alvarez per parlar ab ell. E de fet ell deposant parlant ab lo dit Johan Alvarez li dix com ell deposant ere estat en Anglaterra et com lo duch de Clarença li havia fetes letres per al Rey de Portogal et per a la Reyna de Castella et per a la duquessa de Berri et com letres del Rey de França devien venir al Rey Darago pregantlo que delliuras de la preso lo dit don Jayme. Dixli mes ell deposant com sobre aço matex ere estat en Portogal et la resposta

que lo Rey li havia feta que no volia enviar nengun missatger al Rey Darago et com ara era vengut alli per donar a la dita Reyna la letra del duch de Clarença son nebot et per supplicarla que li plagues enviar algun cavaller al Rey Darago per pregarlo del dit fet o si aço no volia fer que com lo Rey Darago fos en Castella del qual lavors era fama quey devia venir li plagues per sa merce de fer en manera que lo Rey de Castella son fill lo demanas al Rey Darago car com per via de prechs lo dit don Jayme no pogues esser delliure altres maneres se cercarien per delliurarlo car la duquessa de Berri donara XV corones si hom pogues trobar algu en Castella quis volgues entrametre de delliurarlo et que aço ell deposant comanava al dit Johan Alvarez en gran secret axi com aquell qui havia fama de bon cavaller tenint se per dit que nol ne descobris et tastant et assajantlo si per ventura ell se volguere declinar a ferho dientli que ell deposant noy ere a intencio que lo dit don Jayme com fos fora faes guerra en Arago ne sensenyoris del regne sino solament per delliurar li la persona de la preso et que de aço ell et tot hom quiy treballas haurie gran merit en farie servey a Deu. E mes avant ell deposant demana de consell al dit Johan Alvarez si fore bo parlar a la dita Reyna del fet de delliurarlo ab altres tractes et maneres sino ab les supplicacions demont dites. E lo dit Johan Alvarez dix que pus ell deposant portava letra de son nebot que ell podia dir a la Reyna tot ço ques volgues car per ventura ella faria tal resposta a ell deposant que no la faria a algun altre et que ell dit Jo-

han lo faria esser ab la Reyna. E de fet lo dit Johan Alvarez ana a la cort et donali entrada ab la Reyna a la qual ell deposant dona la dita letra del duch de Clarença et ella legida la letra presto et liural al alcayt Garcia Sanyz lo qual lo mena a la preso.

Interrogat si ell deposant sab ni ha hoyt dir que la dita comtessa haje moguts o fets tractes alguns ab alguna persona per metzinar lo Senyor Rey. Dix que tal cosa no sab ni may hoy res dir a la dita comtessa qui contra la persona del Senyor Rey fos sino que un dia estant a Morella la dita comtessa estant a taula menjava en platers de terra et dix a ell deposant vet com me fa viure lo Rey quem fa morir de fam a mi et a mes filles ja plagues a Deu que jo hagues poder de matarlo axi com ell vol matar nosaltres de fam que per Deu jol mataria et aço dient los ulls li vengueren en aygua et en aço eren presents com ho dix dona Sicilia sa filla qui demanava pa et aygua qui era dejuni de Sancta Maria de setembre et Guerau et alguns altres servidors qui estaven aqui mentre menjaven et aço a juhi dell deposant dix mes per moviment de ira et tristor que no per cosa acordada. E ell deposant dixli Senyora no deu hom desiyar mort de nengu metets vostres fets en la ma de Deu car tal poguera tenir vostre fill quil haguera ja mort et pus que aquest lo te viu encara Deu vos pora ajudar et a ell et a vos et aço li dix ell deposant per conortarla.

Interrogat com lo dit don Jayme dona a ell deposant

la dita carta de liança del duch de Clarença si li dix paraules algunes ne per que o a quina fi la li comana. Dix que en la hora que lo dit don Jayme prenia comiat de la comtessa sa mare per cor de exir de Balaguer a metres en poder del Senyor Rey lo dit don Jayme dona a ell deposant la dita carta de liança et li dix semblants paraules jasti aquesta carta et guardala que algu no la vege mas ques puxe trobar o haver la hora quet sera demanada pero a present no la vege nengu car per ventura si lo Rey la vehie fer men hie piyor preso.

Interrogat si lo dit don Jayme donantli li la dita carta li dix que anas ab la dita carta per requerir lo dit duch de Clarença o que la mostras a altres princeps o senyors dix que no li dix altres paraules sino les que dites ha ne li dona carrech dals et apar be car ell deposant jaqui la dita carta embolcada en camises en casa de una dona dient que li guardas aquella roba no dientli res de la carta et james en viatge que ell deposant haja fet no sen dux ans per part del Senyor Rey creu ell deposant que sie estada trobada en poder de la dita dona apres que ell deposant ho ha dexelat en Castella.

Interrogat si com ell deposant en la vila de Morella parla ab la dita comtessa et fou acordat que ell deposant anas en Portogal la dita comtessa dix a ell deposant que fes tracte ab lo Rey de Portogal que gent darmes sua vengues en lo regne Darago et altres terres

del Senyor Rey per ferli guerra dix que no li dix tal cosa sino ço que ha dit damont et aço que assajas ab mossen Francesch de Vilaragut qui dehien que havia gran loch ab lo Rey de Portogal que si lo loch on lo dit don Jayme esta pres ere en frontera de Portogal veessen sis poria escalar et si havia manera descalar que ab lo comte de Barcelos o ab altres fessen per manera que haguessen gent qui faes lacte del dit escalament et qué sen menassen lo dit don Jayme.

Interrogat si la dita comtessa dix alguna vegada a ell deposant com devia fer los dits viatges que en virtut de la dita carta de liança requeris lo dit duch de Clarença que fes alguna cosa contra lo Senyor Rey. Dix que no.

Interrogat com la dita comtessa dix a ell deposant que anas a Papa Johan sino ço que dit ha damont. Dix que la dita comtessa ultra les coses per ell deposant damont dites dix a ell deposant que prengues de mossen Garcia de Sesse les scriptures dels drets que don Jayme son fill havia en lo regne et quels fes veure al dit Papa Johan et com lo dit quis diu Papa Johan lo qual se dehia que devia venir en aquest regne contra lo Papa serie deça vists los dits drets et informat be de aquells tolria lo regne al Senyor Rey et donarlo hic a don Jayme son fill et que de aço ell deposant tractas ab lo dit quis diu Papa Johan.

Interrogat en los tractes o viatges que ell deposant

fehie quines persones hi cabien ney sabien. Dix que en res que ell deposant tractas ni faes no cabie ni sabie que ell deposant sapia sino aquells que damont ha dits exceptat en lo fet del vi del dit Johan de Calatajut que viu quel artiaqua de la mar En Barutell ho vench dir a la comtessa per part de la infanta.

Interrogat siy cabien ney sabien les filles de la dita comtessa. Dix que ab ell deposant noy cabien ne sab ne ha hoyt dir en altra manera quey sabessen.

Interrogat en quin temps ana ell deposant per manament de la dita comtessa a mossen Garcia de Sesse et devia anar a aquell quis diu Papa Johan. Dix que tantost apres la festa de Aparici del any prop passat MCCCCXIV.

Interrogat en quin temps ana en Portogal. Dix que en lo mes de setembre del prop dit any ço es lendema de la festa de Santa Maria pres comiat de la dita comtessa et parti de Morella per fer lo dit viatje.

Fuit sibi lectum et perseveravit.

—

Post hec autem die duodecima mensis aprilis anno a nativitate Domini Millesimo quadringentesimo quin-

to decimo superius expressato in dicta alqueria de Rascanya honorabilis Michael de Navers utriusque juris doctor comissarius apostolicus ad hec spetialiter deputatus volens de contentis in preventione presentis processus quatinus tangit Bernardum Marti presbiterum et alios clericos de eisdem delatos informari ut decet voluit procedere ad interrogandum eundem Bernardum Marti ibidem in sui presentia constitutum. Et dictus Bernardus dixit quod ipse fuerat super ipsis interrogatus et deposuerat largo modo super eisdem. Quequidem depositio fuit ibidem partim lecta prefato Bernardo Marti per cause ejusdem notarium et dum legeretur idem Bernardus dixit quod habebat ipsam pro lecta et perseverabat in eandem et volebat ipsam habere ac si de novo facta esset.

Item eodem die et instanti idem honorabilis Micahel de Navers quatenus tangit factum dicti Bernardi Marti et aliorum clericorum condelatorum de predictis voluit procedere ad recipiendum testimonium dicti Didaci Roiz de Mendoça et prestito ibidem in posse dicti honorabilis Micahelis de Navers per dictum Didacum Roiz juramento ad Sancta Dei quatuor evangelia per eum corporaliter tacta dixit que ell havia ja deposat sobre aço largament ço quey sabia et que en allo estava et perseverava et allo matex dehia et repetia ara de novell et volia haver per dit et repetit axi com si ara novament ho dehia ou hagues dit.

—

Die XIII aprilis.

Bernardus Marti presbiter qui jam alias superius in presenti processu deposuerat in posse dicti honorabilis Petri Ram et expost Michaelis de Navers subscripti fuit iterum in suo facto propio absque juramento et ut testis in alieno productus medio juramento per eum ad sancta Dei evangelia prestito interrogatus eundem per honorabilem Micahelem de Navers utriusque juris doctorem comissarium apostolicum ad hec spetialiter deputatum quod diceret veritatem in et super contentis in dicta preventione et aliis de quibus interrogatur.

Dix esser ver que estant enguayn a Morella viu que la comtessa trames a dir per lartiaqua a la infanta perque no trametia per Johan de Calathaju pus que ell no venia car la veritat ere que la infanta li havia scrit algunes letres que vengues a ella axi que ladonchs la dita infanta dix quey trametria ell deposant. E de fet la dita infanta dix a ell deposant que ell hauria anar a Valencia per amenar a Johan de Calathaju et ell deposant demana al dit artiaqua per quel volia et lartiaqua dix que nou gosava dir car ab sagrament ho tenia et ell deposant abans que anas a Valencia fou ab la com-

tessa et dixli com la infanta lo trametia a Valencia per Johan de Calathaju et sabia que ella dita comtessa lin havia trames a dir quey trametes et ell deposant volia saber perque et la dita comtessa dixli pus ho dire mas tenits ho secret et ladonchs la dita comtessa dix jo havia trames a dir a mon fill que per algun mal que ha en les cames se lavas les cames ab cert vi ell ham trames a dir que fara mon manament pero que volrie del vi de Calathaju et que segons Johan de la Cambra li havia dit et allo ere que lo dit Johan de Calataju sabia fer un vi que aquells quin bevien se adormien molt fort et que dormien per espay de dos dies o mes et de fet ell deposant vench a Valencia segons ja ha dit damont et recorda a ell deposant que estant en Valencia ell deposant demana al dit Johan si sabia fer lo vi et ell dix que hoc et quel havia experimentat a Balaguer.

Dix mes que hoy dir a la comtessa en Çaragoça en lo mes de abril o de maig prop passat que mossen Garcia de Sesse devia entrar en lo regne Darago ab XXV capitans de companyia de gent darmes los quals entraven sens de sou et que serien de set mil en vuyt mil de cavall et no li dix pus ne ell deposant cura demanarli perque ne a quina fi devien venir.

Item li hoy dir que ella faria furtar a la infanta la filla major sua et de don Jayme per trametre la a la duquessa de Berri qui dehien que la volia et feu fer sagrament a ell deposant que nou digues a nengu et ell

deposant no contrastant lo dit sagrament ab paraules colorades et dissimulades ho dona a sentir a la dita infanta.

Dix mes avant que li recordà que en la darrera hora que ell deposant fou ab la dita comtessa et pres son comiat en Morella present lo dit Diego Roiz la dita comtessa dix que ella havia haudes letres de mossen Garcia de Sesse et de mossen Flovia et de Johan Domenech qui li havien fet saber que eren a Tolosa et que eren estats a la duquessa de Berri et havien fets sos preparatoris que lo dit mossen Garcia de Sesse havia ben VII mil o VIII mil rocins per entrar en aquest regne et que en aço lo comte Darmanyach lus ere vengut contra et lo duch de Berri havia dit nols ne ajudaria nels en nouria mas que ses gents anassen on se volguessen. E mes avant dix ell deposant que li recordava que la dita comtessa en aquella hora matexa los dix que la duquessa de Berri donava a ella dita comtessa per son viure dos castells qui valien be mil et setcents scuts de renda cascun any et que havia fet tracte que lo duch de Borbo penric per a son fill en muller la filla major del dit don Jayme et emprenia de fer la conquesta del regne pero que mossen Garcia devia venir primer ab la dita gent darmes et despuys lo dit duch de Borbo com hauria fet son pertret entraria. E sobre aço la dita comtessa volia que lo dit Diego Roiç com iria al emperador et al marques passas primer per la duquessa de Berri per veure et saber totes les dites coses si eren axi com li havien fet saber et que ell de-

posant que sen anas ab ell et si vehien que la entrada del dit mossen Garcia ab la gent darmes fos presta que ell deposant tornas deça per avisarlan o li fessen correu per ço que ella pogues exir del regne ab ses filles et ab les filles de don Jayme dient mes la dita comtessa a ell deposant que si ell sen volia anar ab ella fora lo regne en cas que ell deposant perdes los benifets que ha deça ella lin faria donar molt mes della. E ell deposant dix que no volia exir del regne et dix mes ell deposant que ja la primera vegada que lo dit Diego Roiz ana al emperador ja ladonchs la dita comtessa havia proposat anarsen fora lo regne et sobre aço havia ella donat encarrech al dit Diego Roiç que fes ab lo marques que hagues una nau et una galea ab que sen pogues ella anar et per ço en lo memorial qui ladonchs li fou fet son aquests dos noms ço es la lagosta que volia dir galea et la balena qui volia dir nau.

Mes avant en aquella hora et rahonament matex hoy ell deposant que la dita comtessa dix present lo dit Diego Roiç que ab ella eren estats alguns cavallers qui li havien dit que los fills del Rey qui ladonchs eren en Çaragoça anaven soven a caça ab lo bisbe de Leo et ab altres gents et com eren exits per un portal les dites gents sen tornaven per altre portal et los infants romanien ab lo bisbe de Leo lo qual bisbe se metia a la ombra et los infants anaven ab fort poqua gent en la caça et que ells dits cavallers seren justats ben X una vegada et si veessen que haguessen algun arrossament hagueren presos los dits infants els hague-

ren mesos en tal loch ques haguere be raho de la preso de don Jayme et dels altres fets. Dix mes la dita comtessa a ell deposant et al dit Diego Roiç que la un dels dits cavallers li havia proferts dos castells seus en cas que per tractes alguns dels fets de don Jayme los hagues mester et recorda a ell deposant que la dita comtessa dix que lo dit cavaller qui li fahia la dita proferta dels dos castells era mossen Johan de Sesse encara que dient la dita comtessa aço ell deposant dix Senyora com se pot fer aço que aquex vos faça aquexa proferta si totstemps es estat contrari de don Jayme. Callats dix la dita comtessa que nou seria ara pesat que en temps passat ho fos estat.

Interrogat perque no havia dites aquestes coses la primera vegada que deposa. Dix que per dues rahons la una per ço com no li recordaven be laltra per ço com no deposava o non era demanat per son jutge.

—

Postea vero die sabati intitulata XXV madii anno a nativitate Domini Millesimo quadringentesimo quinto decimo superius expressato honorabiles Petrus Ram et Ferdinandus Gonçalvez Davila suppranominati de mandato dicti domini Regis accesseruat ad dictam alqueriam de Rascanya et ibidem ipsis existentibus venerabilis Dominicus Sancii procurator fiscalis curie

dicti domini Regis presente dicta domina comitissa salvo ut dixit protestatoque sibi tamen et retento quod posset plures testes et alias probationes producere et offerre et jam productos et etiam eandem comitissam delatam iterum et tociens quociens expedierit reinterrogari facere petiit presentem inquisitionem quo ad ipsam comitissam publicari et pro publicata haberi ac concedi sibi copiam de eadem.

Et dicti honorabiles Ferdinandus Gonçalvez Davila et Petrus Ram sub salvitatibus protestationibus et retentionibus supradictis et aliis juridicis et assuetis nomine et vice domini Regis publicarunt dictam inquisitionem quo ad dictam dominam comitissam ipsamque haberi voluerunt pro publicata utrique dictarum partium de eadem copiam concedendo.

Et facta dicta publicatione honorabiles Ferdinandus Gonçalveç Davila et Petrus Ram predicti interrogarunt dictam dominam comitissam si volebat se defendere que dixit quod sich et quod suplicavit dominum Regem cum ipsa pauperrima nichil haberet quod dignaretur sibi dare advocatos bonos et solemnes et procuratores seu defensores abtos et expertos qui eam patrocinarentur et defenderent.

Et dicti honorabiles Ferdinandus Gonçalvez et Petrus Ram dixerunt eidem comitisse quod ipsa nominaret quos volebat sibi dari in advocatos et procuratores quoniam ipsi nomine domini Regis erant parati sibi eos

dare et si recusarent precipere eisdem quod eam patrocinarentur et defenderent expensis domini Regis.

Dicta autem domina comitissa dixit quod ipsa neminem cognoscebat in civitate Valencie et sic non poterat eos nominare nec petere et propterea ibidem in continenti dicti honorabiles Petrus Ram et Ferdinans Gonçalvez dederunt seu dari et tradi fecerunt eidem comitisse in scriptis nomina diversorum doctorum et in jure peritorum ac procuratorum dicentes sibi quod ex illis eligeret quos mallet ipsi enim erant parati electos per eam compellere seu compelli facere super dicto patrocinio et defensione prestandis.

Super quibus habita nomina dictorum doctorum et procuratorum dicta comitissa retinuit sibi delliberationem eligendi usque ad vesperam ejusdem diey.

Hiis omnibus peractis eodem instanti prefati honorabiles Ferdinandus Gonçalvez et Petrus Ram fecerunt ante sui venire presentiam dictos Bernardum Raymundi Dauriachs et Petrum Miro in alia parte dicte alquerie seu domus constitutos quibus instante dicto fisci procuratore sub protestationibus salvitatibus et retentionibus supradictis previo nomine publicarunt et pro publicata haberi voluerunt inquisitionem predictam et presentem concedentis ipsis copiam de eadem.

Et ibidem jamdicti honorabiles Ferdinandus Gonzalvez et Petrus Ram interrogarunt dictos Bernardum

Raymundum Dauriachs et Petrum Miro si volebant se defendere adversus contenta in inquisitione eis publicata cui siquidem interrogationi respondens dictus Bernardus Raymundi Dauriachs dixit quod sich et quod supplicabat dari sibi advocatos et defensores et inde interrogatus si contentaretur ex advocatis et procuratoribus dandis dicte domine comitisse dixit quod sich.

Dictus autem Petrus Miro dixit quod ipse nolebat se defendere sed quod remitebat negotium et subponebat se misericordie et mercedi dicti domini Regis quam supplicabat humiliter ut erga ipsum dignaretur exhibere se propitiam et benignam.

Et postmodum ipsa eadem die circa vesperum ego Ludovicus de Torremorell serenissimi domini principis Gerunde scriptor et hujus cause notarius de mandato dicti domini Regis facto michi per dictum honorabilem Petrum Ram consiliarium et promotorem curie dicti domini Regis accessit personaliter ad dictam alqueriam de Rasquanya pro habendo a dicta domina comitissa quos elegerat seu delliberaverat eligere in advocatos et procuratores.

Quequidem domina comitissa interrogata per me dictum notarium quod declararet mihi intentum suum super dicta electione facienda dixit quod ipsa eligebat et supplicabat dari sibi in advocatos honorabiles Guillermum ça Era Arnaldum de Conques Petrum Bertràn Johannem Dominguez et Ludovicum de Castellvy le-

gum doctores et in procuratores Johannem Ferrer notarium Valencie Tomam Corcoll et Guillermum Miquel causidicos curiam regiam sequentes.

—

Ulterius die lune qua fuit XXVII dies madii anno a nativitate Domini Millessimo quadringentesimo quinto decimo coram honorabilibus Ferdinando Gonçalvez et Petro Ram in dicta alqueria de Rascanya personaliter constitutis comparuit dictus venerabilis Dominicus Sanxeç fisci procurator qui supra qui presentibus dictis comitissa Bernardo Raymundo Dauriachs et Petro Mironis licet non omnibus simul junctis obtulit interpolanti eodem instanti petitionem sequentem.

Per inquisita constat Margaritam egregii Petri comitis Urgelli relictam Petrum Miro et Bernardum Raymundum de Auriachs fore culpabiles atque sontes tam de crimine lese magestatis quam aliis petit igitur Dominicus Sancii procurator fiscalis eosdem delatos et contradelatos ad penam debitam per sententiam condempnari et condempnationem exequtari. Et proviso de tormento in casu justo attenta premaxime enormitate scelerum in et super premissis jus et justitiam fieri et servari.

Qua petitione oblata honorabiles Petrus Ram et Fer-

dinandus Gonçalvez predicti nomine et vice dicti domini Regis concessa copia de eadem dictis delatis eisdem ad respondendum ipsi petitioni et alias ad dandum et offerendum omnes suas exceptiones et defensiones per abtos et legitimos articulos declaratas easque probandum octo dies proxime sequentes assignarunt.

Et dictus Petrus Miro dixit que ell havia ja dit que nos volia defendre ans remetia et sotsmetia son fet et si matex a la merce et misericordia del Senyor Rey et que allo matex dehia et fehia ara et en allo estava et perseverava.

Dicti autem comitissa et Bernardus Raymundi Dauriachs petierunt advocatos et procuratores eis dari prout alias petierunt et signanter eos quos dicta domina comitissa nominaverat.

Et ipsa eadem die ex parte et mandato dicti domini Regis facto ad relationem dicti honorabilis Petri Ram consiliarii et promotoris jamdicti fuit per portarios et virgarium sequentes factum mandatum honorabili Guillermo ça Era Arnaldo de Conques Petro Bertran Johanni Dominguez et Ludovico de Castellviy legum doctoribus nec non G. Miquel et Tome Corcoil causidicis quatenus patrocinarentur et defenderent dictam olim comitissam et Bernardum Raymundum de Auriachs ac Petrum Miro sub pena mille florenorum dando eis et cuilibet eorum licentiam accedendi ad dic-

tam comitissam et loquendi cum eodem pro instruendo se de dicta causa.

Et portarii sive virgarius qui dictum preceptum intimarunt seu fecerunt sunt Jacobus Steve Johannes Arnaldi portarii et Johannes Garcie virgarius.

—

Subsequenter die veneris intitulata ultima madii anno a nativitate Domini MCCCCXV superius expressato ex eo quia superius nominati doctores et causidici se excusaverant apud dominum Regem de non patrocinando et defendendo dictam comitissam et Bernardum Raymundum Dauriachs ac Petrum Miro causas et justas rationes proponendo de mandato dicti domini Regis facto ad relationem dicti Petri Ram et Ferdinandi Gonçalvez de Avila Dominicus Sancii procurator fiscalis et ego scriptor et notarius cause hujus prelibati accessimus ad dictam alqueriam de Rascanya pro intimando prout de facto intimavimus dicte olim comitisse quod advocati et procuratores per eam petiti excusaverant se juste ab interveniendo in negotio suo hujusmodi. Et ideo quod ipsa eligeret et nominaret alios quos vellet videlicet duos advocatos et unum procuratorem quem dictus dominus Rex erat paratus compellere seu compelli facere nominandos per eam ad prestandum patrocinium et defensionem sibi et dictis Bernardo

Raymundo Dauriachs et Petro Miro.

Et dicta domina comitissa respondens dixit lingua materna sequentia in effectu.

Lo Senyor Rey parlant ab sa reverencia no deu pendre escusacio a aqueys doctors ne als procuradors de advocar ne defendrem ne jon nomenaria nen elegiria altres car atesa la acerbitat del crim a mi imposat et la qualitat de la persona del Senyor Rey et mia et de les altres que toqua la causa es molt gran et tant com es major tant es obs que los advocats sien pus solemnes si al Senyor Rey plau que jo sia defesa. E com los nomenats et demanats per mi sien dels pus solemnes et pus famosos que sien en Valencia per ço supplich lo Senyor Rey quels dege forçar quem advoquen em defenenen et quant es de mi non nomenaria altres lo Senyor Rey facen que li placie. E jo protest que lo temps quim es estat assignat a donar mes defenses nom corregue fins que jo haja advocats et procuradors quim vullen defendre.

—

Preterea die sabati prima junii dominus Rex prefatus certificatus de responsione per dictam olim comitissam facta habens tamen pro justis excusationibus et rationibus factis et propositis per superius nomina-

tos jussit honorabili Petro Splugues alguatzirio domini principis Gerunde quatenus compelleret quoscumque alios doctores et in jure peritos ac procuratores seu causidicos per dictam olim comitissam nominandos nedum duos vel tres sed eos omnes quos ipsa vellet. Si vero ipsa nollet alios nominare quod ipse algutzirius compelleret eos quos sibi viderentur sufficientiores et signanter Johannem Dominguez Datzebra doctorem legum et Johannem Ferrer notarium.

Et paulo post ipsa eadem die post varias compulsiones mandata et cohertiones factas per dictum algutzirium presente me dicto notario et scriptore dicti honorabiles Johannes Dominguez et Johannes Ferrer concesserunt procuratorem patrocinium et defensionem dicte olim comitisse et prefatis Bernardo Raymundo Dauriachs ac Petro dum tamen satisfiat eisdem de salario condecenti.

—

Et die lune sequenti qua fuit tercia dies junii anno jam dicto ego dictus notarius tradidi copiam presentis processus licet non omnino completam sed usque ad acaramentum factum die XII marcii anni ejusdem de dicta olim comitissa cum dicto Alfonso Mendez exclusive prefato Dominico Sanxeç procuratore fiscali qui

illam dixit se dedisse ac tradidisse prefato honorabili Johanni Dominguez.

—

Ceterum die mercurii qua fuit quinta dies junii anno quo supra a nativitate Domini MCCCCXV honorabilis Petrus Desplugues miles algutzirius prefatus nomine et pro parte dicti domini Regis precepit seu mandavit honorabili Johanni Navarro legum doctori quatenus sub pena mille florenorum patrocinaretur in hac causa dictam olim comitissam ac Bernardum Raymundum Dauriachs et Petrum Miro qui dixit quod tanquam filius obedientie erat paratus mandato regio obtemperare.

Post hec ipsa eadem die mercurii circa vesperum honorabilis Petrus Ram jamdictus predicto nomine accessit ad dictam alqueriam de Rascanya et ibidem Dominicus Sancii procurator fiscalis jamdictus comparuit qui presente dicta olim comitissa petiit ad hujus cause ulteriora procedi.

Et dictus honorabilis Petrus Ram vice et nomine domini Regis assignavit eidem domine comitisse et dictis Bernardo Raymundo Dauriachs et Petro Miro ad id quod supra octo dies proxime sequentes pro secunda dilatione.

Dicta autem comitissa dixit quod dilatio prima sibi concessa non debuerat nec debebat sibi currere aut in aliquo computari cum non habuisset advocatos nec procuratores prout petierat nec alias nec per eam steterat quin haberet et sich ipsa protestabatur de congruis dilationibus sibi dandis quamquam tempus dilationis tunch sibi date non curreret donech habuisset copiam processus completam.

Et eodem instanti prefatus honorabilis Petrus Ram prefato nomine fecit similem vel eandem assignationem postulante dicto Dominico Sancii procuratore fiscali jam dictis Bernardo Raymundo Dauriachs et Petro Miro in sui presentia constitutis qui Petrus Miro dixit quod nolebat se defendere sed quod perseverabat in jamdictis.

—

Postmodum autem currente dilatione prefata die jovis qua fuit XIII dies junii anno a uativitate Domini M CCCCXV superius jam expresso honorabilis Petrus Ram predictus nomine quo supra accessit personaliter ad dictam alqueriam de Rascanya una cum Dominico Sancii procuratore fiscali jamdicto et mecum dicto notario qui Petro instante et requirente dicto procuratori fiscali ad cause hujus ulteriora procedi prefate olim co-

mitisse in sui presencia constitute ad id quod supra octo dies pro tercia dilatione assignavit.

Que quidem comitissa dixit quod hoc non debebat sibi pro tercia dilatione assignari cum infra primam non habuisset advocatos nec procuratorem et eos quos nunch habet non potest videre nec eos instruere.

Et eodem instanti jam dictus honorabilis Petrus Ram instante dicto fisci procuratore fecit similem vel eandem assignationem quam supra proxime dicto Bernardo Raymundo Dauriachs in sui presentia constituto.

—

Subsequenter dilatione supra proxime concessa currente die martis intitulata XVIII dies junii anno a nativitate Domini MCCCCXV coram dicto honorabili Petro Ram comparuit dictus Johannes Ferrer procurator seu defensor datus et assignatus dicte olim comitisse et Bernardo Raymundo de Auriachs ac Petro Miro qui eodem nomine obtulit et produxit in suo translato scripta que secuntur.

Procurator nomine procuratorio dicte egregie domine Margarite domini Petri quondam comitis Urgelli relicte salvis sibi prius omnibus exceptionibns et defensionibus tam juris quam facti negat narrata prout

narrantur in dicta petitione dicens petita fieri non debere subjungens quod nec forma nec materia processus non sunt coabtate questionibus seu tormentis cum lis forma et materia consideratis ac persona et dignitate persone saltim jure patrie non sit locus torture.

Insuper dictus procurator obiciendo impugnando tam personas testium oblatorum pro parte fisci ac dicta eorum dicit nullam fidem esse adhibendam predictis vel dictis eorum in quantum perjudicant vel videantur perjudicare dicte egregie comitisse cum sint tales et tales condiciones quibus nulla fides est adhibenda presertim cum sint soli et singulares in dictis suis.

Et descendendo in spe... in objectionibus testium dicit quod attestationibus vel dictis Alfonsi Mendez nulla fides est abhibenda cum tempore sue deposicionis ante et post esset et sit periurus homo habens se proditorie in factis et dictis suis et tanquam insidiator agens in necem vel mortem alterius sub colore amicitie sit quoque etiam publicus latro fractor itinerum homicida publicus vilis persona et infamis multisque criminibus irretitus in tantum quod eidem fides aliqua non est adhibenda et predicta sunt vera et de hiis est publica vox et fama.

Item descendendo ad personam et dicta Didaci Roiz de Mendoça dicit dictus procurator quod persone nec attestationi ipsius non est fides aliqua adhibenda ex eo inter alia quia tempore dicte sue nulle depositionis

ante et post erat et est infamis vilis persona criminosus periurus ac vite perverse et conditionis presertim cum falso sibi mutaverit nomen absque licencia principis vel legis ut illo modo deciperet homines et proximos suos cum nomine ejus proprium et cognomen sit et sich vocabatur ab omnibus communiter videlicet Jacme Maestre et post modum fecit se vocari Diego Roiç de Mendoça et predicta sunt vera et de hiis est publica vox et fama.

Item dicit ut supra quod dictus Jacobus Maestre alias nuncupatus Diego Roiz de Mendoça tempore dicte sue nulle depositionis ante et post erat et est excomunicatus nedum a canone set etiam ab homine ex eo inter alia quia tenebat et tenet simul duas uxores vivas cum quibus diversis temporibus existentibus viris prout nunch sunt contraxit saltim de facto solemniter matrimenium et ita est verum et de hiis est publica vox et fama.

Item dicit quod dictus Jacobus Magistri alias Diego Roiz de Mendoça est u alus cristianus non bene sentiens de fide invocatur demonium et sortilegus et qui nunquam tendit ad audienda divina officia ut quilibet christianus facere tenetur atque debet.

Item dicit quod dictus Jacobus Magistri alias Diego Roiz de Mendoça tempore dicte sue nulle depositionis ante et post erat et est insignis latro et qui furatus fuit et consuevit furari captivos christianos et sarrace-

nos et eos adducere ad agarenos et in Castella.

Item dicit quod dictus Jacobus Magistri alias Diego Roiz de Mendoça erat dicto tempore et nunch accusatus et denuntiatus solemniter et coram diversis judicibus et personis de diversis criminibus enormiter et propriam perpetratis ut puta homicidii et aliorum et ita est verum et de hiis est fama.

Item dicit quod dictus Jacobus tempore dicte nulle depositionis ante et post erat et est periurus vilisque persona valde mendax et qui consuevit magis mentiri quam loqui et ita est verum et de hiis est fama.

Ex quibus et alias aparet manifeste quod personis et attestationibus dictorum testium nulla fides debet adhiberi et ita petitur et supplicatur pre parte dicte comitisse fieri et compleri cum de jure et justicia fiendi existat.

Quibus quidem objectionibus articulis et rationibus petit pars ista ex adverso responderi concedendo vel negando etc. Et quod testes sibi super dictis capitulis recipiantur mandando parti etc. alias etc.

Supplicatur etiam quod tempus competens sibi concedatur ad dictos testes recipiendos cum dicta egregia comitissa non potuerit infra dictas delationes aliquos producere in testes et quod sibi dentur decem dies pro prima dilatione.

Protestatur dictus Johannes Ferrarii dicto nomine quod predicta dicit solum et dumtaxat ad conservationem sui juris et non ad infamiam alicujus persone.

Quibus oblatis nulla eo tunch fuit facta provisio neque assignatio.

—

Sed ex post die mercurii qua fuit XIX dies junii anno a nativitate Domini MCCCCXV supradicto dictus honorabilis Petrus Ram previo nomine absente procuratore seu defensore dicte olim comitisse presente vero dicto fisci procuratore concessa copia de oblatis per partem dicte olim comitisse prefato promotore fiscali ad respondendum predictis diem tertiam assignavit.

—

In qua die tercia superius assignata qua fuit dies veneris XXI junii anno superius expressato coram dicto honorabile Petro Ram comparuit dictus Dominicus Sancii procurator fiscalis qui supra ex parte una qui absente parte altera obtulit in scriptis que secuntur.

Articuli in deffensionem dicte domine olim comitisse oblati sunt tales quod probati non prosunt jure noto quin ubi testes essent tales quales prius ipsius olim comitisse asseverat non repellerentur in hoc crimine quod est lese magestatis licet etiam alia crimina sunt deducta. Quare procurator fischalis illos reici petit et ad ulteriora procedi cum reatus omnem excludat honorem propter quod nec potest dici pretextu condicionis persone probatio tormentorum elidi.

Ubi autem dominis relatoribus videatur dictos articulos fore admitendos petit de brevi et peremptoria dilatione provideri ad probandum salvo jure inpertinentium articulorum et quod . . . de non admissione vel inpertinentia in futurum habeatur.

Ceterum accusat contumaciam dictus procurator fisci aliis condelatis petens eos urgeri ad renunciandum et concludendum in causa vel haberi pro concluso et renunciato quam pars fischalis parata est renunciare et concludere salvis salvandis si pars delatorum faciat illud idem vel pro facto habeatur.

Quibus oblatis honorabilis Petrus Ram qui supra concessa copia de eisdem dicto Johanni Ferrer defensori seu eisdem delatis eidem ad respondendum predictis diem terciam assignavit.

Mandans predicta intimari prout de facto fuerunt

intimata dicto Johanni Ferrer defensori personaliter invento per Jacobum Steve portarium domini Regis ut ipse portarius retulit.

—

Ceterum die martis qua fuit XXV junii anno a nativitate Domini MCCCCXV superius expressato coram honorabili Petro Ram predicto comparuit dictus fisci procurator ex parte una offerens presente dicto Johanne Ferrer defensore qui secuntur in scriptis.

In contumaciam partis delatorum pars fischalis que illam accusat salvis productionibus instrumentorum et scripturarum et salvis juribus fischalibus et fischo competentibus tam de jure quam de more et quod si pars delatorum aliquid dixerit vel proposuerit contra illud possit dicere proponere et probare renunciat et concludit pars ipsa fisci quo ad interlocutoriam tormentorum ordine tamen in petitione contento nullatenus in quantum necessarius fuerit pretermisso. Et quod ante omnia fiat fides de procuratione asserti ex adversso procuratoris.

Et ipsis oblatis honorabilis Petrus Ram jamdictus concessa copia de predictis dicto Johanni Ferrer ut defensori seu procuratori cui supra ibidem presenti eidem ad respondendum predictis diem tertiam assignavit.

—

In qua die superius assignata qua fuit dies jovis XXVII junii anno a nativitate Domini MCCCCXV pro expresso coram dicto honorabile Petro Ram comparuit dictus fisci procurator ex una parte.

Pro altera vero parte nullus comparuit.

Et dictus fisci procurator obtulit in scriptis que secuntur.

Petit fisci procurator sub protestationibus premissis haberi pro renuntiato et concluso quo ad interlocutoriam tormentorum salvis quibus supra.

Quibus oblatis honorabilis Petrus Ram prefatus concessa copia de oblatis parte dicte comitisse et prefati Bernardi Raymundi Dauriachs eisdem ad id quod supra diem terciam assignavit.

Fuit autem intimata dicta assignatio prefate comitisse et Bernardo Raymundo Dauriachs personaliter per Johannem Garcie virgarium ipsa eadem die prout ipse Berengarius retulit.

—

Post hec autem die martis intitulata secunda julii anno a nativitate Domini MCCCCXV superius expressato coram dicto honorabili Petro Ram comparuit dictus fisci procurator ex parte una qui absente parte dictorum delatorum obtulit sequentia in scriptis.

Petit fisci procurator sententiam difinitivam proferri contra prenominatos delatos tanquam in convictos et confessos provisso de tormentis si visum fuerit judicanti quod adhiberi debeant tormenta vel de interlocutoria tormentorum ubi sit necesse.

Quibus oblatis honorabilis Petrus Ram jamdictus concessa copia de eisdem parti delatorum predictorum eidem ad habendum advocatos pro disputando in consilio regio tam super dilatione petita pro parte delatorum eorundem quam super meritis cause diem tertiam assignavit.

Et fuit intimata dicta assignatio prefate comitisse et Bernardo Raymundo Dauriachs et Petro Miro personaliter per Johannem Garcie virgarium prout ipse virgarius retulit ipsa eadem die.

In qua die superius assignata qua fuit dies jovis quarta julii anno prefato coram dicto honorabile Petro Ram comparuit dictus fisci procurator ex parte una qui presente parte altera videlicet defensore predicto petiit et requisivit ad cause hujus ulteriora procedi.

Qua requisitione facta honorabilis Petrus Ram jamdictus utrique dictarum partium ad id quod supra diem sabati proximam assignavit.

Preterea ipsa eadem die coram honorabili Petro Ram supradicto comparuit dictus Johannes Ferrari defensorio nomine quo supra ex parte una offerens eodem nomine que secuntur in scriptis.

Et dictus Johannes Ferrarii dicto nomine protestando de processu et actis nullis dicit addendo objectionibus predictis eo meliori modo et via quibus possit dicit quod dictus Alfonsus Mendez non debuit nec debet admiti ad testificandum nec sue persone nec depositioni debet fides adhiberi nedum pro jamdicta sed etiam ex eo quia fuit persuaso eorum que ponit in suo pretenso testimonio ut sich adduceret dictam comitissam quantum posibile esset ad delinquendum malo zelo inductus ut aparet ex verbis suis in dicto pretenso testi-

monio prolatis et alias nam ut dictus Alfonsus dicit in sua pretensa depositione principium actus fuit quoddam illicitum parlamentum habitum inter ipsum et quendam Johannem Amoros ut deciperent dictam comitissam adeo quod exhigerent ab eadem centum florenos dicendo et tractando contra dictam comitissam multa inhonesta et opprobriosa verba de quibus inferius largius dicetur.

Dicit etiam quod dictus Alfonsus Mendez in suo asserto testimonio dixit dictum Johannem Amoros dixisse.

Tamen ipsemet confitetur quod fecerat juramentum dicto Johanni de tenendo secretum quicquid dixerat illi et nunch in suo pretenso testimonio revelavit dicta verba que non erant necessaria ad actum presentis testimonii nec quod de hiis informaret dominum Regem et ideo merito est periurus et per consequens in hac causa non admitendus immo repellendus.

Item dicit quod dictus Alfonsus Mendez etiam odio capitali prosequitur et vel prosequtus est dictam comitissam inducendo aliquos ut testimonium prehiberent contra eam promitendo peccunias pro falso testimonio ferendo contra dictam comitissam in causa presenti.

Item dicit quod dictus Alfonsus verissimiliter testificatur de falso in eo quod dictam comitissam locutam

fuisse eidem Alfonso de veneno dando domino Regi ex eo quia dominus Rex voluit quod inter alia de hoc informaretur per Petrum Soriano coram quo se obtulit dictus Alfonsus facere dictam comitissam loqui verba predicta et per depositionem dicti Petri Soriano nec alias non aparet dictam comitissam aliquid dixisse de dictis venenis circa quod est verissimile inter alia magis dominum Regem de hiis velle inquirere.

Item pluribus aliis rationibus in collatione et alias dicendis apparet quod persone et attestationi dicti Alfonsi nulla debet fides adhiberi. Et ita pars dicte comitisse petit pronuntiari et declarari cum hec utique de jure et justicia fienda existant.

Quibus rationibus objectionibus et articulis petit hec pars ex adverso responderi concedendo vel negando nam si negatum fuerit offert se hec pars probaturam non astringens se ad superfluam probationem.

Insuper petit quod decem dies sibi concedantur pro prima dilatione mandando parti adverse etc. alias etc.

Quibus oblatis honorabilis Petrus Ram prefatus concessa copia de oblatis parti fisci eidem ad respondendum predictis diem tertiam assignavit.

Interim vero currente dilatione prefata die veneris intitulata quinta julii anno quo supra proxime coram honorabili Petro Ram jamdicto comparuit dictus fisci procurator ex parte una offerens in scriptis que secuntur.

Ut dictum est tales articuli non concludunt ad factum jure notissimo quoniam ad causa detestabile facinus absque differencia eos admituntur in testes. Sane odium quod pretenditur etiam probatum non prodesse nam indubie oportet irretito de tali crimine eos fideles inimicari quod etiam crimen non est ex aliqua astriccione juramenti celandum cum celans tanquam princeps veniret puniendus. Sane in aliquibus capitibus dicti criminis magestatis confessa reperitur ipsa delata et etiam condelati propter quod nisi sententia aliud amodo non restat persistit igitur fisci procurator in jam supra cedulatis ordine tamen jure servato.

Et hiis oblatis honorabilis Petrus Ram prelibatus concessa copia de eisdem parti alteri utrique dictarum partium ad habendum advocatos suos in consilio regio pro disputando tam supra dilatione probatiouis pro parte delatorum petita quam supra meritis cause hu-

jus prout jam alias fuerat desuper assignatum diem sabbati proximam assignavit.

—

Que assignacio fuit dicta die sabati VI julii et anno eodem presentibus partibus porrogata ad diem lune proximam hora vesperorum.

—

Postmodum autem die sabati qua fuit XXVII dies julii anno a nativitate Domini Millesimo CCCCXV superius jam expresso facta jam per diversos dies relatione hujusmodi processus et contentorum in eodem presentibus portium advocatis in consilio regio pehonorabilem Petrum Ram in legibus licentiatum promotorem negotiorum curie dicti domini Regis et per eosdem partium advocatos negotio pluries disputato votisque doctorum licentiatorum et in jure peritorum qui regio in consilio intererant exactis coram serenissimo domino Rege prefato comparuit dictus Dominicus Sancii procurator fischalis qui supra verbo supplicans petens et requirens sententiam diffnitivam in hac causa quo ad dictam olim comitissam Urgelli tamen per magestatem suam regiam promulgari.

Et dictus dominus Rex admissa supplicatione et vel requisitione hujusmodi assignavit tam eidem procuratori fiscali quam dicte olim comitisse ad sententiam difinitivam super meritis processus et cause hujusmodi quo ad ipsam olim comitissam tantum diem lune proximam.

Mandans assignationem eandem dicte olim comitisse personaliter intimari per Bertrandum Garriga portarium. Qui portarius iens et post paululum rediens retulit cause hujus notarii se accessisse ad alqueriam de Rascanya ubi dicta olim comitissa capta detinebatur dictamque assignationem eidem olim comitisse personaliter intimasse.

Adveniente itaque die lune superius assignata qua fuit XXIX dies julii anno jamdicto a nativitate Domini MCCCCXV honorabilis et circunspectus vir Jaufridus de Ortiguis. . . . . dato auditor curie et regens cancellariam dicti domini Regis de mandato et ordinatione ejusdem domini Regis accessit personaliter ad dictam alqueriam de Rascanya causa infra inserta sententiam promulgandi in qua cum esset personaliter constitutus fecit adduci in sui presencia dictam Margaritam olim comitissam Urgelli.

Et dicta olim comitissa in conspectu seu presentia dicti honorabilis cancellarie regentis personaliter constituta statim dictus Dominicus Sancii procurator fiscalis jam dictus qui aderat ibidem personaliter petiit et requisivit sententiam ad quam audiendam dies ipsa assignata fuerat publicari.

Et incontinenti facta dicta requisitione dictus honorabilis regens cancellarie nomine et in personam dicti domini Regis processit ad regiam sententiam promulgandam quam per hujus cause scriptore et notario legi et publicari jussit ut sequitur.

Nos Ferdinandus Dei gratia Rex Aragonum Sicilie Valentie Majorice Sardinie et Corsice comes Barchinone dux Attenarum et Neopatrie ac etiam comes Rossilionis et Ceritanie visa et recognita preventione et inquisitione facta contra Margaritam olim comitissam Urgelli delatam et infamatam de nonnulis criminibus et conspirationibus contra nostri personam et statum pacificum regnorum et terrarum nostrarum atque rei publice earundem tangentibus. Visis inquam confessione dicte Margarite et testibus inde productis seu eorum attestationibus excepto dicto seu attestatione Alfonsi Mendez de quo noluimus nec volumus aliquam haberi rationem nec respectum ad eum. Visis etiam et attentis defensionibus et exceptionibus pro parte ipsius Margarite oblatis totoque procesu diligenter recognito et in nostro consilio examinato et alias procu-

ratoribus et advocatis dicte Margarite pluries ad plenum auditis visisque aliis videndis et attendendis sacrosanctis evangeliis coram nobis positis et reverenter inspectis ut de vultu Dei nostrum procedat juditium et oculi mentis nostre videre valeant equitatem die presenti ad audiendam sententiam tam parti fisci quam dicte Margarite assignata non obstantibus in contrarium propositis et allegatis cum de jure non procedant ad nostram sententiam promulgandam procedimus in hunc modum.

Cum constat nobis clare ex meritis presentis processus et alias dictam Margaritam maxinasse et de facto conspirasse contra nos seu personam nostram et contra tranquillum statum reipublice regnorum et terrarum nostrarum tractando et in quantum in ea fuit in actum et perfectionem deducendo quod gentes armorum extranee nationis invaderent et occuparent regna et terras nostras tractasse etiam et quatenus in ea fuit in actum deduxisse Jacobum de Urgello convictum de crimine lese magestatis et suis demeritis per nos condempnatum et in carcere detentum ab ipso carcere contra nostrum intentum emitere et eruere pravis et dampnatis modis exquisitis et multa alia fecisse attentasse et comisisse que directe tangunt personam nostram et prosperum statum regnorum et terrarum nostrarum ut prefertur. Attento maxime quod est relapsa seu jam alias de eodem lese magestatis crimine contra nos et personam nostram ac totam rempublicam delata et condempnata sententialiter per nos qui misericordia

moti indulseramus eidem penam quam propterea demeruerat prout est notorium toti mundo. Ideirco per hanch nostram sententiam difinitivam pronunciamus sentenciamus et declaramus dictam Margaritam incidisse ac comisisse crimen lese magestatis eamque ejusdem criminis ream fuisse et esse.

Lata fuit hec sententia per nos seu in nostri personam per fidelem nostrum Jaufridum de Ortigiis doctorem auditorem curie nostre ac nostre cancellarie regentem et de nostri seu ipsius mandato per fidelem scriptorem incliti et magnifici Alfonsi primogeniti nostri carissimi principis Gerunde Ludovicum de Torremorell lecta et publicata in quadam camera domus sive alquerie de Rascanya vulgariter nuncupate site in Orta Valencie die lune vicesima nona mensis julii anno a nativitate Domini MCCCC quintodecimo regnique nostri quarto. Presentibus fidelibus Dominico Sanxez procuratore et Petro de Falchs legum doctore advocato fiscalibus curie nostre predicte ac Margarita olim comitissa Urgelli partibus supradictis. Presentibus etiam pro testibus Nicolaho de Muntells Michaele Darbucies Petro Alamany mercatore Barchinone habitatoribus Ludovico de Xulbe scriptore nostro et Arnaldo Correger virgario cancellerie nostre ac pluribus aliis in multitudine copiosa.

—

Subsequenter die jovis intitulata prima dies augusti anno a nativitate Domini MCCCCXV supradicto de mandato et ordinatione domini Regis honorabilis et circunspectus vir Jaufridus de Ortigiis regens cancellarie predictus una cum Dominico Sanchez procuratore fiscali et mecum scriptore et notario supradictis accessit personaliter ad dictam alqueriam de Rascanya. Et ibidem ex eo quia dictum sibi fuerat vel relatum quod Raymundus Bernardus Dauriachs delatus prefatus dixerat se amplius nolle defendere in hac causa immo renuntiando defensionibus quibusvis velle simpliciter submitere se gratie et mercedi ac misericordie dicti domini Regis interrogavit seu per me dictum scriptorem et notarium interrogari fecit dictum Raymundum Bernardum Dauriachs delatum in sui presentia et judicio constitutum si predicta proxime scripta vera erant et si erat sich quod ipse vellet omnibus defensionibus renuntiare. Qui Raymundns Bernardus respondendo dixit similia verba in efectu. Mossenyer en la hora quem hagueren publicada la enquesta et jo demani quem donassen advocats et rahonador et digui que volia defensions jo ho fiu dubtantme que ultra ço que jo havia confessat et dit del qual nom pux departir nen poria contradir alguns nom haguessen fet fals testimoni et posades altres coses. Ara empero confiant de la gracia

merce et misericordia del Senyor Rey et creent que la sua Senyoria haura esguart a la mia ignorancia car pochs servidors se trobarien qui estiguessen ab semblants senyors que eren don Jayme Durgell et sa mare e ques fossen criats ab ells axi com jo son que no donassen et enceptassen leugerament en ço que jo he fet no he cura de defendrem ne vull defensions algunes ans voluntariament et de grat renunciu expressament a totes et qualsevol defensions sotsmetent me a la gracia misericordia et merce del Senyor Rey supplicantlo que lam haje. Et prech vos mossen que vullats supplicar lo Senyor Rey quem haje merce per los esguarts damont dits. Et in his dictus Raymundus Bernardus Dauriachs stetit et perseveravit nedum semel sed pluries presente et juditium tenente dicto honorabili regente cancellarie. Et pro testibus honorabilibus Petro Desplugues milite algutzirio Petro Alamany mercatore et . . . . . Barutell scutifero de officio alguatzirie domini Regis et quibusdam aliis.

—

Post hec autem die sabati qua fuit tercia dies augusti anno a nativitate Domini MCCCCXV instante et requirente procuratore fiscali jamdicto prefatus honorabilis Petrus Ram nomine et in personam dicti domini Regis ut dixit assignavit dictis Raymundo Bernardo Dauriachs et Petro Miro ad audiendam sentenciam

in et super premissis ad diem lune proximam.

Mandans predicta intimari etc.

—

Adveniente itaque die lune predicta qua fuit quinta dies augusti anno jamdicto coram honorabile Jaufrido de Ortigiis consiliario et auditore ac regente cancellarie curie dicti domini Regis in dicta turri sive alqueria de Rascanya personaliter constituto comparuit Dominicus Sanchez procurator fiscalis jam dictus qui presentibus dictis Raymundo Bernardo Dauriachs et Petro Miro delatis predictis petiit et requisivit super premissis quo ad eosdem Raymundum Bernardum et Petrum tamen sententiam prout assignatum fuerat promulgari.

Et dictus honorabilis regens cancellariam statim facta dicta requisitione predicta nomine et in personam dicti domini Regis processit ad sententiam promulgandam ut sequitur.

Nos Ferdinandus Dei gratia Rex Aragonum Sicilie Valencie Majorice Sardinie et Corsice comes Barchinone dux Attenarum et Neopatrie ac etiam comes Rossilionis et Ceritanie. Visa et recognita preventione et inquisitione facta contra Raymundum Bernardum Dau-

riachs et Petrum Miro delatos et infamatos de non nullis criminibus et conspirationibus contra nostri personam et statum pacificum regnorum et terrarum nostrarum atque reipublice earundem tangentium. Visis inquam confessionibus dictorum Raymundi Bernardi et Petri et testibus inde productis seu eorum attestationibus excepto dicto seu attestatione Alfonsi Mendez de quo noluimus nec volumus aliquam haberi rationem nec respetum ad eum totoque processu diligenter recognito et in nostri consilio examinato. Visis que aliis videndis et attendendis sacrosanctis evangeliis coram nobis positis et reverenter inspectis ut de vultu Dei nostrum procedat juditium et occuli mentis nostre videre valeant equitatem die presenti ad audiendam sententiam tam parti fisci quam dictorum Raymundi Bernardi Dauriachs et Petri Miro assignata ad nostram sententiam promulgandam procedimus in hunc modum. Cum constet nobis clare ex meritis presentis processus et alias dictos Raymundum Bernardum Dauriachs et Petrum Miro machinase et de facto conspirasse contra nos et seu personam nostram et contra tranquillum statum reipublice regnorum et terrarum nostrarum tractando et quatenus in eis fuit in actum et perfectionem deducendo quod Jacobus de Urgelio confessus et convictus de crimine lese magestatis et suis demeritis per nos condempnatus et in carcere detentus ab ipso carcere contra nostrum intentum emiteretur et erueretur pravis et dampnatis modis exquisitis et ultra hoc alterum eorum videlicet dictum Petrum Miro tractasse et quantum in eo fuit in actum et

perfectionem deduxisse quod gentes armorum extranee nationis intrarent et invaderent ac occuparent regna et terras nostras. Idcirco per hanc nostram difinitivam sententiam pronuntiamus sententiamus et declaramus prefatos Raymundum Bernardum Dauriachs et Petrum Mtro comisisse crimen lese magestatis et ejusdem criminis reos et culpabiles fuisse et esse et licet pro hujusmodi criminis acerbitate et enormitate deberent per justiciam condempnari ad mortem volentes tamen aliquibus ex causis erga ipsos misericorditer et generose nos habere penam mortis supradictam in aliam conmutantes cum hac eadem pronuntiamus sententiam et declaramus eosdem Raymundum Bernardum Dauriachs et Petrum Miro esse in Sardinie insulam deportandos et in dictam penam deportationis eosdem condempnamus.

Lata fuit hec sententia per nos seu in nostri personam per fidelem consiliarium et auditorem curie nostre Jaufridi de Ortigiis legum doctorem cancellariam nostram regentem et de nostri seu ipsius mandato per fidelem scriptorem incliti et magnifici Alfonsi primogeniti nostri carissimi et principis Gerunde Ludovicum de Torremorell lecta et publicata intus domum sive alqueriam de Rascanya sitam in orta Valencie in quodam patio domus ejusdem die lune quinta mensis augusti anno a nativitate Domini MCCCCXV regnique nostri quarto. Presentibus fidelibus Dominico Sanchez procuratore et Petro de Falchs legum doctore advocato fiscalibus curie nostre ac Raymundo Bernardo Dau-

riachs et Petro Miro partibus supradictis presentibus etiam pro testibus Ludovico de Xulbe Raymundo Bajuli scriptoribus nostris Petro Alamany mercatore Barchinone Johanne Garcia virgario audientie Gondissalvo Doyon et Johanne Navarro scutiferis custodie nostre et pluribus aliis in multitudine satis grandi.

APÉNDICE.

Con las sentencias que ocupan las inmediatas páginas precedentes se da fin al original de los volúmenes que comprenden el *Proceso contra el Conde de Urgel y su familia*. Lo que manifestámos en el prólogo que se encuentra al principio del tomo anterior y en otras indicaciones particulares é intermedias sobre el carácter y formacion de dicho proceso, nos escusa de repetirlo aquí, al dar por terminada esta publicacion especial relativa al Conde de Urgel, pero deberá recordarlo el lector, para no estrañar que no consideremos como verdaderamente completo el proceso, pues si bien las dos sentencias referidas suponen conclusion de procesos ó averiguaciones parciales sobre determinadas personas, nadie nos asegura que no existiesen otros de igual carácter, actuados en diversos puntos, pero extraviados tal vez, los cuales, agregados á los existentes, vendrian á formar el verdadero conjunto del proceso general. Sin asegurar la posibilidad de este supuesto, nos limitamos á dar por concluido el original,

ó sea el material existente del proceso, conforme al título que lleva, observando no obstante que puede considerarse este como completo, porque, aun dado que hubiesen desaparecido cuadernos sueltos de procedimientos; ya fuesen relativos á D. Jaime, ya á cualquier otro individuo de su familia ó de su bando, comprende lo existente y publicado lo mas interesante respecto al objeto principal, y es completo cuanto atañe al Conde y á las personas que le eran mas allegadas.

Podian llenar, en cierto modo, el supuesto vacio las muchos registros pertenecientes á los reinados de la nueva dinastia que sucedió en estos reinos a la catalana que tuvo fin en D. Martin I, en los que sobran documentos para aclarar ó ampliar algunos hechos, poco deslindados en la Historia, que fueron consecuencia del referido cambio y en parte resultado inmediato del mismo proceso que publicamos; y en consecuencia, podia hacerse esta coleccion especial de documentos con toda amplitud, y no renunciamos absolutamente á la idea de realizarla cuando sea oportuno, mas, de pronto, abriéndonos campo para cumplirla en parte la sobra de un número de páginas á que no ha podido extenderse el original del proceso para completar un tomo impreso de la extension acostumbrada, hemos preferido ensayar solamente dicha idea, publicando á continuacion del proceso un apéndice compuesto de documentos de grande interés, procedentes todos de los indicados registros conservados en nuestro Archivo general.

Siendo, pues, este apéndice un ensayo de lo que pudiera hacerse con más extension, y teniendo que limitarnos á un determinado número de páginas, hemos escojido solo aquellos documentos de interés preferente que mas

relacion tengan con el objeto del proceso, así en lo que toca a las remotas causas que lo hubieron de producir, como á las consecuencias de los hechos que lo motivaron; y bajo esta mira, ya que entre los motivos que se alegaron para desheredar al Conde se contaron como principal el carácter poco pacífico que le distinguia y las escasas simpatias que contaba en el pais, hemos procurado que los documentos escojidos correspondiesen no solamente al reinado de D. Fernando, sino á los de los reyes mas inmediatos, del antecesor y del sucesor, ó sea de D. Martin y de D. Alfonso V.

De este modo quedarán aclaradas algunas verdades que no pueden constar en el proceso, y que podrá apreciar con mas crítica é imparcialidad la Historia escrita en estos tiempos y en los futuros; los documentos pertenecientes al reinado de D. Martin acreditarán la confianza que merecia á este la persona que legitimamente le habia de suceder, y que no fueron por culpa de D. Jaime los disturbios que se promovieron en Urgel, antes que la nacion llegase á pensar en la necesidad de escojer un rey pacífico; en los del reinado de D. Fernando se ampliará mas y mas el concepto que de él haya formado el que lea los procesos contra el conde de Urgel, y aun las historias que desde entonces se escribieron; y, finalmente, por los del reinado de D. Alfonso, se podrá reconocer la diferencia de carácter que habia entre este magnánimo soberano y su padre y antecesor, pudiendo deducirse por sus mismas generosidades acaso la sospecha de que en el fondo de su conciencia reconocia este príncipe la ilegalidad que se cometiera en pasados hechos, y la necesidad de borrarla con actos nobles, para honra de la misma dinastia que él representaba.

Publicarémos, pues, los referidos documentos, nó por un órden rigurosamente cronológico, sino por el de registros, conforme consta en los índices generales del Archivo, distribuidos en tres secciones, que serán las correspondientes á cada uno de los respectivos reinados, acompañándolos, para mayor aclaracion, con un índice detallado en el final del tomo.

REINADO DE D. MARTIN I.

I.

Registro 2765, fol. 20.

Martinus Dei gratia Rex Aragonum Sicilie Valentie Sardinie et Corsice comes Barchinone dux Athenarum et Neopatrie ac etiam comes Rossilionis et Ceritanie Fidelibus nostris vicario et paciariis ville Cervarie vel ipsius vicarii locum tenentibus et aliis ad quos infrascripta pertineant quovis modo salutem et gratiam. Ad nostrum pervenit auditum quod vos dictus vicarius pro faciendo exequtione adversus Anthonium de Camporells domicellum seu ejus locum de Maçoteres intra comitatum Urgelli sistentem vel alias intrastis dictum comitatum seu intrare cominamini cum exercitibus locorum jurisdictionis vobis comisse non sine grandi ut asseritur egregii Jacobi de Aragonia carissimi nepotis nostri cujus est dictus comitatus et jurisdictionis quam habet in eodem perjuditio et lesione evidenti. Quare volentes quod nullum super hiis dicti comiti perjuditium inferatur vobis et singulis vestrum firmiter et expresse ac de certa scientia dicimus et mandamus sub pena nostre gratie et mercedis ac quinque mille florenorum auri nostro applicandorum erario quatenus si

ita est in et super dicta exequtione per vos ut predicitur cominata nullatenus procedatis imo super premissis super sedeatis omnino donec nos recognito dicto negotio quid fiendum existat vobis duxerimus rescribendum. Abdicantes vobis ad cautelam super hiis faciendi contrarium omne posse. Datum Barchinone XVIII die febroarii anno a nativitate Domini MCCCC decimo. Bonatus Petri R. — Berengarius de Gostemps mandato Regis facto per regentem cancellariam.

II.

Registro 2147, fol. 92.

Martinus Dei gratia Rex Aragonum Sicilie Valentie Sardinie et Corsice comes Barchinone dux Athenarum et Neopatrie ac etiam comes Rossilionis et Ceritanie. Fideli nostro vicario Tarrege vel ejus locumtenenti salutem et gratiam. Reverenter fuit coram nobis expositum pro parte egregii et spectabilis viri comitis Urgellensis quod licet ipse habeat et possideat merum et mixtum imperium et altam jurisdictionem in castro de Offegat et ejus termino sistenti in vicaria Tarrege verumtamen vos hiis diebus aposuistis seu apponi fecistis in dicto castro pennones regios in signum protectionis et salve guarde ipsius castri nisusque fuistis atque nitimini intus castrum ipsum intrare et procedere ad traden-

dum possessionem ejusdem castri certo ipsius emptori quem etiam ut asserit et pretendit comes ipse facta et attentata fuerunt et sunt per vos non solum contra justiciam et constitutiones Cathalonie generales sed etiam in ipsius comitis et sue jurisdictionis predicte lesionem ingentem periuditium et gravamen. Quamobrem pars ipsa ejusdem comitis nostro regali culmini duxit humiliter supplicandum ut cum cunctam jurisdictionem predictorum ipse in castro predicto et ejus termino ut prefertur habeat et non nos et per consequens de appositione dictorum pennonum ac imissione seu traditione possessionis jamdicte idem comes lesum se sentiat quamplurimum et gravatum dignaremur sibi super hiis de congruo remedio justicie providere. Nos igitur supplicationi hujusmodi benignius inclinati vobis dicimus et districte precipiendo mandamus firmiter et expresse ac de certa scientia quatenus si premissa veritate nitantur de et cum consilio vestri judicis vel assesoris seu alterius jurisperiti non suspecti in et super predictis faciatis observari constitucionem domini Regis Jacobi secundi memorie gloriose in curia Montisalbi editam super non opponendis pennonibus in locis qui sunt infra jurisdictionem castrorum vel locorum richorum hominum et militum juxta ipsius constitutionis merita et in terminis ejusdem si locum in hiis habeant faciendo pennones ipsos amoveri et nichilominus dictam missionem seu traditionem possessionis in statum pristinum reducatis nisi aliqua spetialis ratio vel causa obsistat propter quam predictam vel aliquem eorundem fieri non debent de qua nos ili-

co certificare curetis taliter quod hinc mediante justicia valeat provideri. Datum Barchinone XII novembris anno a nativitate Domini MCCCCV. — Sperendeu. — Franciscus Pellicerii ex provisione facta per vicecancellarium.

III.

Registro 2170, fol. 28.

Nos Martinus Dei gratia Rex Aragonum Sicilie Valentie Sardinie et Corsice comes Barchinone dux Athenarum et Neopatrie ac etiam comes Rossilionis et Ceritanie. Tenore presentis in nostra fide regia promittimus vobis venerabili patri in Christo Galcerando divina providentia episcopo Urgellensi et universis et singulis hominibus vestris vel ecclesie vestre quod pretextu processus pacis et tregue facti per nos seu nostros officiales ad instantiam capituli Urgellensis adversus homines quoslibet vicecomitatus Castriboni ac alios nobis inobedientes etiam et rebelles rigore dicti processus a pace et treuga ejectos non faciemus nec fieri per nostros officiales quoslibet permittemus ad procuratorum fiscalium nostrorum instantiam aut alias quovismodo processus aliquos fautorie contra homines vestros vel vestre ecclesie supradicte vel aliquem seu aliquos ex eisdem nisi notorie manifeste palam publice ac patenter dictos a pace et treuga ejectos homines

vestri vel vestre ecclesie supradicte recolligerent vel receptarent scienter aut eis darent auxilium consilium et juvamen nec in hoc casu nisi in quantum jus ratio et constitutiones hoc fieri permittant. Mandantes per hanc eandem universis et singulis offitialibus nostris vel eorum locatenentibus presentibus et futuris quatenus provissionem nostram hujusmodi ratam et gratam habeant teneant firmiter et observent et non contraveniant quavis causa. Nos enim eis et eorum cuilibet faciendi oppositum potestatem omnimodam tollimus cum presenti. Quod in premissorum testimonium fieri et sigillo nostro secreto jussimus comuniri. Datum Cesarauguste VIII die novembris anno a Nativitate Domini MCCCXCVIII. — Matias vicecancellarius Regis. — Guillermus Poncii mandato domini Regis facto per vicecancellarium.

IV.

Registro 2222, fol. 121.

Nos Martinus Dei gratia Rex Aragonum Sicilie Valencie Sardinie et Corsice comesque Barchinone dux Athenarum et Neopatrie ac etiam comes Rossiilionis et Ceritanie. Dum mente solicita cogitamus neces vulnera rumores et scandala varia que insurgere videntur frequenter et quasi cotidie inter magnates nobiles barones milites et alios incolas regni Aragonum occasio-

ne bandositatuum et disensionum que inter predictos urgent procurante hoc humani generis inimico ac multa ac grandi reformatione indigeri alias dictum regnum congruum imo expediens et necessarium arbitramur utilitate reipublice poscente postquam circa sedanda tot scandala inconvenientia et rumores ob egritudinem nostri corporis manifestam intendere nequimus personaliter seu vacare ac etiam propter absentiam illustrissimi principis Martini eadem gratia regis Sicilie et ducatuum Athenarum et Neopatrie ducis primogeniti nostri carissimi et in omnibus regnis et terris nostris generalis gubernatoris quod aliquam in regno predicto deputemus personam notabilem et insignem que inibi nostram representet personam et locumtenentem nostri titulo fultiatur ad vos ergo egregium et spectabilem virum Jacobum de Aragonia comitem Urgelli nepotem nostrum precarum tanquam nostro lateri nexu sanguinis multimode adjunctum direximus propterea vota nostra. Ideo deliberato animo de certa scientia et consulte pro utilitate bonoque statu regni predicti civitatem villarum et locorum ipsius et degentium sive incolarum ipsorum tenore presentium nobis placuerit et non ultra vos dictum Jacobum de Aragonia comitem memoratum regimini totius regni Aragonum predicti comitatum villarum et locorum ipsius et omnium subditorum nostrorum habitantium et sistentium in eisdem preficimus et in ipso et ipsis locumtenentem nostrum creamus constituimus facimus et etiam ordinamus ita quod vos nomine nostro et ut locumtenens noster predictus regatis et

gubernetis regere et gubernare possitis totum regnum predictum civitatesque villas et loca ipsius in quibus utamini et uti possitis omni mero et mixto imperio cum plenissima gladii potestate et cum omnimoda jurisdictione civili et criminali eaque exercere libere valeatis. Preficiamini insuper atque presitis ut locumtenens noster super oficiales quoscumque regni nostri predicti et eorum locatenentes quocumque nomine nuncupentur tam ordinarios quam delegatos constitutos et constituendos decetero quos liceat vobis corrigere et contra ipsos inquirere procedere et eos punire civiliter et criminaliter ac preheunte causa legittima mutare et ipsos confirmare in officiis eorundem et ex inde ad vestri cognitionem ex dicta causa suspendere et etiam removere aliosque de novo eligere ad beneplacitum nostrum habeatis etiam super omnes prelatos et religiosas personas quascumque exemptas etiam in his in quibus nos eisdem preficimur et super omnes nobiles et barones ac milites burgenses et cives hominesque civitatum villarum et locorum regni ipsius et alios omnes et singulos subditos nostros et non subditos ibi sistentes cujuscumque status legis seu coditionis existant infra tamen regnum predictum degentes existentes et etiam populatos quos vocare et citare possitis et contra ipsos et unumquemque ipsorum enantare facereque processus tam super causis criminalibus quam civilibus quam aliis et super suis delictis et defectibus in personis et bonis punire eosdem possitis nec minus in omnibus et singulis causis tam civilibus quam criminalibus etiam si fuerint feudales

ac patrimoniales aut meri imperii vel majores cause quantumcumque et tam in causis principalibus quam appellationum quarumcumque judices delegare et assignare et illos removere aliosque ponere seu ordinare de novo et comissarios facere eisque conmittere causas civiles et criminales sicuti nos possemus et littes abreviare juxta bonum arbitrium et etiam secundum actitata et alias pronuntiare seu pronuntiari facere determinandasque conmittere et eas si vobis videbitur reservare possitis nec minus quandocumque volueritis tenentes cavallerias in dicto regno ac junctas et hostes ipsius convocare ac quoscumque exercitus ostes et cavalcatas indicere et mandare et etiam servitia petere et habere a quibuscumque populatis seu degentibus in regno predicto cujuscumque status aut conditionis existant sub pena corporum et bonorum et etiam sub pena proditionis et sub penis etiam aliis tam pecuniariis quam corporalibus quibuscumque prout vobis videbitur aut alias volueritis per justiciam ordinare dictosque subditos nostros regni predicti compellere ad faciendum et observandum in his et aliis quecumqne eidem deduxeritis in mandatis et exercituum redemptiones accipere et inde facere compositiones prout vobis videatur aut alias volueritis qualitercumque disponere nec non a quibuscumque hominibus et personis qui et que nobis ad prestandum homagium et juramentum teneantur ipsa juramenta et homagia petere habere et recipere. Possitis etiam inter milites et alios inter quos deseximenta seu diffidamenta data seu facta extiterint aut guerre bandositates sint vel fuerint seu

alias insurrexerint quovis modo semel et pluries treugas indicere sicuti nos ex regalia nostra et alias proposuimus et consuevimus facere et melius vobis videbitur expedire et alias in eisdem prout vobis videbitur providere. Possitis nec non guidare et assecurare quoscumque de quibuscumque criminibus inculpatos seu etiam culpandos sicuti nos facere possemus et etiam si vobis expediens videatur guidatica quecumque per nos facta seu concessa totaliter revocare. Possitis etiam facere sententias a quibus apellari non possit possitis etiam bona delinquentium annotare et aplicare regio juri nostro nec non etiam indulgere et prorsus remittere et perdonare quecumque crimina excessus et delicta culpas et necligencias aut deffectus cujusvis conditionis fuerint etiam si essent lese magestatis seu alia qualibet gravia quantumcumque. Et inquam compositiones facere de quibuscumque criminibus excessibus seu delictis et eos et ea in peccunarias penas convertere penasque impositas et imponendas removere augere moderari et relaxare gratis vel peccunia data. Possitis etiam notam infamie et alios quoscumque persone deffectus tollere et famam restituere ac etiam restaurare natalibus restituere ac legitimare quoscumque. Possitis necminus si vobis fuerit bene visum pro bono publico civitatum seu locorum regni predicti et incolarum ipsius conferre licentiam capitibus offitiorum et confratriarum et aliis tam civibus quam aliis quibuscumque dicti regni quod se possint adinvicem congregare pro tractando ibidem bonum publicum eorundem dum tamen si vobis visum fuerit in

congregationibus ipsis vos vel alius officialis noster aut officiales quem vel quos eligendos duxeritis intersitis vel intersint nec non valeatis distringere et fortiare omnes illos civitatum et locorum regni predicti qui recusaverint exsolvere in missionibus quod facte fuerint et quas contingerit fieri in prosecutionem negotiorum universitatuum predictarum quas missiones possitis ad libitum vestri tatxare possitisque dare licentiam et concedere universitatibus dicti regni juratis seu consiliariis eorundem constituendi procuratores et sindicos faciendi et valeatis compellere et distringere cives et habitatores infra dictum regnum degentes prout vobis visum fuerit ad firmandum in sindicatu seu sindicatibus predictis. Possitis inquam compellere et distringere omnes illos quos repereritis teneri seu obligatos esse seu de cetero tenebuntur tam ratione impositionum civitatum villarum et locorum predictorum quam alia quavis causa vel ratione civitatibus villis et locis predictis vel aliis quobiscumque ad solvendum et deliberandum eisdem universitatibus vel persone seu personis ad hec per universitates easdem destinatis vel deatinandis ac aliis quibuscumque omnes illos peccunie quantitates in quibus repereritis ipsos teneri vel aliquatenus esse obligatos. Et inquam possitis et valeatis quascumque ordinationes per consilium seu juratos presentes et futuros civitatum villarum et castrorum predictorum factas seu fiendas exequi et ad finem deducere ac etiam possitis generaliter et spetialiter statuere et ordinare et alquatzirium seu alguatzirios nuntios vel sagiones et alios officiales et

ministros ad serviendum in dicta locumtenencia generali necesarios vel opportunos constituere et creare et in civitatibus et villis castris seu locis eisdem carcerarium ponere et constituere. Volumus denique quod si alique comissiones sint vel fuerint alicui vel aliquibus personis generaliter vel singulariter per nos facte que in aliquo essent contraria vel possent modo aliquo obviare potestati per nos vobis superius atributte sub quacumque sint vel fuerint verborum expressione concepta viribus careant et effectu et nullius sint efficatie vel momenti. Tales namque procuraciones comissiones vel concessiones expresse et de certa sciencia revocamus omnino. Cum nos dictum comitem veluti locumtenentem nostrum predictum in dicto regno omnibus officialibus et subditis nostris in regno predicto disposuerimus et velimus totaliter presidere et demum possitis tam omnia predicta cum dependentibus et emergentibus ex eisdem quam alia quecumque exercere et facere que nos ut Rex princeps et dominus possemus ibidem personaliter constituti etiam si paria majora duriora vel graviora fuerint quod de jure vel foro aut alias mandatum exhigunt spetiale. Nam super predictis omnibus et singulis et dependiciis seu emergentiis ex eisdem ipsisque accessoriis seu annexis ac super omnibus aliis quibuscumque damus et committimus vobis in dicto regno omnino totum locum nostrum et plenariam potestatem cum omni plenissima et libera facultate. Mandantes tenore presentis eloquii universis et singulis prelatis religiosis personis comitibus vicecomitibus nobilibus baronibus mi-

litibus et militariis ac generosis personis civibus hominibusque villarum et aliis universis et singulis officialibus et subditis nostris regni predicti cujuscumque status legis aut conditionis existant quocumque nomine censeantur sub fide et naturalitate quibus nobis tenentur et astricti existunt quatenus vobis locumtenenti generali predicto in dicto regno Aragonum ac representanti nostram regiam majestatem vestrisque jussionibus et preceptis omni obstaculo quiescente obediant pareant et attendant in predictis omnibus tanquam nobis et prout nobis tenentur ac si ibidem personaliter adessemus juxta per nos traditam vobis superius potestatem in hoc difficultatem aliquam minime apponentes si nobis obsequi et placere et iram et indignationem nostram cupiunt evitare. Nos enim volumus et decernimus serie cum presenti quod omnia que fient coram vostra presentia vel alias qualitercumque vigore provisionis et potestatis nostre hujusmodi obtineant plenam roboris firmitatem et habeant tantum auctoritatis vigorem ac si per nos personaliter facta essent supplentes ex nostre regie plenitudine potestatis quoscumque deffectus signi quomodocumque sint vel reperiri et opponi valeant seu obici nostre ordinationi provisioni et potestati presenti. Per quam perjuditium aliquod lesionem nec derogationem generari vel fieri volumus aut aliquatenus sub inferri privilegiis libertatibus foris usibus vel inmunitatibus regni Aragonum predicti ac civitatuum villarum et locorum ejusdem quinimo ea remanere decernimus intacta penitus et illesa. Et de pecuniis proventuris ex inde nostro the-

saurario seu cui voluerimus teneamini respondere. In cujus rei testimonium presentem fieri jussimus nostro sigillo pendenti munitam. Datum Barchinone XX octava die julii anno a nativitate Domini MCCCC octavo. Regnique nostri tertio decimo. — Rex Martinus. —Dominus Rex mandavit michi Johanni de Tudela.

V.

Registro 2222, fol. 135.

Nos Martinus Dei gratia Rex Aragonum Sicilie Valentie Majorice Sardinie et Corsice comes Barchinone dux Athenarum et Neopatrie ac etiam comes Rossilionis et Ceritanie. Quoniam aliqui dubitantes ubi dubitandum non est potestatem datam vobis egregio et spectabili viro Jacobo de Aragone nepoti nostro precaro comiti Urgelli et vicecomiti Ageris quem cum carta nostro sigillo pendenti munita data Barchinone vicesima octava die julii anno proxime lapso regnique nostri tertio decimo locumtenentem nostrum constituimus et fecimus in regno Aragonum diebus hiis satagunt impugnare ymmo illam asserunt non valere ex quo carta jamdicta causam non continet propter quam dicto locumtenenti officio vos duximus deputandum quod juxta fori dicti regni facere ut dicitur debuisset dictam causam licet satis jam alias nota sit presentibus declarantes universis volumus esse notum. Nos

vobis dicto egregio nepoti nostro dictum officium comississe illo pretextu seu causa quia illustris Martinus Dei gratia Rex Sicilie primogenitus noster carissimus a nostris regnis Aragonum Valentie et principatu Cathalonie nunc absens in regno Sardinie residet de presenti pro conterendo cornua Sardorum nobis rebellium nosque in nostri persona infirmitatis casu et alias ut placet Altissimo impediti in dicto regno adesse vel illud adire non poteramus sicut nec possimus de presenti aut illud vel alia regna et terras nostras aut aliquam partem illorum regere prout tenemur et etiam exhigentia negotiorum illich occurrentium hoc requirit nec in regnis et terris nostris scilicet cor nostrum persona aliqua erat prout non est ita sufficiens sicut vestra quam relucentur multis virtutibus ad ea providere et digne eligimus que dicta carta continet pertractanda. In cujus rei testimonium presentem fieri jussimus nostro pendenti sigillo munitam. Datum Barchinone nona die aprilis anno a nativitate Domini MCCCC nono regnique nostri quartodecimo. Sperendeu. —Dominus Rex mandavit mihi R. de Cumbis.

VI.

Registro 2222, fol. 141.

Nos Martinus Dei gratia Rex Aragonum Sicilie Valencie Majorice Sardinie et Corsice comes Barchinone

dux Athenarum et Neopatrie ac etiam comes Rossilionis et Ceritanie. Vigili et continua meditatione pensantes neces vulnera discordias et scandala varia que frequenter insurgunt et quasi quotidie inter magnates barones nobiles milites et alios incolas regni Aragonum occasione bandositatum et dissensionum que inter eosdem vigent procurante humani generis inimico. Videntesque dictum regnum indigere reformatione prograndi congruum ymmo expediens et necessarium arbitramur utilitate reipublice deposcente ut postquam circa sedanda tot scandala inconvenientia et discordias ob egritudinem nostri corporis manifestam et alias ut placet altissimo impediti ad ipsum regnum accedere nequivimus nec possemus de presenti aut illud vel alia regna et terras nostras vel aliquam partem illorum visitare prout tenemur et etiam exhigentia negotiorum illic occurrentium hoc requirit eisdem non volentes personaliter intendere seu vaccare aliquam in regno predicto deputemus personam notabilem et insignem que inibi nostram representantem personam locumtenentis nostri titulo fultiatur ad vos ergo egregium et spectabilem virum Jacobum de Aragonia comitem Urgelli et vicecomitem Ageris nepotem nostrum carissimum tanquam nostro lateri proximo debito sanguinis nexu conjunctum dotibus claris virtutum ac nature et gratie preditum legalitate probatissima et industria insignitum recto vultu dirigentes aciem nostre mentis deliberato animo de certa scientia et consulte pro utilitate bonoque statu regni predicti civitatum villarum et locorum ipsius et degentium sive incolarum ipso-

rum. Tenore presentis vos dictum comitem regimini totius dicti regni civitatum villarum et locorum ipsius et omnium subditorum nostrorum habitantium et sistentium in eisdem preficimus et in ipso et ipsis locumtenentem sine derogatione et perjuditio potestatis per nos vobis jam attribute et date creamus constituimus facimus et etiam ordinamus. Ita quod vos nomine nostro et ut locumtenens noster predictus regatis et gubernetis regere et gubernare possitis totum regnum predictum civitatesque villas et loca ipsius in quibus utamini et uti possitis omni mero et mixto imperio cum plenissima gladii potestate et cum omnimoda jurisdictione civili et criminali eamque exercere libere valeatis. Preficiamini insuper atque presitis ut locumtenens noster super officiales quoscumque regni nostri predicti et eorum locatenentes quocumque nomine nuncupentur tam ordinarios quam delegatos constitutos et constituendos decetero quos liceat vobis corrigere et contra ipsos inquirere procedere et eos punire civiliter et criminaliter et preheunte causa legittima mutare et ipsos confirmare in officiis eorundem et ex inde ad vestri cognitionem ex dicta causa suspendere et etiam removere aliosque de novo eligere ad beneplacitum nostrum. Habeatis etiam super omnes prelatos et religiosas personas quascumque exemptas etiam in his in quibus nos eisdem preficimur et super omnes comites nobiles et barones ac milites burgenses et cives hominesque civitatum villarum et locorum regni ipsius et alios omnes et singulos subditos nostros et non subditos ibi sistentes cujuscumque status legis

seu conditionis existant infra tamen regnum predictum degentes existentes et etiam populatos quos vocare et citare possitis et contra ipsos et unumquemque ipsorum enantare facereque processus tam super causis criminalibus quam civilibus quam alias et super suis delictis et deffectibus in personis et bonis punire et eosdem possitis nec minus in omnibus et singulis causis tam civilibus quam criminalibus etiam si fuerint feudales aut patrimoniales aut meri imperii vel majoris cause quantumcumque et tam in causis principalibus quam appellationum quorumcumque judices delegare et assignare et illos removere aliosque ponere seu ordinare de novo et comissarios facere eisque committere causas civiles et criminales sicuti nos possemus et littes abreviare juxta bonum arbitrium et etiam secundum actitata et alias pronuntiare seu pronuntiari facere determinandas que comittere et eos si vobis videbitur reservare. Possitis nec minus quandocumque volueritis tenentes cavallerias in dicto regno ac junctas et hostes ipsius convocare ac quoscumque exercitus hostes et cavalcatas indicere et mandare et etiam servitia petere et habere et quibuscumque populatis seu degentibus in regno predicto cujuscumque status aut conditionis existant sub pena corporum et bonorum et etiam sub pena perditionis et sub penis etiam aliis tam peccuniariis quam corporalibus quibuscumque prout vobis videbitur aut alias volueritis per justiciam ordinare dictosque subditos nostros regni predicti compellere ad faciendum et observandum in hiis et aliis quecumque eisdem duxeritis in mandatis et

exercituum redemptiones accipere et inde facere compositionem prout vobis videbitur aut alias volueritis qualitercumque disponere nec non a quibuscumque hominibus et personis qui et que nobis ad prestandum homagium et juramentum teneantur ipsa juramenta et homagia petere habere et recipere. Possitis etiam inter milites et alios inter quos desexímenta seu diffidamenta data seu facta extiterint aut guerre et bandositates sint vel fuerint seu alias insurrexerint quovismodo semel et pluries treugas indicere sicuti nos ex regalia nostra et alias possumus et consuevimus facere et melius vobis videbitur expedire et alias in eisdem prout vobis bene visum fuerit providere. Possitis nec non guidare et assecurare quoscumque de quibusvis criminibus inculpatis seu etiam inculpandos sicuti nos facere possemus et etiam si vobis expediens videatur guidatica quecumque per vos facta seu concessa totaliter revocare. Possitis etiam ferre sententias a quibus appellari non possit sed supplicari. Possitis etiam bona delinquentium annotare et applicare regio juri nostro nec non etiam indulgere et prorsus remittere et perdonare quecumque crimina excessus et delicta culpas et negligentias aut deffectus cujusvis conditionis fuerint seu alia quecumque gravia quantumcumque exceptis criminibus in similibus per nos excipi assuetis. Et inquam compositiones facere de quibuscumque criminibus excessibus seu delictis et eas et ea in peccuniarias penas convertere penasque impositas et imponéndas removere augere moderari et relexare gratis vel peccunia data. Possitis etiam notam infamie ac alios quoscumque per-

sone deffectus tollere et famam restituere ac etiam restaurare natalibus restituere ac legittimare quoscumqeu. Possitis nec minus si vobis fuerit bene visum pro bono publico civitatum seu locorum regni predicti et incolarum ipsius conferre licentiam capitibus officiorum et confratriarum et aliis tam civibus quam aliis quibuscumque dicti regni quod se possint ad invicem congregare pro tractando ibidem bonum publicum eorundem dum tamen si vobis visum fuerit in congregationibus ipsis vos vel alius officialis noster aut officialis noster aut officiales quem vel quos eligendos duxeritis intersitis vel intersint. Nec non valeatis distringere et fortiare omnes illos civitatum et locorum regni predicti qui recusaverint exsolvere in missionibus que facte fuerint et quas contigeret fieri pro et in prosecutione negotiorum universitatuum predictorum quas missiones possitis ad libitum vestri taxare. Possitisque dare licentiam et concedere universitatibus dicti regni juratis seu consiliariis eurundem constituendi procuratores et sindicos faciendi et valeatis compellere et distringere cives et habitatores infra dictum regnum degentes prout vobis visum fuerit ad firmandum in sindicatu seu sindicatibus predictis. Possitis inquam compellere et distringere omnes illos quos repereritis teneri seu obligatos esse seu decetero tenebuntur tam ratione impositionum civitatum villarum et locorum predictorum quam alias quavis causa vel ratione civitatibus villis et locis predictis vel aliis quibuscumque ad solvendum et deliberandum eisdem universitatibus vel persone seu personis ad hec

per universitates easdem destinatis vel destinandis ac aliis quibuscumque omnes illas pecunie quantitates in quibus repereritis ipsos teneri vel esse aliqualiter obligatos. Et inquam possitis et valeatis quascumque ordinationes per consilium et juratos presentes et futuros civitatum villarum et castrorum predictorum factas seu fiendas exequi et ad finem deducere ac etiam possitis generaliter et spetialiter statuere et ordinare et algutzirium seu algutzirios nuncios vel sagiones et alios officiales et ministros ad serviendum in dicta locumtenentia generali necessarios vel opportunos constituere et creare et in civitatibus villis castris seu locis eisdem carcerarium ponere et constituire. Volumus denique quod si alique comissiones sint vel fuerint alicui vel aliquibus personis generaliter vel singulariter per nos facte qui in aliquo essent contrarie vel possent modo aliquo obviare potestati per nos vobis superius atribute sub quacumque sint vel fuerint verborum expressione concepte viribus careant et effetu et nullius sin efficatie vel momenti. Tales namque procurationes comissiones vel concessiones expresse et de certa scientia revocamus omnino. Cum vos dictum comitem veluti locum tenentem nostrum predictum in dicto regno omnibus officialibus et subditis nostris in regno predicto disposuerimus et velimus totaliter presidere. Et demum possitis tam omnia predicta cum dependentibus emergentibus ex eisdem quam alia quecumque circa predicta exercere et facere que nos ut Rex princeps et dominus possemus ibidem personaliter constituti etiam si paria majora duriora vel graviora fue-

rint que de jure vel foro aut alias mandatum exhigerent spetiale. Nam super predictis omnibus et singulis et deppendentiis seu emergentiis ex eisdem ipsisque accessoriis seu annexis ac super omnibus aliis quibuscumque damus et comittimus vobis in dicto regno omnino totum locum nostrum et plenariam potestatem cum omni plenissima et libera facultate. Mandantes tenore presentis eloquii universis et singulis prelatis religiosis personis comitibus vicecomitibus nobilibus baronibus militibus et militaribus ac generosis personis civibus hominibus villarum et aliis universis et singulis officialibus et subditis nostris regni predicti cujuscumque status legis aut conditionis existant quocumque nomine censeantur sub fide et naturalitate quibus nobis tenentur et astricti existunt quatenus vobis locumtenenti generali predicto in dicto regno Aragonum ac representanti nostram regiam magestatem vestrisque jussionibus et preceptis omni obstaculo quiescente obediant pareant et attendant in predictis omnibus tanquam nobis et prout nobis tenerentur ac si ibidem personaliter adessemus juxta per nos vobis traditam superius potestatem in hoc difficultatem aliquam minime apponentes si nobis obsequi et placere et iram et indignationem nostram cupiunt evitare. Nos enim volumus et decernimus serie cum presenti quod omnia que fient coram vestra presentia vel alias qualitercumque vigore provisionis et potestatis nostre hujusmodi obtineant plenam roboris firmitatem et habeant tantum auctoritatis vigorem ac si per nos personaliter facta essent. Supplentes ex nostre regie pleni-

tudine potestatis quoscumque deffectus si qui quomodocumque sunt vel reperiri et opponi valeant seu obici nostre ordinationi provisioni et potestati presenti per quam perjuditium aliquod lesionem ac derogationem generari vel fieri nolumus aut aliquatenus subinferri privilegiis libertatibus foris usibus vel immunitatibus regni Aragonum predicti ac civitatum villarum et locorum ejusdem. Quinimo ea remanere decernimus intacta penitus et illesa. De pecuniis vero inde proventuris nostro thesaurario seu cui voluerimus teneamini integre respondere. Volentes quod carte littere et provisiones per vos in virtute hujusmodi concedende nostro sigillo habeant sigillari et emolumenta hinc provenientia nostro prothonotario applicari. Comissionem autem et mandatum hujusmodi usque quo primogenitus noster qui divina favente gratia nobis nascetur etatem quatuor annorum compleverit durare volumus et non ultra. In cujus rei testimonium presentem fieri jussimus nostro sigillo pendenti munitam. Datum in domo de Bellesguart territorii Barchinone vicesima quinta die augusti anno a nativitate Domini MCCCC nono. Regnique nostri quartodecimo. Rex Martinus. — Dominus Rex mandavit mihi Bernardo Medici. Et vidit eam vicecancellarius cui fuit comissum.

VII.

Registro 2251, fol. 120.

Lo Rey.

Comte car nebot huy dada de la present havem reebuda una letra de nostre molt car primogenit lo Rey de Sicilia significant nos per aquella la victoria obtenguda per ell obrant lajuda de nostre Senyor Deus lo qual es vencedor de les batalles contra lo vescomte de Narbona et altres sequaces seus et contra la nacio sardesca traydora e rebella a nos de qual letra a singular joya et consolacio vostra instant lō feel cambrer nostre en Gar. . . Desajahija vos trametem treslat dins la present interclus per ço que de tanta et tan bona nova reteu ensemps ab nos gracies a nostre Senyor Deus preguets aquell humilment que axi com victoriosament ha per nos principiat lo dit Rey en obtenir la dita vitoria faça a aquell soacies de ben millor triumfablament sincreir efuir en total aquisicio e recuperacio del dit regne de Serdenya a confusio dels dits vescomte e rebelles nostres. Dada en la nostra casa de Bellesguart sots lo segell de nostre anell a XIV de juliol del any MCCCCIX.

VIII.

Registro 2331, fol. 65.

Maria Dei gratia Regina Aragonum Valentie Majorice Sardinie et Corsice comitissaque Barcinone Rossilionis et Ceritanie locumtenens generalis illustrissimi domini Martini eadem gratia regis etc. Dilecto nostro gubernatori Rossilionis et Ceritanie vel ejus locumtenenti. Salutem et dilectionem. Sicut per justiciam in nostro deliberatum fuit consilio cum alia littera data Barchinone XXIII die decembris proxime lapsi vobis mandasse recolimus quatenus prrsonaliter accedendo ad villas castra et loca comitis et comitisse Fuxi ac vicecomitisse matris ipsius comitis infra limittes vestre gubernationis sistentes aut sistentia in quibus ipsi vel aliqui eorum jura aliqua habeant ea et eas omnia regias apprehendatis et recipiatis ad manus recipiendo nomine regio ab universis et singulis universitatibus seu a presidentibus earum feudatariis et vassallis hominibus et feminis ibidem degentibus et ab aliis de quibus vobis videbitur faciendum sacramentum et homagium aliasque obligationes et securitates que et quas eorum domino naturali prestare consueverunt et debent seu sub quibus dictis comiti et comitisse seu vicecomitisse aut ipsorum alicui tenebantur. Possitis insuper officiales constituere et ordinare amotis quibus-

vis officialibus et procuratoribus comitis et comitisse ac vicecomitisse predictorum sicut hec et alia videntur latius contineri in littera supradicta. Et quia gerimus cordi quod predicta execucio efectui celeriter deducatur vobis de cujus industria approbata plene confidimus dicimus comittimus et mandamus quatenus dictam executionem continuando viriliter prout decet vallem Dandorra seu omne jus quod dicto comiti pertinet in eandem ad manus regias habeatis ilico et accipiatis et si per informationem inde per vos recipiendam repereritis homagia et fidelitatis juramenta per habitatores dicte vallis dicto comiti Fuxi vel ejus predecessoribus fore prestita tum illa habeatis et exigatis ab eisdem. Si vero non eo tunc dicta homagia et fidelitatis juramenta ratione superioritatis debita principi ab hominibus et feminis quibuscumque ac aliis in dicta valle comorantibus et populatis habeatis et recipiatis confestim absque tamen juris perjuditio episcopi et ecclesie Urgellensis et in ipsa valle amotis et penitus destitutis per dictum comitem jam positis et ordinatis officiales quoscumque ponatis et constituatis qui jurisdictionem exerceant in eandem sicut juxta informationem quam per vos super hiis recipi volumus inveneritis per alios oficiales ipsius vallis visum fuisse temporibus retro lapsis dicto jure episcopi et ecclesie predictorum remanente salvo utique et illeso. Comittimus insuper vobis et plenum posse conferimus quod si vobis visum fuerit expedire possitis plene et libere confirmare laudare et etiam approbare universis habitatoribus dicte vallis et singularibus de eandem omnes et

singulas observantias consuetudines et bonos usos inter eos actenus observatos et observatas sicut melius et plenius illis usi fuerunt. Quem nos dictas confirmationes laudationes et approbationes casu quo per vos facte fuerint nunc pro tunc ratas et gratas habemus ac obtinere volumus perpetui roboris firmitatem. Premissa quidem per vos fieri volumus et compleri non obstantibus aliquibus comissionibus provissionibus seu mandatis per nos quibusvis aliis officialibus aut illis inde factis quas et que hujus serie tollimus et revocamus ac viribus penitus vacuamus. Si vero in premissis aut aliquo ipsorum vobis emerserit dubitationis materia aliqualis ilico nos de eis consultare curetis taliter quod de nostra cercioratus intentione ab inde consultius procedere valeatis. Datum Barchinone XVIII die januarii anno a nativitate Domini MCCCXCVII — Bernardus Michaelis. — Berengarius de Tresserris ex provisione facta per Bernardum Michaelis regentem cancellarie habuit eam pro visa domina R. Guillermus Poncii.

IX.

Registro 2183, fol. 60.

Beatissime Pater. Supplicationibus inducti humilibus per consanguineam nostram caram comitissam Urgelli instantissime nobis factis que quandam fundavit satis

insignem ecclesiam prope domum suam de Bellacull dictam vulgariter Beatitudini vestre humiliter supplimus et pro dono petimus singulari quatenus nostri consideratione honoris mandare dignetur Johanni de Alfagerio legum doctori Nicholao Gralla civi Illerdensi et aliis manumissoribus et executoribus testamenti seu ultime voluntatis Berengarii Gallart quondam civis dicti civitatis quibus idem defunctus distribucionem decem octo milium solidorum et ultra censualium distribuendorum per eos ad ipsorum cognitionem in piis operibus et causis comisit quatenus ex dictis censualibus distribuendis per ipsos donent et assignent ad decem vel quindecim annos pietatis intuitu ecclesie antedicte quinque vel sex mille solidos censuales in provisionem presbiterorum qui eidem servient ecclesie et ipsis operibus anno quolibet convertendos hoc profecto Pater Santissime nobis qui hoc respectu nostre consanguinee quamplurimum cordi habemus gratum adveniet vestreque beatissimi quam in longevum conservet altissimus gratiarum referemus uberrimas actiones. Data Barchinone sub nostro sigillo secreto VII die madii anno a Nativitate Domini MCCCCVIII. — Rex Martinus.

Para Sant suplich la vostra santedat voler provehir sobre les dites coses segons ques demanen e reputar vos ho he a singular gracia.

Dirigitur domino Pape.

X.

Registro 2256, fol. 136.

Lo Rey.

Comte molt car nebot.

Sapiats que nos sobre alguns affers tocants molt utilitat et ben avenir nostre et de la cosa publica de nostres regnes et terras havem largament informat de nostra intencio lo feel conseller et tresorer nostre micer Johan dez Pla lo qual vos trametem per aquesta raho per queus pregam affectuosament que donan plena fe et creença a tot ço quel dit nostre tresorer vos dira sobre los dits affers de part nostra allo cumplats per obra. Certificants vos quens en farets molt gran plaer et servey. Dada en Barchinona sots nostre segell menor a XV dies de juny del any MCCCCIX. — Rex Martinus.

Dirigitur egregio comiti Urgelli.

XI.

Registro 2256, fol. 151.

Lo Rey.

Molt cara Sor. Vostra letra havem reebuda ab la qual nos havets fet saber vostra salut et bon stament de que havem haut fort gran plaer. Pregants vos affectuossament que de vos et de vostra filla nostra cara neboda soven nos en certifiquets ab vostres letres et per tal com a nos es ben cert quen haurets molt gran plaer. Significam vos que nos et la Reyna nostra molt cara muller som en bona disposicio merce de nostre Senyor Deu. Vos molt cara sor nos havets fets saber quens supplicavets humilment que abans que passassem en Mallorcha volguessem donar loch quens poguessets veure et pendre nostre comiat. E responem vos que nos havem prorrogada nostra partida daçi tro vers carnestoltes primer vinents. E lo comte nostre car nebot marit vostré voliaus trametre a dir que vinguessets açi tantost. Mas nos per lo temps que hic fa et per tal com sots prenyada no ho havem volgut a present et lo dit comte hans promes que quant vos serets deliurada del part et nos deurem partir vos faça venir açi sens tota falla. Perque molt cara sor pregam vos que nous mogats a present tro que nos vos

ho façam saber et si algunes coses volrets que façam rescrivits nos en fiablement. Dada en la casa de Bellsguard a XIX dies de noembre del any MCCCC nou sots nostre segell menor. Rex Martinus. — Dominus Rex mandavit mihi Bernardo Medici.

A nostra molt cara Sor la infanta dona Isabel comtessa Durgell.

XII.

Registro 2113, fol. 172.

Martinus Dei gratia Rex Aragonum Valencie Majorice Sardinie et Corsice comesque Barchinone Rossilionis et Ceritanie. Dilectis et fidelibus universis et singulis officialibus nostris et eorum locatenentibus ad quem seu quos suscripta quovismodo pertinere noscantur. Salutem et dilectionem. Visa quadam litera que a curia illustris Marie regine Aragonum conjugis et olim locumtenentis nostre carissime emanavit hiis diebus preteritis sub hac forma. Maria Dei gratia Regina Aragonum Valentie Majorice Sardinie et Corsice comitissaque Barchinone Rossilionis et Ceritanie locumtenens generalis illustrissimi domini Martini eadem gratia regis regnorum et comitis comitatuum predictorum vestri et domini nostri carissimi absentis ac moram trahentis in regno Sicilie fideli nostro Gabrieli de Vi-

llafrancha domicello vicario et bajulo Cervarie vel ejus locum tenenti aliisque quibuscumque officialibus regiis ad quos infrascripta quomodolibet spectare noscantur. Salutem et gratiam. Precepto humili expositione pro parte egregii viri comitis Urgelli et vicecomitis Agerensis consanguinei nostri carissimi facta nobis quod vos in sui damnum et perjuditium nostrique mandati neclectum literam nostram presentatam vobis hujusmodi serie Maria Dei gratia regina Aragonum etc. fideli nostro vicario Cervarie vel ejus locumtenenti. Salutem et gratiam. Super perjuditio et gravamine que pars egregii viri comitis Urgelli et vicecomitis Agerensis consanguinei nostri carissimi coram nobis per vos sibi asseruit fuisse illata in extrahendo quatuor homines a loco seu termino de Conchabella de comitatu Urgelli et ipsos violenter nobiscum ducendo in libertatis et franquesie dicti comitis non modicum detrimentum. Volentes veridice informari ut dicto comiti nobis inde humiliter supplicanti valeamus prout decet justiciam ministrare cum alia litera nostra mandavimus et comissimus fideli nostro Francisco ça Sala licentiato in legibus habitatori in villa Tarrage et accedendo ad dicta loca informationem recipiat de premissis ipsaque recepta processum ejusdem mitat nostram ad curiam ut in ipsa litera hodierna die confecta latius continetur. Verum quia ut pro parte dicti comitis asseritur vos ad colorandum dictum perjuditium predicta virtute soni emissi fecisse finxistis hesitetque quod sub simili vel alio modo quesito ejus libertates et franquesias non tenemini ulterius molestare ad

ejus humilem supplicationem propterea nobis factam vobis dicimus et mandamus de certa sciencia sub ire et indignationis regie incursu quatenus casu quo processum soni emissi feceritis postquam eidem processui per vos finis ad plenum datus fuerit ulterius occasione dicte cause seu negocii contra dicti comitis officiales vel subditos pendente informatione predicta et quousque a nobis aliud in mandatum habueritis procedere nullatenus presumatis. Data Barchinone XIV die febroarii anno a nativitate Domini MCCCXCVII. Bernardus Michaelis. Renuistis licet requisitus contumaciter adimplere. Cumque velimus omnino per vos et quoscumque ex vobis eandem et contenta in ea quibuscumque obstaculis quiescentibus teneantur observare vobis et cuilibet vestrum dicimus et mandamus de certa scientia et expresse sub pena mille florenorum auri regio si contrafeceritis erario irremisibiliter aplicanda quatenus ipsam preinsertam literam et contenta in ea teneatis et servetis ad hunguem contra eam nil in contrarium tentaturi si iram et indignationem nostram et penam predictam cupitis evitare. Data Barchinone XXVII die febroarii anno a nativitate Domini M CCCXCVII. — Bernardus Michaelis. Ad humilem supplicationem pro parte dicti egregii Urgelli comitis pro subscriptis humiliter nobis factam vobis et singulis vestrum dicimus et mandamus de certa scientia et expresse sub pena mille florenorum auri de bonis contrafacientium irrimissibiliter habendorum et nostro applicandorum erario quatenus preinsertam literam et omnia et singula contenta in ea teneatis et inviolabili-

ter observetis et quod occasione contentorum et in ipsa litera vel emergentium seu dependentium ex eisdem aut contingentium seu concernentium quovismodo contra quosvis officiales aut subditos dicti comitis nullatenus procedatis seu procedere presumatis donec a nobis aliud contrarium habueritis mandamentum abdicantes vestrum singulis ad cautelam potestatem omnimodam contrarium faciendi. Data Cesarauguste XIV die madii anno a nativitate Domini millesimo CCCXC octavo. — Macias vicecancellarius. — A. Manyosa ex provisione facta per vicecancellarium.

REINADO DE FERNANDO I.

XIII.

Registro 2395, fol. 44.

Sea a todos manifiesto. Que nos don Ferrando por la gracia de Dios Rey Daragon de Sicilia de Valencia de Mallorques de Cerdenya e de Corcega comte de Barchinona duch de Athenes e de Neopatrie e comte de Rossellon e de Cerdanya. Como sea cosa muy digna et pertenecient a la dignidat reyal remunerar et premiar a sus naturales et vassallos segund exhibicion de los servicios et condicion de las personas de cadauno portal que aquellos assin remunerados se alegren et los otros induzidos en exemplo de aquellos sean mas fuert animados a servir. Por aquesto havientes devido

sguard a los grandes et notables servicios que por vos noble et amado nuestro don Johan Dixar son stados feytos a nos no sines grandes treballos et periglos de vuestra persona et despesas de vuestros bienes assi en el sitio que toviemos sobre la ciudat de Balaguer contra don Jayme Durgell en el qual sitio vos don Johan de noche et de dia con grand animosidat et treballo mostrastes por mon servicio et honor de la nostra reyal corona singularment entre los otros vassallos et sotsmesos nuestros como en otra manera et que fazer no cessades continuament porque en remuneracion de los treballos et servicios dessuso ditos con tenor de la present carta nuestra perpetualment et a todos tiempos firme et valedera por pura perfecta et irrevocable donacion entre vivos de grado et de nuestra sciencia cierta et mera liberalidat damos et otorgamos en feudo dius las condiciones et retenciones deyuso scriptas a vos don Johan Dixar et a fillos et descendientes de vos legittimos masclos per recta linea en aquell o aquellos de los sobreditos que queredes et que ende podades ordenar et disponer per donacion testament ultima volundat o en otra manera los lugares et castiellos de Rafals Monthru et Fontclara situados en el regne Daragon e todo otro qualquiere dreyto e propprietat et possesion daquellos a nos en qualquiere manera pertenecient et pertenescer podient et devient agora et en el sdevenidor por qualquiere caso vinclo titol manera o razon en et sobre los ditos lugares et castiellos et qualquiere dellos et todos sus terminos et pertenencias et hombres et mulleres dentro los lu-

gares et castiellos sobreditos et terminos de aquellos habitantes et habitadores de qualquiere condicion o stamiento sean e todo aquello dreyto sobre et en aquellos assin por razon de la confiscacion de aquellos feyta a nos per la rebellion detestable del dito don Jayme Durgell et por qualquiere otra manera a nos pertenescient et con mero et mixto imperio et con toda otra jurisdiccion civil et criminal alta et baxa et exercicio de aquellas et con pesqueres caces rios montes selvas rendas dreytos et sdevenimientos molinos fornos peytas questias demandas calonias zofras ajudas ademprivios servicios servitudes reyales et personales hostes et cavalgades et redempciones de aquelles cenas et con decimas et primicias a la senyoria de los lugares et castiellos sobreditos et terminos de aquellos pertenescientes et todos otros dreytos apparientes et no apparientes expressos et no expressos en los ditos lugares et castiellos a nos pertenescientes et podientes pertenescer en qualquier manera de dreyto fuero uso et costumbre et en otra manera assin et segund que las ditas cosas millor et mas largament a nos se sguarden et pertenescen sguardar et pertenescer pueden et deven et segund que millor mas largament et mas proveytosa se pueda dezir et scrivir et pueda seyer entendido a sano et sincero entendimiento et proveyto vuestro et de los vuestros. E saguantes todas las ditas cosas et cadauna daquellas que a vos dito don Johan dessuso damos del dreyto senyoria propiedat et poder nuestro et de los nuestros aquello en el dreyto senyoria propiedat et poder vuestro èt de los vuestros pasa-

mos metemos et transportamos irrevocablemente con plenitud de plena potestat induzientes et metientes a vos dito don Johan de todos et cadaunos dreytos et acciones a nos en los lugares et castiellos sobreditos pertenescientes o pertenescer podientes per nos a vos dados en possesion corporal o que si a haver et tener et en todos tiempos pacificament possedir segund que por nos millor son stados dados et atorgados et desus et deyuso es contenido. E por vigor de la present carta nuestra liuramos a vos dito don Johan possession corporal de todas las ditas cosas que dessusso vos havemos dadas et atorgadas. E si queredes damos et atorgamos a vos dito don Johan et procurador vuestro actoridat licencia et pleno poder que por propia actoridat vuestra et sines alguna requisicion et monicion nuestra podades liberament prender et presa retener la possesion o quasi de todas et cadu unas cosas per nos a vos dadas et atorgadas. E nos daqui a que hauremos dada a vos et feyta dar la dita possesion o quasi de todas las ditas cosas o vos aquella hauredes presa por vuestra actoridat segund es dito constituimos et atorgamos nos todas las cosas dessuso ditas perpetualment todos et cadaunos dreytos et qualesquiere acciones reyales et personales mixtas utiles et directas et otras qualesquiere et el exercicio daquellas a nos pertenescientes o pertenescer podientes en todas et cadaunas cosas sobreditas que a vos damos et contra qualesquiere personas universidades collegios et personas de qualquiere dignidat prehiminencia ley condicion et stado sean da los quales dreytos et acciones podades vos

et los vuestros usar et experir en judicio et fuera de judicio demandando respondiendo et deffendiendo et faziendo todas et cadaunas otras cosas que qualsequiere persona en su cosa propia pueda fazer et que nos poriamos ante de la present donacion et cession de dreytos. Constituentes a vos dito don Joan en las ditas cosas senyor et procurador assin como en cosa vuestra propria a fazer daquellas todas vuestras voluntades. Queremos empero que los vuestros herederos en los ditos lugares et castiellos sean tenidos a levar vuestras armas et senyales sines otra mescla en aquellas. Mandantes por la present de certa sciencia et expressament dius la fe et naturalesa a que nos son tenidos a todos et qualesquiere hombres et mulleres en los lugares et castiellos sobreditos et en los terminos daquellos habitantes et habitadores que a vos dito don Johan et a los vuestros en las ditas cosas por senyores dellos hayan et tenguan et a vos et a los vuestros obedesquen et obtemperen assin como vertaderos et legales vassallos deven obedescer et obtemperar a su senyor. E no res menos a vos dito don Johan o a qui vos querredes en lugar vuestro fagan et presten homenatge et juramiento de fieldat car nos de continent quel dito juramiento et homenatge a vos o al vuestro procurador hauran feyto et prestado agora por la ora absolvemos a todos ellos en general et particular de todo juramiento fe et fieldat et de toda otra qualquiere obligacion en los quales sean streytos et obligados en qualquiere manera por las cosas dessuso ditas. Retenemos empero a nos et a los nuestros successores re-

yes Daragon que por razon de las cosas sobreditas las quales vos damos seades tenidos vos et los vuestros a nos et a los ditos nuestros successores dar la postat de los castiellos de los lugares sobreditos de Rafals Montbru et Fontclara tantas vegadas como aquella demandaremos et que de vos ne de los vuestros ne de los ditos lugares et castiellos que a vos damos a nos o a los ditos nuestros successores mal ne danyo alguno no vindra en algun tiempo antes en los ditos lugares et castiellos seades tenidos acullir et recebir a nos et a los ditos nuestros successores reyes de Aragon irados et pagados tantas vegadas como requeridos ne seredes los quales ditos lugares et castiellos vos damos en feudo segund dito es. Seades encara tenidos vos et los vuestros observar fueros del regno de Aragon et privilegios usos et ordinaciones de monedas por las ditas cosas que a vos damos. E seades tenidos venir a cortes et parlamientos por nos et por los nuestros successores convocados et convocadores en el dito regno Daragon. Retenemos encara que si algunos malfeytores inculpados de crimenes maleficios o delittos algunos que hayan cometidos dentro las ciudades villas et lugares reyales del regno Daragon se venian receptar o emparar en los ditos lugares et castiellos nuestros seades tenidos a remeter liberement a los officiales de los lugares nuestros en do hauran cometidos los ditos crimenes et maleficios et delictos toda vegada que requeridos seredes punideros por los ditos officiales reyales segund la exigencia de sus delittos. E semblant remission queremos que sea feyta por los ditos nuestros

officiales a nos de los malfeytores qui hauran delinquido en los ditos lugares et castiellos o en los terminos de aquellos o de alguno de ellos por tal que egualdat de justicia entre ellos sea observada. Retenemos encara si lo que Dios no mande vos et todos vuestros descendientes masclos empero por dreyta linea masculina devallantes segund dito es sesdeveniera moriá sines fillo o fillos et descendient o descendientes masclos de legitimo matrimonio procreados segund dito es que en aqueste caso todas et cadaunas cosas sobreditas por nos a vos dadas sean nuestras et de los nuestros et a nos et los nuestros successores reyes Daragon entegrament sean devolvidas et tornadas. E retenemos encara que nos et nuestros successores podamos en los ditos lugares fazer demandas por razon de coronacion maridatges de fillas de novella cavalleria de nos et nuestro primogenito et todas otras demandas hostes et cavalcadas reyales et redempciones de aquellas que nos podemos fazer a las otras villas et lugares reyales dentro el dito regno Daragon. Retenemos mas avant que si los poblados et pobladeros o en los lugares et castiellos sobreditos declinantes por vos et los vuestros successores o officiales en causas o judicios qualsequiere de feytos assin civiles como criminales devallantes se sentian agraviados contra justicia en alguna manera puedan appellar de vuestros officiales a vos et apres de vos a nos et nuestros successores et que nos podamos acomendar aquellas causas a qui a nos plazera exceptado que si las ditas causas seran de feytos civiles de quantitat de dozientos soli-

dos jaccenses o dalli en yuso no se pueda de vos ni de vuestros successores appellar car nuestra intencion es que en tales causas no pueda haver appellacion a nos entendido empero et retenido que si nos o nuestros successores reyes Daragon seremos personalment en los ditos lugares et castiellos que demientre nos seremos en aquellos podamos usar de toda jurisdiccion civil et criminal assin empero que ixcentes nos et los ditos nuestros successores reyes Daragon de los ditos lugares et castiellos las causas que seran ventiladas o menadas denant nos et los ditos nuestros successores reyes Daragon que no seran decisidas o determinadas por sentencia diffinitiva sean ipso jure devolvidas a vos et a los ditos vuestros officiales decisidores et determinadores por vos segund la forma de la present nuestra donacion. Queremos empero et dius aquesta condicion la present donacion a vos fazemos que seria empatxar o excusar las ditas cosas por nos retenidas o alguna de aquellas vos o los vuestros en aquesto successores firmaredes de dreyto denant el justicia de regno Daragon contra nos o los nuestros successores reyes Daragon o procurador vuestro en nombre vuestro firmara por la dita razon denant el dito justicia Daragon et vos aquella firma si por nos sera feyta o dada dentro un mes apres que sera dada et si por procurador vuestro en nombre vuestro dentro un mes apres que vos sera intimado no revocaredes encorrades pena de mil florinos a nuestros cofres applicaderos. E si apres perseveradedes en aquella por otro mes encorrades pena de dos mil florines en aquella

misma forma. E si por otro encara mes staredes en aquella todas et cada unas cosas sobreditas que a vos damos sean ipso facto a nos et nuestros successores reyes Daragon de todo en todo acquisidas et que en qualquiere de los ditas cosas la dita firma a vos ne los vuestros en alguna cosa proveytar non pueda et sea hauda por no feyta ni dada et aquella no contrastant et no sperada la discussion della podamos nos et los successores reyes Daragon liberament de los ditos dreytos por nos retenidos et qualquiere daquellos usar. Queremos encara que si algun dubdo sobre o de las ditas cosas por nos retenidas en sdevenidor surcira daquell nos insolidum hayamos a conoscer interpretar et declarar et non pueda sobre o por aquell por vos ne los vuestros al justicia Daragon seyer en alguna manera recorrido. E si el contrario faredes encorrades pena de mil florinos la primera vegada que contra faredes et dentro un mes apres no lo revocaredes o otro por vos contrafara et dentro otro mes apres que vos sera intimado no lo revocaredes et si apres perseveraredes en aquello por otro mes encorrades pena de dos mil florinos en aquella misma manera. E si por otro mes staredes en aquella todas las ditas cosas que a vos damos sean a nos et a los nuestros successores reyes Daragon ipso facto segund dito es de todo en todo devolvidas prometientes a vos don Johan Dixar en nuestra buena fe reyal en mano et poder del nuestro secretario et notario dius scripto assin como de publica persona aquestas cosas de nos por vos et por los vuestros o por otras encara qualsequiere personas a las

quales se pertanya recibient paciscent et legitimament stipulant todas et cadaunas cosas sobreditas firmes et agradables tener por nos et nuestros successores et contra aquellas no fazer o venir por algunas causas. Suplientes de plenitud de nostra real potestat todo defallimiento si alguno por ventura en via do dreyto o de otra qualquiere solemnidat fallida se poria dezir mover trobar o causar en qualsequiere manera et por qualsequiere causa o razon en la present concession o donacion nuestra por la qual mandamos de certa scien. cia et expressament al inclito et magnifich don Alfonso princep de Gerona primogenito nuestro muyt caro et en todos nuestros regnos et tierras general governador dius obtenimiento de la nuestra paterna! benedicion et a todos qualsequiere successores nostros et suyos et al portant vozes por ell en el regno Daragon et a todos otros officiales et subditos nuestros presentes et sdevenidores dius incorrimiento de nuestra ira et indignacion que la present concession et donacion nuestra tinguen firmament et observen tener et observar fagan inviolablament et noy contravingan por alguna causa o razon. Feyto fue aquesto en la villa de Muntblanch a XX dias de noembre en el anyo de la natividat de nuestro Senyor MCCCCIV et del regno nuestro tercero.

Senyal ✠ de nos don Ferrando etc. Qui las cosas dessuso ditas atorgamos et fermamos. E por major corroboracion daquellas el siello nuestro en pendient

havemos mandado seyer aqui apposado. Rex Ferdinandus.

XIV.

Registro 2559, fol. 28.

. Ferdinandus Dei gratia Rex Aragonum Valencie Majorice Sardinie et Corsice comesque Barchinone Rossilionis et Ceritanie. Sicut expositione facta nostro regio culmini reverenter pro parte vestri fidelium nostrorum justicie juratorum et proborum hominum civitatis Osce percepimus serenissimus dominus Martinus bone memorie Rex Aragonum avunculus noster considerans quod propter gravitatem sue persone apud civitatem eandem accedere personaliter non valebat pro sedandis bandositatibus que in ipsa instigante inimico humani generis tunc aderant ut ab opprissionibus et vexationibas quibuscumque liberarentur posuit et constituit dictam civitatem et ejus singulares et bona eorum et cujuslibet ipsorum per tempus decem annorum sub protectione custodia et comanda comitis Urgelli quem pro extirpandis et amovendis bandositatibus regni Aragonum ut viceregium et generalem gubernatorem transmisit ad regnum predictum. Cuiquidem comiti promissi fuerunt dari et solvi per civitatem eandem de voluntate dicti domini Regis Martini quolibet anno dictorum decem annorum ratione dicte

protectionis mille florenorum auri de Aragone sed quia pro nunc cessant omnino cause que ad faciendum dictam protectionem custodiam et comandam dictum dominum regem Martinum nostrum avunculum tunc moverunt. Tenore presentis ex certa nostra scientia protectionem salvaguardiam custodiam et comandam cassamus anullamus et penitus revocamus vobis expressius injungentes ne amodo de dictis mille florenis comiti supradicto vel alii etiam cuicumque ejus nomine respondeatis. Ullatenus injungimus etiam cum hac eadem expresse gerenti vices gubernatoris justicie regni Aragonum ceterisque officialibus nostris eorumque locatenentibus presentibus et futuris quatenus pretextu hujusmodi salarii seu responsionis nullam exequionem compulsionem vel districtum faciant seu facere presument. Nos enim oppositum faciendi omnem eis tollimus potestatem. Data Cesarauguste sub nostro sigillo secreto XVI die octobris anno a nativitate Domini M CCCCXII. — Rex Ferdinandus. — Gabriel Mascaroni mandato domini Regis facto ad relationem Didaci Ferdinandi de Vadiello militis secretarii.

XV.

Registro 2406, fol. 56.

Lo Rey.

Promens. Nos trametem la comtessa Durgell e altres criminosos presos ab ella per certs crims per ells

comesos al castell de aquexa vila de Cullera acomanant aquells al amat nostre mossen Francesch Martorell alcayd del dit castell e sobre aço havem informat de nostra intencio e voler los amat e feels consellers nostres micer P. Ram procurador dels negocis de nostra cort e mossen P. Spluges algutzir. Per ço us pregam et manam que donets plena fe e creença a tot ço quels dits consellers nostres vos diran sobre lo dit fet de nostra part axi com si nos personalment vos ho dehiem. E sobre la custodia dels damunt dits criminosos e altres cosas donets al dit alcayd consell favor e ajuda segons de vos altres confiam. — Dada en la vila de Muntblanch sots nostre segell secret a XXX dies de noembre del any MCCCCXIV. — Rex Ferdinandus. — Dominus Rex mandavit mihi Paulo Nicholai.

Dirigitur.

Juratis et probis hominibus de Cullera.
Johanni Aymerich.
Bajulo generali regni Valentie.
Francisco Martorell alcaydo castri de Cullera.

XVI.

Registro 2415, fol. 14.

Lo Rey.

En Ferrando de Bardaxi segons veurets por una le-

tra nostra la qual per part de la egregia dona Margarida olim comtessa Durgell vos sera presentada nos havem assignats a la dita olim comtessa mil e cinchcents florins dor Darago cascun any tant com viura e estara per nostres regnes e terres per tres terces e pagues del any ço es de quatre en quatre mesos e sobre les rendes emoluments e drets nostres o a nos pertanyents en qualsevol manera en los nostres comtat Durgell e vescomtat Dager e en tota la terra que don Jayme olim comte Durgell fill seu havie en lo regne Darago e principat de Cathalunya segons que en la dita letra es largament contengut. E com nos vullam en tot cas que los dits MD florins li sien paguats entregament cascun any manam vos tan spresament com podem que aquells li paguets per les pagues en la dita letra contengudes denant totes altres assignacions e assignataris segons tenor de la dita letra per tal forma que sobre la paga de aquells a culpa o carrech vuestro no haje a recorrer a nos. E daçons farets plaher. E lo contrari hauriem fort per desplassent. Dada en la vila de Morella sots nostre segell secret lo primer die de setembre del any MCCCCXIV. —Rex Ferdinandus. — Dominus Rex mandavit mihi Gabrielli Mascaroni.

XVII.

Registro 2397, fol. 43.

Ferdinandus Dei gratia Rex Aragonum Valentie Ma-

jorice Sardinie et Corsice comesque Barchinone Rossilionis et Ceritanie. Dilecto consiliario nostro Blasco Ferdinandi de Heredia gubernatori regni Aragonum seu alii cuicumque ad quem presentes pervenerint et pertineant infrascripta. Salutem et dilectionem. Ex certis causis nostrum animum moventibus ad subscripta volumus vobisque dicimus et mandamus quatenus castrum de Castrofollito per vos nomine nostro ad vestras manus de posse comitisse Urgelli seu ejus officialium hiis diebus apprehensum restituatis tornetis et tradatis dicte comitisse seu ejus capitaneo vel alcaydo aut justicie seu alii cuicumque suo officiali nomine ipsius recipienti ipsis tamen restituentibus et tradentibus vobis Guillermum Ledos et alios nuperius captus cum eo. Mandamus etiam vobis quatenus contra omnes et singulos quos delatos seu inculpatos reppereritis puniatis prout de foro et ratione inveneritis fore fiendum in hiis taliter vos habendo quod culpabiles pena debita castigentur ceteri vero innocentes pro hiis de cetero damnum seu malum nullatenus paciantur. Datum Ilerde II die novembris anno a nativitate Domini MCCCCXII. — Rex Ferdinandus. — Dominus Rex mandavit mihi R. de Cumbis.

XVIII.

Registro 2397, fol. 43.

Ferdinandus Dei gratia Rex Aragonum Valentie Ma-

jorice Sardinie et Corsice comesque Barchinone Rossilionis et Ceritanie. Dilecto ac fidelibus gubernatori regni Aragonum supprajunctarius et aliis officialibus nostris dicti regni vel eorum locatenentibus. Salutem et dilectionem. Cum cessent cause propter quas vos de nostri mandato certos processus et enantamenta fecistis contra comitissam Urgelli et ejus villas loca atque vassallos volumus vobisque discimus et mandamus quatenus omnia et singula processa et enantata ad captionem seu occupationem ville de Alcoleja et aliarum villarum castrorum et locorum dicte comitisse et vassallorum suorum castri de Cestrofollito quod per vos ei restitui volumus certo modo in alia nostra litera contento inde excepto restituatis confestim et tornetis ad statum pristinum et primevum sicuti nos reducimus cum presenti per quam providemus et volumus quod dicte comitisse seu ejus villis et vassallis nullum perjuditium propter occupationem predictam nec processu per vos seu enantata aliquatenus generentur nec possit trahi ad consequentiam in futurum quinimo jus dicte comitisse ac villarum et locorum ipsiusque vassallorum salvum remanere. Volumus pariter et illesum processis et enantatis predictis obsistentibus nullo modo. Datum Ilerde II die novembris anno a nativitate Domini MCCCCXII. — Rex Ferdinandus.— Dominus Rex mandavit mihi R. de Cumbis.

XIX.

Registro 255 , fol. 114.

El Rey.

Deputados por part de la egregia dona Margarita comtessa Durgell cosina nostra es seydo a nos humilment exposado que nosotros faziendo executar aquellos XX milia florins de aquellos XV mil restantes seyer exequtados en el dito regno por razon de fogatges demandades a la tierra que la dita comtessa ha en el dito regno Daragon XX mil solidos deziendo que aquellos li pertanescen pagar la qual cosa pretienda la dita comtessa seyer muy perjudicial a ella et a la dita su tierra allegando ella no possehir dentro el dito regno de Aragon sino tan solament siscentos vint siet fuegos segund que parece por albaranos de los quales se parteneceria pagar nou milia quatracents huytanta sis solidos et no mes avant. E ha suplicado que sobre aquesto li deviessemos provehir de remedio condescent et razonable porque vos rogamos que a la tierra de la dita comtessa por razon de los ditos fogatges no demandedes ni exhigades ni demandar ni exhigir fagades sino por aquellos fuegos que es seydo acostumbrado en los tiempos passadas seyer exhigido et cullido en la dita tierra suya. E si mes avant de lo acos-

tumbrado en los ditos tiempos passados havedes taxado o compartido a la dita tierra en la collecta et exaccion de aquello que sera demas queremos que sobreseyades del todo entro a tanto que nos seamos en la ciudat de Çaragoça en la qual entendemos seyer Dios queriendo prestament. E aquesto por res no mudedes como nos assin lo queramos seyer feyto. Dada en Barchinona dius nuestro siello secreto a XIII dias de febrero del anyo MCCCCXIIII. — Rex Fernandus. —Johannis de Tudela mandato Regis facto per D. Ferdinandum de Vadillo secretarium.

Dirigitur deputatis regni Aragonum.

XX.

Registro 2359, fol 114.

Lo Rey.

En Ramon de Casaldaguila per part de la egregia dona Margalida comtessa Durgell cosina nostra es stat a nos humilment exposat que los deputats daqueix regne Darago fahents exequtar aquells vuit milia florins de aquells XLV mil florins restants esser exeutats en lo dit regne per raho dels fogatges demanen a la terra que la dita comtessa ha en lo dit regne de Arago vint mil sous dihents que li pertanyen pagar la

qual cosa preten la dita comtessa esser molt perjndicial a ella et a la dita sa terra allegant ella no posseir dins lo dit regne de Arago sino tant solament DXXVII fochs segons ques mostra per albarans dels quals se partanyeria pagar nou mil quatracents vuytanta sis solidos et no mes avant. E ha suplicat que sobre aço li deguessem provehir de remey condescent et rahonable. Per ço nos per altres letres nostres pregam als diputats del dit regne que no demanen ni exhegesquen demanar o exhegir facen a la dita terra de la dita comtessa sino per aquells fochs ques acostumat han taxat o compartit a la dita terra en la collecta esser exhegit en los temps passats. E si mes avant daço ques acostumat han taxat o compartit a la dita terra en la dita collecta et exaccio dallo qui sera demes sobreseguen del tot fins que nos siam en la ciutat de Saragoça hon Deus volent entenem esser fort prestament. Perque vos dehim et pregam que les coses desus dites tant com a nos se sguardaran tingats fermament et servets et noy contravengats per alguna raho. Dada en Barchinona sots nostre sagell secret a XIII dias de febrer del any de la Nativitat de nostre Senyor MCCCCXII'. — Rex Ferdinandus.

Dirigitur Raymundo de Casaldaguila thesaurario regni Aragonum.

XXI.

Registro 2397, fol. 107.

Ferdinandus Dei gratia Rex Aragonum Valentie Majorice Sardinie et Corsice comesque Barchinone Rossilionis et Ceritanie. Nobilibus dilectis atque fidelibus universis et singulis baronibus nobilibus militibus hominibus de paratico et aliis generosis in comitiva atque servitio egregii Jacobi filii egregii Petri quondam comitis Urgelli sistentibus. Salutem et dilectionem. Clamor multorum et fama publica manifestant quod egregius Jacobus filius egregii Petri quondam comitis de Urgello sue fidelitatis et naturalitatis pudore quo cuncti Aragonum regie domus subditi per universum orbem radiant insigniti impudenter quod referimus displicenter abjectis et sue originis magnanimitatis inmaculate oblitus non formidans sui nomine indelebili mucula deturpare adversus nos suum dominum et principem naturalem rebelionis cornua erigere et armorum gentes extraneas glomerare pro dampnificando regna et terras nostras proterva audacia non veretur et jam in parte grandi insania ductus invadere attemptavit. Ideo nos nolentes tam gravia nostri auditui reserata incognitam pretermittere veritatem mandamus presentari et diligenter inquiri ut si rei poposcerit qualitas regia nostra districcio culpam feriat delinquentis.

Et quia postquam inceptum extitit inquirit per contenta in processu inquisitionis detegitur manifeste vehemens suspitio contra dictum egregium Jacobum et alios sibi consilium auxilium favorem aut opem dantes quod de castro et civitate Balagarii et de aliis castris villis et locis que fuerunt dicti ejus patris se preparavit et preparat cum gentibus armorum extranee nacionis et aliis ad guerrificandum civitates villas et castra nostre dicionis easque et ea occupandum et ad offendendum tam nos quam nostros officialos et subditos et ad dampna alia multipliciter reipublice inferendum et ad rebellendum nobis nostroque imperio et potestati fuitque nobis pro porte fisci nostri humiliter supplicatum quod contra ipsum et adherentes consilium auxilium et favorem aut opem ei dantes et bona ipsorum et cujuslibet eorum debite procederemus et quod interim dicta civitas castra et loca que quando fuerunt predicti egregii Petri comitis patris ejusdem Jacobi per viam tuitionis remediique et securitatis totius reipublice nostri regni cujus caput sumus et alias prout in talibus et similibus per justiciam fieri debet ac est etiam assuetum predictam civitatem villas et castra apprehenderemus seu apprehendi faceremus habito super hiis maturo et digesto consilio tam prelatorum quam baronum nobilium militum et sindicorum civitatum villarum et locorum principatus Cathalonie et quamplurimorum doctorum in utriusque juris peritorum justicia exhigente solemniter providimus dictam civitatem castra villas et loca jam dicta fuisse ac fore et esse rationibus predictis

apprehendendum ad manus et posse nostri. Igitur vobis et unicuique vestrum dicimus et districte mandamus sub fidei et naturalitatis vinculo quibus nobis vestro regi et domino estis astricti ac nostre indignationis et ire incursu quatenus a comitiva et servitio dicti comitis ejusque consilio et favore visis presentibus desistatis apprehensionemque dictorum civitatis villarum castrorum et locorum ipsorum per nostrum gubernatorem Principatus jamdicti seu per alios officiales nostros ad hec spetialiter destinatos seu destinandos fieri et exequi libere permittatis et in predictis nullum impedimentum seu contradictionem inferatis seu etiam apponatis quod si contrarium egeritis quod nullatenus oppinamur procedetur contra vos et bona vestra justicia mediante. Datum Barchinone sub nostro sigillo comuni XI die julii anno a nativitate Domini MCCCCXIII. — Rex Ferdinandus. — Dominus Rex mandavit mihi Paulo Nicholai et fuit visa in consilio.

XXII.

Registro 2397, fol. 108.

Memorial al Governador de Cathalunya.

Primerament que rebudes per lo dit Governador les provisions per lo Senyor Rey manades fer sobre la

aprehensio de les forces de la ciutat de Balaguer et dels castells et viles del comdat Durgell et del vezcomdat Dager que lo demunt dit Governador man aquelles esser presentades a aquellas personas ques endreçen per algun porter ço es la provisio ques dreça al comte a ell et la provisio dels barons cavalers et gentils homens a ells et semblant de la provisio de les universitats manant al dit porter que presentades aquells face verdadera relacio. Paulus Secretarius.

Item en apres al cars que lo porter en lo cami trobas algun empax per lo qual tutament o segura no pogues les dites provisions presentar lo dit porter deu tornar et fer relacio com noy pot segurament anar per los empaxaments quey son et feta la dita relacio al demunt dit Governador deu pendra informacio sobre aço si segurament lo dit porter hi pot anar o no et si trobe per aquella que noy pot segurament anar en lo dit cas ates los empaixaments deu menar que les dites provisions sien ab veu de crida publicades eu les vegueries circumvehines axi com de Leyda Tarrega et Cervera les quals publicades ab veu de crida per tal que noticia de aquelles pus facilment puxa pervenir a aquells a qui se endreçen lo translat de les dites provisions man esser posat al portal del cami de Balaguer et de dit comtat et vescomdat en la dita ciutat de Leyda e en les dites viles de Cervera et de Tarega. Paulus Secretarius.

Encara mes com lo demunt dit Governador ira a la

dita ciutat de Balaguer o algun castell o vila dels dits comdat et vezcomdat per pendre aquell o aquells a sa ma ans que ell noy faça alguna compulsa los requira que obehisquen a les provisions reals segons lur serie et tenor et si cars era que no si fahia algu et fahien operes o continent de no hoir al pus pres que puxa de la dita força ho faça publicar ab veu de crida et apres hi façen aquelles compulses que li sera vejares et segons lo cars requerra. Paulus secretarius.

Item que si cas es que sens fer la dita publicacio o en alguna manera secreta o tracte poran haver algun loch o castell que ho faça e la pratica de les dites coses et altres que occorreran sia remes a arbitre del dit Governador et del consell que lla es. — Rex Ferdinandus — Dominus Rex mandavit mihi Paulo Nicholai et fuit visa in consilio.

XXIII.

Registro 2421, fol. 55.

Sanctissime ac beatissime Pater. Accedunt ad V. S. presentiam nuntii civitatis sedis Urgelli super certa contentione que inter clerum ipsius civitatis et consules ac probos homines dicte civitatis oritur in et super reparatiene menium et vallorum civitatis pretacte ad que ut fertur ipsum clerum asserit non teneri. Unde

beatissime Pater cum civitas antefata sit in frontaria nostre ditionis versus partes Vasconie situata et diversis fortaliciis exteris circum contra expedit precipue temporis qualitate inspecta pro tuitione nostre reipublice circa ipsius reparationem et fortificationem vigilantius insudare ad que facultates et universitates et proborum hominum ejusdem sufficere certe nequeant nisi aliud ipsis ut convenit sufragitur. Qua propter S. P. dicta filiali recomendatione premissa humilius quo possumus supplicamus quatenus dignetur ipsos nuntios celerius expediri mandare malitiis et diffugiis cujusque partis paterna dilectione indempnitati previe civitatis facere provideri. Hoc enim sanctissime pater vobis in gratiam reputavimus singularem. Almam personam vestram conservare dignetur Altissimus sue sancte ecclesie pro temporo feliciter dilatata. Datum in obsidione civitatis Balagarii sub nostro sigillo minori III die septembris anno a nativitate Domini MCCCCXIII. — Rex Ferdinandus. — Dominus Rex mandavit mihi Paulo Nicholai.

XXIV.

Registro 2422, fol. 124.

Nos Ferdinandus Dei gratia Rex Aragonum Sicilie Valencie Majorice Sardinie et Corsice comesque Barchinone dux Athenarum et Neopatrie ac etiam comes

Rossilionis et Ceritanie. De fide industria et legalitate vestri nobilis et dilecti nostri Raymundi de Empuries militis plenissime et ab experto confidentes nec non habentes respectum ad grata et notabilia servicia per vos dictum nobilem Raymundum nobis in obsidione hujusmodi civitatis Balagarii et alias non absque vestre persone periculis eminentibus impensa et que impendi per vos credimus in futurum. Tenore presentis comittimus sive etiam comendamus vobis dicto nobili Raymundo de Empuries officiali procurationis generalis comitatus Urgelli et vicecomitatus Agerensis tenendum regendum et exercendum per vos dum de nostre processerit beneplacito voluntatis. Vos ergo nobilis prefatus dum nobis placuerit ut est dictum sitis procurator generalis comitatus et vicecomitatus predictorum ipsumque officium teneatis regatis et exerceatis pro nobis et nomine nostro utiliter fideliter atque bene jus et justiciam dicto submissis officio tribuendo juraque et regalias nostras manutenendo et deffendendo et in omnibus conservando et alia omnia faciendo que ad ipsum officium pertinere quomodolibet dinoscantur. Et habeatis et recipiatis et vestris utilitatibus aplicetis pro vestro salario et labore salária et jura juste haberi assueta. Mandantes per hanc eandem de certa scientia et expresse inclito et magnifico infanti Alfonso primogenito nostro carissimo et in omnibus regnis et terris nostris generali gubernatori ejusque vices gerenti in Cathalonia ceterisque universis et singulis officialibus nostris et subditis et ipsorum officialium locatenentibus sub nostre ire et indignationis in-

cursu quod vos dictum nobilem Raymundum de Empurias et neminem alium pro procuratore generali in comitatu et vicecomitatu predictis dum nobis placuerit ut est dictum habeant et teneant vobisque et jussionibus ordinationibus et mandatis vestris obtemperent et obediant tanquam nostris nec non illi eorum ad quos espectet respondeant ac responderi faciant vobis de salario et juribus predictis prout aliis procuratoribus generalibus pareri ac responderi fuit solitum temporibus retrolapsis et non contraveniant seu aliquem contravenire permittant aliqua ratione. In cujus rei testimonium presentem fieri jussimus nostro sigillo minori cum sigillum nostrum majus in promptu non habeamus inpendenti munitam. Datum in obsidione Balagarii IV die novembris anno a nativitate Domini MCCCCXIII regnique nostri secundo. — Rex Ferdinandus. — Dominus Rex mandavit mihi Johanni de Tudela.

XXV.

Registro 2404, fol 27.

Lo Rey.

Procurador nos scrivim an Pere Cerdan notari daquexa ciutat que tantost nos trameta lo testament ques en son poder per queus manam que si lo dit En Pere

recusava enviar nos lo dit testament o trallat daquell prengats a vostres mans les sues notes on sia lo dit testament o lo dit testament et aquell nos trametats ab lo portador. Dada en Çaragoça sots nostre segell secret a V dies de febrer del any MCCCCXIV. — Rex Ferdinandus. —Dominus Rex mandavit mihi Paulo Nicolai.

XXVI.

Registro 2405, fol. 135.

Lo Rey.

Molt car et molt amat primogenit. Lo Rey dels Reys posant lo fre en la boca dels superbioses lur elacio conculca en les baxeses et los corns daquells elats subjuga a servitut per tal que no posen lur sedilla en les alteses et no presumesquen esser fets semblants al Altisme. Tant es publich que no creem ignorets com Jayme Durgell rompent los ligams de sa faeltat per la qual a nos axi com a son Rey et Senyor es stret quants actes rebelles quantes iniquitats quants enguans et malvades obres ab diabolica austucia havia consebut perit et abortat offenent nostra reyal magestat volent en nostra senyoria sembrar infidelitat et rebellio de la qual en aquella james fou trobada alguna sement per lo qual provehints a la indempnitat de nostra cosa publica nos ha convengut personalment venir aci et ab

propries mans ministrar salut en tan orrible plaga e havem assatiada aquesta ciutat de Balaguer et aquella no sens gran renom et fama de nostre car oncle lo duch de Gandia comtes barons nobles cavallers gentils homens et altres axi de nostres regnes et terras com del regne de Castella aci presents ab diverses et multiplicades invasions et artallarias havem macerat fins a la jornada de vuy en la qual lo fill de la Verge a intercesions de la gloriosa mare sua en qui es tota nostra esperança no volent la destruccio del poble de la dita ciutat nels grans dans a ells subseguidors ha humiliat et opprimit lo cor del dit Jacme que ell ab ses muller mare et germanes ses vengut metre en nostre poder ab jonolls fiquats demanant merce et misericordia confessant sa gran error. E nos moguts mes de pietat que de rigor de justicia al dit Jacme havem perdonat mort natural mutilacio de membres et exili perpetual de nostres regnes et terres et a les dites muller mare e germanes sues les dites mort mutilacio et exili et encare presons. Pero lo dit Jacme pres et ben guardat nos havem detengut per tal que porgue la pena de sus peccats orribles. E per tal que haviets pler les dites coses vos notificam ab. . . . . exibidor de la present. E hajaus molt car et molt amat primogenit en la sua santa guarda la Santa Divinitat. Dada en lo siti de Balaguer sots nostre segell secret a XXXI dies doctubre del any MCCCCXIII. — Rex Ferdinandus. — Gabriel Mascaroni mandato Regis facto ad relationem Didaci Ferdinandi de Vadillo secretarii.

XXVII.

Registro 2385, fol. 108.

Lo Rey.

Comte. Per executar Jacme Durgell som venguts vuy dimarts açi a Tarraga et havem deliberat partir daci dema que sera dimecres et metre personalment lo siti de Balaguer et com hajam haut sentiment de present quel dit Jacme Durgell es ja partit del dit loch de Balaguer ab XXV rocins faent la via Dager e entena a desemperar et fugir del regne es snbiranament necesari que sia ben tengut esment que non isque. Per queus pregam et manam expressament que tingats los ports et passos de vostre comdat ben stablits et avisats per manera que persona alguna no puxa exir de nostres regnes que no sie returada regoneguda o presa vulles vaja et pas en abit de frare o de palagri o en altre qualsevol manera car creem que ell sexira desfarçat havent vos en aquestes coses ab subirana cura et diligencia segons quel fet requer car nos scrivim semblantment en los altres ports et exides de nostres regnes a fi quel dit Jacme no puxa scapar en alguna manera. — Dada en Tarraga sots nostre segell secret lo primer dia dagost del any MCCCCXIII — Rex. Ferdinandus.

ha[illegible]igitur comiti de Pallars.

Similis alia litera fuit directa Rogerio B. de Pallars.

Item alia procuratori.

XXVIII.

Registro 2384, fol. 84.

Nos Ferdinandus Dei gratia Rex Aragonum Sicilie Valencie Majorice Sardinie et Corsice comes Barchinone dux Athenarum et Neopatrie ac etiam comes Rossilionis et Ceritanie. Ad grata et accepta servitia per vos fidelem secretarium nostrum Johannem de Tudela nobis prestita in obsidione in hujusmodi Balagarii et que prestare continue non desinitis aliqualem habentes respectum nec non quia de vestri fide et legalitate ad plenum confidimus. Tenore presentis revocatis quibuscumque concessionibus seu provisionibus per comites Urgelli elapsos de infrascriptis factis personis quibuscumque comittimus sive comendamus vobis scribanias curie vicarie civitatis Balagarii et etiam vicarie Urgelli tenendas regendas et exercendas per vos seu vestros idoneos substitutos fideliter legaliter atque bene quam diu de nostre processerit beneplacito voluntatis. Vos igitur dictus Johannis de Tudela seu vestri idonei substituti ut est dictum sitis scriptor dictarum scribaniarum ipsas-

que per vos seu vestros substitutos ydoneos ut predicitur teneatis et exerceatis fideliter utiliter atque bene. Et habeatis et recipiatis proinde ea salaria lucra emolumenta et jura que per alios qui dictas scribanias hucusque tenuerunt et rexerunt fuerunt solita recipi et haberi. Mandantes per hanc eandem de certa scientia et expresse inclito et magnifico infanti Alfonso primogenito nostro carissimo et in omnibus regnis et terris nostris generali gubernatori nec non procuratori ac bajulo generalibus dicti comitatus Urgelli ac vicariis predictis et aliis officialibus nostris et subditis ad quos spectet sub obtentu nostre gracie et mercedis quod vos eundem Johannem de Tudela ac vestros idoneos substitutos ut est dictum et neminem alium pro scriptoribus dicte scribanie habeant et teneant vobisque respondeant seu responderi faciant illi eorum qui ad hoc quomodolibet teneantur de salariis emolumentis et juribus assuetis et alias comissionem nostram hujusmodi tencant firmiter et observent et in nullo contrafaciant seu veniant aliqua ratione. In cujus rei testimonium presentem fieri jussimus nostro sigillo secreto munitam. Datum in obsidione Balagarii IV die novembris anno a nativitate Domini MCCCCXIII. —Rex Ferdinandus. — Gabriel Mascaroni mandato Regis facto ad relationem Didaci. F. de Vadillo secretarii.

XXIX.

Registro 2402, fol. 35.

En Ferrando per la gracia de Deu Rey de Arago de Sicilia de Valencia de Mallorques de Cerdenya de Corsega comte de Barchinona duch de Athenes et de Neopatria e comte de Rossello et de Cerdanya. Als egregii nobles amats et feels nostres comtes vezcomtes barons cavallers et homens de paratge ciudadans et homens de vila a cavall et a peu et a tots altres de qualsevol stament et condicio que sien poblants et habitants dins lo principat de Cathalunya axi nostres propris com de prelats de religiosos et de persones ecclesiasticas de barons nobles cavallers et altres persones generoses de ciudadans et homens de vila et de qualsevol altres. Salut et dileccio. Com Jacme Durgell çaenrrere nomenat comte Durgell apres que hac fet a nos jurament de feeltat axi com a son Rey et Senyor natural molts et diverses subjets et naturals nostres en camins publichs procuras favorejas apresonar matar et de lurs bens spoliar et los factors dels dits mals actes mantingues et defenssas et mes anant suhais et fer suahir per si et diverses complizes seus diversos lochs et los habitants de aquells subjecta a nos et altres naturals nostres robants aquells lochs et cremants et los habitants en aquells apresonants per alguns da-

quells fahentse jurar e anomenar Rey Darago e per voler son mal proposit a effecte asejas de furtar et ocupar la ciutat de Leyda et algunes altres ciutats viles et castells a nostra corona real inmediate pertanyents les quals no res menys dapneja granment. E per aquestes coses e altres greus eccesos per ell comesos se sia constituit ensemps ab sos complices enemich nostre et de la cosa publica del principat de Cathalunya manifestament enfortalintse en la ciutat de Balaguer ab diverses gents darmes stranyes et de stranya nacio et procurant tot jorn que altres gents darmes stranyes en molt major nombre vinguen en ajuda sua per dampnificar nos et la cosa publica del principat de Cathalunya a la qual cosa publica nos no podem fallir axi com a rey et vertader cap daquella de consell et deliberacio de molts nostres naturals vassalls congregats en la ciutat de Barchinona haja convengut nos personalment ab alguna companya de gents darmes e tinguem assetiat lo dit Jaume Durgell et sos complices en la dita ciutat de Balaguer et aquells impugnem per nostre poder. E ells indureyts en lur malicia et iniquitat sesforçen de resistir a nos et als qui son ab nos axi ab les gents stranyes darmes que ya son dins Balaguer con ab les altres de major nombre que de stranya nacio lo dit Jacme Durgell com dit es procure haver los quals segons som informats vertaderament son ja apparellades entrar en lo dit Principat per favorejar a ell et dampnificar nos et la cosa publica. E per ço hajam de necesitat mester lo socors de tot lo Principat de Cathalunya dessus dit. E vosaltres et cascun de vos

siats tenguts en aquest cas socorrer et ajudar a nos segons lo usatge de Barchinona qui comença Princeps namque et declaracio sobre aquell ab deguda solempnitat daquen feta. Per ço ab tenor de la present per rigor del dit usatge et declaracio desus dita vosaltres et cascun de vos qui haja poder o edat de combatre amonestam requerim eus dehim et manam que encontinent vengats personalment ab vostres armes a cascun de vos pertanyents aci al dit setje que tenim sobre la dita ciutat de Balaguer per socorrer et ajudar a nos contra los dits nostres enemichs et de la cosa publica et per res en tant gran necesitat nons falliscats car siu fahiets aquell et aquells de vosaltres qui açons fallirien en aquest cas puniriem segons les penes contengudes en lo dit usatge. — Dada en lo siti de Balaguer sots nostre segell menor a XXII dias de setembre del any MCCCCXIII. — Rex Ferdinandus. — Dominus Rex mandavit mihi Paulo Nicholay.

REINADO DE D. ALFONSO V.

XXX.

Registro 2590, fol. 51.

Alfonsus Dei gratia Rex Aragonum Valencie Majorice Sardinie et Corsice comes Barchinone dux Athena-

rum et Neopatrie ac etiam comes Rossilionis et Ceritanie. Fidelibus nestris vicario et subvicario patiariis et aliis quibusvis officialibus civitatis Balagarii et ville Acrimontis inter comitatum Urgelli situatis. Salutem et gratiam. Quoniam nos cum carta nostro sigillo pendenti munita dedimus et concessimus graciose vicarias civitatis Balagarii predicte et Urgelli inclito et magnifico infanti Johanni duci Montisalbi et de Penyafiel fratri nostro carissimo et promissimus sibi seu suo legitimo procuratori tradere possessionem dictarum vicariarum cum suis juribus universis vobis et cuilibet vestrum dicimus et precipiendo mandamus de nostri certa sciencia et expresse sub nostre ire et indignationis incursu ac pena mille florenorum auri de Aragonia de bonis cujuslibet vestrum si contrafeceritis irremisibiliter habendorum et nostro applicandorum erario quatenus vos vicarius subvicarius patiarii et alii officiales juxta formam dicte donationis libere absque alia contradictione et impedimento detis operam cum effectu quod dictus infans seu ipsius legitimus procurator possessionem dictarum vicariarum ut predicitur possit apprehendere et habere seu ipsum in possessionem eandem inmittatis. Mandamus etiam vicariis et subvicariis dictarum vicariarum quatenus dicto infanti Johanni seu ejus legitimo procuratori restituant vicarias predictas et a regimine et exercitio illarum penitus desistant. Quoniam nos cum hac eadem ipsos et quemlibet ipsorum a fide et homagiis et aliis quibusvis obligationibus quibus pretextu regiminis vicariarum predictarum nobis sint astricti cum vicarias

ipsas restituerint eidem incliti infanti Johanni seu ejus legitimo procuratori ex nunc pro tunc et e converso absolvimus et penitus liberamus ac pro absolutis et liberatis perpetuo haberi volumus et jubemus. — Datum Valencie XXX die marcii anno a nativitate Domini MCCCCXVIII. —Rex Alfonsus. — Dominus Rex mandavit mihi Paulo Nicholai.

XXXI.

Registro 2592, fol. 47.

Nos Alfonsus Dei gratia Rex Aragonum Valencie Majorice Sardinie et Corsice comes Barchinone dux Athenarum et Neopatrie ac etiam comes Rossilionis et Ceritanie. Ut civitas Urgelli in Cathalonie principatu situate que ut percepimus relatione veridica aliqua admodum mole consualium et aliorum onerum est oppressa et aliqua menium et vallorum indiget reparatione valeat ab inquietudinibus et oppressionibus creditorum ejusdem utiliter presservare et menia et valla supradicta melius reparari. Tenore presentis concedimus et licentiam plenariam tribuimus vobis consulibus et probis hominibus civitatis predicte quod licite et impune in dicta civitate et ejus terminis et territoriis imponere statuere et ordinare possitis si et prout vobis bene visum fuerit impositiones sive sisas

in pane vino et aliis rebus et mercibus atque victualibus que in ibi venduntur ementur aut alias contractabuntur seu expendentur generales vel spetiales duraturas per decem annos que currere incipiant prima die mensis marcii proxime venturi in antea sequturos in quibusquidem impositionibus sive sisis contribuant et contribuere habeant privati et extranei ad civitatem predictam vel ejus terminos declinantes vel ibi quomodolibet contrahentes. Ita quod per dictos decem annos possitis dictas impositiones sive sisas colligere et levare seu per certas personas colligi et levare facere ac vendere seu arrendare et eorum precia recipere et habere peccunias vero ex dictis impositionibus sive sisis de cetero proventuras dempta quinta parte peccuniarum predictarum de qua sub hac conditione vobis litentiam contulimus hujusmodi teneamini quolibet anno dictorum decem annorum nostro thesaurario vel cui voluerimus respondere. Residuum vero pecuniarum dictarum impositionum sive sisarum in solutionem pensionum exoneratione censualium et aliorum onerum reparationeque menium et vallorum predictorum et non in alios usus convertere habeatis. Mandantes per hanc eandem gubernatori nostro generali ejusque vicesgerenti vicariis bajulis ceterisque universis et singulis officialibus nostris presentibus et futuris quatenus cartam concessionem et licentiam nostras hujusmodi et omnia et singula in ea contenta vobis teneant firmiter et observent tenerique et observari faciant inconcusse et non contraveniant quavis causa. In cujus rei testimonium presentem cartam fieri jussimus si-

gillo nostro comuni impendenti munitam. Datum Ilerde die vicesima decembris anno a nativitate Domini M CCCCXXX regnique nostri quintodecimo. — Rex Alfonsus. —Dominus Rex mandavit mihi P. Perez et vidit eam thesaurarius.

XXXII.

Registro 2945, fol. 161.

Nos Alfonsus Dei gratia Rex Aragonum Valentie Majorice Sardinie et Corsice comes Barcinone dux Athenarum et Neopatrie ac etiam comes Rossilionis et Ceritanie. Volentes erga vos universitatem et homines civitatis Urgelli nos graciose gerere vosque favore prosequi graciose ac pro bono comuni et utilitati rei publice civitatis ipsius et ejus habitatorum et ut civitas ipsa continue suscipiat incrementum ad humilem supplicationem pro parte consolum et proborum hominum universitatis ejusdem nobis super his noviter factam. Tenore presentis carte nostre cunctis temporibus firmiter valituro vobis dictis consulibus et probis hominibus dicte civitatis ac singularibus personis ejusdem concedimus graciose quod in eadem civitate bis in anno sint et celebrentur ex nunc in antea et anno quolibet perpetue nundine prime scilicet que incipiant primo die lune immediate post festum Pasce Resurrectionis Domini et durent per dies octo continue et inme-

diate secuturos et secunde que incipiant die vicesimo quinto mensis junii et durent per alios dies octo continuos et immediate secuturos. Volentes et concedentes expresse quod omnes et singule persone tam mares quam femine cujusque legis status aut conditionis fuerint ad nundinas predictas venientes et ab eisdem ad propria redeuntes et in eis quecumque sua et aliorum negotia peragentes cum omnibus mercanciis pecuniis et bonis suis que secum detulerint sint et esse debeant tuti salvi pariter et securi et sub nostris protectione et guidatico speciali. Sic quod non possint per quoscumque officiales nostros aut alias quasvis personas capi detineri pignerari marcari seu aliquatenus impediri culpa crimine vel debitis alienis nisi ipsi principales in eis fuerint aut fidejussorio nomine obligati neque etiam in his casibus nisi prius in eis fatica inventa fuerit de director. Excipimus tamen ab his et expresse excludimos proditores fabricatores false monete ruptores itinerum et viarum sodomitas latrones et crimen lese magestatis committentes. Illustrissime igitur regine consorti carissime et locumtenenti intentum nostrum declarantes gerentivices gubernatoris in Cathalonie principatu ceterisque universis et singulis officialibus nostris ad quos spectet presentibus et futuris damus ex pressius in mandatis quatenus privilegium concessionis nostre hujusmodi perpetuo teneant firmiter et observent tenerique et observari faciant atque mandent ab omnibus inconcusse. Quinimo officiales ipsi si et quando pro parte dicte universitatis requisiti extiterint seu ipsorum aliquis fuerit requisitus in lo-

eis jurisdictionum eis subanissarum ea faciant voce preconis per loca solita publicari. Quicumque autem ausu temerario ductus contra premissa venire tentaverit iram et indignationem nostram penamque mille florenorum regio fisco aplicandorum pro vice qualibet qua contrafactum fuerit se noverit absque remedio aliquo incurrisse damno illato primitus et plenarie satisfacto. In cujus rei testimonium presens privilegium ex inde fieri et nostro comuni sigillo in pendenti jussimus comuniri. Datum in Castellonovo Neapolis die decimo mensis januarii anno a nativitate Domini MCCCCLII Regni hujus Sicilie citra farum anno XVIII aliorum vero regnorum nostrorum anno XXXVII. — Rex Alfonsus. — Dominus Rex mandavit michi Arnaldo Fonolleda et vidit P. . . regii patrimonii generaliter conservator.

XXXIII.

Registro 2915, fol. 162.

Nos Alfonsus Dei gratia Rex Aragonum Valencie Majorice Sardinie et Corsice comes Barchinone dux Athenarum et Neopatrie ac etiam comes Rossilionis et Ceritanie. Quemadmodum ex supplicatione pro parte vestri consolum et proborum hominum civitatis Urgelli accepimus noviter magnas expensas vos subire oportet anno quolibet in reparatione pontis lignei voca-

ti de Sancta Maria constructi in flumine de Segre. Propterea ut dictas expensas melius subportare valeatis et dictum pontem reparare et ut decet manutenere ne propter inopiam seu impotentiam dicte civitatis ad ruinam veniat. Tenore presentis carte nostre cunctis temporibus firmiter valiture ad humilem supplicationem per vos super his nobis factam et quoniam decens est quod participantes incomodis onera subeant expensarum vobis eisdem consulibus et probis hominibus dicte civitatis concedimus ac licentiam et facultatem plenariam impartimur quod in dicto ponte ab inde in antea possitis exigere et levare seu exigi et levari facere pontagium ab extraneis transeuntibus per eundem videlicet a quolibet equitanti semel tantum in die pro se et animali suo duos denarios barchinonenses et pro quolibet animali onerato cum ejus ductore alios duos denarios barchinonenses et a qualibet persona pedem incedente denarium unum barchinonensem. Sic tamen quod de peccuniis ex solutionibus transeuntium per dictum pontem proventuris dictum pontem reparare et seu de novo si volueritis facere atque manutenere debeatis ita quod aditus et transitus per eundem omnibus patefiat absque impedimento aliquo. Ab hac tamen exactione exemptos esse volumus et jubemus omnes familiares et domesticos nostros et illustrissime consortis nostre et successorum nostrorum in futurum. Illustrissime igitur regine consorti carissime et locumtenenti nostre generali hoc nostrum propositum significantes universis et singulis officialibus nostris et aliis personis quibusvis presentibus et futuris expresse

mandamus quatenus concessionem et licentiam nostram hujusmodi firmiter teneant et observent tenerique et observari faciant atque mandent ab omnibus inconcusse et non contrafaciant nec quempiam contravenire sinant ratione aliqua sive causa quanto gratiam nostram caram habent ac penam nostro reservatam arbitrio cupiunt non incurrere. In cujus rei testimonium presens privilegium exinde fieri et nostro comuni sigillo impendenti jussimus comuniri. Datum in Castellonovo Neapolis die X mensis januarii anno a nativitate Domini Millesimo CCCCLII Regni hujus anno XVIII aliorum vero regnorum nostrorum anno XLII. — Rex Alfonsus. — Dominus Rex mandavit michi Arnaldo Fonolleda et vidit. P. regii patromonii generalis conservator.

XXXIV.

Registro 2920, fol. 20.

In Dei nomine universis pateat evidenter. Quod nos Alfonsus Dei gratia Rex Aragonum Valentie Majorice Sardinie et Corsice comes Barchinone dux Athenarum et Neopatrie ac etiam comes Rossilionis et Ceritanie. Attendentes vos inclitam infantissam Isabelem amicam nostram carissimam tempore matrimonii vestri et Jacobi de Urgello mariti vestri attulisse in dotem et pro dote vestra eidem Jacobo quinquaginta mille libras

monete Barchinone de terno que dos super bonis dicti Jacobi viri vestri fuit vobis obligata fuisseque pro parte vestra nobis humiliter supplicatum ut dignaremur vobis in dote vestra predicta satisfacere de nostri clemencia assueta. Idcirco constito nobis de receptione et obligatione dotis predicte per dictum Jacobum factis supplicationi vestre predicte ut juste vel nobis placide annuentes benigne ex certa scientia certiffica-ti de juribus nostris plenissime per nos et successores nostros quoscumque quos ad hec teneri volumus disponimus ac decernimus de certa scientia et consulte in solutum pro rata dicte dotis vendimus et ex causa pure firme ac perfecte venditionis concedimus tradimus seu quasi tradimus vobis dicte inclite infantisse Isabelli presenti et acceptanti et vestris et quibus volueritis villam de Alcoleya de Cinqua in regno Aragonum sitam cum ejus castro et fortalitio terminis et territoriis montibus et planis nemoribus atque silvis ripparíis et portubus publicis et privatis venationibus piscationibus saltibus molendinis furnis et tintureriis pasturis sive erbis et devesiis rivis aquis aqueductibus mansis mansatis domibus vasis vinariis olearíis vineis campis ortis et plateis aliisque omnibus et singulis juribus et pertinentiis eorundem et dictarum pertinentiarum pertinentiis peytis quartis monetatico donis servitiis toltis fortiis adempriviis nec non et omnimoda jurisdictione alta et baxia mero et mixto imperio et alia qualibet et earum exercitis cognitione et determinatione nobis pertinentibus in villa predicta et terminis ipsius et hominibus et mulieribus

christianis judeis et saracenis ibidem habitantibus et habitaturis ac feudis et feudatariis militibus et aliis omnibus juribus et pertinentiis ipsius quam et que nos habemus et possidemus nobisque pertinent et spectan' legitimis titulis sive causis vel alias quovismodo et eis titulis juribus sive causis quibus predecessoribus nostris et dominis dicte ville pertinebant et spectabant e nunc vobis pertinent et spectant que habeatis francha libera et quitia ab omnibus et singulis debitis et one ribus censualium violariorum et comandarum hucusque factis seu oneratis per quoscumque. Confrontantur autem dicta villa et ejus termini cum terminis locorum de Santa Litzinia de Castrofollito de Villanova de Ontinyena de Xalamera et cum rivo de Cinqua. Hanc autem venditionem et ex causa venditionis concessionem facimus vobis dicte inclite Infantisse et vestris et quibus volueritis perpetuo de predictis omnibus et singulis sicut melius dici potest et intelligi ad vestrum vestrorumque salvamentum et bonum etiam intellectum. Et extrahimus predicta que vobis vendimus de jure dominio proprietate et posse nostri et nostrorum eademque omnia et singula in vestrum vestrorumque jus dominium proprietatem et posse mittimus et transferimus irrevocabiliter pleno jure ad habendum tenendum percipiendum et possidendum vendendum impignorandum et alienandum et inde faciendum libere vestras in omnibus voluntates. Promittentes vobis tradere aut cui volueritis loco vestri possessionem corporalem seu quasi predictorum que vobis vendimus et in ea vos et vestros facere perpetuo existere

potiores etiam vos et vestros in dictam possessionem mittimus de presenti fatentes illa pro vobis habere et vestris precario nomine quo usque dictam possessionem corporalem fueritis adepti quam etiam recipere et habere possitis nostri aut nostrorum licentiam minime spectata. Et ex causa venditionis hujusmodi damus cedimus transferimus atque mandamus vobis et vestris et quos volueritis omnia jura omnesque actiones reales et personales mixtas utiles et directas ordinarias et extraordinarias et alias quascumque nobis pertinentes et pertinentia ac pertinere debentes et debentia in predictis que vobis vendimus et contra quascumque personas et res ratione eorum quibus juribus et actionibus possitis vos et vestri et quos volueritis uti et experiri agendo scilicet respondendo deffendendo recipiendo proponendo et replicando et omnia alia faciendo in juditio et extra judicium quecumque et quomadmodum nos poteramus ante presentem venditionem ac jurium et actionum cessionem possemus que nunc et etiam postea quandocumque. Nos enim facimus et constituimus vos et vestros in his dominos et procuratores ut in rem vestram propiam ad faciendum inde vestras in omnibus libere voluntates. Dicentes et mandantes serie cum presenti vicem epistole in se gerenti universis et singulis hominibus et mulieribus feudatariis et dominabus ac aliis quibusvis personis in eodem loco et ejus terminis habitantibus et habitaturis quod vos dictam inclitam Infantissam et successores vestros in his pro eorum dominis veris et naturalibus habeant et teneant vobisque et eis pareant

et attendant ac respondeant tanquam eorum veris dominis et naturalibus de redditibus juribus et emolumentis in et de quibus nobis et nostris ut eorum domino naturali attendere respondere parere et obedire debebantur etiam teneantur faciantque et prestent vobis et vestris homagium et fidelitatis juramentum. Quoniam nos factis et prestitis per ipsos vobis aut alii pro vobis sacramento et homagio antedictis eosdem a quocumque juramento et homagio fidelitatis nobis prestitis sive factis nunc pro tunc absolvimus et penitus liberamus fidelitate nostra ratione generalis dominii in omnibus et per omnia semper salva prout ea foro habere debemus et non alias. Pretium vero jamdictorum que vobis vendimus est sexaginta mille florenos auri de Aragonia quos confitemur habuisse et recepisse a vobis in hunc modum scilicet quod eosdem retinuimus penes nos de voluntate vestra ex illis quinquaginta mille librarum dotis vestre predicte que nobis debebantur et volebamus restitui de bonis que fuerunt ejusdem mariti vestri. Et ideo renuntiantes exceptioni venditionis predicte per nos vobis non facte et peccunie predicte non numerate non habite et non recepte ac doli mali et actioni in factum et legibus quibus deceptis ultra dimidiam justi pretii sufragatur omnique alii juri et actioni et consuetudini his repugnantibus damus et remittimus vobis et vestris donatione pura perfecta et irrevocabili inter vivos si quid et quidquid predicta que vobis vendimus plus modo valent et amodo valere poterunt pretio antedicto. Insuper convenimus et promittimus vobis quod predicta que vobis

vendimus faciemus vos et vestros et quos volueritis habere tenere percipere et possidere in pace perpetuo contra omnes personas et quod tenebimur vobis et vestris et teneri volumus semper de firma et legali evictione et legitima deffentione et garentia eorundem et de litis expensis et de toto damno missione et interesse quos et que feceritis et sustinueritis quovismodo tam in juditio quam extra. Et etiam juxta pactum inter nos et vos initum et conventum videlicet quod si forsan aliqua vel alique persone facerent proponerent seu moverent contra vos et vestros pro predictis que vobis vendimus aut ratione vel occasione ipsorum questionem aliquam petitionem vel demandam litem vel controversiam de jure vel de facto aut alias convenimus et promittimus vobis et vestris quod in continenti cum inde a vobis vel vestris inde fuerimus requisiti factaque inde nobis aut nostris denuntiatione vel ea non facta seu aliquatenus non expectata tum remittamus vobis omnem necesitatem predictam vel eorum aliqua denuntiandi opponemus nos deffensioni vestre et vestrorum et agemus et ducemus seu per nostrum procuratorem fiscalem aut alium agi et duci faciemus easdem causam seu causas nostris periculo et risquo et nostris propiis sumptibus et expensis a principio litis usque ad finem vel vos aut vestri si volueritis possitis ipsam causam seu causas agere et ducere per vos ipsos dictis nostris periculo et risquo damnis et expensis et nostrorum et hoc sit in electione vestri et vestrorum. Nos enim remittimus vobis necessitatem denuntiandi verum si vos vel vestri elegeritis et

malueritis ipsam causam seu causas agere et ducere per vos ipsos convenimus et promittimus vobis et vestris quod restituemus vobis et eis omnes missiones dampna interesse que in litem et extra feceritis aut sustinueritis quoquomodo sive obtineatis in causa sive causis sive etiam subcumbatis etiam quacumque ex causa. Nec non absolvemus vobis et vestris totum id et quidquid a vobis vel vestris evictum fuerit de predictis nec possit per nos aut nostros oppeni quod super deffensionem predictorum fuistis necligentes seu imperiti nec possitis argui de negligentia aut judicis impericia seu contumacia et non amissione appellationis vel supplicationis procuratoris vel advocati vestri aut alias. Et pro predictis omnibus et singulis obligamus vobis et vestris specialiter et expresse pro majori securitate et tuicione et indempnitate dicte venditionis et dictarum sexaginta mille florenorum et omnium damnorum et expensarum civitatem Balagarii cum terminis territoriis redditibus emolumentis juribus et pertinentiis suis universis prout confrontantur ejus termini cum termino locorum de Menargues de Castillione de Farfania et Ossis et de Gerbio de Merita de la Rapita e de la Cayda de Timonalique et de Termens ac cum hominibus mulieribus feudis feudatariis et dominabus in dicta civitate et ejus terminis habitantibus et habitaturis et cum jurisdictione civili et criminali alta et baxia meroque et mixto imperio et alia qualibet et eorum exercitio nobis in dicta civitate et ejus terminis pertinentibus qualitercumque et generaliter omnia et singula alia bona nostra mobilia et inmobilia ubique

sint habita et habenda. Volentes et concedentes vobis ac ordinantes quod per spetialem obligationem generali nec e contra minime derogetur. Et ut inde vos dicta Infantissa securior sitis volumus et concedimus et disponimus in presenti quod in casu dicte evictionis possitis vos et vestri uti sacramentis et homagiis dudum vobis prestitis per patiarios et homines civitatis Balagarii aliisque juribus et actionibus universis liberatione absolutione quacumque et quomodocumque facte non obstantibus quam seu quas casu evictionis predicte pro non factis penitus volumus haberi quibus ante absolutionem et liberationem pretactis uti poteratis et quod patiarii et homines ejusdem civitatis Balagarii teneant et observent vobis et vestris dicta homagia et juramenta fidelitatis vobis et vestris hobediant. Nos enim dictos patiarios et homines nunc pro tunc absolvimus et liberamus ab omni nexu obligationis et fidelitatis quibus nobis tenentur duratura dicta liberatione donec vobis et vestris fuerit plene satisfactum in rebus evictis damnisque et expensis per vos aut vestros jam tunc factis et sustentis plenarie seu complete. Et quod hec habere valeant et habeant iterationem juxta v..... evictionum et dictis casibus evictionum volumus et concedimus quod remaneatis donec vobis aut vestris in predictis omnibus et singulis fuerit satisfactum in jure quo eratis ante presentem venditionem et aliam venditionem per nos vobis factam de redditibus civitatis Balaguerii ita quod non censeatur esse facta lesio derogatio aut novatio aliqualis obligationibus quas habebatis a dicto vestro viro aut ejus patre

aut aliis quibusvis de vestra dote antedicta nec ex dictis derogationibus aut novationibus in juribus vestris possetis esse posterior et sic debilior in juribus vestris antefatis que omnia predicta vestri et vestrorum voluntati dimittimus et relaxamus totaliter cum dicto pleno effectu quo ad predicta dum taxat et ut predicta omnia et singula majori gaudeant firmitate juramus sponte in animam nostram per dominum Deum et ejus sancta quatuor evangelia corporaliter per nos tacta predicta omnia et singula tenere complere et firmiter observare et in aliquo non contrafacere vel venire jure aliquo causa vel etiam ratione. Hec igitur omnia et singula supradicta facimus paciscimur convenimus et promittimus. Nos Alfonsus Rex predictus vobis dicte inclite Infantisse et vestris nec non et secretario nostro notario infrascripto tanquam publice persone pro vobis et pro aliis etiam personis omnibus quarum interest et intererit ac interesse potest vel poterit in futurum nunc absentibus recipienti et paciscenti ac etiam legitime stipulanti. In cujus rei testimonium hoc presens publicum instrumentum vobis fieri jussimus nostro sigillo pendenti munitum. Quod est datum et actum Valentie XXVIII die octobris anno a nativitate Domini MCCCC decimo septimo regnique nostri secundo. — Signum ✠ Alfonsi Dei gratie regis Aragonum Sicilie etc. Qui hec laudamus firmamus et juramus. Rex Alfonsus. — Testes sunt qui ad predicta presentes fuerunt Reverendus in christo pater Petrus archiepiscopus Terrachone Geraldus Alamanni de Cervilione miles et Berengarius de Bardaxino dicti do

mini Regis consiliarii. —Sig✠num mei Pauli Nicholai dicti domini Regis secretarii auctoritate regia notarii publici per totam terram et ditionem suam. Qui predictis interfui eaque scribi feci et clausi. Corrigitur autem in lineis II vobis VII lizima XII ut in et XXIX vires. — Dominus Rex mandavit michi Paulo Nicholai in cujus posse firmavit et juravit et vidit hanc Alfonsus de Boria. — Dominus Rex informatus de predictis mandavit expediri. — Raymundus Bajuli.

XXXV.

Registro 2573, fol. 128.

Nos Alfonsus Dei gratia Rex Aragonum Sicilie Valentie Majorice Sardinie et Corsice comes Barchinone dux Athenarum et Neopatrie ac etiam comes Rossilionis et Ceritanie. Tunc valde pium misericordie oppus fabricari censemus dum nostris subditis imperio benignitate opere potius quam severitatis rigore salubriter subvenimus presertim cum de comissis lacessiti culpas eorum aliquo jam tempore abluerunt ac diras passi fuere jacturas detrimenta pariter et incomoda quibus in recompensam criminum comissorum solent persepe facinorosi mulctari. Attendentes propterea vos fidelem nostrum Raymundum Bernardi Dauriach domicellum loci Castilionis Farfanye Cathalonie principa-

tus fuisse relegatum seu deportatum toto tempore vite vestre ad regnum Sardinie vestraque bona mobilia et inmobilia nostris fuisse confiscata erariis ratione adherentie seu asistentie quam tunc gerebatis cum egregia amicca nostra Margarita olim comitissa Urgelli tunc delata seu inculpata de non nullis excessibus criminibus et delictis ad per humiles nonnullorum familiarium et domesticorum nostrorum intercessus super hiis apud nostre effusos presentiam magestatis benignius inclinati. Tenore presentis absolvimus diffinimus remittimus ac etiam perpetuo relaxamus vobis eidem Raymundo omnem actionem questionem et demandam omnemque penam civilem et criminalem et aliam quamlibet quas ratione seu occasione relegationis seu deportationis ac confiscationis bonorum supradictorum nos seu officiales nostri quicumque possemus et possent facere proponere vel movere aut infligere in persona et bonis vestris vobisque eidem Raymundo dicta bona vestra nostris erariis ut predicitur confiscata remittimus concedimus pariter et donamus de gratia spetiali serie cum presenti. Ita quod vos prefatus Raymundus possitis et vobis liceat decetero quamdiu vixeritis sine alicujus pene incursu a dicto regno Sardinie ad quascumque partes terrarum et regnorum nostrorum tam extra quam ultra marinos reverti seu redire atque per ipsos incedere in eisque morari et ab ipsis recedere et exire prout vobis expediens videbitur salve pariter et secure sicut poteratis ante promulgationem sententie seu declarationem exilii relegationis deportationis seu bonorum confiscationis et annotationis supe-

rius mentionatorum predictaque occasione non possitis capi detineri impedi seu conveniri in juditio seu extra vel pena aliqua comdemnari. Immo exinde sitis cum omnibus bonis vestris mobilibus et inmobilibus habitis et habendis quitius liber et inmunis ac perpetuo absolutus prout melius ad vestri comodum et integrum salvamentum potest intelligi sive dici vobis tamen solvente expensas si que facte fuerint per curiam nostram aut quemvis officialium nostrorum in prosecutione predictorum et faciente de hiis dumtaxat civiliter integrum complementum. Mandantes propterea quibusvis detentoribus seu occupatoribus bonorum annotatorum seu confiscatorum tam mobilium quam inmobilium supra mentionatorum sub nostre gratie et mercedis obtentu quatenus eadem ilico vobis restituant dent pariter et exsolvant quovis more dispendio proculpulso nec non mandamus serie cum presenti de certa scientia et expresse gubernatori nostro generali ejusque vices gerentibus vicariis subvicariis bajulis subbajulis justiciis çalmedinis capitibus excubiarum ceterisque universis et singulis officialibus et subditis in regnis et terris nostris tam intra quam ultra marinis ubilibet constitutis dictorumque officialium locatenentibus sub nostre gracie et mercedis obtentu penaque mille florenorum auri incursu a bonis cuiuslibet contrafacientis irrecussabiliter habendorum nostroque applicandorum erario quatenus remissionem diffinitionem relexationem et absolutionem ac dictorum bonorum nobis annotatorum seu confiscatorum concessionem seu donationem tenentes ad plenum et inviolabi-

liter observantes tenerique et observari prout decet facientes vobis eidem Raymundo bona predicta restituant seu per eorum detentores restitui faciant et exsolvi integriter et complete et contra non veniant nec aliquem contravenire permittant aliqua ratione seu causa quinimo cancellent aboleant et anullent omnes et quoscumque processus et alia quevis enantamenta pretextu predictorum contra vos et bona vestra incepta sive facta sicut nos eos et ea cancellamus et anullamus serie cum presenti. In cujus rei testimonium presentem vobis fieri jussimus sigillo nostro secreto munitam. Datum Terrachone XXVI die novembris anno a nativitate Domini MCCCCXXIIII. — Rex Alfonsus. — Dominus Rex mandavit mihi Francisco Darinyo.

FIN DEL TOMO TRIGÉSIMO SEXTO DE LA COLECCION, SEGUNDO DEL PROCESO CONTRA EL ÚLTIMO CONDE DE URGEL.

ÍNDICE DEL APÉNDICE.

REINADO DE D. MARTIN I.

Páginas.

I. — Prohibicion al veguer de Cervera de entrar con gente de guerra en Urgel, en perjuicio de su conde. 407

II. — Orden al veguer de Tárrega, paraque mande quitar los pendones reales que habia colocado en el castillo de Ofegat, por tener en dicho castillo el conde de Urgel el mero y mixto imperio . . 408

III. — Promesa al obispo de Urgel de que por los oficiales reales nada se emprenderá contra ciertos vasallos suyos del vizcondado de Castellbó, que estaban excluidos de paz y tregua 410

IV. — Nombramiento de lugarteniente y gobernador general en el reino de Aragon, á favor del conde don Jaime de Urgel, hecho con la idea de aplacar los continuos escándalos que alli promovian los nobles, para cuyo cargo convenia elegir á un varon egregio y respetable 411

V. — Confirmacion del nombramiento anterior, para desvanecer las dudas de algunos que lo impugnaban, declarando el rey que lo ha hecho por no encontrar su corazon, en todos sus reinos y dominios, una persona tan apta ni dotada de tantas virtudes como el conde de Urgel 419

VI. —Ampliacion del nombramiento de lugarteniente en Aragon á favor de D. Jaime, cuyas dotes y virtudes ensalza el rey, detallando al propio tiempo todas las facultades y atribuciones que le confiere 420

VII.—Carta familiar en que el Rey participa al conde de Urgel los triunfos adquiridos por su hijo primogénito Martin de Sicilia sobre el vizconde de Narbona y los rebeldes sardos 429

VIII.—Orden al gobernador de Rosellon y Cerdaña, para que vaya á los lugares del conde de Foix y de su madre, que se encuentran dentro de su jurisdiccion, y reciba de sus habitantes nuevo homenage y juramento, y se apodere, además, del valle de Andorra; todo, sin perjuicio del obispo é iglesia de Urgel. 430

IX.—Carta del Rey al Sumo Pontífice, recomendándole una súplica de su estimada parienta la condesa de Urgel sobre la fundaciou de cierta iglesia llamada de Bellacull 432

X.—Id. por la que recomienda el Rey a su consejero y tesorero Juan dez Pla, á su sobrino el conde de Urgel, con quien el portador ha de tratar de ciertos asuntos muy importantes. . . . 434

XI.—Id. dirigida á la condesa doña Isabel de Urgel, que habia querido despedirse del Rey antès que partiese á Mallorca, segun proyectaba, á la que participa D. Martin que ha dilatado la marcha, aconsejándole al propio tiempo, con sumo interés, que no se moleste para cumplir su buen deseo, mien-

tras dure su preñado y hasta quedar enteramente libre de él. 435

XII. — Mandato sobre unos desafueros cometidos por el veguer de Cervera en el condado de Urgel 436

REINADO DE FERNANDO I.

XIII. — Donacion en feudo de Rafals, Montbrú y Fontclara á Juan de Ixar, recompensando sus servicios en el sitio de Balaguer 439

XIV. — Orden á Huesca para que cese de pagar una cantidad anual que correspondia al conde de Urgel 449

XV. — Credencial con motivo del envio de la condesa de Urgel y otros presos á Cullera. . . 451

XVI. — Consignacion de una cantidad vitalicia á favor de la condesa Margarita de Urgel . . . . Id.

XVII. — Devolucion de Castellfollit á la condesa de Urgel 452

XVIII. — Orden para que, con todo y la referida devolucion, no cese el proceso sobre la toma de Alcoleja 453

XIX. — A los diputados de Aragon para que no exijan mas fogajes que los acostumbrados en las tierras de la condesa de Urgel 455

XX. — Al tesorero de Aragon para el mismo asunto. 456

XXI. — Orden á los que siguen al conde de Ur-

gel para que se aparten de su servicio, y no impidan la ocupacion de los pueblos 458

XXII. — Memorial al Gobernador de Cataluña sobre la ocupacion de Balaguer y otras fortalezas de Urgel. 460

XXIII. — Carta al Papa, rogándole mande al clero de Urgel que tome parte en los trabajos de fortificacion 462

XXIV. — Nombramiento de procurador general de Urgel á favor de R. de Ampurias, que se distinguió en el sitio de Balaguer. 463

XXV. — Carta á su procurador, para que le envie un testamento, que se cree ser el del antiguo conde de Urgel 465

XXVI. — Otra participando al Primogénito la toma de Balaguer y las promesas hechas al Conde al rendirse 466

XXVII. — Orden al conde de Pallars, para que siga al de Urgel, que ha huido de Balaguer. . . 468

XXVIII. — Donacion de las escribanias del veguer de Urgel á Juan de Tudela, que se distinguió en el sitio de Balaguer 469

XXIX. — Llamamiento en virtud del *Princeps namque* contra el conde de Urgel. 471

REINADO DE ALFONSO V.

XXX. — Orden á los paheres de Balaguer que entreguen las veguerias de Urgel al duque de

Montblanch 473
XXXI. — Facultad á los cónsules de Urgel para imponer sisas por espacio de diez años. 475
XXXII. — Idem á idem para establecer ferias . 477
XXXIII. — Idem á idem para imponer un derecho con el objeto de reparar el puente de madera de Santa Maria 479
XXXIV. — Venta de la villa de Alcolea á la condesa de Urgel 481
XXXV. — Levantamiento del destierro que sufria Bernardo de Auriach, partidario del conde de Urgel, y devolucion de los bienes que tenia confiscados 490

JAN 2 1 1963

DP 124 A15 t.36 Spain. Archivo General de la Corona de Aragon, Barcelona
Coleccion de documentos ineditos

PLEASE DO NOT REMOVE SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY